

BURDUR'UN İLÇELERİNDEKİ TÜRK DÖNEMİ ESERLERİ

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sanat Tarihi Anabilim Dalı**

Sertan ATASOY

Danışman: Öğr. Gör. Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL

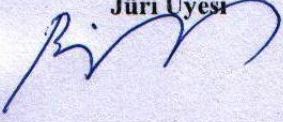
**Ocak 2013
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

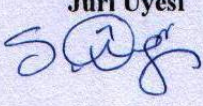
Bu çalışma Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı öğrencisi Sertan ATASOY tarafından Öğr. Gör Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL yönetiminde hazırlanan "Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemi Eserleri" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 22/01/2013 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kasım İNCE

Jüri Başkanı

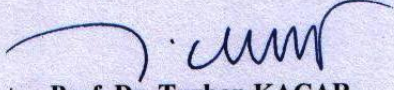

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Jüri Üyesi

Öğr. Gör. Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 29/03/2013 tarih ve ..05/14.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Müdür

ÖNSÖZ

Burdur'un Ağlayan, Albayrak, Bucak, Çavdar, Çelikköy, Karşınarlı, Köyler, Tefenni ve Yeşilova ilçelerinde yapılan incelemelerle 23 yapı tespit edilmiş, incelenmeye alınmıştır. Bu yapılar sosyal, kültürel ve dini olmak üzere bölgenin hayatlarına cevap veren cami, türbe, han, sünnet, mükemmül kütüphane ve ilkokulları kapsamaktadır.

Burdur'un ilçelerindeki "Tlak Dönemi Eserleri" adı tez konusunu seçmemde bana yardımcı olan ve her zaman destekleyen değerli başkanı ve danışmanını Öğr. Gör. Dr. Selda ÖZGÜN ÇİRHİL'e teşekkürlerimi sunarım. Her zaman bana destek olan ve tez sürecimde bakanlıklarlık eden Yasa Doç. Dr. Sema ÇİRHİL'e teşekkür ederim.

Burdur'un konusunu belirleyen yönetimi yerinde incelemesi için yaptığım arzı

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

Ayrıca tez sürecimde benimle bulguları manevi ve maddi sıkıntılara katılan diğer öğrencilerimi sunarım.

İmza

Öğrenci Adı Soyadı : Sertan ATASOY

ÖNSÖZ

Burdur'un Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova ilçelerinde yapılan incelemelerde 23 yapı tespit edilip, incelemeye alınmıştır. Bu yapılar sosyal, kültürel ve dini olmak üzere bölgenin ihtiyaçlarına cevap veren cami, türbe, han, sarnıç, hükümet konağı ve ilkokuldan oluşmaktadır.

“Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemi Eserleri” adlı tez konusunu seçmemde bana yardımcı olan ve her konuda destekleyen değerli hocam ve danışmanım Öğr. Gör. Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL'e teşekkürlerimi sunarım. Her zaman bana destek olan ve tez süresince bana rehberlik eden Yard. Doç. Dr. Saim CİRTİL'e teşekkür ederim.

Tezimin konusunu oluşturan yapıların yerinde incelenmesi için yaptığım arazi çalışmalarında beni yalnız bırakmayan arkadaşlarım Arş. Gör. Mustafa EKMEKÇİ, Arş. Gör. Müge SATI ve Azize EKMEKÇİ'ye, İngilizce çevirilerin yapılmasına büyük emek veren Nihan GÖKÇE ile Okt. Nehir AĞIRSEVEN'e ve tezimle ilgili Osmanlıca belgelerin çevirilmesinde yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ratip KAZANCİGİL'e minnettarım.

Ayrıca tez süresince benimle birlikte maddi ve manevi sıkıntılara katlanan aileme şükranlarımı sunarım.

Tezime maddi desteği sağlayan Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne ve burada ismini zikremediğim yardımları geçen herkese teşekkür ederim.

ÖZET

BURDUR'UN İLÇELERİNDEKİ TÜRK DÖNEMİ ESERLERİ

Atasoy, Sertan
Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi A.B.D.
Tez Yöneticisi: Öğr. Gör. Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL

Ocak 2013, 228 Sayfa

Neolitik çağa kadar inen bir iskan yeri olan Burdur, ilk olarak Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Türk egemenliğine girmiştir. Selçuklular giriştikleri imar faaliyetleri ile bölgeyi Türkleştirmişlerdir. Daha sonra bu inşa faaliyetleri Hamidoğulları ile Osmanlı Devleti döneminde de devam etmiştir.

Burdur'un Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova ilçelerinde yapılan araştırmalarda ikisi Anadolu Selçuklu eseri, 21'i de Osmanlı eseri olmak üzere 23 yapı tespit edilip incelemeye alınmıştır.

İncelediğimiz yapılar arasında yer alan on cami, bir mescid, bir türbe, iki han, yedi sarnıç, bir ilkokul ve bir hükümet konağı plan tipi, malzeme, teknik, yapı elemanları ve süsleme açısından değerlendirilmiştir.

İncelenen yapılarda Hamidoğullarına ait herhangi bir eserle karşılaşılmazken, en eski örnekler ise Selçuklular döneminde inşa edilmiş olan İncir Han ve Susuz Han'dır. Diğer yapılar Osmanlı döneminde yapılmış olup, yapıların çoğu 19. veya 20. yüzyılda inşa edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Selçuklu Dönemi, Osmanlı Dönemi, Mimari Eserler

ABSTRACT

TURKISH PERIOD WORKS IN THE DISTRICTS OF BURDUR

Atasoy, Sertan
MA Thesis, Department of Art History
Supervisor: Inst. Dr. Selda ÖZGÜN CİRTİL

January 2013, 228 Pages

Burdur, which is a settlement dating back to Neolithic Age, went under the Turkish rule in the Anatolian Seljuk period first and then the Seljuks turkified the region by initiating public works that also continued in Hamid Dynasty and Ottoman Empire period.

As a result of the research made in Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Karamanlı, Kemer, Tefenni and Yeşilova districts of Burdur, totally 23 constructions, two of which are Anatolian Seljuk works and 21 of which are Ottoman works have been identified and analyzed.

The analyzed constructions, consisting of ten mosques, one mescid, one tomb, two caravanserais, seven cisterns, one elementary school and one government house, have been evaluated in terms of plan type, material, technical aspects, structural elements and decoration.

While any works belonging to the Hamid Dynasty don't exist among these constructions, the oldest examples are İncir Caravanserai and Susuz Caravanserai built in the Seljuks period. The other constructions were built during the Ottoman period mostly in the 19th and 20th centuries.

Key Words: Burdur, Seljuk Period, Ottoman Period, Architectural Works

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
PLÂN LİSTESİ	vii
FOTOĞRAF LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BURDUR TARİHİ VE COĞRAFYASI

1. 1. Tarihçe	3
1. 2. Coğrafi Konum	6
1. 3. Kaynakların Değerlendirilmesi	7

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

2. 1. Camiler	9
2.1.1. Ağlasun Mülazımoğlu Camii	9
2.1.2. Çavdır Bayır Köyü Eski Camii	13
2.1.3. Çavdır Dengere Camii	15
2.1.4. Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii	26
2.1.5. Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii	30
2.1.6. Gölhisar Hacı Hasan Camii	33
2.1.7. Gölhisar Hacı Musa Camii	36
2.1.8. Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi	40
2.1.9. Kemer Elmacık Köyü Camii	42
2.1.10. Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii	46
2.1.11. Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii	53
2. 2. Türbeler	56
2.2.1. Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi	56
2. 3. Hanlar	58
2.3.1. Bucak İncir Han	58
2.3.2. Bucak Susuz Han	64
2. 4. Sarnıçlar	69
2.4.1. Bucak Ak Sarnıç	69
2.4.2. Bucak Beşkonak Sarnıcı	71

2.4.3. Bucak Çifte Sarnıç	72
2.4.4. Bucak Kuyucak Sarnıcı.....	73
2.4.5. Bucak Selçuklu Sarnıcı	74
2.4.6. Bucak Top Sarnıç.....	75
2.4.7. Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı	77
2. 5. Kamu Yapıları	78
2.5.1. Çeltikçi Eski Hükümet Konağı	78
2.5.2. Kemer Elmacık Köyü İlkokulu	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

3. 1. Mekan Düzenlemesi ve Plan Tipi	83
3.1.1. Camiler	83
3.1.2. Türbeler	86
3.1.3. Hanlar	87
3.1.4. Sarnıçlar.....	89
3.1.5. Kamu Yapıları	91
3.2. Malzeme ve Teknik.....	91
3.2.1. Taş	92
3.2.2. Mermer	93
3.2.3. Kerpiç	93
3.2.4. Tuğla.....	93
3.2.5. Ahşap.....	94
3.2.6. Alçı	94
3.2.7. Maden.....	95
3.2.8. Devşirme Malzeme	95
3.3. Mimari Elemanlar	96
3. 3. 1. Taşıyıcı ve Destekleyiciler	96
3.3.1.1. Duvarlar	96
3.3.1.2. Sütun ve Ayaklar	96
3.3.1.3. Kemerler	96
3.3.2. Geçiş Elemanları	97
3.3.3. Örtü Sistemleri	97
3.3.3.1. Ahşap Tavan.....	97
3.3.3.2. Kubbe	98
3.3.3.3. Tonoz.....	98
3.3.3.4. Külah	98
3.4. Yapı Elemanları	99

3.4.1. Kapılar	99
3.4.2. Pencereleler	99
3.4.3. Mihraplar	99
3.4.4. Minberler	100
3.4.5. Vaaz Kürsüleri	100
3.4.6. Mahfiller	101
3.4.7. Minareler	102
3.5. Süsleme	103
3.5.1. Taş Süsleme	103
3.5.2. Ahşap Süsleme	105
3.5.3. Alçı Süsleme	107
3.5.4. Kalem İşi Süsleme	108
3.6. Kitabeler	110
SONUÇ	111
KAYNAKLAR	113
PLÂLAR	119
FOTOĞRAFLAR	131
ÖZGEÇMİŞ	228

PLAN LİSTESİ

- Plan 1:** Ağlasun Mülazımoğlu Camii Eski Planı (Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)
- Plan 2:** Ağlasun Mülazımoğlu Camii Planı
- Plan 3:** Çavdır Bayır Köyü Eski Camii Planı
- Plan 4:** Çavdır Dengere Camii Planı (Sabih Erken'den İşlenerek)
- Plan 5:** Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii Planı
- Plan 6:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii Planı
- Plan 7:** Gölhisar Hacı Hasan Camii Planı
- Plan 8:** Gölhisar Hacı Musa Camii Planı
- Plan 9:** Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi Planı
- Plan 10:** Kemer Elmacık Köyü Camii Planı
- Plan 11:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii Planı
- Plan 12:** Tefenni Çarşısı (Hüseyinoğlu) Camii Planı
- Plan 13:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi Planı (Ali Kılıcı, Hayati Binler'den)
- Plan 14:** Bucak İncir Han Planı (R. H. Ünal'dan)
- Plan 15:** Bucak Susuz Han Planı (İbrahim Bakır'dan)
- Plan 16:** Bucak Ak Sarnıç Planı
- Plan 17:** Bucak Beşkonak Sarnıcı Planı
- Plan 18:** Bucak Çifte Sarnıç Planı
- Plan 19:** Bucak Kuyucak Sarnıcı Planı
- Plan 20:** Bucak Selçuklu Sarnıcı Planı
- Plan 21:** Bucak Top Sarnıcı Planı
- Plan 22:** Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı Planı
- Plan 23:** Çeltikçi Eski Hükümet Konağı Planı
- Plan 24:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu Planı (Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü'nden)

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf 1:** Ağlasun Mülazımoğlu Camii, güney ve batı cephelerden genel görünüş
Fotoğraf 2: Ağlasun Müazımoğlu Camii, doğu cepheden genel görünüş
Fotoğraf 3: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, son cemaat yerinden görünüş
Fotoğraf 4: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden genel görünüş
Fotoğraf 5: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, tavandan görünüş
Fotoğraf 6: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, mihrap
Fotoğraf 7: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, onarım öncesindeki minber
Fotoğraf 8: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, üst kat mahfili
Fotoğraf 9: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden genel görünüş
Fotoğraf 10: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden Genel Görünüş
Fotoğraf 11: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, 1977 Yılı Fotoğrafı (Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)
Fotoğraf 12: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, 1977 Yılı Fotoğrafı (Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)
Fotoğraf 13: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, doğu ve güney cepheden genel görünüş
Fotoğraf 14: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, batı ve kuzey cepheden genel görünüş
Fotoğraf 15: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, harimden genel görünüş
Fotoğraf 16: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, mihrap
Fotoğraf 17: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, mahfil
Fotoğraf 18: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, harimden genel görünüş
Fotoğraf 19: Çavdır Dengere Eski Cami, kuzey ve batı cephelerden görünüş
Fotoğraf 20: Çavdır Dengere Eski Cami, doğu cepheden görünüş
Fotoğraf 21: Çavdır Dengere Eski Cami, son cemaat yerinden görünüş
Fotoğraf 22: Çavdır Dengere Eski Cami, son cemaat yeri üst katı
Fotoğraf 23: Çavdır Dengere Eski Cami, cümle kapısı
Fotoğraf 24: Çavdır Dengere Eski Cami kapısı
Fotoğraf 25: Çavdır Dengere Eski Cami, kapı detayı
Fotoğraf 26: Çavdır Dengere Eski Cami, harimden görünüş
Fotoğraf 27: Çavdır Dengere Eski Cami, harim tavanı
Fotoğraf 28: Çavdır Dengere Eski Cami, doğu sahnin süsleme detayı
Fotoğraf 29: Çavdır Dengere Eski Cami, batı sahnin süsleme detayı
Fotoğraf 30: Çavdır Dengere Eski Cami, orta sahnin süsleme detayı
Fotoğraf 31: Çavdır Dengere Eski Camii, mihrap
Fotoğraf 32: Çavdır Dengere Eski Camii, mihrap detayı
Fotoğraf 33: Çavdır Dengere Eski Camii, minber
Fotoğraf 34: Çavdır Dengere Eski Cami, minber detayı
Fotoğraf 35: Çavdır Dengere Eski Cami, vaaz kürsüsü
Fotoğraf 36: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili
Fotoğraf 37: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili süsleme detayı
Fotoğraf 38: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili balkon çıkması alt kısmı
Fotoğraf 39: Çavdır Dengere Eski Cami, harim penceresi
Fotoğraf 40: Çeltikçi Hamidiye Camii, batı ve güney cepheler
Fotoğraf 41: Çeltikçi Hamidiye Cami, genel görünüşü
Fotoğraf 42: Çeltikçi Hamidiye Camii, giriş kapısı üzerindeki süsleme
Fotoğraf 43: Çeltikçi Hamidiye Camii, son cemaat yerinden görünüş
Fotoğraf 44: Çeltikçi Hamidiye Camii, harimden genel görünüş
Fotoğraf 45: Çeltikçi Hamidiye Camii, Mihrap
Fotoğraf 46: Çeltikçi Hamidiye Camii, üst ve alt kat mahfilleri

- Fotoğraf 47:** Çeltikçi Hamidiye Camii, pencere üstündeki süsleme detayı
- Fotoğraf 48:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, kuzey ve doğu cephelerinden görünüş
- Fotoğraf 49:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, güney ve batı cephelerinden görünüş
- Fotoğraf 50:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, harimden genel görünüş
- Fotoğraf 51:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, tavandaki altı kollu yıldızdan detay
- Fotoğraf 52:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, mihrap
- Fotoğraf 53:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, mahfil
- Fotoğraf 54:** Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, alt kat mahfilleri
- Fotoğraf 55:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, doğu cephe
- Fotoğraf 56:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, genel görünüş
- Fotoğraf 57:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, harimden genel görünüş
- Fotoğraf 58:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, güneydeki hatıl
- Fotoğraf 59:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü
- Fotoğraf 60:** Gölhisar Hacı Hasan Camii, üst kat mahfil
- Fotoğraf 61:** Gölhisar Hacı Musa Camii, kuzey cephe
- Fotoğraf 62:** Gölhisar Hacı Musa Camii, son cemaat yeri
- Fotoğraf 63:** Gölhisar Hacı Musa Camii, harimden görünüş
- Fotoğraf 64:** Gölhisar Hacı Musa Camii, mihrap
- Fotoğraf 65:** Gölhisar Hacı Musa Camii, mahfil
- Fotoğraf 66:** Gölhisar Hacı Musa Camii, harimi örten yalancı kubbe
- Fotoğraf 67:** Gölhisar Hacı Musa Camii, tavan göbeği detayı
- Fotoğraf 68:** Gölhisar Hacı Musa Camii, orjinal kapısı (AKTVKK'den)
- Fotoğraf 69:** Gölhisar Hacı Musa Camii, orijinal mihrabı (AKTVKK'den)
- Fotoğraf 70:** Gölhisar Hacı Musa Camii, Orijinal Minberi (AKTVKK'den)
- Fotoğraf 71:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, kuzey ve batı cephelerden görünüş
- Fotoğraf 72:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, güney ve batı cephelerden görünüş
- Fotoğraf 73:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, çardak şeklinde düzenlenen kısım
- Fotoğraf 74:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, harimden görünüş
- Fotoğraf 75:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, kasetli tavan
- Fotoğraf 76:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğudaki odanın giriş kapısı
- Fotoğraf 77:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğudaki odadan genel görünüş
- Fotoğraf 78:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, güney cepheden görünüş (VGM' den)
- Fotoğraf 79:** Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğu cepheden görünüş (VGM' den)
- Fotoğraf 80:** Kemer Elmacık Köyü Camii, genel görünüş
- Fotoğraf 81:** Kemer Elmacık Köyü Camii, batı ve güney cepheden görünüş
- Fotoğraf 82:** Kemer Elmacık Köyü Camii, harimden genel görünüş
- Fotoğraf 83:** Kemer Elmacık Köyü Camii, tavan ve kalem işi süslemeler
- Fotoğraf 84:** Kemer Elmacık Köyü Camii, harimi örten tavan ve profilli yastıklar
- Fotoğraf 85:** Kemer Elmacık Köyü Camii, mihrabı
- Fotoğraf 86:** Kemer Elmacık Köyü Camii, minber
- Fotoğraf 87:** Kemer Elmacık Köyü Camii, mahfil
- Fotoğraf 88:** Kemer Elmacık Köyü Camii, pencere detayı
- Fotoğraf 89:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, genel görünüş
- Fotoğraf 90:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu ve güney cephelerden görünüş
- Fotoğraf 91:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, harimden genel görünüş
- Fotoğraf 92:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, tavandaki kalem işi süslemeler
- Fotoğraf 93:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, ahşap tavan
- Fotoğraf 94:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mihrap
- Fotoğraf 95:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mihrap tepelik kısmı

- Fotoğraf 96:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii orijinal minberi (VGM' den)
- Fotoğraf 97:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii orijinal vaaz kürsüsü (VGM' den)
- Fotoğraf 98:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mahfil taşıyıcı ve süslemeleri
- Fotoğraf 99:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, alt kat mahfillerinden görünüş
- Fotoğraf 100:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii süsleme detayı
- Fotoğraf 101:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, üst kat mahfilinden görünüş
- Fotoğraf 102:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, güney duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)
- Fotoğraf 103:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, güney duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)
- Fotoğraf 104:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu duvarı bezemeleri (VGM' den)
- Fotoğraf 105:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)
- Fotoğraf 106:** Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, batı duvarındaki Medine tasviri (VGM' den)
- Fotoğraf 107:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, güney ve batı cepheden görünüş
- Fotoğraf 108:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, kuzey cepheden görünüş
- Fotoğraf 109:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, harimden genel görünüş
- Fotoğraf 110:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, mihrap
- Fotoğraf 111:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, mahfil
- Fotoğraf 112:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, yalancı kubbe
- Fotoğraf 113:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, kubbe içindeki süslemeden detay
- Fotoğraf 114:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu), Camii 2003 yılına Ait Fotoğraf (VGM' den)
- Fotoğraf 115:** Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, 1983 yılına ait fotoğraf (VGM' den)
- Fotoğraf 116:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, genel görünüş
- Fotoğraf 117:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, genel görünüş
- Fotoğraf 118:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, giriş kısmı
- Fotoğraf 119:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, içten görünüş
- Fotoğraf 120:** Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, kubbeden görünüş
- Fotoğraf 121:** Bucak İncir Han, genel görünüş
- Fotoğraf 122:** Bucak İncir Han, taş kapı üzerindeki dört satırlık inşa kitabesi
- Fotoğraf 123:** Bucak İncir Han, Doğu söve üzerindeki iki satırlık kitabe
- Fotoğraf 124:** Bucak İncir Han, avludan görünüş
- Fotoğraf 125:** Bucak İncir Han, kapalı kısmın doğu ve kuzey cephelerden görünüşü
- Fotoğraf 126:** Bucak İncir Han, taç kapı
- Fotoğraf 127:** Bucak İncir Han, kapalı bölümden görünüş
- Fotoğraf 128:** Bucak İncir Han, kapalı bölümden görünüş
- Fotoğraf 129:** Bucak İncir Han, taç kapı dış şerit süsleme detayı
- Fotoğraf 130:** Bucak İncir Han, taç kapı dördüncü şerit süsleme detayı
- Fotoğraf 131:** Bucak İncir Han, mihrabiye üstündeki bitkisel süsleme
- Fotoğraf 132:** Bucak İncir Han, süsleme detayı
- Fotoğraf 133:** Bucak İncir Han, figürlü örnek
- Fotoğraf 134:** Bucak Susuz Han, kuzey ve batı cephelerden görünüş
- Fotoğraf 135:** Bucak Susuz Han, batı duvardaki avluya ait duvar kalıntıları
- Fotoğraf 136:** Bucak Susuz Han, güney ve doğu cephelerden görünüş
- Fotoğraf 137:** Bucak Susuz Han, taş kapısı
- Fotoğraf 138:** Bucak Susuz Han, kuzey sövesi üzerindeki kitabesi
- Fotoğraf 139:** Bucak Susuz Han, kapalı bölümden görünüş

- Fotoğraf 140:** Bucak Susuz Han, kapalı kısmın ortasındaki kubbeden görünüş.
- Fotoğraf 141:** Bucak Susuz Han, kapalı kısımdan görünüş
- Fotoğraf 142:** Bucak Susuz Han, taç kapı süsleme detayı
- Fotoğraf 143:** Bucak Susuz Han, taç kapı ikinci şerit üzerindeki süsleme detayı
- Fotoğraf 144:** Bucak Susuz Han, taç kapı üçüncü şerit üzerindeki süsleme detayı
- Fotoğraf 145:** Bucak Susuz Han, taç kapı kemeri ve etrafındaki süslemeler
- Fotoğraf 146:** Bucak Susuz Han, mihrabiye kemerindeki ejder figürü
- Fotoğraf 147:** Bucak Susuz Han, mihrabiye üstündeki melek figürleri
- Fotoğraf 148:** Bucak Ak sarnıç, genel görünüş
- Fotoğraf 149:** Bucak Ak sarnıç, genel görünüş
- Fotoğraf 150:** Bucak Ak sarnıç, giriş cephesinden görünüş
- Fotoğraf 151:** Bucak Ak sarnıç, hazneden görünüş
- Fotoğraf 152:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 153:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 154:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, hazneden görünüş
- Fotoğraf 155:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, hazneden görünüş
- Fotoğraf 156:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, onarım öncesi fotoğrafı (AKTVKK'den)
- Fotoğraf 157:** Bucak Beşkonak Sarnıcı, onarım öncesi fotoğrafı (AKTVKK'den)
- Fotoğraf 158:** Bucak Çifte Sarnıç, genel görünüş
- Fotoğraf 159:** Bucak Çifte Sarnıç, doğu sarnıcı genel görünüş
- Fotoğraf 160:** Bucak Çifte Sarnıç, doğu sarnıcı haznesinden görünüş
- Fotoğraf 161:** Bucak Çifte Sarnıç, batı sarnıcıdan genel görünüş
- Fotoğraf 162:** Bucak Çifte Sarnıç, batı sarnıcıdan genel görünüş
- Fotoğraf 163:** Bucak Kuyucak Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 164:** Bucak Kuyucak Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 165:** Bucak Kuyucak Sarnıcı, giriş kısmından görünüş
- Fotoğraf 166:** Bucak Kuyucak Sarnıcı, merdivenlerden görünüş
- Fotoğraf 167:** Bucak Kuyucak Sarnıcı, hazneden görünüş
- Fotoğraf 168:** Bucak Selçuklu Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 169:** Bucak Selçuklu Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 170:** Bucak Selçuklu Sarnıcı, kuzey cephesi
- Fotoğraf 171:** Bucak Selçuklu Sarnıcı, hazneden görünüş
- Fotoğraf 172:** Bucak Top Sarnıç, genel görünüş
- Fotoğraf 173:** Bucak Top Sarnıç, genel görünüş
- Fotoğraf 174:** Bucak Top Sarnıç, giriş kapısından görünüş
- Fotoğraf 175:** Bucak Top Sarnıç, hazneden görünüş
- Fotoğraf 176:** Bucak Top Sarnıç, kitabe detayı
- Fotoğraf 177:** Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, genel görünüş
- Fotoğraf 178:** Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, güney cepheden görünüş
- Fotoğraf 179:** Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, hazneden görünüş.
- Fotoğraf 180:** Çeltikçi Hükümet Konağı, güney ve batı cephelerden görünüş
- Fotoğraf 181:** Çeltikçi Hükümet Konağı, doğu cepheden görünüş
- Fotoğraf 182:** Çeltikçi Hükümet Konağı, koridordan görünüş.
- Fotoğraf 183:** Çeltikçi Hükümet Konağı, kuzeybatı köşedeki oda
- Fotoğraf 184:** Çeltikçi Hükümet Konağı, girişin doğusundaki oda
- Fotoğraf 185:** Çeltikçi Hükümet Konağı, tavan
- Fotoğraf 186:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, genel görünüş
- Fotoğraf 187:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, genel görünüş
- Fotoğraf 188:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu giriş eyvanı
- Fotoğraf 189:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, kuzeydeki odadan görünüş

- Fotoğraf 190:** Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, güneydeki odadan görünüş
Fotoğraf 191: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridordan görünüş
Fotoğraf 192: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, güneydeki odadan görünüş
Fotoğraf 193: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, doğudaki odadan görünüş
Fotoğraf 194: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, kuzeydoğudaki odadan görünüş
Fotoğraf 195: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, bodrum kat koridoru
Fotoğraf 196: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun batısındaki oda
Fotoğraf 197: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneybatısındaki oda
Fotoğraf 198: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneyindeki oda
Fotoğraf 199: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneyindeki odadan görünüş
Fotoğraf 200: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun doğusundaki oda

KISALTMALAR

AKVKK	: Antalya Kùltür Varlıklarını Koruma Kurulu
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: adı geçen tez
Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
H.	: Hicri
km.	: Kilometre
Res.	: Resim
m.	: metre
M.	: Miladi
No.	: Numara
s.	: sayfa
VGM.	: Vakıflar Genel Mùdùrlùęù

GİRİŞ

Burdur'un İlçelerindeki Türk Dönemi Mimari Eserleri tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Bu konuyu seçmemizdeki amaç Burdur'un ilçelerindeki mimari eserleri sınıflandırmak ve sanat tarihi açısından değerlendirmektir.

Burdur'un ilçelerindeki yapılardan hanlar dışındaki yapılarla ilgili bugüne kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalarda bazı yapılardan genel hatlarıyla bahsedilmiş, birkaç cümle ile geçiştirilmiş, bunun dışında toplu bir değerlendirmeye gidilmemiştir. Biz tezimizde Burdur'un ilçelerinde yer alan yapıları tanıtarak, benzer örnekleriyle karşılaştırmaya ve mimari ile süsleme özelliklerini değerlendirerek Türk sanatı içerisindeki yerini belirlemeye çalışacağız.

Burdur'un Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova ilçelerinde yapılan incelemelerde çeşitli türlerde 23 yapıya rastlanmıştır. Bu yapılar sosyal, kültürel ve dini olmak üzere bölgenin ihtiyaçlarına cevap veren cami, türbe, han, sarnıç, hükümet konağı ve ilkokuldan oluşmaktadır.

İlçelerde yer alan yapıların çoğunu 19. ve 20. yüzyılda inşa edilmiş olan eserler oluşturmaktadır. İncelenen yapıların birçoğunun kitabesi bulunmamaktadır. Bu yapılar mimari ve süsleme özelliklerine göre değerlendirilip, tarihlendirilmiştir. Tez ile ilgili çalışmalar kütüphane, arazi ve ofis olmak üzere üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk önce Burdur tarihi, coğrafyası ve ilçelerdeki yapılarla ilgili kaynak taraması yapılmış, konumuzla ilgili bütün yayınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ankara Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve İstanbul İsam Kütüphanesine gidilerek konumuzla ilgili yüksek lisans, doktora tezleri, kitaplar, makaleler ve ansiklopediler incelenmiştir. Ayrıca İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne, Kültür ve Turizm Bakanlığı Burdur Müze Müdürlüğü'ne, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü'ne, Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü'ne gidilerek bu kurumların arşivlerinde incelemeler yapılmıştır.

Çalışmamızın ikinci aşamasında yapılan arazi çalışmaları 2010 yılından 2012 yılına kadar sürmüştür. Bu çalışmada öncelikle yapıların yerleri tespit edilmiştir. Daha sonra bu yapılar yerinde gözlemlenerek notlar alınmış, halk ile röportajlar yapılarak

yapılar hakkında bilgi edinilmiş, yapıların plan-kroki çalışmasıyla röleleri çıkarılmış ve fotoğrafları çekilmiştir.

Üçüncü ve son aşamada ise kütüphane ve arazi çalışmalarında elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Yapıların katalogları oluşturulmuş, metinler plan ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Değerlendirme kısmında ise yapılar, mekan düzenlemesi, plan tipi, malzeme ve teknik, mimari elemanlar, yapı elemanları, süsleme özellikleri ve kitabeler başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca yapılar yakın ve uzak yerleşmelerdeki benzer örnekler ile karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BURDUR TARİHİ VE COĞRAFYASI

1.1- Burdur'un Tarihçesi

Göller Bölgesi'nde yer alan Burdur ili, Neolitik çağa kadar uzanan prehistorik dönemleri barındıran tarihi içinde birçok yerleşmeye sahne olmuştur¹. Hacılar Höyüğü ile Kuruçay Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmalarından, bu iki yerleşmenin Neolitik ve Kalkolitik çağa ait olduğu anlaşılmıştır².

Bölgenin eski çağda Askania Limne (Burdur Gölü) Gölü kıyısında Pisidia Kalesi üzerinde kurulmuş bir yer olduğu bilinmektedir³. Beldenin şu an bulunduğu yere kurulmadan önce birkaç defa yer değiştirmiş olması muhtemeldir⁴.

Burdur'u içine alan Pisidya Bölgesi daha sonraları komşuları Hitit, Frigya ve Lidya devletlerine tabi olmuştur. Lidyalıların M. Ö. 546 yılında Perslere yenilmesi ve Anadolu'da Pers hâkimiyetinin yayılması üzerine Burdur ve çevresi de Pers idaresi altına alınmıştır⁵.

Genç Makedonya Kralı İskender M. Ö. 334'te Anadolu'ya geçerek Likya, Karya ile Pamphylia'yı zapt ettikten sonra Pisidya üzerine yürüyerek bölgenin önemli şehirlerinden Saglassus ve Kremna'yı ele geçirmiştir⁶. M.Ö. 301 yılında ise İskender'in mirasçılarında olan Selefkoslar'ın egemenliğine giren Burdur, M.Ö. 200'de Bergama Krallığı'na bağlanmıştır⁷. M.Ö. 30 yılında Roma egemenliğine geçen Burdur en parlak dönemini yaşamış, M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca Burdur ve çevresi Bizans İmparatorluğu'na kalmıştır⁸.

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya giren Süleyman Şah beraberinde getirdiği Türkmen ve Oğuz kabilelerini ele geçirdiği yerlere yerleştirmeye başlamıştır. 1071-1100 yılları arasında, Türkmenlerden Kınalı Aşireti, doğudan Pisidya'ya gelerek Burdur'da Şekerpınar-Hamambende yöresine yerleşmiştir⁹. Burdur ve dolayını yerleşmiş olan Türkmenler hiçbir devlete tabi olmazken, M. 1147 yılında başlayan

¹ Tuğba Barlık, "Burdur Kentinin Gelişimi-1", *Burdur Araştırmaları*, Sayı: 2, Burdur 2001, s. 27.

² "Burdur", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: 3, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982, s. 1547.

³ T. Barlık, a.g.m., s. 27.

⁴ Metin Tuncel, "Burdur", *T. C. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:6, İstanbul 1992, s. 426.

⁵ M. Tuncel, a.g.m., s. 426-427.

⁶ *Burdur İl Yıllığı*, Ankara 1973, s. 4.

⁷ Şevket Bütün, *Temettuat Defterlerine Göre (H. 1260 – M. 1844) Burdur'un Sosyal ve Ekonomik Yapısı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2001, s. 1.

⁸ Yusuf Erkan, *Zamanın Ötesinden Burdur*, İstanbul 2008, s. 14.

⁹ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s.1552.

Haçlı Seferlerinde Selçuklu hükümdarı II. Kılıçaslan ile haçlı ordularıyla uğraşmıştır. Ayrıca Fransız ordularını Isparta ile Denizli arasında yapılan savaşta bozguna uğratmıştır. Selçuklu hükümdarı II. Kılıçaslan Denizli, Uluborlu ve Burdur'u M. 1177'da Antalya'ya kadar zapt ederek buradaki Türkmen aşiretleri idaresi altına almıştır¹⁰.

XIV. yüzyılda Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra başlayan Beylikler döneminde Burdur yöresi Hamit aşiretinin başında bulunan İlyas bin Hamit Bey'in oğlu Feleküddin Dünder Bey'in reisliği altında merkezleri Borlu ve sonra Eğirdir olmak üzere kurulan Hamidoğulları Beyliğinin egemenliği altına girmiştir¹¹. 1314'te İlhanlı (Moğol) Devleti'nin başveziri Emin Çoban, Moğol ordusuyla Anadolu'ya gelmiş ve Karamanoğulları'nın dışında içinde Hamidoğulları'nın da yer aldığı bütün beylikler İlhanlılar'a bağlılık göstermiştir. İlhanlılar'ın Anadolu'dan çekilmesinden sonra Dünder Bey, beyliğin sınırlarını genişletmeye başlayarak, Gölhisar, Istanos (Korkuteli) ve Antalya'yı topraklarına katmış ve kendini sultan ilan etmiştir¹².

İlhanlılar'ın Anadolu valisi Timurtaş 1324 yılında Dünder Bey üzerine yürüyerek göller yöresinin büyük bir bölümü ile Burdur'u zapt etmiştir.¹³

Dünder Bey'in ölümünden sonra ortaya çıkan oğullarından Hızır Bey, Hamid ilini tekrardan idaresi altına almış ve beyliğin sınırlarını Beyşehir, Akşehir ve Seydişehir'e kadar genişletmiştir. 14. yüzyılın ikinci yarısında Hamidoğulları Beyliği'nin başında Muzafferiddin Mustafa Bey'in oğlu Hüsameddin İlyas Bey bulunmuştur. Bu tarihlerde İlyas Bey, komşusu olan Karaman oğlu Alaüddin Bey ile savaşmış ve mağlup olarak Germiyanoglu Süleyman Şah'ın yanına giderek yardım istemiştir. Germiyanoglu Süleyman Şah'ın yardımıyla elden çıkan yerleri geri almıştır. İlyas Bey'in vefatından sonra yerine oğlu Kemalüddin Hüseyin Bey geçmiştir. Beylik, bu dönemde de Karamanoğulları'nın saldırısına maruz kalmıştır. Bu saldırılara daha fazla dayanamayan Kemalüddin Hüseyin Bey, Eşrefoğulları'ndan aldığı Beyşehir'i, Seydişehir'i, Akşehir'i, Yalvaç'ı ve Karaağaç'ı seksen bin altın karşılığında Osmanlı

¹⁰ Burdur İl Yıllığı, Ankara 1973, s. 8-9.

¹¹ Güngör Göçer, *220 ve 221 Şeriyeye Siciline Göre Burdur'un Sosyo-Ekonomik Tarihi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2010, s. 3.

¹² Yurt Ansiklopedisi, "a.g.m.", s. 1553.

¹³ Hasan Kür, *210 Numaralı Şeriyeye Siciline Göre Burdur Kazasının İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (H. 1255-M. 1839-1845)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2008, s. 2-3.

hükümdarı Murat Hüdavendigâr'a satmış, Isparta, Eğridir ve diğer şehirler kendisinde kalmıştır¹⁴.

Yıldırım Bayezid'in M. 1391(H. 793) yılında gerçekleştirdiği Anadolu seferi sırasında Burdur tam olarak Osmanlı yönetimine girmiş, ilçe olarak Anadolu Beylerbeyi merkezi olan Kütahya'ya bağlanmıştır. Burdur bu tarihten sonra kendi haline bırakılmış ve eski önemini kaybetmiştir. 1402 yılı Ankara Meydan Savaşı sonrasında, Timur'un Yıldırım Bayezid'in almış olduğu toprakları Hamidoğulları'na geri vermesi ile beylik yeniden kurulmuştur. 1430'lu yıllarda ise kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır¹⁵.

Burdur Osmanlı idaresinde önceleri Anadolu eyaletinin Hamid sancağına bağlı bir kazanın merkezi ve küçük bir kasabası durumundaydı. 1478'deki bir tahrirden Burdur'da biri Hıristiyan Mahallesi olmak üzere dört mahallenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Burdur 1511 yılında meydana gelen Şahkulu Baba Tekeli İsyanı'ndan ve XVI. yüzyılda Suhte isyanları adı verilen isyanlardan zarar görmüştür¹⁶. Yine XVII. Yüzyılın başlarına kadar süren Celali ayaklanmasından büyük ölçüde etkilenmiştir¹⁷.

18. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı idaresinin Burdur'da kültür müesseselerine önem verdiği ve bu arada kütüphaneler de yaptırdığı görülmektedir¹⁸. Örneğin, Sultan III. Mustafa döneminde (1757-1777) Derviş Mehmet Paşa burada bir kütüphane yaptırmıştır¹⁹.

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra, Karaman (Konya) eyaleti içinde yer alan Hamideli (Isparta) sancağına bir kaza merkezi olarak bağlanan Burdur, idari açıdan bir takım değişikliklere uğramış, 1851 yılında Isparta'dan ayrılıp kaymakamlık haline getirilerek Konya'ya bağlanmış, 1867'de kaza, 1872'de de bugünkü sınırlarının büyük bir bölümünü kapsayan bir sancak olmuştur²⁰.

1872 yılında sancak olan Burdur'un Tanzimat'tan sonra ilk mutasarrıfı (sancak beyi) Mehmet İzzet Paşa'dır²¹.

1914 yılında Burdur'da şiddetli bir deprem olmuştur. Bu depremde 1500'den fazla insan hayatını kaybetmiş, evlerin üçte ikisi tamamen yıkılmış, geri kalanlar ise

¹⁴İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1988, s. 65.

¹⁵T. Barlık, a.g.m., s. 29.

¹⁶M. Tuncel, a.g.m., 427.

¹⁷Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1553.

¹⁸G. Göçer, a.g.t., s. 7.

¹⁹G. Göçer, a.g.t., s. 7.

²⁰T. Barlık, a.g.m., 30.

²¹Yusuf Ekinci, *Burdur*, Ankara 1995, s. 20.

kullanılmayacak hale gelmiştir ve başta Ulu Camii olmak üzere birçok dini yapı yıkılmıştır²². Osmanlı Devletinin 1. Dünya Savaşı'na katılmasıyla 1914'te bütün yurttan seferberlik ilan edilmiştir. Burdur, savaştan yenilgiyle çıkılması sonucunda İtalyanlar tarafından işgal edilmiş ve İtalyanlar şehre merkez komutanlığını kurmuşlardır²³. Burdur, 1839 ile 1871 yılları arasında Hamit (Isparta) ili sancağına bağlı kaza merkezi, 1871'den 1923'e kadar Konya vilayetine bağlı mutasarrıflık, 1923 Cumhuriyet devrinden bugüne kadar vilayet merkezidir²⁴.

1.2- Burdur'un Coğrafi Konumu

Burdur şehri Burdur Gölü'nün güneydoğu kıyısında, bu göle ulaşan Kurna Deresi üzerinde, deniz seviyesinden 940-1030 m. yükseklikte meyilli bir yüzeyde kurulmuştur²⁵. İl 36 ° 53 ' ve 37 ° 50 ' kuzey enlemleri ile 29 ° 24 ' ve 30 ° 53 ' doğu boylamları arasında yer almaktadır²⁶. Burdur'un yüzölçümü ise Türkiye topraklarının %1'inden daha azına tekabül eden 7.150 km²'dir²⁷.

Burdur kuzeydoğu, doğu ve güneyden Isparta'nın Keçiborlu, Merkez ve Sütçüler ilçeleriyle; Antalya'nın Merkez ve Korkuteli ilçeleri; güneybatı ile batıdan Muğla ve Denizli'nin Çameli, Acıpayam, Çardak ilçeleri; kuzeyde de Afyon'un Dazkırı ilçesiyle çevrilidir²⁸. Akdeniz Bölgesi'nde "Göller Bölgesi" adı verilen yörede yer alan Burdur, Akdeniz Bölgesi'nden, Ege Bölgesi'ne ve İç Anadolu'ya geçiş sağlayan yollar üzerinde bulunur²⁹.

Batı Toroslar arasında bir çökme havzasının kenarında yer alan Burdur, dalgalı bir plato görünümündedir³⁰. Burdur güneyden Batı Toroslar'ın uzantıları üzerindeki Boncuk Dağları, Elmalı Dağı, Bey Dağı ve Katrancı Dağı; doğudan yine Batı Toroslar'ın uzantıları üzerinde Kuyucak ve Dedegöl Dağı; kuzeyden Burdur Gölü ve Karakuş Dağ sırası; batıdan ise Acı Göl ve Eşeler Dağları'yla çevrilidir.

Burdur'da arazi karakteri dolayısıyla uzunlukları 15 ve 25 km.'yi geçmeyen, birbirleri ile irtibatları çok az olan vadi ve ovalar bulunmaktadır. Arazinin bu karakteristik özelliği sebebiyle akarsular kısa bir yol kat ettikten sonra ya bir gölde ya

²² M. Tuncel, a.g.m., s. 428.

²³ T. Barlık, a.g.m., s. 30.

²⁴ Burdur Valiliği, *Burdur*, İstanbul 1955, s.96.

²⁵ M. Tuncel, a.g.m., s. 426.

²⁶ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1536.

²⁷ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1536.

²⁸ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1536.

²⁹ Y. Erkan (2008), *a.g.e.*, s. 1.

³⁰ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1536.

bir bataklıkta toplanır ya da düden adı verilen yer altı boşluklarında kaybolur³¹. Burdur oluşumu açısından tektonik ve karstik çöküntü alanları içerisinde olması nedeniyle burada sularla dolu çöküntü çanakları, vadiler, mağaralar, büyük kokurdanlıklar, inler, dehlizler gibi doğal oluşumlar yer almaktadır ve bölge bu doğal oluşumlara bağlı olarak Göller Bölgesi adını almıştır³².

Ege, Akdeniz ve Orta Anadolu arasında karakteristik bir geçiş alanı olan Burdur'un iklimi de karakteristik bir geçit iklimidir ve rakımın 500 m.'den 1500 m.'ye kadar bölge bölge değişmesi neticesinde Burdur'da çok değişik bir iklim görülür³³. Güneyde, Teke Yarımadasında bulunan yüksek dağlarla Akdeniz'den tamamıyla ayrılması nedeniyle Burdur'da yayla iklimi hüküm sürmektedir.³⁴ Güneybatıdan yükselti aldığından kışları soğuk, yazları sıcak geçer ve en çok yağışı kış aylarında yağmur ve kar şeklinde alır³⁵. Burdur Merkez ilçeyle birlikte Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni ve Yeşilova olmak üzere 11 ilçeden oluşmaktadır. Sınırları içerisinde 203 köy bulunan Burdur'un 1990 sayımına göre nüfusu 254.889, nüfus yoğunluğu ise 37'dir³⁶.

1.3- Kaynakların Değerlendirilmesi

Burdur'un ilçelerindeki mimari eserlerle ilgili bugüne kadar kapsamlı herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Burdur'la ilgili iki tez bulunmaktadır.

M. Murat Bozcu'nun hazırladığı "Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Eserleri"³⁷ adlı uzmanlık tezi Burdur'la ilgili yapılmış en kapsamlı çalışmadır. Ancak oldukça yüzeysel olan bu çalışmada ilçelerdeki mimari eserlerden Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çavdır Dengere Eski Camii, Tefenni Çarşı Camii, Yeşilova Veli Dede Türbesi, Bucak Susuz Han, Bucak İncir Han, Bucak Çifte Sarnıç ve Bucak Selçuklu Sarnıçlarının mimari yönlerini ele almıştır.

Diğer bir tez ise Nilüfer Erkan'ın hazırlamış olduğu "Budur Yöresi Türk – İslam Yapılarında Süsleme Sanatı"³⁸ yüksek lisans tezi Burdur'daki mimari eserleri ele alan

³¹ Burdur İl Yıllığı, Ankara 1967, s. 88.

³² Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1539.

³³ Burdur İl Yıllığı 1967, a.g.e., s. 101.

³⁴ Burdur Valiliği, a.g.e., s.19.

³⁵ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1541.

³⁶ M. Tuncel, a.g.m., s. 429.

³⁷ M. Murat Bozcu, *Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler Ve Osmanlı Eserleri* (Basılmamış Uzmanlık Tezi), Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, İstanbul 2010.

³⁸ Nilüfer Erkan, *Burdur Yöresi Türk-İslam Yapılarında Süsleme Sanatı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 1998.

diğer bir çalışmadır. Bu tezde İlçelerde yer alan yapılardan Çavdır Dengere Eski Camii, Bucak Susuz Han ve Bucak İncir Han'ın kısaca mimari özelliklerine değinilmiş ve yine süsleme özellikleri de oldukça yüzeysel geçilmiştir.

Yusuf Erkan “Zamanın Ötesinden Burdur”³⁹ adlı kitabında ilçelerde yer alan yapılardan yedi tanesine yer vermiştir. Bu yapılar Çavdır Dengere Eski Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii, Kemer Elmacık Köyü Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, Bucak İncir Han ve Bucak Susuz Han'dan oluşmaktadır. Bu kitapta yapıların tarihçesi, mimari ve süsleme özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ancak yapılarla ilgili bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılmamıştır.

Sabih Erken, Burdur'daki tarihi eserleri ele aldığı “Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler II” adlı kitapta ilçelerde yer alan eserlerden Çavdır Dengere Eski Camii, Bucak İncir Han ve Bucak Susuz Han'ı ele almıştır. Yapılarıyla ilgili ayrıntılı bir tanımlama ve karşılaştırılma yapılmadan genel olarak mimari ve süsleme özelliklerine değinilmiştir⁴⁰.

Burdur'un ilçelerindeki yapılar arasında en fazla yayın hanlar üzerine yapılmıştır. Özellikle İncir Han ile ilgili yapılan kazılar hakkında bilgi veren yayınların yanı sıra bir de yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Abdullah Şevki Duymaz'ın 1996 yılında hazırlamış olduğu “İncir Han”⁴¹ adlı tezinde İncir Han'ın tarihçesi, mimari ve süsleme özellikleri ayrıntılı bir şekilde tanımlanarak, Anadolu Selçuklu kervansaraylarıyla karşılaştırılmış, plan tipi, mimari özellikleri ve süsleme özellikleri açısından benzer örneklerine değinilmiştir.

Rahmi Hüseyin Ünal İncir Han'ında 1992 ve 1993 yılında yaptığı kazı çalışmalarını “Burdur/Bucak İncir Hanı'nda, Temel Araştırmaları ve Temizlik Çalışmaları (Eylül 1992)”⁴² adlı makalesi ve “İncir Hanı 1993 Çalışmaları”⁴³ bildirisi yayınlamıştır. Bu çalışmalarda, hanın mimari ve süsleme özelliklerine değinildikten sonra yapılan kazılarda elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

³⁹ Y. Erkan, *Zamanın Ötesinden..*

⁴⁰ Sabih Erken, *Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler II*, Ankara 1977, s. 400-418.

⁴¹ Abdullah Şevki Duymaz, “*Isparta-Antalya Arasında Yer Alan Anadolu Selçuklu Hanlarından “İncir Han”*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.

⁴² Rahmi Hüseyin Ünal, “Burdur-Bucak İncir Han'ında, Temel Araştırmaları ve Temizlik Çalışmaları (Eylül 1992)”, *X. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1992, s. 399-421.

⁴³ Rahmi Hüseyin Ünal, “İncir Hanı 1993 Çalışmaları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: 8, İzmir 1993, s. 117-129.

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

2.1- CAMİLER

2.1.1- Ağlasun Mülazımoğlu Camii

Burdur'un Ağlasun İlçesi'nin Sakarca Mahallesi'nde, Kazım Karabekir Sokak'ta yer almaktadır.

Cami, kuzeybatı ve güneydoğu yönden avlu duvarlarıyla sınırlandırılmıştır. Avluya kuzeydoğuda yer alan çift kanatlı demir doğramalı bir kapıdan girilmektedir. Avlunun doğusunda betonarme olarak yapılmış abdestlik yer almaktadır.

Cami ilk yapıldığında kareye yakın dikdörtgen planlı bir düzenlemeye sahipken, 1977 yılına ait plan ve fotoğraflarından sonradan batıya doğru genişletilmiş olduğu anlaşılmaktadır (Plan 1). 1977 yılı plan ve fotoğraflarından caminin ilk halini tanımlayabilmekteyiz. Harimin batısında bulunan dikdörtgen planlı mekan kuran kursu olarak kullanılmış ve doğuda yer alan bir kapıyla harime, güneyinde yer alan bir kapı ile de merdivenle çıkılan girişe açılmaktadır. Mekan, doğuda ve güneyde birer, batıda ise iki pencere ile aydınlatılmıştır. Mekanın güneyinde altı basamaklı merdivenle çıkılan giriş kısmı yer almaktadır (Res. 11). Giriş kısmı, üstüne kadar uzanan çatı, güneybatıda yer alan bir ahşap direk ile taşınmıştır. Harimin kuzeyinde caminin çatısı uzatılarak üzeri kapatılan son cemaat yeri bulunmaktadır. Alttan dört ahşap sütun ile taşındığı anlaşılan çatının açık bırakılan alt kısmında kirişler görülebilmektedir (Res. 12).

Doğu-batı yönünde eğimli bir arazi üzerinde yer alan yapının batı cephesi eğimden dolayı iki katlı olup alt kat mekanları depo olarak kullanılmaktadır (Res. 1). Taş malzemeden inşa edilen yapının duvarları çimento ile sıvanmıştır. Yapının üzeri marsilya tipi kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır.

Yapının cepheleri zeminden 0.60 m.'ye kadar gri renge, çatıya kadar ise beyaz renge boyanmıştır. Kuzey cephede dikdörtgen formlu düz lentolu üç pencere, doğu cephede sivri kemerli üç, dikdörtgen formlu düz lentolu iki pencere, güney cephede iki sivri kemerli, bir yuvarlak pencere ile iki dikdörtgen formlu düz lentolu pencere

bulunmaktadır. Batı cephede ise iki katlı pencere uygulaması karşımıza çıkar. Alt ve üstte dikdörtgen formlu düz lentolu ikişer pencereye yer verilmiştir.

Caminin doğu duvarının, kuzey köşesinde 2.45x2.50 m. ölçülerinde ayakkabılık kısmı bulunmaktadır. Bu kısmın, betonarme olarak yapılması ve dilatasyonundan, sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayakkabılığın doğusunda pencere açıklığı, kuzeyinde giriş kapısı ve batısında son cemaat yerine geçiş sağlayan giriş kısmı vardır. Yine yapının kuzey cephesinde bulunan girişin önünde de betonarme olarak yapılmış bir ayakkabılık kısmı daha bulunmaktadır. Buranın doğusunda giriş kısmı ile pencere açıklığı, kuzeyinde ise üst kat mahfiline ve son cemaat yerine geçiş sağlayan giriş kısmı yer almaktadır.

Caminin kuzeybatısındaki minare, yapıdan ayrı bir şekilde günümüzde betonarme olarak yapılmıştır. Minarenin üzerine tuğla görünümü verilerek beyaza boyanmıştır. Minare, çokgen kaideli, çokgen gövdeli ve iki şerefelidir. Şerefe altlarında mukarnasa benzer bir uygulama görülmektedir. Petek kısmı ise cam bir külahla sonlandırılmıştır.

Son cemaat yerinden çift kanatlı ahşap kapıyla harime geçilmektedir (Res. 4). Harimin batısına sonradan eklenen birim, birbirine paralel 2 beton taşıyıcıyla desteklenmiştir (Res. 9-10). Bu birimin kuzeyinde yer alan bir kapıyla depo olarak kullanılan odaya geçilmektedir. Oda, batı ve kuzey yönde birer pencereyle aydınlatılmıştır. Doğusunda yer alan kapı, üst kat mahfile çıkan merdivenlere açılmaktadır.

Harim orijinalinde 7.70 x 8.35 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıyken, batısına eklenen bir birim ile 12.32 x 8.35 m. ölçülerinde enlemesine dikdörtgen planlı hale dönüştürülmüştür (Plan 2). Harim tavanı, ahşap ile kaplanmıştır ve ortasında kubbe hissi veren çökertme tavan yer almaktadır (Res. 5). Çökertme tavan mihraba dik olarak uzanan iki beton kirişle sınırlandırılmıştır. Bu beton kirişlere kadar uzanan iki ahşap sütun muhtemelen onarım öncesindeki üst örtüyü destekleyen sütunlardır.

Harimin güney duvarında yarım daire formlu mihrap nişi bulunmaktadır (Res 6). Mihrap iki yandan yarım daire kesitli sütunceler ile sınırlandırılmıştır. Alınlık kısmında

dikdörtgen bir levha üzerinde “mihrap ayeti⁴⁴” bulunmaktadır. Tepelik kısmı ise profilli yatay silmelerden oluşmaktadır.

Mihrabın batısında yer alan minberi yenilenmiştir. Yapının orijinal minberi depo olarak kullanılan bir oda da saklanmaktadır (Res 7). Ahşap minberin giriş kısmı yuvarlak kemerlidir ve köşelik kısımlarında altı yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Tepelik kısmının ortasında yer alan kitabelik kısmı boş bırakılmıştır. Aynalık kısmı üzerleri boş dikdörtgen ve üçgen panolara ayrılmıştır. Geçit kısmı da giriş kısmı gibi yuvarlak kemerli olup köşelik kısımlarında altı yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır.

Harimin kuzeyinde ahşap kadınlar mahfili yer almaktadır (Res. 8). Mahfile kuzey cephedeki kapıdan geçilerek on bir ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Harime bakan kısmında yer alan korkuluk ahşap çıtalar ile oluşturulmuştur. Mahfilin üzerini örten ahşap tavan dört ahşap sütun ile taşınmıştır. Duvardaki dilatasyondan ve tavana yapılan eklerden mahfilin kuzeye doğru genişletildiği anlaşılmaktadır.

Harim kuzey, güney ve batı duvarlarında yer alan ikişer, batıda ise üç pencere ile aydınlatılmıştır. Ayrıca mihrabın üstünde birde yuvarlak pencere yer almaktadır. Güney ve doğu cephedeki pencerelerin altında dışa taşkın profilli yatay silmeler bulunmaktadır. Harimin orijinal pencereleri ahşaptan yuvarlak kemerli iken, sonradan ilave edilen kısmın pencereleri dikdörtgen formlu düz lentolu ve plastik doğramalıdır. Harimin güney pencerelerinin iki yanında üstte ve batı duvarının ortasındaki pencerenin iki yanında üstte bulunan madalyonlar profilli silmeler ile çevrelenmiştir. Ayrıca batı duvarının üstünde de iki madalyon daha yer almaktadır. Doğu duvarının kuzeyinde yer alan madalyonun ortasında “Ali” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı bulunur. Güneydeki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı yer almaktadır. Güney duvarının batısında yer alan pencerenin batısındaki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sağ tarafta Hz. Ebu Bekir’in lakabı olan “El Sıddık”, sol tarafta ise “Radiya’llahu Anhu” yazısı yer almaktadır. Doğudaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı bulunur. Doğudaki pencerenin batısındaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında “Aleyhisselam” yazısına yer verilmiştir. Doğudaki madalyonun ortasında “Ömer”, alt tarafında Hz. Ömer’in lakabı olan “El Faruk”, sol tarafında ise “Teala Anhu” yazısına yer verilmiştir. Yapının dış cephelerinde ve harimde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

⁴⁴ Kur’an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

Günümüzde kitabesi bulunmayan yapının, 02.08.1977 tarihli Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun raporunda, kible duvarı üzerinde H.1310 (M. 1892) tarihli kitabesinin bulunduğu belirtilmektedir⁴⁵. Ancak yaptığımız araştırmalara rağmen bu kitabenin bugün nerede olduğu ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Cami, geniş saçakları, cephe düzenlemesi ve mihrabı ile gösterdiği geç dönem özelliği bu tarihi desteklemektedir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun A-782 sayılı kararı ile 10.09.1977 tarihinde tescil edilmiştir⁴⁶.

⁴⁵ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 10/09/1977 tarihli A-782 sayılı karar.

⁴⁶ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 10/09/1977 tarihli A-782 sayılı karar.

2.1.2- Çavdır Bayır Köyü Eski Camii

Burdur'un Çavdır ilçesinin Bayır beldesi merkezinde yer almaktadır. Kareye yakın dikdörtgen planlı cami güneybatıdan kuzeydoğuya doğru uzanan avlu duvarları ile sınırlandırılmıştır. Avluya doğuda yer alan demir doğramalı iki kanatlı kapıdan girilmektedir. Caminin dışında, avlunun kuzeyinde kuran kursu olarak kullanılan bir oda bulunmaktadır.

Caminin beden duvarları taş malzemeden inşa edilmiş ve cephelerin alt kısımları zeminden 0.60 m. yüksekliğe kadar kırmızı, üst kısmı ise pembe renk ile boyanmıştır. Yapının kuzey cephesinde yer alan dikdörtgen formlu düz lentolu giriş kısmı, kuzey cephenin batı köşesine yakın olarak yapılmıştır. Caminin doğu ve batı cephelerinde iki katlı pencere uygulamasına, güney cephesinde alt kat penceresine yer verilirken, kuzey cephesinde pencere yer almamaktadır. Doğu ve batı cephelerde, alt katta üçer, üstte katta ise ikişer pencere açılmıştır. Doğu cephedeki üst kat pencerelerinden biri cephenin ortasında diğeri ise güneyinde, alt kat pencerelerinin hizasında verilmiştir. Batı cephedeki üst kat pencereleri ise biri cephenin kuzeyinde diğeri ise güneyinde, alt kat pencereleri hizasındadır. Dikdörtgen formlu düz lentolu bu pencerelerden üst kattakiler, alt kattakilere göre daha küçük tutulmuştur. Güney cephede yer alan dikdörtgen formlu düz lentolu tek pencere cephenin doğusuna açılmıştır. Batı cephenin kuzeyindeki üst kat penceresinin önünde mükebbire bulunmaktadır. Yapının üzeri marsilya kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ise ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 13).

Caminin giriş kısmının önü, ahşap iki direk taşıyan sundurma ile kapatılmış ve girişin doğusunda, 2007 yılında caminin kuzey cephesine bitişik olarak inşa edilen kışlık mekan bulunmaktadır (Plan 3). Harime kuzey cephede yer alan iki kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir. Harimin zemini girişe göre 0.25 m. alçakta tutulmuştur (Res. 14). Kareye yakın dikdörtgen planlı harim 8.40 x 1017 m. ölçülerindedir (Res. 15). Harimin güney duvarında yer alan mihrap, orta aksın doğusuna yerleştirilmiştir. Yarım daire formlu mihrap nişi kaş kemerli kavsara sahiptir. Kavsara yatay silmeler ile üç bölüme ayrılmıştır. Mihrap nişinin üst kısmında çerçevesiz olarak yazılmış üç yazı kuşağı bulunmaktadır. Alttaki kuşakta beyaz zemin üzerine lacivert renk ile yazılmış "mihrap ayeti"⁴⁷ yer almakta ve etrafı lacivert renk ile yapılmış stilize palmet motifleriyle

⁴⁷ Kur'an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

sınırlandırılmıştır. Ortadaki kuşakta kûfî yazı ile “Bismillahirrahmanirrahim” yazısı yer almaktadır. Üstteki kuşakta ise kavuniçi zemin üzerine siyah renkle yazılmış sülüs hatlı “Bismillahirrahmanirrahim” yazısı vardır (Res. 16). Mihrap üç yönden sarı zemin üzerine siyah renk ile yazılmış “Ayete'l Kürsi”⁴⁸ ile çevrelenmiştir.

Harimin kuzeyinde bulunan ahşap mahfile kuzeybatıda yer alan on basamaklı ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Mahfil, alttan ikisi duvara bitişik, dördü serbest, altı ahşap sütun ile taşınmaktadır. Ortadaki serbest sütunlar, üzerinde yazı ve kabartma olarak yapılmış girlandlar bulunan devşirme kaidelere oturmaktadır. Mahfilin harime bakan kısmı ahşap korkulukla kapatılmıştır. Mahfilin ortasında, harime doğru taşıntılı, yarım daire şeklinde balkon kısmı bulunmaktadır (Res. 17). Mahfili taşıyan sütunlar üstte tavana kadar devam etmektedir. Tavan ve sütunlar arasında yekpare olarak yapılmış ahşap yastıklara yer verilmiştir. Harim pencereleri bir değişikliğe uğramadan, dış cephelerdeki gibi verilmiştir. Doğu, batı ve güney duvarlarda, ortasına celi sülüs hat ile yazılmış ikişer madalyon yer almaktadır. Doğu duvarın kuzeyindeki madalyonun ortasında “Ali”, güneydeki madalyonun ortasında “Osman”, madalyonların sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı yer almaktadır. Güney duvarının doğusundaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında “Radiya’llahu Anhu”, batısındaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı bulunmaktadır. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Ömer”, sağ tarafında “Radiya’llahu Anhu”, sol tarafında “Teala Anhu”, altında ise “El Faruk” yazısı yer almaktadır (Res. 18). Harimin üstü ise düz ahşap tavan ile kaplanmıştır.

Cami, 2006 yılında onarım geçirmiştir. Caminin ahşap doğramalı pencereleri plastik doğramalı olarak değiştirilmiş ve alt kat pencerelerinin demir parmaklıkları kaldırılmıştır. Mahfile çıkışı sağlayan merdiven altı sunta ile kapatılmıştır.

Yapının herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Cami, cephe düzenlemesi, örtü sistemi, süslemesiz sade iç mekan düzenlemesiyle Burdur’daki Taşdemir Camii (1914), Şeyh Sinan Camii (1850-1890) ve Gazi Camii (1914) ile olan benzerliklerinden dolayı, 19. yy. sonunda veya 20. yy başında inşa edilmiş olmalıdır. Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 1153 sayılı kararı ile 11.09.2006 yılında tescil edilmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Kuran-ı Kerim, Bakara Suresi, 255.

⁴⁹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 11/09/2006 tarihli 1153 sayılı karar.

2.1.3- Çavdır Dengere Camii

Burdur'un Çavdır İlçesi'nin Bölmepınar Köyü'nde yer almaktadır. Yapının kuzeydoğusunda, özgün olmayan baldaken şadırvanı bulunmaktadır.

Yapı dıştan 16.65 x 14.50 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Cami kuzey-güney yönünde eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir (Res. 19). Yapının beden duvarları moloz taş malzeme ile inşa edilmişken, köşelerde devşirme kesme taşlara yer verilmiştir. Duvar aralarına belirli aralıklarla atılan beş sıra hatıl ile duvarların sağlamlığı arttırılmıştır.

Yapının kuzey, güney ve batı cepheleri sıvanmış ve sıvaların üzerine yerleştirilen küçük çakıl taşları ile cepheye dekoratif bir görünüm kazandırılmıştır. Ancak bu sıvalar zamanla dökülmüştür. Sadece batı ve kuzey cephede yer yer görülmektedir. Caminin bütün cephelerinde iki katlı pencere uygulamasına yer verilmiştir. Pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu olarak yapılmış ve sivri kemer alınlıklı olarak düzenlenmiş, alt kat pencereleri demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Caminin batı cephesinde, alt katta, ikisi cephenin kuzeyinde, biri de güneyinde olmak üzere üç, üst katta ise biri kuzeyde, diğeri ise güneyde alt kat pencerelerinin üstüne denk gelecek şekilde iki pencere yerleştirilmiştir. Kuzey cephede, alt katta, biri cephenin güneyinde, diğeri ise kuzeyinde yer alan iki, üst katta ise alt kat pencereleri hizasında iki pencereye yer verilmiştir. Güney cephede, alt katta, biri cephenin doğusunda, diğeri ise batısında olmak üzere iki, üst katta ise, alt kat pencerelerinin üstüne denk gelecek şekilde yerleştirilmiş iki pencere ile yine üst katta cephenin ortasında bir yuvarlak pencereye yer verilmiştir. Doğu cephede, alt katta, biri cephenin ortasında, diğeri güneyinde bulunan iki, üst katta ise, alt kat pencerelerinin üstüne denk gelecek şekilde yerleştirilmiş iki pencere vardır. Yapının üzeri alaturka kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır.

Caminin doğu cephesinin önünde iki katlı olarak düzenlenmiş son cemaat yeri bulunmaktadır (Res. 20). Son cemaat yeri doğu ve kuzey yönde açıkken güney yönde, duvarla kapatılmış ve duvarın üzerinde mihrabiye yer verilmiştir (Res. 21). Kesme taş malzeme ile yapılan mihrabiye, duvardan 0.10 m. dışa taşırılmıştır. Mihrabiye dışa doğru kalınlaşan profilli silmeler ile çevrelenmiştir. Mihrabiyenin sivri kemerli kavsarası istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiş ve alttan yatay profilli silme ile

sınırlandırılmıştır. Profilli silme altında bulunan şerit üstünde kalem işi ile yapılmış palmet motifleri bulunmaktadır. Kuzey-güney yönlü atılan iki hatılın arasına yerleştirilen kirişlerle oluşturulan alt kat tavanın doğuya bakan kısmında profilli konsollara yer verilmiş ve kirişler arasına çapraz olarak yerleştirilen ince çıtalar çakılmıştır. Tavan caminin batı duvarına bitişik üç ince ahşap sütun ile taşınmış ve sütunlar altta direk zeminden yükselirken, üstte yekpare ağaçtan profilli yastıklara oturmaktadır. Son cemaat yerinin kuzeyinde yer alan on yedi basamaklı merdivenden ilk beş basamağı betondan iken, diğer on iki basamağı ahşaptır. Üst katta doğu ve kuzeye bakan cepheler ahşap korkulukla çevrilmiştir Çatının doğuya doğru uzatılması ile üzeri örtülen son cemaat yerinin çatısı alttan beş ahşap sütun ile taşınmaktadır. Sekizgen gövdeli bu sütunlar mermer devşirme kaidelere oturmaktadır. Sütunlar üstte tavana kadar devam etmekte ve burada yastıklara oturmaktadır. Yekpare ağaçtan yapılmış olan profilli ahşap yastıkların iki kenarında, ahşapların içe doğru kıvrılmasıyla oluşturulmuş palmet motifleri görülmektedir. Başlıkları bulunmayan sütunlardan kuzeydeki iki sütuna üç yandan, diğer üç sütuna ise iki yandan, profilli ahşap yastıklar çakılmıştır. Son cemaat yerinin üst katının tavanı da alt kattaki gibi kuzey- güney yönlü hatılların arasına atılan kirişlerle oluşturulmuş ve yine altta olduğu gibi kirişlerin arasına çapraz yerleştirilmiş ince çıtalar çakılmıştır (Res. 22) Alt katta tavanın sadece doğusunda yer alan profilli konsollara, üst katta dört yönde de yer verilmiştir. Tavanın her iki kısmında da yastık ve konsollar arasında, tavanı dolanan bir bordür bulunmaktadır. Bordürün üzerinde yan yana dizilmiş iki sıra palmet dizisinden alttaki yarım palmet şeklinde yapılmıştır. Beyaz zemin üzerine kahverengi ve kırmızı renklerle yapılmış olan palmetlerin arasında kırmızı renkli, taç yapraklı çiçeklere yer verilmiştir. Ayrıca yastık ve konsollar arasında kalan hatılın dışa bakan yüzünde de içteki bordürdeki palmetli uygulamanın aynısı görülmektedir. Konsolların üstünde yine her iki bölümünde de tavanı dolaşan daha ince tutulmuş bir bordür daha bulunmaktadır. Bu bordürün üzerinde ise oval boşluklarına kırmızı renkli taç yapraklı çiçeklerin yerleştirildiği kahverengi boya ile yapılmış zencerek motifi işlenmiştir. Doğu duvarda yer alan tek kanatlı ahşap kapı harimin kuzeyinde yer alan üst kat mahfiline açılmaktadır.

Harimin kuzeydoğusunda kesme taştan inşa edilmiş minaresi bulunmaktadır. Hayati Kuzucu, minaresinin Hacı Hasan Ağa tarafından yapıldığını ve caminin uzun

süre onun adı ile anıldığını belirtmektedir⁵⁰. Minarenin yapıyla organik bir bağının olmayışı ve kuzey cephenin doğusunda yer alan pencerenin doğu sövesi ile sivri kemerli alınlığın bir kısmı minare ile kapatılmıştır. Bu nedenle minarenin yapıya daha sonradan eklendiğini söyleyebiliriz. Minare kare kaideli, çokgen gövdeli ve tek şerefeli olarak yapılmıştır. Kaidenin doğu cephesinde yer alan kapı ile şerefeye geçiş sağlayan merdivenlere ulaşılmaktadır. Sivri kemerli giriş kısmı dıştan profilli silmeler ile çevrelenmiştir. Kare kaideden gövdeye piramidal bir pabuç ile geçilmekte ve kaide ile pabuç arasında dışa taşıntılı ince bir silme bulunmaktadır. Minarenin çokgen gövdesinin alt ve üst kısmında taştan birer bileziğe yer verilmiştir. Tek şerefeli minarede, şerefe altından şerefeye dört sıra kiri saçakla geçilmiş ve kirpi saçakları oluşturan üçgenlerin üzerine oyma olarak yapılmış palmet motifleri işlenmiştir. Şerefe kısmının taş korkulukları sade tutulmuştur. Gövdeden daha ince tutulmuş olan silindirik petek kısmının üstü kurşun kaplı konik bir külah ile sonlandırılmıştır.

Caminin doğu cephesinde, son cemaat yerinden geçerek ulaşılan giriş kısmı kesme taşla yapılmıştır (Res. 23). Beden duvarından 0.15 m. dışa taşırılmış olan giriş kısmı en dışta profilli silmeler ile çevrilmiştir. Yuvarlak kemerli olarak düzenlenen kapının üstünde sivri kemerli alınlık yer almaktadır. Sivri kemerin kilit taşının altında kabartma olarak yapılmış çarkıfelek motifi bulunmaktadır. Harime iki kanatlı ahşap kapıdan geçilmektedir. Simetrik olarak düzenlenen kapı kanatları üç panoya ayrılmıştır (Res. 24, 25). Üst ve alttaki panolar kare, ortadaki pano ise uzunlamasına dikdörtgen formludur. Üst ve alttaki panolarda oyma tekniği ile yapılmış altı kollu yıldız motifi bir sekizgen içerisine alınmıştır. Ortadaki panolarda ise oyma tekniğiyle yapılmış servi ağacı motifi bulunmaktadır. Ağacın gövdesi derin oyma tekniğinde yapılmış, yaprakları ise daha yüzeysel işlenmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru daralan ağaç motifinin, kenarlarında ve altında kalan kısımlar dalların tersi doğrultusunda, kazınarak yapılan, ince çizgilerle doldurulmuştur. Ağaç motifinin üstünde de oyma tekniğinde girift olarak yapılmış altı kollu yıldız motifine yer verilmiştir. Panolar dıştan iki sıra silme ile çevrilmiştir. İçteki silme ince oyma tekniği ile yapılmış zig-zag motifine, dıştaki silme ise yine ince kazıma tekniği ile yapılmış örgü motifine sahiptir. Panoların etrafındaki boş alanlar oyma tekniği ile yapılmış üzeri yapraklarla bezeli “S” kıvrımlı dallar ile doldurulmuştur. Kapının güney kanadında bulunan bininin üst kısmında yer verilen

⁵⁰Hayati Kuzucu, “Burdur Tarihinin Önemli Hususiyetleri”, *Burdur Tarih ve Kültür Araştırmaları*, www.burdurtarihi.com/burdurtarihihususiyetleri.htm

servi ağacı, iki yandan örgü motifleri ile sınırlandırılmıştır. Bininin ortasında kare panolarda gördüğümüz altı kollu yıldız motifine yer verilmiştir. Yıldız motifinin altında ve üstünde yer alan boşluklar birbirine paralel olarak yerleştirilen ince çizgiler ile doldurulmuştur.

Çift kanatlı ahşap kapıdan 10.45x12.70 m. ölçülerinde, kuzey-güney yönlü, dikdörtgen planlı harime geçilmektedir (Plan 4). Ahşap direkli yapıda harim, dört ahşap sütun ile mihraba dik üç sahına ayrılmıştır (Res. 26). Harim tavanı, mihraba dik dört hatılın arasını dolduran enine kirişlerden oluşturulmuştur. Hatıllardan biri doğu duvarına, biri batı duvarına bitişikken, diğer ikisi ortadadır. Hatıllardan kirişlere ahşap profilli konsollarla geçilmektedir. Kirişlerin üzerlerine yerleştirilen düz tahtalarla tavan kapatılmıştır (Res 27). Orta sahin doğu ve batıdaki sahinlerden daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Burada hatıla iki sıra konsollarla geçiş sağlanmıştır. Orta sahında, yastık ile konsol arasında iki, iki konsol arasında ve kiriş ile konsol arasında bir tane olmak üzere dört bordür yer almaktadır. Yastık ile konsol arasında, alttaki ince olan bordür üzerinde “S, C” kıvrımlı dallar dolaşmaktadır. Bu kıvrık dalların üzerine küçük yapraklar yerleştirilmiştir. Üstteki daha kalın bordürde yan yana sıralanmıştır kartuşlar bulunmaktadır. Bu kartuşların ortasında, vazodan çıkan kırmızı renkli stilize çiçek motifleri, köşelerinde de kırmızı renkli taç yapraklı çiçekler ile beyaz renkli yapraklar vardır. Kartuşların arasında kalan kısmın ortasında ise kırmızı renkli stilize çiçek motifi yer alırken köşelerde kırmızı renkli taç yapraklı çiçekler görülmektedir. İki konsol arasındaki bordür üzerindeki bezeme, kırmızı renkli lale motifi ile lalelerin arasına yerleştirilen beyaz renkli dairelerden oluşmaktadır. Kiriş ve konsol arasında beyaz zemin üzerine, çanak şeklinde yapılmış siyah renkli yaprakların arasından çıkan kırmızı ve beyaz renkli karanfil motifleri sıralanmıştır (Res. 28). Doğu ve batı sahinlerde yastık ile konsollar arasında iki, konsol ile kirişler arasında ise bir bordür bulunmaktadır. Doğu sahında, yastık ve konsolların arasındaki alttaki bordür üzerinde, orta sahindaki “S, C” kıvrımlı dallarla oluşturulan bezemeye yer verilmiştir. Üstteki bordürde ise son cemaat yeri tavanında da uygulanan, aralarında taç yapraklı çiçeklerin bulunduğu palmet dizisi vardır. Konsol ve kirişler arasındaki bordür üzerinde de yine palmet dizisi uygulanmıştır. Ancak burada palmetler arasında taç yapraklı çiçekler yerine beyaz renkli damla motifleri yerleştirilmiştir (Res. 29). Batı sahindaki yastık ve konsollar arasında süslemeler, doğu sahindaki yastık ve konsollar arasındaki bezemelerle aynıdır. Kiriş ve konsollar arasındaki diğer bordürde de beyaz zemin üzerine üç yapraklı stilize

çiçek motifleri sıralanmıştır ve bu motiflerin arasında uçları volütlü stilize yaprak motiflerine yer verilmiştir (Res. 30). Ancak bordürün kuzey kısmına onarımlar sırasında, üzerinde yeşil yapraklı daldan çıkan karanfil motifi ile bezeli ahşap parçalar çakılarak bordür üzerinde iki farklı kompozisyon oluşturulmuştur. Tavan alttan sekizgen kesitli dört ahşap sütun ile taşınmaktadır. Sütunların üzeri yeşil ve kırmızı renge boyanmıştır. Sütun başlığı bulunmayan taşıyıcılar, altta devşirme mermer kaidelere, üstte ise yastıklara oturmaktadır. Yastıklar son cemaat yerinde olduğu gibi yekpare ağaçtan, profilli olarak yapılmış ve yastığın her iki tarafında da içe doğru kıvrılan ahşapların ortasında kalan boşluklarda palmet motifleri oluşturulmuştur. Yastıkların üzeri kalem işi ile yeşil ve kırmızısı renge boyanmıştır.

Harimin güney duvarının ortasında yarım daire formlu mihrap nişi bulunmaktadır (Res. 31). Kible duvarından 0.06 m. öne taşırılmış olan mihrap, kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Mihrap kavsarasında yukarıdan aşağıya doğru genişleyen altı sıra testere dişi motifi bulunmaktadır ve bu motifi oluşturan üçgenler kırmızı, beyaz ve gri renge boyanmıştır. Kavsarının üstü, üzeri beyaz, kırmızı ve gri renkle boyanmış istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmişken, alt kısmı ise üzeri ince ve küçük bir şekilde işlenmiş, kırmızı ile boyalı testere dişi motifi bulunan bir silme ile sonlandırılmıştır. Mihrap nişi üzerine, kalem işi siyah ve kırmızı renkli olarak yapılmış belli belirsiz süslemeler vardır. Boyaların büyük ölçüde silinmiş olmasından dolayı buradaki süsleme unsurları tam olarak seçilememektedir. Kırmızı renkli üç perde motifi ve motiflerin her birinin ortasından aşağıya doğru sarkan yine kırmızı renkli kandiller seçilmektedir. Siyah renk ile çerçevelenen perde motiflerinin aralarında kalan kısımlarda kırmızı renkli kıvrımlı dallar görülmektedir. Alınlık kısmında üzeri sülüs hat ile siyah renkte yazılmış dikdörtgen mermer bir levha bulunmaktadır. Levhanın üzerinde “Mihrap Ayeti⁵¹” yer almaktadır. Ayetin altındaki H. 1391 (M. 1971) tarihi levhanın yapılış tarihini bize vermektedir. Mihrap nişinin etrafı silmelerle çevrilmiş ve silmelerin üzeri kalem işi ile süslenmiştir. En dıştaki mihrabı çerçeveleyen silmenin üzerindeki boyalar silindiği için burada nasıl bir motif olduğu belli değildir. Ancak siyah boya renkleri seçilebilmektedir. İkinci silme üzerinde kırmızı, beyaz ve siyah renkli, ok ucu motifi sıralanmıştır. Üçüncü silme üzeri ise sadece kırmızıya boyanmıştır. Dördüncü silmede siyah zemin üzerine beyaz renkle yapılmış kıvrık dal motifleri görülmektedir. Dördüncü silmeden sonra siyah boya ile çerçevelenen geniş bir bordüre yer verilmiştir. Bordür

⁵¹ Kur'an-ı Kerim, Ali İmran Suresi 3, 37.

üzerinde yanlarda dikey, üstte ise yatay olarak yerleştirilen yan yana sıralanmış kartuşlar bulunmaktadır. Kartuş içerisinde bulunan siyah renkli kıvrık dal motiflerinin uçları soyut kırmızı renkli çiçeklerle sonlandırılmıştır. Ayrıca kartuşların arasında kenarlara gelecek şekilde yapılmış taç yapraklı çiçek motifleri yer almaktadır. Bordürden sonraki beşinci silmenin üzerindeki kırmızı renkli “S” kıvrımlı dallar silmeyi bir uçtan diğer uca dolanmaktadır. Altıncı silme ise üçüncü silmede olduğu gibi sadece kırmızıya boyanmıştır. Yedinci ve son silme üzerinde ise ikinci silmede olduğu gibi beyaz, kırmızı ve gri renkli ok ucu motifi sıralanmıştır (Res. 32).

Harimin güneybatısında ahşaptan yapılmış minber bulunmaktadır (Res. 33). Minberin girişi atnalı kemerli olarak düzenlenmiştir ve kemer yayı ile köşelik kısımları yeşil yapraklı, uçları kırmızı çiçekli soyut bitkisel motiflerle bezenmiştir. Aynalık kısmı ince bir şekilde işlenmiş zikzaklar ile dikdörtgen bir kartuş oluşturulmuştur. Kartuşun içinde kırmızı boya ile bir çerçeve oluşturulmuş ve ortası beyaza boyanarak boş bırakılmıştır. Minber kapısının lento ve sövelerinin üzerinde yeşil yapraklı bir dalın üzerinde kırmızı renkli stilize çiçek motifine yer verilmiş ve her çiçek arasına beyaz renkle yapılmış daireler yerleştirilmiştir. Sövelerin yan yüzlerinde ise birbirine bağlı dikdörtgen şeklinde 11'er kartuş bulunmaktadır. Kartuşların ortasında simetrik olarak yerleştirilmiş iki palmet motifi bulunmaktadır. Bu motiflerin birleştiği kısmın alt ve üst taraflarında birer nokta vardır. Minberin iki yanındaki aynalık kısımları üç sıra bordür ile çevrilmiş ve iki aynalık üzerinde de farklı kompozisyonlar uygulanmıştır (Res. 34). Batı aynalığı çeviren en üstteki bordürde kapı sövesinin kenarlarındaki simetrik palmet motiflerinin aynısı görülmekteyken, en alttaki bordürdeki boyalar silinmiştir. Ortadaki, üçgen şeklinde düzenlenmiş en geniş bordür üzerindeki kalem işi boyalar oldukça silinmiş olmasına rağmen buradaki yeşil dallardan çıkan kırmızı renkli stilize lale motifleri seçilebilmektedir. En içteki üçüncü bordür üzerinde, dallardan çıkan yaprakların arasındaki çiçeklerden oluşan soyut bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Aynalığın ortasındaki geniş üçgen kısmın üzerindeki kalem işi süslemelerin hepsi silinmiştir. Doğu aynalığın üst bordüründe gri zemin üzerine beyaz renkle yapılmış, birbirine bağlı “C” kıvrımlı dallar görülmektedir. Dalların uçlarına da stilize çiçekler yerleştirilmiştir. Üst bordürün kuzeydeki kısmının kullanılan malzemenin, boyut farkından ve üzerindeki kompozisyondan dolayı sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Alttaki bordür, gri zemin üzerine beyaz renkle “S, C” kıvrımı yapmış yaprak motifi bezenmiştir. Bu yaprakların arasında üç yapraklı bitkisel bezemeye yer verilmiştir.

Ortadaki geniş bordürde kırmızı zemin üzerine beyaz renk ile yapılmış kıvrık dal ve çiçeklerden oluşan soyut bitkisel bezemeler görülmektedir. En içteki daha dar üçgen bordür üzerinde ise “S, C” kıvrımı yapmış dallar bulunurken, bu dalların üzerine de soyut çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Aynalığın ortasındaki geniş üçgenin üzerinde ise çanak şeklinde yapılmış iki yeşil yaprakla sınırlanan kırmızı renkli üç soyut çiçek motifi şeritler halinde dizilmiştir. Aynalığın altında bulunan süpürgelik kısmı kaş kemerli dört kısımdan oluşmaktadır. Bu dört kısımdan üçü açıkken, kuzeydeki bir ahşap parça ile kapatılmıştır. Aynalığın güneyinde sivri kemerli geçit kısmı bulunmaktadır. Geçit kemer köşeliğinin üzerindeki kalem işi süslemeler oldukça silinmesine rağmen, burada kırmızı renkli çiçek motifleri seçilebilmektedir. Geçit bölümü ile aynalık kısmını birbirinden ayıran kısmın üzerinde kıvrık dal ve çiçeklerden oluşan soyut bitkisel bezemeler görülmektedir. Minberin korkuluk kısmı ajur tekniğinde girift olarak yapılmış altı kollu yıldız motiflerinden oluşmaktadır. Dokuz basamaklı merdiven ile köşk kısmına çıkılmaktadır. Köşk kısmı dört yönden kaş kemerli olarak düzenlenmiştir. Merdiven korkuluklarındaki ajur tekniği ile yapılmış girift altı kollu yıldız motifi uygulamasını burada da görmekteyiz. Ancak burada iki sıra halinde yapılmış ve iki sıra birbirinden ince bir ahşap silme ile ayrılmıştır. Köşk tavanı siyah ince çıtalarla kasetli olarak düzenlenmiştir. Karelerin içlerinde kırmızı zemin üzerine siyah renk ile yapılmış çiçek motifleri görülmektedir. Kasnak kısmı, ahşaptan yapılmış birbirine bitişik palmet motifleriyle çevrilmiş ve bu motiflerin birleştiği kısımların arasında elips boşluklar oluşmuştur. Ucu bir alem ile sonlandırılan çok dilimli külahın alt kısmında, kasnaktaki palmetli uygulamanın aynısına yer verilmiştir.

Harimin güneydoğusunda, kible duvarına bitişik vaaz kürsüsü bulunmaktadır (Res. 35). Kürsünün oturma kısmı batı ve kuzey yönde korkulukla çevriliyken, doğu kısmı buraya çıkılması için açık bırakılmıştır. Önünde özgün olmayan dört basamaklı ahşap merdiven yer almaktadır. Enlemesine dikdörtgen şeklinde düzenlenen korkulukların, dış çerçevesi üzerinde, yeşil iki yapraktan çıkan kırmızı renkli lale motifleri ve bu çiçekli bezemenin aralarına yerleştirilen beyaz renkli daireler görülmektedir. Bu çerçevenin içi ise ortası beyaza boyanarak boş bırakılmış, kırmızı renkli, kaş kemerli kartuş vardır. Pencere alt seviyesinden başlayan kaide genişleyerek oturma kısmını ile birleşmektedir. Kaidenin kuzeye bakan geniş yüzeyi, aralara atılan ince çıtalarla dört bölüme ayrılmış ve bu bölümler uzunlamasına dikdörtgen, kırmızı renkli, kaş kemerli kartuşlar şeklinde düzenlenmiştir. Kartuşların içinde birbirine bitişik

üç sıra siyah renkli kartuşlar bulunmaktadır. Bu kartuşların ortasında siyah renkli kıvrık dallar ile bunların uçlarına yerleştirilmiş, kırmızı renkli, 11 çiçekli stilize bezemeler yer almaktadır. Kaidenin iki yanı ince çıtalarla karelere ayrılmış ve kırmızı renkli bu karelerin ortasına beyaz renkli daireler yapılmıştır.

Harimin kuzeyindeki ahşap üst kat mahfiline son cemaat yerinin ikinci katındaki tek kanatlı ahşap kapı ile geçilmektedir (Res. 36). Üst kat mahfili orjinalinde iki köşede ayrı ayrı yer alırken, daha sonradan orta kısma ek yapılarak birleştirilmiştir. Mahfilin ahşap tabanı enlemesine atılan iki hatılın aralarının kirişlerle doldurulması ve kirişlerin üzerine ahşapların yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Mahfil tabanının güneye bakan kısmında üzeri kırmızı, beyaz ve siyah renk ile boyalı profilli konsollar bulunmaktadır. Mahfili destekleyen hatılların güneye bakan yüzeylerinde yan yana dizilmiş kartuşların bulunduğu bordür yer almaktadır. Bu kartuşların ortasına, birinin zemini yeşil diğerinin ise kırmızı olmak üzere iki farklı motif uygulanmıştır. Zemini kırmızı olan kartuşun ortasında, sarı ve gri renkli stilize hatai motifi işlenmiştir. Zemini yeşil olan kartuşun ortasında ise iki yana kıvrılan beyaz renkli yapraklardan çıkan kırmızı renkli stilize çiçek motifi ile bunun iki yanına yerleştirilen taç yapraklı birer çiçek motifi vardır. Üst kısımda, kartuşların arasında beyaz renkli yaprak motiflerine yer verilmiştir (Res. 37). Mahfilin doğusunda, 1.25 m. güneye doğru çıkıntı yapan ve mahfil tabanından 0.20 m. yüksek tutulan balkon kısmı bulunmaktadır. Batı ve güney yönden “L” şeklinde düzenlenmiş ahşap parmaklıklarla çevrili balkonun alt kısmı inci çıtalarla kasetli tavan şeklinde oluşturulmuştur. Çıtaların birleştiği kısımlara küçük kareler yerleştirilmiş ve bunların üzerine beyaz renkli, taç yapraklı çiçek motifi kondurulmuştur. Tavanın etrafı, mavi zemin üzerine yapılmış, kırmızı ve beyaz renkli stilize hatai motifleri ile stilize hatailerin arasına yerleştirilen beyaz renkli yaprakların bulunduğu bir bordürle çevrilmiştir. Tavanı taşıyan hatılların iç yüzeyini dolaşan şerit üzerinde, uçlarında kırmızı ve beyaz renkle yapılmış karanfil motifleri bulunan, “S” kıvrımlı dallara yer verilmiştir (Res. 38). Çıkmanın batı kısmı alttan kavisli bir konsolla desteklenmiştir. Konsolun doğu yüzünde dikey olarak sıralanan şemse motifini andıran madalyonlar içerisinde iki farklı ana çiçek motifi vardır. Bunlardan birinde karanfil diğerinde ise hatailer bulunmakta ve kenarlarında taç yapraklı çiçekler yer almaktadır. Batı kısmında da şemse motifini andıran madalyonlar içine stilize bitkisel motifler uygulanmıştır. Konsolun güneye bakan kavisli kısmında, mihrabın geniş bordürü ile vaaz kürsüsünün kuzeye bakan yüzeyindeki kartuş içerisindeki kırmızı çiçekli

motiflerin aynısı işlenmiştir. Harimin güney batısında “L” şeklinde düzenlenmiş boğumlu parmaklıklarla çevrili, zeminden 0.20 m. yükseltilmiş alt kat mahfili bulunmaktadır.

Harimi aydınlatan pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu ve ahşap kapaklı olarak yapılmıştır. Ahşap kapaklar, ortada uzunlamasına dikdörtgen, üstte ve altta kare formlu üç panoya ayrılmış, panoların ortaları sade bırakılmıştır. Alt kısımlardaki pencere söveleri yoğun olarak kalem işi ile bezenmişken, üst kısımdaki pencere söveleri sade tutulmuştur. Alt kısımdaki pencere sövelerinde yeşil yapraklı dallardan çıkan kırmızı renkli lale motiflerinden oluşan bitkisel bezemelere yer verilmiştir (Res. 39). Ancak güney duvarının batısındaki pencere ile batı duvarının güney ucundaki pencere yağlı boya ile kahverengiye boyanmıştır. Beyaza boyalı harim duvarları oldukça sade tutulmuşken, duvarlarındaki tek süsleme unsuru, mihrabın yanındaki kabartma cami motifidir. Kabartma olarak yapılan cami, önde üç sütunla taşınan son cemaat yeri ile bunun gerisinde tek kubbeyle örtülen ibadet mekanı ve minareden oluşmaktadır. Kubbenin altında cepheye açılmış yuvarlak kemerli bir pencere görülmektedir. Ayrıca ve cephelere de kazınarak kesme taş görünümü verilmiştir. Cepheleri kazınarak kesme taş görünümü verilmiş olan caminin kubbesinin üstünde bir de alem yükselmektedir.

Harimin güney duvarın dört, doğu ve batı duvarlarında iki olmak üzere üzeri sülüs hatla yazılmış sekiz madalyon bulunmaktadır. Doğu duvarının, kuzeyindeki madalyonun ortasında “Hüseyin” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısına, güneyindeki madalyonun ortasında “Ali” sol tarafında Hz. Ali’nin lakabı olan “El Murtaza”, üst kısmında ise “Radiya’llahu Anhu” yazısına yer verilmiştir. Güney duvarının en doğusundaki madalyonun ortasında “Ömer”, altında “El Faruk”, üstünde ise “Radiya’llahu Anhu” yazısı, mihrabın doğusundaki madalyonun ortasında “Muhammed” solunda “Aleyhisselam” yazısı, mihrabın batısındaki madalyonun ortasında “Allah” sol tarafında “Celle Celaluhu” yazısı, güney duvarın en batısındaki madalyonun ortasında ise “Ebu Bekir” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu”, sağ tarafında “Es Sadık” yazısı yer almaktadır. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu”, üstünde Hz. Osman’ın lakabı olan “Zınnureyn” yazısı, “Hasan”, sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısı bulunmaktadır.

Burdur’daki en yoğun süslemeli yapı olan camide, yoğun kalem işi süslemenin yanında ahşap ve taş süsleme örneklerini de görmekteyiz. Ahşap süsleme örnekleri

harim giriş kapısında, yastıklarda, minberde, profilli konsollarda ve pencere kapaklarında karşımıza çıkmaktadır. Taş süslemeleri son cemaat yerindeki mihrabiye, harim giriş kapısında, mihrap ve mihrabın doğusundaki camii kabartmasında görmekteyiz. Camideki en yoğun süsleme unsuru olan kalem işi süsleme, son cemaat yeri tavanında, mihrapta, minberde, pencere sövelerinde ve harim tavanında yoğun olarak kullanılmıştır. Bu süslemeler kırmızı, beyaz, siyah, gri, kahverengi ve mavi renklerle oluşturulmuştur.

Kitabesi bulunmayan yapının kim tarafından ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Giriş kapısı üzerinde yer alan mermer levha üzerinde “Dengere Bölmepınar Eski Camii T. 1123” tarihi bulunmaktadır. Ancak M. 1711 tarihini veren bu levhanın herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır. Yapının inşa tarihi ile ilgili çeşitli fikirler beyan edilmiştir. Sabih Erken 16. veya 17. yüzyılda⁵², Mustafa Murat Bozcu 17. yüzyılda⁵³, Nilüfer Erkan 15. veya 16. yüzyılda⁵⁴ inşa edilmiş olabileceğini belirtmişlerdir. Başbakanlık Osmanlı arşivinde yer alan imam ataması ile ilgili H. 1242 (M. 1827) tarihli belgeden⁵⁵ yola çıkarak yapının bu tarihten önce yapıldığını söyleyebiliriz. Yine bu belgede yapının Hacı Hasan Ağa⁵⁶ tarafından yaptırıldığı yazmaktadır. Hayati Kuzucu caminin minaresinin Hacı Hasan Ağa tarafından yaptırıldığını ve yapının bu nedenden dolayı uzun yıllar Hacı Hasan Ağa adıyla anıldığını söylemektedir⁵⁷. Yapının içini süsleyen kalem işleri, belirgin bir derinlik etkisi bulunmayışı ve penç, hatai gibi motiflerin klasik dönemdeki gibi sade ve şematik olmaktan çok stilize bir şekilde ele alınmış olması nedeni ile 17. yüzyılda veya 18. yüzyılda yapılmış olabileceğini düşünebiliriz.

Yapı günümüze gelinceye kadar 1938, 1966, 1968 ve 2004 yıllarında onarım görmüştür⁵⁸. Yapının 1938 yılındaki onarımında toprak ve çam ağacı kabukları ile yapmış olan toprak damı yenilenmiştir. 1966 yılı onarımında yapının yıkılan batı duvarı tekrar yapılmıştır. 1968 yılı onarımında caminin toprak damlı üst örtüsü çatıya çevrilmiş

⁵² S. Erken, *a.g.e.*, s. 400.

⁵³ M. M. Bozcu, *a.g.t.*, s. 21.

⁵⁴ N. Erkan, *a.g.t.*, s. 38.

⁵⁵ BOA, C.EV, Dosya No: 134, Gölek No: 6670.

⁵⁶ 1787 yılında Gölhisar ayanı olarak görev yapmaya başlayan Hacı Hasan Ağa, Şeyh Hüseyinoğlu aşiretinden Gölhisar ayanı Hacı Hüseyin Ağa'nın oğludur. Ayrıntılı bilgi için bkz Hayati Kuzucu, “Burdur Tarihinin Önemli Hususiyetleri”, *Burdur Tarih ve Kültür Araştırmaları*, www.burdurtarihi.com/burdurtarihhususiyetleri.htm

⁵⁷ Hayati Kuzucu, “Burdur Tarihinin Önemli Hususiyetleri”, *Burdur Tarih ve Kültür Araştırmaları*, www.burdurtarihi.com/burdurtarihhususiyetleri.htm

⁵⁸ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 12/03/1983 tarihli A-4197 sayılı karar.

ve üzeri çinko ile kaplanmıştır. 2004 yılı onarımında ise çatının üzerini kaplayan çinko kaldırılarak, çatı alaturka kiremitle kaplanmıştır. Ayrıca onarım tarihi bilinmemekle birlikte üst kat mahfilinin, yan kısımlarla olan ek yerlerinden ve üzerinde kalem işi süslemelerin bulunmamasından dolayı, orta kısmının sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

Camii Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından A-4197 sayılı karar ile 12.03.1983 tarihinde tescil edilmiştir⁵⁹.

⁵⁹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 12/03/1983 tarihli A-4197 sayılı karar.

2.1.4- Çeltikçi Hamidiye (Mehmet) Camii

Burdur'un Çeltikçi ilçesinde Konak Mahallesinde yer alan cami bir avlu içerisinde. Avluya biri doğuda diğeri ise batıda bulunan demir doğramalı iki kanatlı kapılardan girilmektedir. Avluda, caminin kuzeybatısında baldaken şadırvan yer almaktadır.

Cami dıştan dışa 10.50 x 16.55 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olarak yapılmıştır. Eğimli bir arazi üzerinde bulunan yapı, zemin düzleştirilerek yapılmıştır. Yapının beden duvarları tuğlayla inşa edilmiştir. Duvarların üzeri harç ve sıva ile kapatılmıştır. Caminin cepheleri köşe taşları, silmeler, dışa taşıntılı söve ve lentolarla hareketlendirilmiştir (Res. 41). Caminin biri kuzeyde diğeri ise batıda olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Batı girişi cephenin kuzeyinde olup üst kat mahfile çıkan merdivenlere açılmaktadır. Yapının ana girişi kuzey cephenin ortasında yer almaktadır. Dikdörtgen formlu düz lentolu giriş kısmı cepheden 0.10 m. taşkın olarak yapılmıştır. Caminin doğu cephesinde altı, batı cephesinde beş, güney cephesinde iki ve kuzey cephesinde dokuz pencere bulunmaktadır. Harime açılan pencereler uzun tutulmuşken, son cemaat yerine açılan pencereler daha küçük tutulmuş ve iki katlı olarak düzenlenmiştir. Batı cephenin güneyinde harime açılan iki, kuzeyinde ise son cemaat yerine açılan üç pencereden biri alt katta, diğeri ikisi üst katta yer almaktadır. Doğu cephenin güneyinde harime açılan iki, kuzeyinde ise son cemaat yerine açılan ikisi altta, ikisi üstte olmak üzere dört pencere açılmıştır. Güney cephede harime açılan iki pencereye yer verilmiştir. Kuzey cephede ise alt katta yer alan dört pencereden ikisi kapının doğusunda, diğeri ikisi de girişin batısında bulunmaktadır. Kuzey cephenin üst katında bulunan beş pencereden dördü alt kat pencereleri hizasında yerleştirilmişken, bir pencere giriş hizasına yerleştirilmiştir. Pencereler beden duvarlarından 0.10 m. dışa taşırılmıştır. Doğu, batı ve güney cephelerdeki harime bakan uzun pencereler sivri kemerli olarak düzenlenmişken, diğeri pencereler basık kemerli olarak yapılmıştır. Harime açılan sivri kemerli pencerelerin, kemer kilit taşının üzeri plastik etkili akantus yaprağıyla sonlandırılmıştır. Cephe köşeleri kademeli kesme taşlarla vurgulanmıştır. Kuzey cephede son cemaat yeri ile üst kat mahfili arasındaki kat ayrımı dıştan profilli silmelerle belli edilmiştir. Bu profilli silmeler doğu ve batı cephenin yarısına kadar devam etmektedir. Kuzey cephede kapının üzerinde üst üste yerleştirilmiş dikdörtgen formlu iki kartuş bulunmaktadır. Alttaki kartuşun üst kısmında kabartma olarak yapılmış karşılıklı iki adet ay yıldız motifi vardır. Alt kısmında ise yine kabartma

teknğinde yapılmış “C” kıvrımlı stilize bitkisel motiflere yer verilmiştir. Kartuşun tahrip olan orta kısmında Sultan II. Abdülhamid’in tuğrasının bulunduğu düşünülmektedir⁶⁰. Üstteki kartuşta ise yine kabartma tekniğinde yapılmış plastik etkili “S,C” kıvrımlı stilize bitkisel motifler yer almaktadır (Res. 42).

Kuzey cephenin ortasında yer alan demir doğramalı kapıdan, içten içe 4.79x9.30 m. ölçülerindeki son cemaat yerine geçilmektedir (Res. 43). Üzeri düz ahşap tavanla örtülü olan son cemaat yerinin batısında üst kat mahfile çıkışı sağlayan on dört basamaklı merdiven bulunmaktadır. Merdiven altı 2007 yılındaki onarımlar sırasında bir sunta ile kapatılarak son cemaat yerinden ayrılmıştır. Bu kısımda camiye ait eşyalar tutulmaktadır. Son cemaat yerini aydınlatan yedi pencerelerin etrafı iki silme ile çevrilmiştir.

Caminin batısına, kare kaideli, silindirik gövdeli minaresi yerleştirilmiştir. Kare kaide caminin saçak seviyesine kadar yükselmektedir. Tek şerefeli minarenin şerefealtı profilli olarak düzenlenmiş ve üstü tuğladan soğanımsı bir külahla sonlandırılmıştır.

Son cemaat yerinden çift kanatlı ahşap bir kapıyla harim bölümüne geçilmektedir(Res. 44). Harim içten içe 9.96 x 9.30 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Harimi örten düz ahşap tavan doğrudan duvarlara oturtulmuştur (Plan 5). Hariminin güney duvarının ortasında alçıdan yapılmış mihrap yer almaktadır (Res. 45). Yarım daire formlu mihrap nişinin kavsarası yuvarlak kemerlidir. Kavsaranın üzerinde kalem işi ile yapılmış yeşil ve pembe renklerin kullanıldığı, ortasından kandil sarkan perde motifine yer verilmiştir. Mihrap nişinin iki yanında yer alan plasterlerin sütun başlıkları, köşeleri volütlü ve akantus yapraklı olarak düzenlenmiştir. Mihrabın kavsarasını çevreleyen yuvarlak kemerin kilit taşı dışa taşırılarak vurgulanmış ve üzerinde akantus yaprağına yer verilmiştir. Köşelik kısımlarında plastik etkili, “S,C” kıvrımlı stilize bitkisel motifler bulunmaktadır. Mihrap alınlığında dikdörtgen kartuş içerisinde “mihrap ayeti⁶¹” yer alırken, kartuşun altında, ortada bulunan penç motifinden iki yana doğru çıkan yaprak motifleri yer almaktadır. Tepelik kısmı üçgen alınlık şeklinde yapılmıştır. Profilli olarak içe doğru çökertilen bu üçgen tepeliğin ortasında “S, C” kıvrımlı yapraklarla oluşturulmuş taç şeklinde madalyon bulunmaktadır. Madalyonun ortasında “Fatih” yazmaktadır.

⁶⁰ 1945 doğumlu Hüseyin Ergin ile yapılan röportajdan.

⁶¹ Kur’an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

Harimin güneybatı köşesine yerleştirilen minber orijinal değildir. Ahşap malzemeden yapılmış olan minber oldukça sadedir. Girişin üstünde Kelime-i Tevhid yer almaktadır. Taç kısmı dilimli kemerli olarak düzenlenmiştir. Köşk kısmı soğanımsı bir külahla kapatılan minberin, aynalık kısmı boş bırakılmıştır.

Harimin güneybatısında bulunan vaaz kürsüsü kaidesi ters konik şekilde yapılmış ve üzerine ahşap zemin oturtulmuştur. Kürsünün kuzey tarafı ahşap korkuluk ile kapatılmışken, kürsüye çıkış sağlanması için batı kısmı açık tutulmuştur.

Harimin kuzeyinde sekizgen dört sütunla taşınan mahfile, batıda yer alan 16 basamaklı ahşap merdivenle çıkış sağlanmaktadır. Mahfil harimden başlayıp son cemaat yerine kadar uzanan 7.46 x 9.30 m. ölçülerinde bir alandan oluşmaktadır. Alttan mahfili taşıyan sekizgen sütunlar tavana kadar devam eder. Ahşap malzemeden yapılan mahfilin korkulukları boğumlu olarak düzenlenmiştir. Batıda minareye geçişi sağlayan kapı yer almaktadır. Mahfil doğu ve batı cephelerde ikişer, kuzey cephede ise 5 pencereyle aydınlatılmıştır (Res. 46).

Harim doğu, batı ve güney yönde açılan büyük ikişer pencereyle aydınlatılmıştır. Kuzey yönde ise son cemaat yerine açılan 4 pencere açıklığı bulunmaktadır. Basık kemerli olarak düzenlenen pencerelerin etrafı iki sıra silmeler ile çevrelenmiştir. Harim girişinin iki yanında, ahşap korkulukla çevrili alt kat mahfilleri vardır. Harimin doğu ve batı duvarları üstünde üçer, güney duvarı üstünde ise dört madalyon yer almaktadır. Madalyonlar iki dairesel çerçeve içersine alınmıştır. Madalyonun içinde, beyaz zemin üzerine celi sülüs hat ile yazılmış yazılara yer verilmiştir. Doğu duvarının kuzeyindeki madalyonun ortasında “Hasan” sol tarafında ise “Radiya’llahı Anhu” yazısı, ortadaki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında da “Radiya’llahı Anhu” yazısı ve güneydeki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sol tarafında da “Radiya’llahı Anhu” yazısı yer almaktadır. Güney duvarının doğusundaki duvardaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında “Aleyhisselam” yazısı, batısındaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı bulunmaktadır. Güney cephede mihrabın iki yanında da madalyona yer verilmiştir. Mihrabın batısındaki madalyonda “La ilahe illellah” yazısı yer alırken, doğudaki madalyonda “Muhammedün Rasülüllah” yazısına yer verilmiştir. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Ömer”, sol tarafında “Radiya’llahı Anhu” yazısı, ortadaki madalyonun ortasında “Ali”, sol

tarafında da “Radiya’llahı Anhu” yazısı, kuzeydeki madalyonun ortasında “Hüseyn”, sol tarafında “Radiya’llahı Anhu” yazısı yer almaktadır.

Yapıdaki süsleme motiflerinde, Osmanlının geç dönem yapılarında sık sık kullanılan batı etkili “S, C” kıvrımlı motiflere yer verilmiştir. Camideki en dikkat çekici bezemeler mihrapta toplanmıştır. Bunun yanı sıra pencerelerin üstlerindeki “S, C” kıvrımlı stilize bitkisel motiflerde dikkat çeken süsleme unsurlarındandır (Res. 47). Ayrıca güney cephedeki pencere üstündeki süslemelerin ortasında, kalem işi ile yapılmış, taç yapraklı, kırmızı renkli çiçek motifi yer almaktadır.

Camide 2000 yılında yapılan onarımlarda cephede ve minaredeki dökülen sıvalar yerine yeniden çimento takviyeli kireç harçlı sıva yapılmış ve minarenin petek içindeki çürüyen ahşap sereni değiştirilerek yerine çıralı çamdan seren monte edilmiştir⁶².

Yapı cephelerindeki profilli silme uygulaması, köşe taşları, dışa taşıntılı pencereler, pencere üzerindeki ve mihraptaki “S, C” kıvrımlı stilize bitkisel süslemeler ile mihrap nişinde yer alan perde ve kandil motifleri, Osmanlının geç dönem yapılarında yaygın bir şekilde kullanılan unsurların yer aldığı bu yapı, Sultan II. Abdülhamid’in 1876 ile 1901 yılları arasında yaptırmış olduğu hayır eserlerinden birisidir⁶³.

Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 1432 sayılı kararı ile 30.01.2007 yılında tescil edilmiştir⁶⁴.

⁶² Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 30/01/2007 tarihli 1432 sayılı karar.

⁶³ Aydın Talay, *Eserleri ve Hizmetleriyle Sultan Abdülhamid*, İstanbul 1991, s. 359; Ebul Faruk Önal, Sabit Bekçi, *Sultan İkinci Abdülhamid Han’ın Hayır Eserleri*, İstanbul 2007, s. 68.

⁶⁴ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 30/01/2007 tarihli 1432 sayılı karar.

2.1.5- Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii

Burdur'un Çeltikçi İlçesi'nde Cami Mahallesi'nde yer alan yapı bir avlu içerisindedir. Avluya doğuda bulunan demir doğrama, çift kanatlı bir kapıdan girilmektedir. Avlunun içerisinde cami dışında, betonarme olarak yapılan abdestlik ve tuvalet bölümü de yer almaktadır.

Caminin beden duvarları taş malzemedен inşa edilmiş ve üzeri beton ile sıvanmıştır. Yapının cepheleri yeşile boyanmış ve zemin seviyesinden 1.00 m.'ye kadar mermerle kaplanmıştır. Caminin doğu cephesinin güneyinde iki büyük pencere bulunurken, kuzeyinde alt katta bir, üstte katta iki pencere bulunmaktadır. Güney ve batı cephelerde iki büyük pencereye yer verilirken, kuzey cephede, üstte katta, biri cephenin ortasında, diğeri cephenin doğusunda, bir diğeri ise cephenin batısında olmak üzere üç pencere vardır. Kuzey cepheni altta ise cemakan ve betonla kapatılmışken, cephenin batısındaki betonla kapatılan kısımda bir pencere açıklığına yer verilmiştir. Cephenin çatı kısmı üçgen şeklinde yukarı doğru taşırılmış ve üzerine "Mahmut Çavuş Camii" yazısı yazılmıştır. Yapının üstü marsilya tipi kiremitle kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeylerine ahşap parçalar çakılmıştır.

Harimin kuzeyinde yer alan son cemaat yeri, batısındaki oda, üstündeki mahfil kısmındaki dilatasyondan ve farklı malzeme kullanımından yapıya sonradan eklendiği anlaşılmaktadır (Res. 48). Son cemaat yeri camekanla çevrelenmiştir. Batıda yer alan mekan ise betonarme olarak yapılmış ve depo olarak kullanılmaktadır.

Caminin batısında kare kaideli, silindirik gövdeli, tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Kaide üzerinden yükselen gövdenin alt ve üst kısımlarında birer bilezik yer almaktadır. Gövdeden şerefe altına geçiş bir sıra zik-zak, üç sıra kirpi saçak ile sağlanmıştır. Tek şerefeli minarenin şerefe korkuluklarının üzerinde kabartma olarak yapılmış taç yapraklı çiçek motifleri görülmektedir. Petek kısmı ise cam bir külah ile sonlandırılmıştır (Res. 49).

Kuzeydeki kapıdan yaklaşık 8.10 x 12.50 m. ölçülerindeki harime girilmektedir (Res. 50). Harim düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır (Plan 6). Harimin üzerini örten düz ahşap tavan duvarlara oturtulmuştur. Tavanın ortasında çıtalarla yapılmış altı kollu

yıldız motifi bulunmakta ve yıldız motifinin ortasında ince çıtalarla, yıldızın kollarının bağlandığı iç içe daralan üç daire yer almaktadır (Res. 51).

Harimin güney duvarının ortasında mihraba yer verilmiştir. Yarım daire formlu mihrap nişinin kavsarasında yağlı boyayla yapılmış motifler işlenmiştir. Mihrabın alınlık kısmında dikdörtgen çerçeve içerisinde “mihrap ayeti⁶⁵” yer almaktadır. Tepelik kısmı ise üçgen şeklinde sonlandırılmıştır (Res. 52).

Harimin güneybatı köşesinde ahşap minber yer almaktadır. Minberin giriş kısmının üzerinde kırmızı renk üzerine beyaz boyayla ay yıldız motifi yapılmıştır. Taç kısmının ortasında ajur tekniğiyle yapılmış altı yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Aynalık kısmı panolara ayrılmış ve bu panolar içerisinde yıldız motiflerine yer verilmiştir. Köşk kısmı ise bir külahla sonlandırılmıştır (Res. 53). Harimin güneydoğu köşesinde yer alan kare şeklindeki vaaz kürsüsü orjinal değildir.

Harimin kuzeyindeki ahşap mahfile, kuzeybatı köşede yer alan 11 basamaklı ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Altan iki ahşap sütunla taşınan mahfil, ihtiyacı gidermek için harime doğru genişletilmiş ve alttan dört sütun ile taşınmaktadır. Ortadaki iki sütun zemine otururken, kenarlardaki sütunlar pencere denizliğine oturmaktadır. Mahfilin üstü düz ahşap tavanla örtülmüş ve ortada iki ince sütun ile desteklenmiştir. Batıda bulunan tek kanatlı ahşap kapı minareye geçişi sağlar. Mahfilin harime bakan kısmında ahşap korkuluklara yer verilmiştir (Res. 54). Mahfil, doğudaki bir pencere ile dışa açılırken, kuzeydeki üç pencere ile sonradan eklenen mahfil kısmına açılmaktadır. Dilatasyondan, farklı malzeme kullanımından ve dikdörtgen formlu, düz lentolu pencerelerinden dolayı, sonradan yapıldığı anlaşılan bu kısma giriş, batıda yer alan sekiz basamaklı ahşap merdivenlerden sağlanmaktadır. Harimdeki mahfilden ayrı olarak tutulan bu ikinci mahfil kısmı, betonarme olarak yapılmış ve güneyde üç, doğuda ise tek pencere ile aydınlatılmıştır.

Harimin, batı ve güneyine iki, doğusuna ise üç pencere açılmıştır. Kuzey cephede son cemaat yerine açılan iki pencere beton ile kapatılmıştır. Harim girişinin iki yanında alt kat mahfilleri yer almaktadır. Mahfiller zeminden 0.15 m. yükseltilmiş ve etrafı ahşap parmaklıklarla çevrelenmiştir. Harim zeminden 1.00 m.'ye kadar maviye, tavana kadar ise beyaza boyanmıştır. Harimin doğu ve batı duvarında üçer, güney duvarında iki madalyona yer verilmiştir. Alçıdan yapılmış dairesel çerçeve içerisine

⁶⁵ Kur'an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

alınan madalyonlar üzerine celi sülüs hatla yazılar yazılmıştır. Doğu duvarının kuzeyindeki madalyonun ortasında “Hasan” sol tarafında ise “Radiya’llahu Anhu” yazısı, ortadaki madalyonun ortasında “Ali” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısı, güneydeki madalyonun ortasında “Ömer” sol tarafında “Teala Anhu”, sağ tarafında “Radiya’llahu Anhu”, altında da Hz Ömer’in lakabı olan “El Faruk” yazısı yer almaktadır. Güney duvarının doğusundaki madalyonun ortasında “Muhammed” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısı, batısında “Allah”, sol tarafında “Celle Celaluhu” yazısı bulunmaktadır. Batı cephenin güneyindeki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısına, ortadaki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısına, kuzeydeki madalyonun ortasında “Hüseyin”, sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısına yer verilmiştir.

Yapıda, mihraptaki yağlı boya süsleme dışında harim ve dış cephede herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Yapı 2001 yılında çeşitli onarımlar geçirmiştir. Bu onarımlarda dış saçak tavanı ile harim tavanın çürüyen doğramaları değiştirilmiş, cephe ve minarenin dökülen boyları aslına uygun olarak boyanmıştır⁶⁶.

Caminin herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Yapı, cephe düzenlemesi, kullanılan malzeme, örtü sistemi, sade iç mekan düzenlemesi ve plan tipi yönünden, Burdur’daki Taşdemir Camii (1914), Şeyh Sinan Camii (1850-1890), Gazi Camii (1914), Isparta Senirkent Şeyhler Camii (1854)⁶⁷, Muğla Saburhane Camii (1849)⁶⁸, Muğla Kurbanzade Camii (19. yy.)⁶⁹ ve Denizli Hacı Kaplarlar Camii (1906) ile olan benzerliğinden dolayı, 19. yy. sonunda veya 20. yy başında inşa edilmiş olabilir.

⁶⁶ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 30/01/2007 tarihli 1432 sayılı karar.

⁶⁷ Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Isparta Kültür Envanteri 2*, Isparta 2010, s. 79.

⁶⁸ Ali Rıza Hases, *Muğla Menteşe Büyükleri*, Muğla 2010, s. 108-110.

⁶⁹ A. R. Hases, *a.g.e.*, s. 112-114.

2.1.6- Gölhisar Hacı Hasan Camii

Burdur'un Gölhisar İlçesi'nde Konak mahallesinde bulunan cami, Eğrek Camii olarak da bilinmektedir⁷⁰.Yapı bir avluyla çevrelenmiştir. Avluya batıda yer alan demir doğramalı bir kapıdan geçilmektedir. Avluda cami dışında şadırvan, camiye bitişik müştemilat ve üç mezar bulunmaktadır. Avlunun içerisinde yer alan üç mezardan ortadaki Hacı Hasan'a aittir. Mezar taşı üzerinde "Haktan geldi bir nida, Hakka ettim canımı feda, Osman oğlu Hacı Hasan Efendi. Ölümü 1335(Miladi 1916)." yazısı yer almaktadır⁷¹

Avlu içerisinde bulunan dikdörtgen planlı cami, dıştan 10.17 x 13.97 m. ölçülerinde dikdörtgen bir planlamaya sahiptir. Moloz taş ile inşa edilmiş yapının cepheleri sıvanmıştır. Yapının cepheleri zemin seviyesinden 1.00 m.'ye kadar kırmızıyla, üstü ise sarı renkle boyanmıştır. Doğu cephesinde, zemin seviyesinde dikdörtgen formlu düz lentolu bir, üstte ise iki mazgal pencereye yer verilirken, kuzeyde cephenin ortasına kadar uzanan müştemilat bulunmaktadır. Güney cephede zemin seviyesinde dikdörtgen formlu düz lentolu bir, üstte ise iki mazgal pencereye, batı cephede zemin seviyesinde dikdörtgen formlu düz lentolu iki, üstte ise bir mazgal pencereye ve kuzey cephede bir pencereye yer verilmiştir. Yapının üzeri marsilya kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 55).

Caminin kuzeyinde, alttan beş ahşap sütunla taşınan son cemaat yeri, doğusunun betonarme olarak kapatılmasıyla işlevini yitirmiş ve açık olan giriş kısmı ayakkabılık olarak kullanılmaya başlanmıştır. Betonarme olarak yapılan bu oda, 3.28 x 3.91 m. ölçülerindedir. Batı duvarda yer alan tek kanatlı ahşap doğramalı kapı ile giriş kısmına açılırken, kuzey duvarda yer alan tek pencere ile de aydınlatılmıştır. Kuzey cephenin en doğusunda üst kat mahfiline çıkış sağlayan mermer kaplamalı altı basamaklı merdiven yer almaktadır (Res. 56).

Caminin kuzeybatısında yer alan minare kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli olarak yapılmıştır. Kare kaideden silindirik gövdeye, daire şeklindeki pabuç ile geçilmiştir. Şerefe altı üç sıra kirpi saçaklıdır. Petek kısmı ise kurşun kaplı bir külahla sonlandırılmıştır.

⁷⁰ Yusuf Erkan, *Tarihsel Kültürel Değerleri ve İnsanlarıyla Gölhisar (Kıbyra)*, Bursa 2010, s. 223.

⁷¹ Y. Erkan, *Tarihsel Kültürel..*, s. 223.

Kuzey cephedeki iki kanatlı ahşap bir kapıdan 9.39 x 8.87 m. ölçülerindeki kareye yakın dikdörtgen planlı harime geçilmektedir (Res. 57). Ahşap direkli cami, mihraba paralel dört sahına ayrılmıştır (Plan 7). Harim tavanı, mihraba paralel üç hatılın arasının tahtalar ile kapatılmasıyla oluşturulmuştur. Doğu-batı doğrultusunda uzanan ortadaki üç hatıl, doğu ve batı duvara bitişik kuzey-güney yönlü hatıllarla kesilmektedir. Kuzeydeki hatıl, ikisi serbest, ikisi duvara bitişik dört dairesel ahşap sütunla, ortadaki hatıl biri serbest, ikisi duvara bitişik üç dairesel ahşap sütunla taşınırken, güneydeki hatıl duvara bitişik iki dairesel ahşap sütun ile taşınmaktadır. Güneydeki hatılın üzerinde yer alan izlerden burada daha önce iki sütunun daha bulunduğu anlaşılmaktadır (Res. 58).

Harimin güney duvarının ortasındaki mihrap, batısındaki minber ve doğusundaki vaaz kürsüsü orijinal değildir. Mihrabın üzeri günümüz seramik ile kaplanmıştır. Minber ve vaaz kürsüsü ahşaptandır (Res. 59).

Harimin kuzeyinde bulunan mahfil ahşap malzemeden yapılmıştır (Res. 60). Mahfile, yapının dışındaki altı basamaklı merdivenle çıkılmaktadır ve tek kanatlı demir doğramalı bir kapıdan girilmektedir.

Harim, doğu ve batı duvarda zemin seviyesinde ikişer, güney duvarda ise zemin seviyesinde bir pencere ile aydınlatılmış ve pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Ayrıca doğu duvarda dört, güney duvarda iki, batı ve kuzey duvarlarda birer mazgal pencereye yer verilmiştir. Harimin doğu ve batı duvarlarında ikişer, güney duvarında ise dört adet, celi sülüs hatla yazılmış madalyonlar bulunmaktadır. Doğu duvarın kuzeyindeki madalyonun ortasında “Hasan” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı, güneydeki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı yer almaktadır. Güney duvarın doğusundaki madalyonun ortasında “Ömer” sol tarafında “Teala Anhu”, sağ tarafında “Radiya’llahu Anhu”, alt tarafında “El Faruk” yazısı, batısındaki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sol tarafta “Radiya’llahu Anhu”, sağ tarafta “El Sadık” yazısı bulunmaktayken, mihrabın doğusundaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında “Aleyhisselam” yazısı, mihrabın batısındaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı yer almaktadır. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Ali”, sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısına, kuzeyindeki madalyonun ortasında ise

“Hüseyin” “Radiya’llahu Anhu” yazısına yer verilmiştir. Yapının dış cephelerinde ve harimde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Camide kitabe bulunmamaktadır. Muhtemelen ismini yaptıranından alan cami, mezar taşından 1916 yılında öldüğü anlaşılan Hacı Hasan Efendi’nin yapıyı ölmeden önce yaptırmış olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca cami, Kemer İbrahim Çavuş Camii, Kemer Elmacık Köyü Camii ve Burdur merkezdeki Mustafa Sadenhatipoğlu Camii ile benzer strüktürel sistemi ve Burdur’daki geç dönem yapıları ile kullanılan malzeme, dikdörtgen formlu pencereleri ve cephe düzenlemesi yönünden benzerliğinden dolayı, yapının 19. yy. sonunda veya 20. yy. başında inşa edilmiş olabileceğini desteklemektedir.

2.1.7- Gölhisar Hacı Musa Camii

Burdur'un Gölhisar İlçesi'nde, Çeşme Mahallesi'nde, Uluçınar sokakta bulunan cami bir avlu içerisinde yer almaktadır. Avlunun biri batıda diğeri de kuzeyde olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Ana girişi olan batıdaki kapı, iki kanatlı demir doğramalı olup altı basamaklı merdivenle buraya ulaşılmaktadır. Caminin kuzeybatısında demir direklerle taşınan kubbeli şadırvan bulunmaktadır.

Cami, dıştan 14.56 x 9.84 m. ölçülerinde, dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Beden duvarları taş malzemeden yapılmış ve cepheleri sıvanmıştır. Caminin kuzey cephesinin ortasında dikdörtgen formlu düz lentolu girişi yer almaktadır. Cephenin doğusunda yarım daire formlu mihrabiye bulunmaktadır. Cephelerde iki katlı pencere uygulaması görülmektedir. Kuzey cephede, altta, girişin doğusunda bir pencereye yer verilirken, üstte yer alan üç pencereden, biri girişin üstünde, diğeri alt kat penceresi hizasında, üçüncü pencere ise mihrabiye hizasındadır. Doğu cephede, altta, biri cephenin ortasında, diğeri kuzeyinde, bir diğeri de güneyinde olmak üzere üç pencereye yer verilirken, üst katta ise, ortadaki alt kat penceresi hizasında yer almaktadır. Güney cephede hem altta hem de üstte biri cephenin doğusunda biri de batısında olmak üzere ikişer pencere vardır. Batı cephende ise altta biri cephenin ortasında biri de cephenin kuzeyinde olmak üzere iki pencere bulunurken, üstte, alttaki cephe ortasındaki pencerenin hizasını gelecek şekilde yerleştirilmiş bir pencere bulunmaktadır. Alt kat pencereleri üst kat pencerelerine göre daha büyük tutulmuş ve pencerelerin hepsi dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Yapının üzeri marsilya tipi kiremit ile kaplı ahşap çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır. Çatı kuzey yönde son cemaat yerine kadar uzatılmıştır (Res. 61).

Caminin kuzeyinde yer alan son cemaat yeri üç yönden 0.90 m. yükseklikteki betonarme duvarlarla sınırlandırılmıştır. Caminin çatısı uzatılarak üzeri kapatılan son cemaat yeri alttan dört ahşap sütunla taşınmış ve bu sütunlar üstte ahşap yastıklara oturmuştur. Son cemaat yerinin güney duvarının doğusunda duvara oyularak yapılmış mihrabiye yer almaktadır. Son cemaat yerinin doğu ve batısı, orta akstan 0.25 m. yüksekte tutulmuştur. 2005 yılında yapılan onarımlarda son cemaat yerinin zemini ve duvarları seramik ile kaplanmıştır (Res. 62).

Caminin kuzeybatısında yer alan minareye, son cemaat yerini sınırlandıran duvarın arasından geçiş sağlanmaktadır. Minarenin giriş kapısı üzerindeki mermer levhada Bekir Ağa kızı Emine Ekinci tarafından 01.04.1985 yılında yaptırıldığı yazmaktadır. Minare sekizgen kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefeli olarak yapılmıştır. Kaideden gövdeye geçiş, silindirik pabuçla sağlanmış olup, gövdenin altında ve üstünde ikişer bilezik bulunmaktadır. Şerefe altı beş sıra kirpi saçakla oluşturulmuş ve peteklik kısmı cam bir külahla sonlandırılmıştır.

Son cemaat yerinden iki kanatlı ahşap kapıyla 8.44 x 9.83 m. ölçülerindeki harime geçilmektedir (Res. 63). Harim içten 5.11 m. çapında yalancı kubbeyle, dıştan ise kırma çatıyla kapatılmıştır (Plan 8).

Harimin güney duvarının ortasında yer alan mihrap nişi 2005 yılındaki onarımlarda yapılmıştır. Yarım daire formlu mihrap nişini sınırlandıran iç bordür yivlerle hareketlendirilmiş ve üst kısmında iki köşede rumi-palmet motiflerine yer verilmiştir. Ayrıca ortası kilit taşı şeklinde dışa taşırılarak vurgulanmış ve ortasında gülbezek motifine yer verilmiştir. Ortadaki geniş tutulan bordür ise beyaza boyanmış olup üzerinde iki tane istiridyeye kabuğu şeklinde lambalık yer almaktadır. Dış bordürün üzeri iç bordürde olduğu gibi yivlenmiştir. Her iki bordürde pembeye boyanmıştır. Taç kısmı ise üçgen alınlık şeklinde yapılmış ve üstü stilize lotus-palmet motifleriyle sonlandırılmıştır (Res. 64). Harimin güneybatısındaki minber ile güneydoğu köşesindeki vaaz kürsüsü onarımlar sırasında yenilenmiştir.

Harimin kuzeyinde yer alan mahfil ahşap malzemedan yapılmıştır. Mahfili taşıyan dört ahşap direktten ortadaki ikisi tavana kadar uzanmaktadır. Bu taşıyıcılar altta devşirme yuvarlak taş kaideye otururken, üstte ahşap yastığa oturmaktadır. Mahfile, harimin kuzeydoğu köşesine yerleştirilen ahşap merdivenle çıkılmaktadır. Mahfilin harime bakan kısmında yer alan ahşap korkuluklar maviye boyanmıştır (Res. 65).

Giriş kısmının doğusunda, harimden korkuluklarla ayrılmış ve zeminden 0.10 m. yükseltilmiş alt kat mahfili bulunmaktadır. Batıda ise zeminden 0.22 m. yükseltilmiş 3.26 x 3.48 m. ölçülerinde kışlık olarak kullanılan mekan bulunmaktadır. Harim, üstte yedi küçük, altta ise sekiz büyük pencereyle aydınlatılmıştır. Pencereleler onarımlar sırasında yenilenerek plastik doğramalı olarak yapılmıştır. Harim duvarları dört yönden zeminden 0.90. m. yüksekliğe kadar ahşapla kaplanmıştır.

Harimi içten örten yalancı kubbe ahşaptandır ve içi çıtalarla kaburgalı olarak yapılmıştır (Res. 66). Kubbenin ortasına dairesel ahşap tavan göbeği yer almaktadır. Göbeğin üzerinde, ortada yer alan dairenin etrafına iki sıra halinde, ritmik olarak yerleştirilen “S” kıvrımı yaparak ucu yuvarlatılmış ahşap parçalar yer almaktadır. Her iki sırada da 21’ er tane bulunan motif, birbirinin arasına denk gelecek şekilde, çivi ile çakılarak göbeğe yerleştirilmesiyle stilize güneş motifi oluşturulmuştur (Res. 67). Kubbenin içi yeşile boyanmış ve kubbe saçağında ajur tekniği ile yapılmış stilize palmet motifine yer verilmiştir.

Harimin doğu, batı ve güney duvarlarının üst seviyelerinde ikişerli olarak yer verilen madalyonlar bulunur. Bunlar siyah zemin üzerine celi sülüs hatla yazılmıştır. Doğu duvarın kuzeyindeki madalyonun ortasında “Ali”, sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı, güneydeki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sol tarafta “Radiya’llahu Anhu”, sağ tarafta “El Sadık” yazısı yer almaktadır. Harimin güney duvarının doğusundaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında “Aleyhisselam” yazısı, batısındaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı bulunur. Hariminin batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Osman” sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısına, kuzeyindeki madalyonun ortasında “Ömer”, sağ tarafında “Radiya’llahu Anhu”, sol tarafında ise “Teala Anhu” yazısına yer verilmiştir. Dış cepheleri sade tutulan yapının, hariminde mihrap ve kubbe dışında süsleme unsuru görülmemektedir.

Camide 2005 yılında yapılan onarımlarda orijinal iki kanatlı ahşap harim kapısı, mihrap ve minber değiştirilmiştir. Bunlarla ilgili bilgilere onarım öncesinde çekilen fotoğraflardan ulaşmaktayız. Harimin orijinal kapısı beş tablaya ayrılmıştır. Tablalar ikişerli ve simetrik olarak düzenlenmiştir. En üstteki ilk tabla uzunlamasına dikdörtgendir ve içerisinde baklava motifi yer almaktadır. İkinci tabla karedir ve içinde küp veya vazo benzeri bir şekil bulunmaktadır. Uzunlamasına dikdörtgen üçüncü tablada uçları oval dikdörtgen bir düzenlemeye sahip şekil vardır. Dördüncü tabla ikinci tabla ile aynıdır. Beşinci tabla da uzunlamasına dikdörtgen olup üzerinde damla şekline yer verilmiştir (Res. 68).

Caminin orijinal mihrabını onarım öncesi çekilen fotoğraflardan tanımlamak mümkündür. Yarım daire formlu mihrap nişinin kavsarası sivri kemerlidir. Mihrap nişi iki sıra kırmızı renkli silmelerle sınırlandırılırken, mihrap tek silmeyle çevrelenmiştir.

Mihrabı çevreleyen silme altın yaldıza boyanmış ve köşelerinde kabartma olarak yapılmış üç yapraklı bitkisel motife yer verilmiştir (Res. 69).

Harimin güneybatısında bulunan orijinal minberi ahşaptandır. Minber tepeliğinin iki kenarında burgulu ahşap çıtalar bulunmakta ve ortası yarım daire şeklinde düzenlenmiştir. Minberin aynalık kısmı sade tutulmuştur. Korkuluk kısmı kafes tekniğinde yapılmış ve trabzana, ortası bilezikli yuvarlak ahşaplarla geçilmiştir (Res 70).

Camide 1958 yılında imamlık yapan Mehmet Çakır'dan aldığımız bilgilerden, harimin doğu duvarının pencere üst seviyesine kadar yıkılıp yeniden yaptırıldığını ve pencere açıklıkları ahşap kapakla kapatılmışken, yerine cam pencerelerin yapıldığını öğrenmekteyiz. Ayrıca harimin üzeri düz tavan şeklindeyken 1968 yılında Dirmilli Topal Mehmet usta tarafından ahşap kubbeli olarak yapılmış ve toprak dam şeklindeki üst örtü kiremit kaplı ahşap kırma çatıya çevrilmiştir⁷².

Caminin kitabesi bulunmamaktadır. Yapının inşa tarihiyle ilgili “Burdur Kültür Envanteri” kitabında H. 1331 (M. 1912) tarihi verilmektedir⁷³. Yusuf Erkan ise “Tarihsel Kültürel Değerleri ve İnsanlarıyla Gölhisar” kitabında H. 1311 yılında yapıldığı sanılmakta olduğunu dile getirmiştir⁷⁴. Her iki kaynaktan da bu verilen tarihlerin herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır. Caminin kuzey cephesinde mermer levha üzerinde ise 18. yy. tarihi yer almaktadır. Ancak yapının, cephe düzenlemesi, plan tipi, kullanılan malzeme ve dikdörtgen formlu pencere düzenlemesi, örtü sistemi ve plan sistemiyle Burdur Taşdemir Camii (1914), Burdur Şeyh Sinan Camii (1850-1890) ve Burdur Gazi Camii (1914), Isparta Senirkent Şeyhler Camii (1854), Muğla Saburhane Camii (1849), Kurbanzade Camii (19. yy.) ve Denizli Hacı Kaplanlar Camii (1906) ile olan benzerliğinden dolayı, 19. yy. sonunda veya 20. yy. başında inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1284 sayılı kararı ile 10.11.2006 tarihinde tescil edilmiştir⁷⁵.

⁷² 1958-1987 yıllarında Hacı Musa Camiinde imamlık yapmış olan 1936 doğumlu Mehmet Çakır ile yapılan röportajdan.

⁷³ Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Kültür Envanteri Burdur İlçeler*, Burdur 2007, s. 168.

⁷⁴ Y. Erkan, *Tarihsel Kültürel..*, s. 222.

⁷⁵ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 10/11/2006 tarihli 1284 sayılı karar.

2.1.8- Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi

Burdur'un Karamanlı İlçesi'nde Karaağaçlı sokakta yer almaktadır. Eğimli bir arazi üzerinde inşa edilen mescit bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Bahçeye batıda yer alan demir doğramalı çift kanatlı kapıdan girilmektedir.

İki katlı olarak inşa edilen yapı eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. (Res. 71). Mescit taş duvarlar üzerine kerpiç olarak inşa edilmiş ve üzeri sıvanmıştır. Mescidin cepheleri günümüzde kırmızı renge boyanmış ve yer yer dökülen boyaların altından sıvalar görülmektedir. Mescidin alt katı depo olarak kullanılmaktadır. Alt kat mekanları iki pencereyle dışa açılmakta ve pencereler kare şeklinde düzenlenen demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Doğudaki mekanın özgün giriş kapısı, alt ve üstte uzunlamasına dikdörtgen üçerli, ortada ise enlemesine dikdörtgen ikişerli panolara ayrılmıştır. Panoların üzerinde oyma tekniğiyle yapılmış, ortasında taç yapraklı çiçek motifi bulunan, baklava dilimlerine yer verilmiştir. Yapının batı ve güney cephelerinde üç, kuzey cephesinde bir, doğu cephesinde ise iki pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formlu, düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Üst katta yer alan iki mekandan batıdaki ibadet mekanı, doğudaki ise kuran kursu olarak kullanılmıştır. İbadet mekanı güneye doğru 2.60 m. uzatılmıştır (Plan 9). Güneyde bulunan on basamaklı taş merdiven ile giriş kısmına çıkılmaktadır. Girişin üzeri çatı saçağının öne doğru uzatılmasıyla kapatılmış ve alttan iki ahşap taşıyıcı ile taşınmıştır. Giriş kısmının önünde çardak şeklinde düzenlenmiş ahşap oturma yerleri bulunmaktadır (Res. 72). Mescidin üst örtüsü ise marsilya tipi kiremit ile kaplı ahşap kırma çatı ile kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 73).

Yapının güney cephesinin doğusunda yer alan ahşap kapıda dikdörtgen planlı harime geçilmektedir (Res. 74). Hariminin güney duvarı 4.39 m., batı ve doğu duvarları 7.30 m., kuzey duvarı ise 4.16 m. ölçülerindedir (Çiz. 8). Harimin güney cephesinin ortasında yer alan ahşap mihrap ile güneybatı köşesinde yer alan ahşap minber orijinal değildir. Harimin üzerini örten ahşap tavan üzerine, ince çıtalar ile meydana getirilmiş kare kasetlerle hareketlendirilmiştir. Kare kasetlerin etrafı yine ince çıtalarla oluşturulmuş bir baklava dilimi ile sınırlandırılmıştır. Bordür şeklinde düzenlenen baklava diliminin arasında, ajur tekniği ile yapılmış ahşap zencerek motifine yer verilmiştir. Kare şeklinde tezyin edilen ahşap tavanın merkezine, ince çıtalarla sınırlandırılmış sekizgen ahşap tavan göbeği yerleştirilmiştir. Göbeğin üzeri dokuz kollu

yıldız oluşturan baklava dilimleri ile bezenmiştir. Baklava diliminin kenarında kalan kısımların yüzeyi ise ince çıtalarla meydana getirilmiş üçgen kasetlerle hareketlendirilmiştir (Res. 75). Harim, güney duvarda iki, batı duvarda üç, kuzey duvar ise bir pencereyle aydınlatılmıştır. Harimin kuzey duvarının batısında tek kanatlı dolap nişi yer almaktadır. Harimin doğusunda yer alan girişin yanında yer alan tek kanatlı ahşap kapıdan kuran kursu olarak kullanılan mekana geçilmektedir. Bu mekanın ana girişi güneyde yer almaktadır. Özgün giriş kapısının üzeri kalın çıtalarla dörde bölünmüştür (Res. 76). En üstteki ilk bölüm kalın iki çıtayla dikdörtgen üç panoya ayrılmıştır. Ortadaki pano geniş tutularak köşeleri pahlanmış ve ortasında oka benzer bir motife yer verilmiştir. İkinci bölüm kalın bir çıta ile enlemesi dikdörtgen iki panoya ayrılmış ve üstü boş bırakılmıştır. Üçüncü bölüm iki kalın çıta ile üç panoya ayrılmış ve ortadaki geniş tutulan kare panonun üzerinde oyma tekniği ile yapılmış taç yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. En alttaki dördüncü panoda ise kalın çıtalarla oluşturulan baklava diliminin ortasında oyma tekniği ile oluşturulmuş taç yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır. Oda, doğu ve batı duvarları 4.64 m., kuzey duvarı 4.56 m., güney duvarı ise 4.26 m. ölçülerinde, kareye yakın planlıdır (Res. 77). Üzeri düz ahşap tavan ile kaplanmış olan oda, doğuda iki, güneyde ise bir pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın kuzey duvarında dolap nişi yer almaktadır. Yapıda süsleme unsuru olarak harim tavanı ve kapı üzerine oyma tekniğiyle yapılmış ahşap süslemeler görülmektedir.

Yapının 1969 yılına ait fotoğraflarından bu tarihten sonra onarım gördüğü anlaşılmaktadır⁷⁶ (Res. 78-79). Bu onarımlar sırasında toprak dam örtülü üst örtüsü kiremit kaplı ahşap kırma çatıya dönüştürülmüştür. Mescidin güneyinde bulunan dört ahşap direk taşıyan son cemaat yeri, ibadet mekanının güneye uzatılmasıyla harime dahil edilmiştir. Yapıya sonradan eklenen kısım, doğu ve batı duvarlardaki dilatasyondan belli olmaktadır.

Kitabesi bulunmayan mescit, plan tipi bakımından bölgedeki dış sofalı evlerle benzerlik göstermektedir. Cephe düzenlemesi, kullanılan malzeme, dikdörtgen formlu pencereleri, tavan süslemesi ve giriş kısmındaki çardak şeklindeki düzenlenmesi ile geç dönem özelliği göstermekte olan yapının, genel özellikleri bakımından 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz

⁷⁶ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün arşivlerinde yapılan incelemelerde, yapının 1969 yılına ait fotoğrafları dışında, geçirdiği onarımlarla ilgili herhangi bir dokümana rastlanmamıştır.

2.1.9- Kemer Elmacık Köyü Camii

Burdur'un Kemer İlçesinde Elmacık Köyü merkezinde yer almaktadır. Yapı kuzeydoğudan kuzeybatıya kadar uzanan bir avlu ile sınırlandırılmıştır. Avluya biri güneyde diğeri ise kuzey de bulunan demir doğramalı iki kapıdan geçilmektedir. Yapının kuzeyinde alaturka kiremit kaplı kırma çatılı müştemilatı bulunmaktadır.

Yapı dıştan 16.75 x 11.93 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Caminin beden duvarları taş malzeme ile inşa edilmiş ve cepheler yeşile boyanmıştır (Res. 80). Yapının dikdörtgen formlu düz lentolu giriş kısmı kuzey cephenin ortasındadır. Caminin doğu ve batı cephelerinde altta üç, üstte ise bir pencereye yer verilmiştir. Alt kat pencerelerinden biri cephenin ortasında, diğeri kuzeyde, bir diğeri güneydeyken, üst kat penceresi ise cephenin kuzeyindeki alt kat penceresi hizasındadır. Güney cephede yalnız alt katta yer iki pencereden biri, cephenin doğusunda, diğeri ise batısında yer almaktadır. Kuzey cephede altta iki üstte ise üç pencere görülmektedir. Alt pencerelerden biri girişin doğusunda diğeri batısındadır. Üst kat pencerelerinden ikisi alt kat pencereleri hizasında, biri ise giriş kapısı hizasındadır. Pencereler yuvarlak kemerli olup etrafi beyaza boyanarak pencereler vurgulanmıştır. Yapının üzeri marsilya tipi kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 81).

Caminin son cemaat yeri bulunmazken, kuzey cephede, girişin önünde 5.84 x 4.62 m. ölçülerindeki mekanın, kullanılan malzeme farklılığı ve dilatasyondan buraya sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Ayakkabılık olarak kullanılan mekana doğu ve batı cephelerde yer alan demir doğramalı tek kanatlı kapılardan girilmektedir. Burası kuzey cepheye açılan dikdörtgen formlu iki pencereyle aydınlatılmıştır.

Caminin kuzeybatısında, yapıdan ayrı olarak inşa edilmiş minaresi yer almaktadır. Betonarme olarak yapılan minarenin üzeri tuğla görünümü verilme amacıyla boyanmıştır. Minare kare kaideli, silindirik gövdeli ve iki şerefelidir. Gövdeye göre daha ince tutulmuş olan petek kısmı üstü cam bir külahla sonlandırılmıştır.

Caminin biri kuzeyde diğeri de doğuda olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Doğu girişi mahfil merdivenlerine açılırken kuzey girişi harime açılmaktadır. Caminin iki kanatlı demir doğrama kuzey girişinden, 15.25 x 10.43 m. ölçülerindeki, dikdörtgen planlı harime geçilmektedir (Res. 82). Ahşap direkli harim, mihraba dik üç sahnalı bir

düzenlemeye sahiptir (Plan 10). Harim tavanı mihraba dik iki hatılın arasını dolduran enine kirişlerden oluşturulmuş ve kirişlere profilli konsollarla geçiş yapılmıştır. Kirişlerin üzerlerine yerleştirilen düz tahtalarla tavan kapatılmış, tahtaların üzerinde çapraz olarak çakılmış ince çıtalara yer verilmiştir. Konsolların üzerinde kalem işi ile siyah ve sarı renkler kullanılarak yapılmış üçgenler vardır. Konsolların arasında ise siyah, sarı ve beyaz renkte çiçek, çarkifelek, tek ve çift kulplu vazodan taşan çiçekler, ibrik ve taç yapraklı çiçek motifleri bulunmaktadır (Res. 83). Süslemeler yerel izler taşıyan basit motifler olup stilize edilerek işlenmiştir. Hatıllar alttan altı ahşap sütunla taşınmakta ve sütun ile hatıllar arasında yekpare ağaçtan profilli ahşap yastıklar yer almaktadır (Res. 84). Hatıl, sütun ve yastıklar yağlı boya ile yeşile boyanmış ve sütunlar 0.60 m.'ye kadar çıtalar ile kaplanmıştır.

Harimin güney duvarının ortasında yarım daire formlu mihrap yer almaktadır. Mihrap nişinin içi alçı süslemeye kadar ahşap ile kaplanmıştır. Yuvarlak kemerli mihrap kavsarasında, alçı ile kabartma olarak barok tarzda yapılmış, soyut bitkisel motife yer verilmiştir. Motifin ortasında stilize edilmiş bitkiler ile oluşturulmuş bir vazo yer almakta ve vazonun üstünde taç yapraklı üç çiçek bulunmaktadır. Bu üç çiçeğin üstünde de vazodan taşan soyut bitkiler görülmektedir. Vazonun altından iki yana açılan barok tarzda "S, C" kıvrımlı soyut bitkisel motifin uçları, taç yapraklı çiçek ile sonlandırılmıştır. Mihrabın iki yanında kaidesi ve gövdesi yalın tutulmuş, korint başlıklı sütuncelere yer verilmiş, sütuncelerin üst kısmı yatay silmelerle belirtilmiştir. Alınlık kısmında "Mihrap Ayeti"⁷⁷ yer almaktadır. Mihrabın tepelik kısmı üçgen alınlık şeklinde düzenlenmiş, ortasında sırtları birbirine dönük alçı kabartma dört palmet motifine yer verilmiştir. Üçgenin iki yanında da ikişerli palmet motifi bulunmaktadır (Res. 85).

Harimin güneybatı köşesinde dokuz basamaklı ahşap minber yer almaktadır. minber batı cephedeki pencerenin önüne kadar uzamakta ve bu nedenle pencere işlevini yitirmiş durumdadır. Minber zeminden 0.60 m.'ye kadar ahşap ile kaplanmıştır. Aynalık kısmı çıtalarla oluşturulmuş üçgen, kare ve dikdörtgen panolara ayrılmıştır. Korkuluk kısmında ise yine çıtalarla oluşturulmuş dikdörtgen panolara yer verilmiştir. Minber yağlı boya ile yeşile boyanmışken, panolar beyaza boyanmıştır. Minber kapısının aynalık kısmında yeşil zemin üzerine altın yıldız renkle yazılmış "Kelime-i Tevhid"

⁷⁷ Kur'an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

bulunmaktadır. Tepelik kısmının iki kenarında alt ve üst kısmı bilezikli yuvarlak çıtalar yükselmektedir. Tepeliğin ortası ise yarım daire şeklinde düzenlenmiş ve üzerinde ortadaki daha büyük tutulan üç çiçek motifine yer verilmiştir. Çiçekler, ajur tekniği ile yapılmış yumurta dizisini andıran iç içe geçmiş yarım dairelerle çevrelenmiştir. Köşk kısmı dilimli kemerli olup üstü, tepelik kısmında da uygulanan, ajur tekniğiyle yapılmış iç içe geçmiş yarım daireler ile çevrilmiştir. Minber tepesinde alem bulunan sekizgen bir külah ile sonlandırılmıştır (Res. 86).

Harimin kuzeyinde alttan dört ahşap sütunla taşınan “U” şeklinde düzenlenmiş ahşap mahfil bulunur. Harimin kuzeydoğusunda yer alan on basamaklı ahşap merdiven ile mahfile çıkılmaktadır. Mahfil kuzey duvarda üç, doğu ve batı duvarda yer alan ikişer pencereyle aydınlatılmıştır. Mahfilin doğusunda bulunan onüç basamaklı ahşap merdiven çatıya çıkışı sağlamaktadır. Mahfilin güneye bakan kısmında kafes tekniğinde yapılmış korkuluklara yer verilmişken, mahfilin “U” yapan kısmı korkulukları alt ve üst kısımları bilezikli yuvarlak çıtalardan oluşmaktadır (Res. 87).

Harimin giriş kısmının batısında, 6.95 x 3.71 m. ölçülerindeki alan camekan ile çevrilerek bir oda haline getirilmiştir. Isınması daha kolay olan bu oda kışın namaz kılmak için kullanılmaktadır. Harim güneyde ve kuzeyde iki, doğuda üç, batıda ise dört pencere ile aydınlatılmıştır. Yuvarlak kemerli pencerelerin etrafı iki sıra silme ile çevrilmiş ve silmeler arası koyu yeşile boyanmıştır (Res. 88). Harim duvarları zeminden 0.60 m.’ye kadar ahşap çıtalar ile kaplanmıştır.

Harimin güney duvarında dört, doğu ve batı duvarında ise üçer madalyona yer verilmiştir. Madalyonlar iç içe iki daire silmeyle çevrilmiş ve silmelerin içi pencerelerde olduğu gibi koyu yeşile boyanmıştır. Doğu duvarının, kuzeyinde bulunan madalyonun ortasında aynalı yazı ile yapılmış “Ali”, üstünde “Radiya’llahu Anhu”, sağ ve solunda simetrik olarak yapılmış “El Murtaza” yazısı, ortadaki madalyonun ortasında “Osman”, üstünde “Radiya’llahu Anhu” yazısı, güneydeki madalyonun ortasında “Ömer” üstünde “Radiya’llahu Anhu”, sağ ve solunda simetrik olarak yapılmış “El Faruk” yazısı bulunmaktadır. Güney duvarının doğusundaki madalyonun ortasında aynalı yazı ile yapılmış “Ebu Bekir”, sağ ve solunda simetrik olarak yapılmış “Radiya’llahu Anhu” yazısı, batıdaki madalyonda “Radiya’llahu Anhu” yazısı yer almaktadır. Ayrıca mihrabın doğusundaki madalyonun ortasında aynalı yazı ile yapılmış “Muhammed”, sağ ve solunda simetrik olarak yapılmış “Aleyhisselam” yazısına, batısındaki

madalyonda ise aynalı yazı ile yazılmış “Allah”, üstünde “Celle Celaluhu” yazısına yer verilmiştir. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Talha İbn-i Abdullah”, altında “Radiya’llahı Anhu” yazısı, ortadaki madalyonun ortasında “Hüseyin”, üst tarafında “Radiya’llahı Anhu”, altında ise “Halil” ismi ile “1402” tarihi yer almakta ve buradan madalyonlar üzerindeki yazıların Halil Hoca tarafından H. 1402 (M. 1981) yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Batı duvarının kuzeydeki madalyonun ortasında ise “Hasan”, üst tarafında “Radiya’llahı Anhu” yazısına yer verilmiştir.

Caminin dış cepheleri süslemesiz sade tutulmuşken, harim de mihrap ve pencere üstleri alçı, strüktürel sistem ise kalem işi süslemelerle bezenmiştir. Pencere üstlerinde barok tarzda yapılmış “S, C” kıvrımlı bitkisel motiflere yer verilmiştir. Motif, üç yaprağın iki tarafına simetrik olarak yerleştirilen taç yapraklı çiçek motifinin içinden kıvrılarak çıkan bitkisel motiflerden oluşmaktadır (Res. 88).

Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Yapının; mihrap, pencere üstü ve tavandaki barok tarzda yapılmış “S, C” kıvrımlı süsleme motifleri, mihrap üzerindeki bitkisel süslemeleri ile Burdur merkezdeki Şeyh Sinan Camii (1850-1890), Tabakhane Camii (1892) ve Taşdemir Camii (1914) mihrapları üzerindeki süsleme motifi ile benzerliği ve Kemer’deki M. 1866 tarihli İbrahim Çavuş Camii ile Burdur merkezdeki M. 1886 tarihli Mustafa Sadenhatipoğlu Camii ile plan tipi, strüktürel sistemi ve tavan üzerindeki kalem işi süslemelerdeki benzerliklerinden yola çıkarak 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

Günümüzde halen daha tescili bulunmayan cami, mimarisi ve süslemesi ile geç dönem Osmanlı camilerinin özelliğini göstermektedir. Yapının orijinalliğinin bozulup, özgünlüğünü kaybetmemesi için bir an önce tescil edilip, koruma altına alınması gerekmektedir.

2.1.10- Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii

Burdur'un Kemer ilçesinin Konak Mahallesi'nde yer alan cami bir avlu içerisindedir. Avluya kuzeyde bulunan çift kanatlı demir doğramalı bir kapıdan girilmektedir. Avlunun kuzeydoğusunda baldaken şadırvan bulunmaktadır.

Yapı dıştan 19.00 x 11.80 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Eğimli bir arazi üzerinde bulunan cami, zemin düzleştirilerek inşa edilmiştir. Cami taş temeller üzerine kerpiç olarak inşa edilmiştir (Res. 89). Son cemaat yeri bulunmayan caminin cepheleri zeminden 1.00 m. yüksekliğe kadar bordo renk ile boyanırken, üst kısmı çatıya kadar beyaza boyanmıştır. Kuzey cephenin ortasında yer alan girişe, mermer kaplamalı, sekiz basamaklı merdivenle çıkış sağlanmaktadır. 2007 yılında caminin giriş kısmı önüne yağışlardan korunmak için üzeri alaturka kiremit ile kaplı ahşap bir kısım eklemiştir. 5.47 x 2.35 m. ölçülerindeki bu kısım ayakkabılık olarak kullanılmaktadır. Yapının doğu ve batı cephelerinde alt katta dört ve üst katta da alt kattaki pencereler hizasında yerleştirilmiş dört pencere bulunmaktadır. Güney cephede altta iki, üstte ise üç pencere vardır. Alt kat pencerelerinden biri cephenin doğusuna diğeri ise batısına yerleştirilmişken, üst kattaki pencerelerden ikisi alt kattaki pencereler hizasına, biri ise cephenin ortasına yerleştirilmiştir. Kuzey cephede ise altta girişin iki yanında birer pencere bulunurken, üst katta ikisi alt kat pencereleri hizasında biri ise giriş hizasında olmak üzere üç pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu olup zemindeki pencereler üsttekilerden daha büyük tutulmuştur. Doğu, batı ve güney cephelerin üst kısımlarındaki pencereler ahşap parmaklıdır. Zemin seviyesindeki pencereler ise demir parmaklıklı olarak düzenlenmiştir (Res. 90). Yapının üzeri ise marsilya tipi kiremit kaplı ahşap kırma çatı ile kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır

Caminin kuzeybatı köşesinde tuğla örgülü minare yer almaktadır ve üzeri sıvanmıştır. Minare kare kaideli, silindirik gövdeli, iki şerefelidir. Kaideden gövdeye geçiş, daralarak yükselen beş sıra karelerden oluşan pabuçla sağlanmaktadır. Minarenin gövdesinde biri alt kısımda, diğeri ise şerefe altında olmak üzere iki bilezik yer almaktadır. Her iki şerefe de yeşile boyanmıştır ve şerefe altı kısımları dört sıra kirpi saçaklı olarak düzenlenmiştir. Minarenin petek kısmının üstü ise kurşun kaplı bir külâh ile sonlandırılmıştır.

Kuzey duvarın ortasında yer alan girişten harime geçilmektedir. Harim, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır (Res. 91). Ahşap direkli harim, mihraba dik üç sahnalı bir düzenlemeye sahiptir (Plan 11). Harim tavanı, mihraba dik iki hatıl ile doğu ve batı duvarlarının arasını dolduran enine kirişlerden oluşturulmuştur. Kirişlere profilli konsollarla geçiş yapılmıştır. Kirişlerin üzerlerine yerleştirilen düz tahtalarla tavan kapatılmış, tahtaların üzerinde kalem işi ile mavi, yeşil ve sarı renkte boyanmış, çapraz olarak çakılmış ince çitalar bulunmaktadır. Konsolların üzerinde, kalem işi ile mavi, yeşil ve sarı renkli zemin üzerine, beyaz renk ile yapılmış stilize bitkisel motiflere yer verilmiştir. Bu motifler estetik kaygı taşımadan, baklava dilimi, üçgen ve dikdörtgenler üzerine basitçe işlenmiştir. Ayrıca konsol ve giriş aralarında mavi, sarı, yeşil ve kiremit renkli kareler görülmektedir (Res. 92). Bu tarz ilkel ve folklorik karakterdeki süslemeler 19. ve 20. yüzyılda oldukça yaygın kullanılmaktadır⁷⁸. Hatıllar alttan dört ahşap sütunla taşınmakta ve sütun ile hatıllar arasında profilli ahşap yastıklar yer almaktadır (Res. 93).

Harimin güney duvarının ortasındaki mihrap özgünlüğünü korumaktadır. Mihrap nişi yarım daire formlu olup içi sıvanmıştır. Ancak sıvaların dökülen yerlerinin altında kalem işi süslemeler görünmekte ve eski fotoğraflardan burada bir perde motifinin olduğu anlaşılmaktadır. Dilimli kemerli mihrap nişinin kavsarası yedi kademedен oluşmakta ve en alt kademe bir silmeyle sınırlandırılmıştır. En alttaki birinci kademe alçı ile kabartma olarak yapılmış, birbirinin simetriği şeklinde düzenlenmiş, uçları volütlü, stilize bitkisel iki motif bulunmakta ve ortada bunları birbirinden ayıran ortası bir şeritle ikiye ayrılmış üç yapraklı bitkisel motif yer almaktadır. İkinci kademe ise yatay olarak yerleştirilmiş bitkisel motiflerin merkezinden çıkan yaprak motifleri “S” kıvrımı yaparak rumiler ile sonlandırılmıştır. İkişerli olarak yerleştirilen bu dört motif birbirinin simetriği olarak düzenlenmiştir. Bu motifler kalem işi olarak sarı zemin üzerine beyaz, kırmızı ve mavi renklerle yapılmıştır. Üçüncü kademe, sarı zemin üzerine beyaz, kırmızı ve mavi renklerle yapılmış yedi tane stilize bitkisel motif bulunmaktadır. Kavsaranın dördüncü, beşinci ve altıncı kademelerinde alçı ile kabartma olarak yapılmış küçük palmet motiflerine yer verilmiştir. Kavsaranın en üst kademesinde ise alçı ile kabartma olarak yapılmış, yumurta dizisini andıran yarım daireler vardır. Mihrap nişi üç yönden silmelerle sınırlandırılmıştır. Köşelik kısımlarında barok tarzda “S, C” kıvrımlı bitkisel motifler işlenmiştir. Motifler sarı, mavi ve kırmızı renkler kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca bu motiflerin üstünde tuğralar

⁷⁸ Rüşhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Ankara 1988, s. 90.

yer almaktadır. Mihrap nişi, üzerinde “Ayete'l Kürsî”⁷⁹ yazısı bulunan yazı kuşağı ile üç yönden çevrilmiştir. Mihrabın her iki kenarı da plaster şeklinde düzenlenmiş ve üzerlerinde lambalığa yer verilmiştir. Lambalık altında, altın yaldız renge boyanmış, alçıdan kabartma olarak yapılmış, üç yapraklı bir motif bulunmaktadır. Plasterlerin üstü yine alçıdan, volütlü ve akantus yapraklı olarak düzenlenmiş sütun başlıklarıyla sonlandırılmıştır (Res. 94). Sütunlar birbirlerine, üzeri girintili çıkıntılı yuvarlak bir kemer ile bağlanmıştır. Kemerin üzerinde alçı kabartma çiçek motifleri yer almaktadır. Kemerin içinde sivri kemerli vitray pencere bulunmaktadır. Pencerenin iki yanında yarım daireler içine alınmış yazılar bulunmakta ve pencerenin sağındaki yazı ibrik şeklinde yapılmıştır. İçleri kalem işi yaprak motifleriyle doldurulan yarım daireler dıştan kalem işi ile barok tarzda yapılmış kıvrımlı bitkisel motiflerle çevrelenmiştir. Bu yarım dairelerin altında bulunan yazı kuşağı, pencere ile ikiye bölünmüştür. Pencerenin sağında “Fenedethül Meleiketü” yazısı yer alırken, solunda “Gaimün Yüsalli Fil Mihrab” yazısı bulunmaktadır⁸⁰ (Res. 95).

Harimin güneybatı köşesindeki ahşap minber ile güneydoğu köşesindeki ahşap vaaz kürsüsü orijinal değildir. Yapının orijinal minberini ve vaaz kürsüsünü 1986 yılındaki fotoğraflarından tanımlamak mümkündür. Minber ahşap malzemedendir yapılmıştır. Aynalık kısmı küçük dikdörtgenlere ayrılmıştır. Süpürgelik kısmında yer alan dört dilimli kemerli nişten kuzeydeki bir sunta ile kapatılmıştır. Minberin giriş kapısının söveleri sade, ortası ise yarım daire şeklinde düzenlenmiştir (Res. 96).

Harimin güneydoğu köşesinde yer alan özgün vaaz kürsüsünün kaidesi pencere alt seviyesinden başlayıp pencere kemeri başlangıcına kadar devam etmekte ve burada üstüne ahşap zemin oturmaktadır. Alttan üste doğru genişleyen kürsünün kuzey cephesi içbükey olarak yapılmış ve üzeri kalem işi ile süslenmiştir. Bu kısım iç içe iki dikdörtgenle sınırlandırılmış ve içerisinde düşey olarak yerleştirilen dört sıra yaprak dizine yer verilmiştir. Yaprak dizileri kenarlarda şerit halinde iken ortada birbirine dolanmıştır. Kürsünün kuzey tarafı ahşap korkuluk ile kapatılmışken, kürsüye çıkış sağlanması için batı kısmı açık bırakılmıştır (Res. 97).

Harimin kuzeyinde, on basamaklı ahşap merdivenle çıkılan mahfil yer almaktadır. Mahfilin kuzeyinde boğumlu ahşap korkuluklar bulunmaktadır. Mahfil

⁷⁹ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 255.

⁸⁰ Kur'an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, 3/37.

alttan dört ahşap sütunla taşınmaktadır. Mahfili taşıyan sütunlardan ortadaki ikisinin başlıklarının köşeleri volütlü, ortası akantus yapraklı iken kenardakiler sade tutulmuştur. Mahfilin alt kısmında şerit halinde düzenlemiş kalem işi ile yapılmış, sarı, turuncu ve mavi renkli kıvrımlı bitkisel bezemeler yer almaktadır(Res. 98).

Harim girişinin iki yanında, zeminden 0.60 m. yüksekte tutulmuş müezzin mahfili bulunmaktadır. Doğu mahfili sunta ile kapatılmış ve kışlık mekan haline getirilmiştir. Mekanın güney cephesinin ortası kibleyi vurgulamak için mihrap nişi şeklinde düzenlenmiştir. Batı mahfili ise ahşap parmaklıklarla sınırlandırılmıştır. Mahfilin batısında duvara bitişik üst kat mahfiline çıkış sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Merdiven altında ahşap tek kanatlı minare kapısı yer almaktadır (Res. 99).

Harim doğu ve batı cephelerinde altta ve üstte dörder pencere ile aydınlatılırken, güney cephede altta iki, üstte üç, kuzey cephede ise altta iki, üstte dört pencereyle aydınlatılmıştır. Doğu, batı ve güney cephelerdeki alt kat pencereleri yuvarlak kemerlidir ve etrafı silmeler ile çevrilmiştir. Üst kat pencereleri sivri kemerlidir ve etrafı kalem işi sarı renkli yaprak motifleriyle çevrelenmiştir (Res. 100). Kuzey cephedeki pencereler ise dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Doğu ve batı duvarda 0.50 m. derinliğinde ahşap kapaklı birer dolap nişi bulunmaktadır.

Harimin doğu, batı ve güney duvarlarında, üst pencerelerinin seviyesinde, ortaları yazılı iç içe geçmiş madalyonlara yer verilmiştir. Doğu ve batı duvarda üçer madalyon bulunurken, güney duvarda iki madalyon yer almaktadır. Batı duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Ebu Bekir”, sağ tarafında “El Sadık”, sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısına yer verilmiştir. Ortadaki madalyonun içinde “Osman” sol tarafında “Radiya’llahu Anhu” yazısı bulunmaktadır. Kuzeydeki madalyonun ortasında “Hasan”, sol tarafında ise “Radiya’llahu Anhu” yazısı vardır. Güney duvarının batısındaki madalyonun ortasında “Allah”, sol tarafında ise “Celle Celaluhu” yazısı yer almaktadır. Doğudaki madalyonun ortasında “Muhammed”, sol tarafında ise “Aleyhisselam” yazısına yer verilmiştir. Harimin doğu duvarının güneyindeki madalyonun ortasında “Ömer”, sağ tarafında “Radiya’llahu”, sol tarafında “Teala Anhu” altında da “El Faruk” yazısı bulunmaktadır. Ortadaki madalyonun içinde “Ali”, sol tarafında da “Radiya’llahu Anhu” yazısı vardır. Kuzeydeki madalyonun ortasında “Hüseyin” sol tarafında ise “Radiya’llahu Anhu” yazısına yer verilmiştir.

Caminin, süslemesiz, sade dış cephelerinin aksine harim kalem işi ve alçı süslemeler ile bezenmiştir. Alçı süslemeye sadece mihrap ve mahfili taşıyan sütun başlıklarında yer verilirken, kalem işi süsleme, mihrapta, tavanda, pencere etrafında ve duvarların üzerinde görülmektedir. Yapıdaki süsleme kompozisyonu, genel olarak, batılılaşma döneminde Osmanlı mimarisine giren barok tarzdaki soyut bitkisel süslemelerden oluşmaktadır.

Harimin üst kat pencerelerini çevreleyen, birbirini takip eden sarı renkli yaprak motiflerine, tavan seviyesinde doğu, batı ve güney cephelerini dolaşan şerit içerisinde de yer verilmiştir. Yine bu yaprak dizisi güneydoğu ve güneybatı köşelerde de görülmektedir. Harimi alt kat pencere kemer seviyesinde, baskı-kalıp tekniğinde, siyah zemin üzerine beyaz renkle yapılmış zencerek motifleri doğu, batı ve güney duvarlarını dolaşmaktadır. Alt kat pencerelerinin üstünde, kalem işi ile yapılmış, mavi renkli madalyonun iki tarafına simetrik olarak yerleştirilen, barok tarzda “S, C” kıvrımlı bitkisel motiflere yer verilmiştir. Madalyonun içerisinde, etrafı yeşil yapraklarla çevrili, kırmızı renkli, taç yapraklı çiçek motifi bulunmaktadır (Res. 100).

Yapının inşa kitabesi bulunmamaktadır. Harimin üzerini örten ahşap giriş üzerinde kalem işi ile yazılmış H.1283 (M. 1866) tarihi kalem işi süslemelerin yapım tarihi olmalıdır. Yapıda muhtemelen bu tarihten birkaç yıl önce inşa edilmiş olmalı. Yapının mihrap, duvar ve tavandaki batılılaşma dönemi süsleme motifleri de bu tarihi doğrular niteliktedir. Ayrıca Burdur merkezdeki M. 1861-62 tarihli Mustafa Sadenhatipoğlu Cami ile plan tipi, strüktürel sistemi ve tavan üzerindeki kalem işi süslemeler yönünden benzerliği de İbrahim Çavuş Camii'nin 1860'lı yıllarda inşa edilmiş olabileceğini desteklemektedir.

Yapı 1950, 1993 ve 2007 yıllarında onarım geçirmiştir⁸¹. 1950 yılı onarımında, düz toprak dam örtülü yapının üzeri, alaturka kiremit kaplı ahşap çatıya çevrilmiştir. Ayrıca yapının kuzeyindeki son cemaat yeri harime eklenmiş ve mahfil kısmı kuzeye doğru uzatılmıştır. Yapıdaki diğer pencerelerden farklı pencere şebekeleri, duvar kalınlığındaki farklılık ve harimi örten ahşap örtüye yapılan eklerde bu onarımın izlerini görmek mümkündür (Res. 101).

1993 yılı onarımlarında caminin doğu cephesine bitişik müştemilatı kaldırılmış, cami çatısının ahşap elemanları ve kiremit örtüsü değiştirilmiş, içerisindeki ahşap taban

⁸¹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 08/06/1988 tarihli 298 sayılı karar.

tahtaları ile üst kat mahfilinin ahşap elemanları yenilenmiştir. Caminin kalem işi süslemeleri, yapılan sıva üzerine yenilerek işlenmiştir. Bu yenilemeler sırasında bazı kalem işi süslemeler sıva ile kapatılmıştır. 1986 yılı fotoğraflarından bu kalem işi süslemeleri tanımlamak mümkündür. Duvarlarda perde motifinin çok sık kullanıldığı görülmektedir. Güney duvarı alt pencerelerinin iki yanında, güney duvarı ile doğu duvarı alt kat penceresi arasında ve doğu duvarında, ortadaki alt kat pencereleri arasında, ortada ve köşelerde bulunun halkalarla tutulan kahverengi perde motifleri görülmektedir. Mihrabın batısında, üst kat penceresi ile mihrap kemeri arasında, çiçeklerle dolu bir zeminden yükselen hurma ağacı motifi yer almaktadır. Ağacın gövdesi yukarıya doğru kıvrımlı olarak yükselmekte olup üstü yeşil renkli yapraklarla sonlandırılmaktadır. Yaprakların altında, gövdenin iki yanına sarkan turuncu renkli hurma meyveleri yer almakta ve gövdenin her iki tarafına üçerli hurma çiçeği yerleştirilmiştir(Res. 102). Ağaç motifinin altında, ortasında yazı bulunan şemse motifi görülmektedir. Mihrabın doğusunda, zencerek motifi üstünde, barok tarzda “S, C” kıvrımlı bitkisel süslemeye yer verilmişken, üst kat penceresi ile mihrap kemeri arasında madalyon içerisinde “la ilahe illallah” yazısı bulunmaktadır (Res. 103). Bugün, güney duvarındaki pencerelerin üstünde bulunan, ortası madalyonlu barok tarzdaki bitkisel süslemelerin yerinde, köşeleri pahlanmış dikdörtgen kartuş içerisinde “İnnellahu Cemilün Yühibbul Cemal” yazısı yer almaktaydı (Res. 97). Doğudaki pencere kemerinin solunda, mavi bir şeritle çevrilmiş, aynalı yazı ile yapılmış “Muhammed” yazısına, doğu duvarının kuzeyindeki iki pencere arasında ve batı cephede dolap nişi ile pencere arasında da yer verilmiştir. Şeridin köşesinden kartuşun sol alt köşesine kadar uzanan, mavi ve yeşil renkli yapraklarla oluşturulan soyut bitkisel süslemenin ortasında, etrafı yeşil yapraklarla çevrili, turuncu renkli çiçek motifleri işlenmiştir. Doğu, batı ve güney cephelerdeki vitray pencerelerin üstünde, sarı ve yeşil renkte yapılmış, barok tarzda “S, C” kıvrımlı bitkisel motifler bulunmaktadır. Doğu duvarında, ortadaki alt kat pencereleri arasında, zencerek motifinin üstünde, vazodan çıkan “S, C” kıvrımlı bitkisel motifler görülmektedir (Res. 104). Doğu duvarının kuzeyindeki iki pencere arasında ve batı duvarının güneyindeki iki pencere arasında, zencerek motifi üstünde, çiçek ve yapraklarla taç şeklinde düzenlenmiş madalyonlar içerisinde yazılara yer verilmiştir. Doğu duvardaki madalyonda “İnnellehu Cemilün Yühibbul Cemal” yazısı yazılmışken, batı duvardaki madalyonun içerisindeki yazı fotoğraftan okunamamaktadır (Res. 105). Güney duvarı ile batı duvarı alt kat penceresi arasında, zencerek motifi üstünde, barok tarzda, sarı ve mavi renklerle yapılmış bitkisel süsleme bulunmaktadır. Batı cephede,

dolap nişi ile pencere arasında, zencerek motifi üstünde, çerçeve içine alınmış Medine tasviri yer almaktadır. Tasvirde, üzerinde beş minare bulunan revaklı avlu içerisindeki Mescid-i Nebevi, dıştan birbirine bitişik evlerle çevrilmiştir (Res. 106). Pencere ve dolap nişi üstünde bulunan barok tarzındaki bitkisel motifin ucundan aşağı doğru sarkan arka arkaya sıralanmış lale motifleri görülmektedir.

2007 yılı onarımlarında ise yapının girişinin önü kapatılmıştır. Yapı, İzmir II nolu Koruma Kurulunun 298 sayılı kararı ile 08.06.1988 tarihinde tescil edilmiştir⁸².

⁸² Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 08/06/1988 tarihli 298 sayılı karar.

2.1.11- Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii

Burdur'un Tefenni İlçesi'nde Yokuş Mahallesi, Gölhisar caddesinde yer almaktadır. Eğimli arazi üzerinde inşa edilen caminin kuzey cephesi iki katlı olarak düzenlenmiştir

Camii kuzey-güney yönlü dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. Doğu, batı ve kuzey duvarları bağdadi, güney duvarı ise taş malzeme ile inşa edilmiştir. Caminin cepheleri beyaza boyanmışken, kapı ve pencerelerin söve ve lentoları, çatı saçakları, son cemaat yeri taşıyıcı elemanları, korkulukları ile merdiven korkulukları siyaha boyanmıştır. Caminin biri batıda diğeri de kuzeyde buluna iki girişi bulunmaktadır. Her iki girişte dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Batı girişi cephenin kuzeyine yerleştirilmiştir. Ahşaptan tek kanatlı girişe yedi basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Yapının kuzeyinde bulunan ahşap çift kanatlı ana girişi cephenin ortasında yer almaktadır. Caminin, kuzey cephesinde iki katlı pencere uygulaması vardır. Alt katta yer alan iki pencereden biri kapının doğusunda, diğeri ise batısında, üst katta ise pencerelerden ikisi alt kat pencereleri hizasında, biri ise giriş hizasında bulunmaktadır. Doğu cephede, altta, beş pencereye yer verilmiştir. Üst katta ise cephenin kuzeyindeki en son alt kat penceresi hizasında bir pencere görülmektedir. Güney cephede orta aks boş bırakılarak, aksın doğu ve batısına ikişer pencere açılmıştır. Batı cephede, alt katta, üçü kapının güneyinde, biri ise kuzeyinde olmak üzere dört pencere vardır. Üstte ise kapının kuzeyindeki bulunan alt kat penceresi hizasında bir pencere yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Doğu, batı ve güney cephelerdeki pencereler demir parmaklıklı olarak yapılmıştır. Yapının üzeri marsilya tipi kiremit ile kaplı ahşap çatı ile kapatılmıştır. Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 107).

Caminin kuzeyinde yer alan son cemaat yerine, kuzeyde bulunan on üçer basamaklı iki kollu merdivenler ile ulaşılmaktadır. Merdivenlerin arasında kalan kısım abdestlik olarak düzenlenmiştir (Res. 108). Son cemaat yerinin marsilya tipte kiremitle kaplı üst örtüsü, alttan kare kesitli on ahşap sütun ile taşınmaktadır.

Son cemaat yerinin batısında, caminin kuzey duvarına bitişik minare yer almaktadır. Minare, kare kaideli, silindirik gövdeli, tek şerefeli olarak yapılmış ve petek kısmının üstü kurşun kaplamalı külah ile sonlandırılmıştır. Minareye kaidenin doğusunda bulunun tek kanatlı bir kapıdan geçilerek çıkılmaktadır.

Camii içten, doğu ve batı duvarları 18.63 m. güney duvarı 12.16 m., kuzey duvarı ise 12.79 m. ölçülerinde olup, yapı kuzey-güney yönlü düzgün olmayan dikdörtgen bir plana sahiptir (Plan 12). Harimin üzeri içten sekizgen yalancı kubbeyle, dıştan ise çatıyla örtülmüştür.

Güney cephenin ortasında yarım daire formlu mihrap nişi yer almaktadır (Res. 109). Kavsaranın ortasında alçı ile kabartma olarak barok tarzda yapılmış soyut bitkisel motife yer verilmiştir. Motifin ortasında bir vazo ve üstünde dışa doğru taşan soyut bitkiler bulunmaktadır. Vazonun altında aşağı doğru sarkan palmet motifi görülmektedir. Palmetin altından iki yana açılan barok tarzda “S, C” kıvrımlı soyut bitkiler vardır. Bitkilerin uçları, taç yapraklı bir çiçek ile sonlandırılmıştır. Mihrabın iki yanına sütunceler yerleştirilmiştir. Sütunceler yalın kaideli olup, sütuncelerin gövdelerinde, kalem işi ile yapılmış, üstünde yanan mum bulunan şamdan motifleri yer almaktadır. Ayrıca gövdede başlık kısmından aşağı doğru sarkan alçıdan kabartma olarak yapılmış palmet motifleri bulunmaktadır. Sütuncelerin başlıkları yatay silmelerle belirtilmiştir. Başlıkların üstünde kareler içinde Allah ve Muhammed isimleri yazmaktadır. Bu kareler üzerinden başlayan yazı bordürü harimi üç yönden kuşatmaktadır. Bordürün içinde “Ayete'l Kürsi”⁸³ yazına yer verilmiştir. Alınlık kısmında iç içe iki dikdörtgen çerçeve görülmektedir. Dış çerçevenin alt köşelerine palmet, üst köşelerine ise akantus yaprağı motifleri işlenmiştir. İçteki çerçevede ise “mihrap ayeti” yer almaktadır. Üçgen şeklinde yapılmış tepelik kısmında, üçgen bir çerçeve içerisinde “Bismillahirrahmanirrahim” yazısı vardır(Res. 110).

Harimin güneybatı köşesinde yer alan ahşap minber ile güneydoğu köşesinde yer alan ahşap vaaz kürsüsü orijinal değildir. Harimin kuzeyinde yer alan mahfil ahşap malzemedен yapılmıştır. Mahfil devşirme taş kaide üzerinde yükselen ahşap iki sütun ile taşınmaktadır. Sütunlar tavana kadar devam etmekte ve burada yekpare ağaçtan yastıklara oturmaktadırlar. Harimin kuzeybatısına yerleştirilen ahşap sekiz basamaklı merdiven ile mahfile çıkılmaktadır. Mahfil, kuzey cephede üç, doğu ve batı cephelerde birer olmak üzere, dikdörtgen formlu, düz lentolu beş pencere ile aydınlatılmıştır (Res. 111).Harimi örten 10.50 m. çapındaki sekizgen yalancı kubbe bağdadi olarak yapılmıştır (Res. 112). Kubbenin ortasında daire şeklinde tavan göbeği bulunmaktadır. Alçıdan kalıplama tekniğinde yapılan tavan göbeği iç içe iki daireden oluşmakta ve

⁸³ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 255.

içteki dairede birbirine altı yaprakla bağlanan altı nar çiçeği motifi yer almaktadır. Yaprak ve nar çiçeklerinin birbirine bağlanmasıyla oluşturulan çemberin ortasında sekiz yapraklı çiçek motifine yer verilmiştir. Yapraklar yeşile boyanmışken, nar çiçekleri kırmızı renge boyanmıştır (Res. 113). Camide, mihrap ve kubbede yer alan alçı süslemelerin dışında başka bir süsleme bulunmamaktadır.

Cami, 1984 ve 2007 yıllarında onarım görmüştür. “Burdur Kültür Envanteri” kitabında yapının 1912, 1948-1950, 1955-1956 yıllarında da onarım gördüğü belirtilmektedir⁸⁴. Yapının 2003 yılına ait fotoğraflarında, kuzey cephede kapının üstünde 1956 yılında onarım geçirdiğini gösteren bir levha görülmektedir (Res. 114). 1984 yılı onarımlarında caminin kuzeyindeki onbeş basamaklı giriş kısmı ile iki yanında yer alan dükkanlar kaldırılmıştır (Res. 115). Caminin girişine ulaşmak için iki kollu merdiven yapılmış ve merdivenin ortasında kalan kısma şadırvan eklenmiştir. Caminin kuzeyine son cemaat yeri eklenmiştir. Son cemaat yerinin üzeri saç ile örtülmüş ve üst örtüsü demir direklerle taşınmıştır. Caminin batı girişinin üzeri de sundurma ile kapatılmıştır. Mahfil ve döşemenin bozulan kısımları ile yapının dökülen sıva ve boyları yeniden yapılmıştır. 2007 yılında yapılan onarımlarda ahşap kırma çatı, son cemaat yeri ve batı girişini kapatan sundurma üzerindeki saç örtü kaldırılarak, üzerleri marsilya tipi kiremit ile kapatılmıştır. Son cemaat yeri ile batı girişindeki demir destekler kaldırılarak, ahşap destekli hale getirilmiştir. Yapının kuzeyinde bulunan şadırvan kaldırılmış ve abdestliğe, merdiven kolları arasında kalan kısımda yer verilmiştir. Ayrıca pencerelerin çerçeveleri yenilenmiş ve demir parmaklıkları siyaha boyanmıştır.

Caminin kitabesi bulunmamaktadır. Cami plan tipi, dikdörtgen formlu pencereleri ve cephe düzenlemesiyle Burdur’daki 19. yy. sonu ile 20. yy. başına tarihedğimiz Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Çavdır Bayır Köyü Eski Camii ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca yapının mihrap üzerindeki bitkisel süslemesi ile Burdur merkezdeki Şeyh Sinan Camii (1850-1890), Tabakhane Cami (1892) ve Taşdemir Camii (1914) mihrapları üzerindeki süsleme ile benzerliğinden dolayı, yapının 19.yy. sonunda veya 20. yy. başında inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz. Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun A-4242 sayılı kararı ile 09.04.1983 tarihinde tescil edilmiştir.

⁸⁴ Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 215.

2.2- TÜRBELELER

2.2.1- Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi

Yapı, Burdur'un Yeşilova ilçesinin Onacak Köyü'nde, Yukarı Mahalle'de yer almaktadır. Türbenin güneyinde Onacak Dede Zaviyesi⁸⁵ yer almaktayken, bu yapı günümüze ulaşmamıştır. Zaviyenin, 536 numaralı, H. 978 (M. 1570-1571) tarihli evkaf defterine göre Onacak Dede adlı bir aziz tarafından yaptırıldığı ve Onacak Dede'nin ölümünden sonra şeyhliğin Saraç Dede'ye geçtiği belirtilmektedir⁸⁶.

Düzgün olmayan ongen planlı türbenin, üzeri kubbe ile kapatılmıştır. Türbenin beden duvarları moloz taş ile inşa edilmiş ve beton harcı ile sıvanarak üzeri beyaza boyanmıştır (Res.116). Beden duvarlarında, kapı kemer hizasında ve kubbe alt seviyesinde ahşap hatıllar bulunmaktadır. Üst örtüsü kubbe olan türbenin, daha sonradan üzeri saç ile kaplı ahşap bir külah ile kapatıldığı anlaşılmaktadır (Res. 117). Ongen planlı gövdenin üzerinde dört pencereye yer verilmiştir. Pencere açıklıkları tuğla ile oluşturulmuş yuvarlak kemerli bir düzenlemeye sahiptir. Yapının kuzeyinde yer alan giriş kapısının üzerinde sivri kemerli kitabelik kısmı yer almaktadır. Ancak üzerinde kitabesi bulunmamaktadır (Res. 118).

Türbeye yuvarlak kemerli, çift kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir (Plan 13). Türbenin içerisinde de devam eden ongen planın her kolunda yerden yaklaşık 0.50 m. yükseklikte yuvarlak kemerli nişlere yer verilmiştir (Res. 119). Yapının üzerini örten tuğla ile yapılmış olan kubbe, doğrudan ongen gövdeye oturmaktadır (Res. 120). Türbe duvarları ve kubbesi sıvanarak üzeri beyaza boyanmıştır. Türbenin içinde biri ortada serbest, diğeri ise kuzeydoğuda duvara bitişik iki sanduka bulunmaktadır.

Yapının dış cephesinde giriş kapısını çevreleyen silmeler dışında, başka bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. İç kısımda ise süsleme unsuru olarak pencere seviyesinde yapıyı dolaşan tromp benzeri uygulamalar yer almaktadır.

Kitabesi bulunmayan türbenin kim tarafından, ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak giriş kapısı üzerinde yer alan sivri kemerli kitabelik kısmından burada daha önceden bir kitabesinin bulunduğunu düşünebiliriz. Türbenin yanında yer

⁸⁵ Hayati Binler, Ali Kılıcı, "Onacak Dede Tekkesi", *Yapı Dünyası*, Ağustos, Sayı; 41, Ankara 1998, s. 46-49.

⁸⁶ Zeki Arıkan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir 1988, s.135; H.Binler, A. Kılıcı, a.g.m., s. 46.

alan günümüze ulaşmayan tekkenin tapu kadastro kayıtlarında yer alan 566 numaralı H. 978 (M. 1570-1571) tarihli Evkaf Defterinden Onacak Dede adlı bir kişi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁸⁷. Yine yapı ile ilgili Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde mezraadarlık ve zaviyedarlık görevlerine yapılan atamalarla ilgili H. 1246 (M. 1830) tarihli bir belge bulunmaktadır⁸⁸. Türbe ise Onacak Veli Dede'nin ölümü üzerine yaptırılmış olmalıdır. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen Onacak Dede'nin türbesinin, M. 1570-1571 tarihli belgeden yola çıkarak, 16. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılmış olabileceğini söyleyebiliriz. Ancak yapının günümüzdeki haliyle birçok onarımdan geçtiği anlaşılmaktadır.

Tarihi süreç içerisinde yapının günümüze gelene kadar nasıl ve ne şekilde onarım geçirdiğini gösteren belgeler bulunmamaktadır⁸⁹. Ancak kubbede kullanılan iki farklı tuğla malzeme, kubbenin zaman içinde çökerek tekrar onarıldığını göstermektedir. Onarılan bu kısım, kullanılan malzeme ve teknik yönden, önceki malzeme ve tekniğe göre daha üstündür. Moloz taş malzemeyle inşa edilen türbenin, ongeni oluşturan kollarından, giriş kapısının bulunduğu bölümün tuğla malzeme ile yapılması ve yandaki kollarla herhangi bir organik bağının bulunamamasından dolayı buranın yeniden yapıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca tuğla arasında yer alan profilli taş malzemenin yapının ilk halinden kalmış olabileceğini düşünebiliriz. Yapının beden duvarlarındaki bozulmalar nedeniyle duvarlara ahşap hatıllar atılarak yapı sağlamlaştırılmıştır. Yapının üstü ise üzeri saçla kaplı ahşap külahla kapatılmıştır.

⁸⁷ Z. Arıkan, *a.g.e.*, s. 46; H. Binler, A. Kılıcı, "a.g.m.", s. 46.

⁸⁸ H. Binler, A. Kılıcı, "a.g.m.", s. 46-47.

⁸⁹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yaptığımız incelemelerde, türbe ile ilgili herhangi bir onarım belgesine ratlanılmamıştır.

2.3- HANLAR

2.3.1- Bucak İncir Han

Burdur'un Bucak ilçesinde İncirdere Köyü'nde, Bucak-Antalya karayoluna 5 km. mesafede yer almaktadır (Res. 121). İncir han Antalya'yı İç Anadolu'ya bağlayan kervan yolu üzerinde yer alan Evdir Han, Kırkgöz Han, Susuz Han'dan sonra dördüncü konaklama yeridir⁹⁰. Hanın yaklaşık 200-300 m güneyinde hamamı ve çeşmesi bulunmaktadır. Hamam yıkık durumdayken, çeşmenin halen daha suyu akmaktadır. Yapının portal alınlığında yer alan dört satırlık kitabesinde Selçuklu Sultanı II. Gıyasettin Keyhüsrev tarafından H. 636/1239-1240 yıllarında yaptırıldığı belirtilmektedir (Res. 122). Kitabede şöyle yazmaktadır⁹¹:

امر بعمارت هذا (ا)لخان المبارك

السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقان الامم
سيد سلاطين العرب و العجم سلطان البر و البحر ين ذ و القرنين

الزمان اسكندر الشانى تاج

آل سلجوق غياث الدنيا و الدين ابو الفتح كيخسرو بن كيقيباد بن كيخسرو قسيم

امير المؤمنين فى سنة ست (و) ثلاثين و ستما

Transkripsiyonu⁹²:

“Emera bi'mareten haze'l hani'l – mübareki es-sultan'ül – a'zamü şahinşah'ül – muazzamü malikü rikabi'l – ümeme seyyidü Selatni'l – arab ve'l – acem sultanü'l – berri ve'l – bahreyni zü'l- karneyni – zamani İskenderü's – Sani tacü ali Selçuk gıyasü'd – dünya ve'd – din Ebu'l – feth Keyhüsrev bin Keykubad bin Keyhüsrev kasımü emirü'l – mü'minin fi sene sitte ve selasine ve sitte mie”

Tercümesi:

Bu mübarek hanın inşa edilmesini en büyük Sultan, Ulu Şahinşah, ümmetlerin Efendisi, Arapların ve Acemlerin sultanlarının Efendisi, karanın ve iki denizin Sultanı,

⁹⁰ Tülin Tolun, “İncir Han”, *Antalya IV. Selçuklu Semineri (Bildiriler) 13-14 Mart 1992*, Antalya 1993, s. 90.

⁹¹ R. H. Ünal, *Burdur-Bucak İncir..*, s. 402.

⁹² A. Ş. Duymaz, a.g.t., s. 14.

zamanın Zülkarneyni, İkinci İskender, Selçuklu hanedanının tacı, Halife'nin ortağı, dünyanın ve dinin yardımcısı, Ebulfeth Keyhusrev bin Keykubad bin Keyhusrev 636 (1239-40) yılında emretti.

Kapalı bölümün doğu sövesinde bulunan iki satırlık diğer bir kitabede daha bulunmaktadır (Res. 123). Ancak kitabenin ikinci satırı okunamamaktadır. Kitabede şöyle yazmaktadır⁹³:

1 - كاتب العمارت المبارك (...)

2 - (.....)

Transkripsiyon⁹⁴:

1- “Katib el imaret el mübarek (at)”

2- (.....)

Tercümesi:

1- Mübarek imaretin katibi

2- (.....)

Yapı açık avlu ve kapalı kısımlardan oluşan hanlar grubundandır (Plan 14). Kapalı bölüm bugün hala ayakta iken avlu kısmı yıkılmış ve sadece duvar kalıntıları görülebilmektedir (Res. 124). Yapı düzgün kesme taşlarla dolgu duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Ayrıca avlunun batı cephesinde, kapalı bölümde kuzey ve doğu duvarlarının birleştiği kısımda, batı cephesinde kare ve daire şeklindeki iki payanda arasında, batıdaki doğu-batı yönlü sahinin kemeri üzerinde, kapalı bölümün güneybatı köşesinde ve güneydoğu köşedeki tonoz üzerinde devşirme malzeme kullanılmıştır. Yapının cepheleri beşgen, kare ve silindirik biçimli payandalarla desteklenmiştir. Kapalı bölümün, doğu duvarının güneyindeki payanda yuvarlak, kuzeyindeki beşgendir. Batı duvarındaki her iki payanda silindirik biçimlidir. Doğu ve batı duvarların kuzey duvarı ile kesiştiği köşede yer alan payandalar yuvarlak kesitli iken, kuzey cephenin üzerindeki iki payanda beşgen kesitlidir. Avlunun batı cephesinde iki, güney cephenin batısında bir ve güney cephe ile batı cephenin birleştiği köşede bir olmak üzere kare kesitli dört payanda görülmektedir (Res. 125).

⁹³ R. H. Ünal, Burdur-Bucak İncir., s. 402.

⁹⁴ A. Ş. Duymaz, a.g.t., s. 14.

Yapının güneyinde yer alan dikdörtgen planlı avlu, kapalı kısımdan daha büyük tutulmuştur. Avlunun doğu ve batısındaki bazı duvar kalıntılarında burada mekanların bulunduğu anlaşılmaktadır. Rahmi Hüseyin Ünal, cephenin doğu ucunda tonoz başlangıcına işaret eden yerinde kalabilmiş iki kesme taş blok ve batı kesimde de bulunan tonoz başlangıçlarından yola çıkarak, batıdakinin doğudakinden daha derin olmasından dolayı, doğudakilerin hücre, batıdakilerin ise çift destekli bir revak olabileceğini tahmin etmektedir⁹⁵.

Avlunun kuzeyinde, kapalı bölümün güney cephesinin ortasında, cephe duvarlarından taşkın, Selçuklu yapı karakteristiğini yansıtan taç kapısı bulunmaktadır (Res. 126). Taç kapının üst kısmı yıkık durumdadır. Kapının iki kenarında da bulunan şeritler üst kısımdaki taşların yıkılmış olmasından dolayı kesilmektedir. Kapının sivri kemerli kavsarasının alt kısmı dilimli olarak düzenlenmiştir. Taç kapının kavsarası, istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiş, içe doğru yivli tonozdan oluşmaktadır. Sivri kemer formundaki kavsara alınlığında dört satırlık inşa kitabesi bulunmaktadır. Taç kapı nişinin köşelerinde dairesel sütunçelere yer verilmiştir. Sütunçe başlıklarının üstünde kabartma tekniği ile yapılmış gülbezekler bulunmaktadır. Kavsara kemerinin altında ise arslan ve güneş motifleri yer almaktadır. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in bastırdığı paralar üzerinde de aslan ve güneş motiflerinin yer alması, bu motiflerin sultanın arması olduğunu göstermektedir⁹⁶. Küçük bir eyvan şeklinde düzenlenen taç kapının iki yanında mihrabiyelere yer verilmiştir. Sade tutulan mihrabiyelerin kenarlarındaki sütunçeler oldukça tahrip olmuş durumdadır. Mihrabiyelerin üstünde yer alan dikdörtgen panolar içine kıvrım dal ve rumilerden oluşan bir kompozisyon işlenmiştir. Hanın basık kemerli giriş kapısının sövelerinin üzerinde mukarnaslı bezeme dışa çıkıntı yapmaktadır. Doğu söve üzerindeki mukarnas bezemenin altında yapının iki satırlık diğer bir kitabesi bulunmaktadır.

Basık kemerli giriş kapısından 39.20 x 28.85 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı kapalı bölüme geçilmektedir (Res. 127). Kapalı bölüm "çapraz sahnalı ahır"ların plan şemasını yansıtmaktadır⁹⁷. Doğu-batı doğrultusunda uzanan dörder payeden oluşan altı paye dizisi ile yedi sahına ayrılan kapalı bölümde sahnaların üzeri beşik tonoz ile örtülmüştür. Girişe dik uzanan orta kısımdaki, yanlara göre daha yüksek tutulmuş beşik

⁹⁵ R. H. Ünal, Burdur-Bucak İncir., s. 402-403.

⁹⁶ Gönül Öney, "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Arslan Figürü", *Anadolu (Anatolia)*, Sayı: 13, Ankara 1971, s. 39.

⁹⁷ Rahmi Hüseyin Ünal, "İncir Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 310.

tonozlu sahin, doğu-batı doğrultusunda uzanan sahinları ikiye b6lmetedir. Payeler birbirlerine sivri kemerler ile bağlanmıştır (Res.128). Ortadaki kuzey-güney yönlü sahinin yüksek tutulan tonozu alttan destek kemerleri ile desteklenmiştir. Kapalı bölümün, güneybatı ve güneydoğudaki sahinları ile ortadaki kuzey-güney yönlü sahinin üst örtüsünün bir kısmı yıkılmıştır. Kuzey-güney yönlü sahinin ortasındaki yıkık kısımda, girişten sonradaki üçüncü ve dördüncü payeler arasındaki izlerinden buranın kubbe ile kapatıldığı düşünölmektedir⁹⁸. Ancak bugün, burada bir kubbe varlığını belli edecek herhangi bir iz bulunmamaktadır. Kapalı bölüm, duvarlarda açılan mazgal pencereler ile aydınlatılmıştır. Doğu ve batı duvarlarda yedişer mazgal pencere bulunurken, kuzey duvarda tek mazgal pencereye yer verilmiştir.

Yapının doğu-batı ve kuzey cepheleri sade tutulmuşken, bütün süsleme unsurları güney cephenin ortasında yer alan abidevi taç kapı üzerinde toplanmıştır. Taş üzerine kabartma olarak yapılan süslemeler, geometrik, bitkisel ve figürlü örneklerden oluşmaktadır. Taç kapıyı çevreleyen en dış şerit üzerinde kabartma tekniği ile yapılmış uçları düğümlü geometrik geçme motifleri bulunmaktadır (Res. 129). Kapının üzerindeki dıştan ikinci şerit üzerinde yüzeysel olarak işlenmiş geçme motifi yer alırken, şerit üzerinde kırık çizgilerin birbiriyle keşişmesiyle oluşturulmuş yarım altı kollu yıldız motifleri görölmektedir (Res. 130). En geniş tutulan, dıştan üçüncü şerit üzerinde, ara ara yerleştirilmiş rozetler bulunan geometrik örgü motifi yer almaktadır. En içteki dördüncü şeritte ise yine geometrik geçme motifleri işlenmiştir. Kavsara kemerinin üzeri, yüzeysel olarak işlenmiş, geçme motiflerinin oluşturduğu geometrize palmet motifleri ile bezenmiştir. Kavsara kemerinin oturduğu köşe sütuncelerinin üzerinde, yüzeysel olarak işlenmiş geçmelerle oluşturulmuş palmet motiflerine yer verilmiştir. Sütuncenin aşağıdan yukarıya doğru genişleyen sütun başlığı üzerinde iki sıra halinde yerleştirilmiş akantus yaprağı motifleri bulunmaktadır. Mihrabiyelerin üstünde yer alan dikdörtgen panolar içine kıvrık dal ve rumilerden oluşan bir kompozisyon işlenmiştir (Res. 131). Sütunce başlıklarının üstünde ortasında lotus-palmet ve sekiz kollu yıldız motifleri ile bezeli gülbezek motifi bulunmaktadır. Merkeze yerleştirilen sekiz kollu yıldızın dikey ve yatay kollarına denk gelen kısımlarında palmet, aralarda kalan kısımlarda ise lotus motifine yer verilmiştir (Res. 132). Kavsara kemerinin altında bulunan güneş ve aslan motifleri yüksek kabartma tekniği ile

⁹⁸ Rahmi Hüseyin Ünal ve Sabih Erken, orta sahindaki girişten sonra üçüncü ve dördüncü payeler arasındaki izlerden yola çıkarak burada bir kubbe olduğunu dile getirmektedirler. S. Erken, *a.g.e.*, s. 409; R. H. Ünal, *İncir..*, s.310.

yapılmıştır. Arslan figürünün belinin hemen üstünde güneş motifi bulunmaktadır. Arslanların sağ ayakları kalkık vaziyette öne adım atacakmış gibi yapılmış ve bel kısmı arkaya doğru inceltilerek, kuyruğu aşağıya doğru sarkar vaziyettedir (Res. 133). Ayrıca dilimli kavsarası ve söve üstlerindeki mukarnaslı uygulamalar, taçkapıya dekoratif bir görünüm katmaktadır.

Yapı inşa kitabesine göre H. 636 (M. 1239-1240) yılında Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştır. 1237-1246 yıllarında saltanat süren Gıyaseddin Keyhüsrev'in babası Alaeddin Keykubad, annesi Mah-peri Hatun'dur ve İzzeddin Kılıç arslan ile Rükneddin adında iki kardeşi vardır⁹⁹. Keyhüsrev saltanatı sırasında Eyyübilerle olan anlaşmalarını yenileyerek akrabalık ilişkileri kurmuş, Sadeddin Köpek'in etkisi altında kalarak çeşitli entrikalarla uğraşmış, Babai isyanını bastırmış, Moğollarla yaptığı Köseadağ savaşını kaybetmiş ve Tarsus kuşatması sırasında Alaiye'deyken 25 yaşlarında birden bire ölmüştür¹⁰⁰. Keyhüsrev'in saltanatı sırasında Susuz Han, Kırkgöz Han, Şarapsa Han, Kargı Han, Eğridir'deki Gıyaseddin Keyhüsrev Hanı, Zazadin Han, Ağzıkara Han, Hatun Han ve Karatay Han inşa edilmiştir¹⁰¹.

Han ile ilgili günümüze kadar 1991, 1992, 1993 ve 2000 yıllarında kazı çalışmaları yapılmıştır. İlk kazı çalışması 1991 yılında Budur Müzesi tarafından yapılmış ve on günlük kazı çalışması sırasında sırlı-sırsız çömlek parçaları, ağırşak ve kandil gibi günlük kullanımla ilgili parçalar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca hanın yakın çevresinde yapılan çalışmalarda yarım kalmış büst, kaya mezarı kalıntısı, belirlenememiş mimari parçalar ve medusabaşı olarak nitelendirilen kabartmalar ele geçirilmiştir¹⁰². Handa 1992-1993 ve 2000 yıllarında Rahmi Hüseyin Ünal başkanlığında kazılar yapılmıştır. 1992-1993 yılında yapılan kazı çalışmalarında avlu zeminine inilerek, doğu ve batı duvarların 10'ar m.'lik bölümleri ortaya çıkarılmıştır¹⁰³. Çalışmalar sırasında, avlu taç kapısı batı kanadının doğu yüzünde, in situ olarak bulunan geometrik örnekle süsleme şeridi parçası, avlu taç kapısı yan yüzeylerinin de bezenmiş olduğu ortaya konmuş ve temizlik çalışmaları sırasında mimari süsleme parçaları, sırlı-sırsız seramik parçaları, nallar, çiviler, demir halkalar, lüleler ve sikkeler bulunmuştur. Bulunan sikkelerin en eski tarihli II. İzzeddin Keykavus (1246-1249 ve

⁹⁹ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 2004, s. 423-424.

¹⁰⁰ Ali Sevim, "Keyhusrev II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 349, 350.

¹⁰¹ Ataman Demir, "İncir Han", *İlgi*, Sayı: 56, İstanbul 1989, s. 12.

¹⁰² A. Ş. Duymaz, a.g.t., s. 20.

¹⁰³ R. H. Ünal (2007), *İncir..*, s. 313.

157-1259) dönemine ait iken, diğer sikkeler Yıldırım Bayezid (1389-1402), Fatih Sultan Mehmed (1451-1481), Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), II Süleyman (1687-1691), I. Mahmud (1730-1754), III. Osman (1754-1757), III. Mustafa (1757-1774), II. Mahmud (1808-1839) ve Abdülmecid (1839-1861) dönemine tarihlenmektedir¹⁰⁴. 2000 yılı çalışmalarında ise avlu zemin kotunun altına inilerek avlunun güneybatı köşesinde cepheye bitişik bir hücre ve bir eyvan ile hem cepheye hem de batı duvarına bitişik bir hücrenin temellerine rastlanmıştır¹⁰⁵.

Yapı günümüzde oldukça harap durumdadır. Kapalı kısmını örten tonuz örtüsünün bir kısmı çökmüş, dış cephelerdeki kesme taş kaplamaların büyük bir kısmı dökülmüş ve moloz taşlarında yer yer döküldüğü görülmektedir. Ayrıca eğimden dolayı yağmur sularının getirdiği topraklar doğu cephede tonoz seviyesine kadar yığılmıştır ve avlu toprak altında kalmış durumdadır. Eğer yakın bir zamanda yapıyla ilgili restorasyon çalışması yapılmaması durumunda Selçuklu kervansaray mimarisinin en güzel örneklerinden birisi zamanla yok olup gidecektir.

İncir Han Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun A-3741 sayılı kararı ile 10.07.1982 tarihinde tescil edilerek koruma altına alınmıştır¹⁰⁶

¹⁰⁴ R. H. Ünal, Burdur-Bucak İncir..., s. 403-404.

¹⁰⁵ R. H. Ünal, İncir..., s. 313.

¹⁰⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivleri, 10/07/1983 tarihli A-3741 sayılı karar.

2.3.1- Bucak Susuz Han

Burdur'un Bucak ilçesinde Susuz Köyü'nde, Bucak-Antalya karayoluna 2 km. mesafede yer almaktadır (Res. 134). Susuz Han, Antalya'yı İç Anadolu'ya bağlayan Antalya-Isparta-Konya kervan yolu üzerinde yer alan, Evdir Han ve Kırkgöz Han'dan sonra üçüncü konaklama yeridir.

Yapı, açık avlu ve kapalı kısımlardan oluşan hanlar grubundandır (Plan 15). Hanın kapalı bölümü bugün ayaktayken, avlu kısmının varlığını, kapalı kısmın batı cephesinde yer alan duvar kalıntılarında anlamaktayız (Res. 135). Bu kalıntılardan yola çıkarak öncelikle yapının kapalı kısmının yapıldığı ve avlu kısmının bitirilmeden yarım kaldığı düşünülebileceği gibi¹⁰⁷ aynı zamanda avlu kısmının daha sonraki dönemlerde yıkılmış olabileceği de düşünülebilir¹⁰⁸. Yapı düzgün kesme taşlarla dolgu duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Hanının kapalı kısmının cepheleri beşgen, yedigen, kare ve silindirik biçimli sekiz payanda ile desteklenmiştir. Güney cephenin batısındaki payanda beşgen, doğusundaki payanda silindirik biçimli, doğu cephenin üzerindeki her iki payanda da kare biçimli, kuzey cephedeki payandalar güney cephedekinin tersi şeklinde, batıdaki payanda silindirik, doğudaki payanda ise beşgen olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kuzey ve güney cephelerin doğu cephe ile kesiştiği köşede diğer payandalardan daha büyükçe tutulmuş köşe kuleleri gibi düzenlenmiş yedigen payandalar bulunmaktadır (Res. 136).

Hanın batı cephesinin ortasında, beden duvarlarından öne doğru 1.90 m. taşıntı yapmış olan abidevi taç kapısı bulunmaktadır (Res. 137). Taç kapının dışa bakan yüzeyi boş yer kalmayacak şekilde bezenmesi açısından önem teşkil etmektedir. Kapı dıştan içe doğru üzeri geometrik motiflerle bezeli dört şerit ile sınırlandırılmıştır. Sivri kemerli taç kapının, kemeri, altta, kapı nişinin köşelerine yerleştirilen başlıklı sütüncelere oturmaktadır. Kapı kavsarası yedi sıra mukarnas dizisinden oluşmaktadır. Küçük bir eyvan gibi düzenlenen kapı nişinin iki yanında, köşeleri sütünceli mihrabiyeler bulunmaktadır. Giriş kapısı, iki renkli taş ile oluşturulmuş basık kemerli uygulamaya sahiptir. Kemer ve sövelerin birleştikleri kısımlarda, İncir Han'da olduğu gibi dışa çıkıntılı, mukarnaslı uygulamalar görülmektedir. Kuzey sövede, mukarnasların altında

¹⁰⁷Kurt Erdmann, *Das Anatolische Karavansaray Des 13. Jahrhunderts I*, Berlin 1961, s. 112; Abdullah Şevki Duymaz, "Susuz Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 277.

¹⁰⁸Ataman Demir, "Susuz Han", *İlgi*, Sayı: 55, İstanbul 1988, s. 16.

dikdörtgen bir çerçeve içerisine alınmış, tek satırlık, nesih yazı ile yazılmış kitabe bulunmaktadır (Res. 138).

Basık kemerli giriş açıklığından, kuzey duvarı 25.71, doğu duvarı 26.58, güney duvarı 24.99 ve batı duvarı da 26.34 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı kapalı bölüme geçilmektedir (Res. 139). Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dörder payeden oluşan dört paye dizisi ile beş sahına ayrılan kapalı bölümde sahinlerin üzeri beşik tonoz ile örtülmüştür. Tonozları taşıyan 16 paye kare kesitli olarak yapılmıştır. Girişe dik uzanan orta kısımdaki yanlara göre daha yüksek tutulmuş beşik tonozlu sahin, kuzey-güney doğrultusunda uzanan sahinleri ikiye bölmektedir. Payeler birbirlerine sivri kemerler ile bağlanmış ve doğu-batı yönlü sahinin tonozu alttan destek kemerleri ile desteklenmiştir. Giriş aksında uzanan doğu-batı yönlü sahinin ortasında, poligonal bir kasnak üzerinde yükselen, içten yuvarlak, dıştan dilimli sivri bir kubbe yer almaktadır (Res. 140). Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Kesme taş ile yapılan kubbenin üzerinde mekana hava ve ışık sağlayan delikler bulunmaktadır. Kapalı kısmın kuzey-güney yönlü uzanan orta sahin ile kuzey, güney ve batı kısmı arasında kalan kısımlar zeminden yaklaşık 0.80-0.90 m. yükseltilerek seki olarak düzenlenmiştir (Res. 141). Doğu kısmında yer alan sekiye üç basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Bu sekiler yolcu ve eşyalar için ayrılmış birimler olarak kullanılmaktadır¹⁰⁹. Kapalı kısım kuzey ve güney duvarlarda yer alan beşer mazgal pencere ile doğu duvarın ortasında doğu-batı yönlü sahinin ortasına denk gelen tek mazgal pencereyle aydınlatılmıştır.

Yapının doğu-batı ve kuzey cepheleri sade tutulmuşken, bütün süsleme unsurları güney cephenin ortasında yer alan abidevi taç kapı üzerinde toplanmıştır. Taş üzerine kabartma olarak yapılan süslemeler, geometrik, bitkisel ve figürlü örneklerden oluşmaktadır. Taç kapının en dıştaki şeridi üzerinde geometrik girift süslemeler bulunmaktadır. Kırık çizgilerin birbirleri ile birleşmesinden oluşan geçmeler arasında dairesel motifler oluşturulmuştur (Res. 142). Dıştan ikinci şeridin üzeri, İncir Han'ın taç kapısının dördüncü şeridi üzerinde de yer alan, yüzeysel olarak işlenmiş geçme motifleri bulunmakta ve şerit üzerindeki bezemelerde kırık çizgilerin birbiriyle kesişmesiyle oluşturulmuş yarım altı kollu yıldız motifleri görülmektedir (Res. 143). Dıştan üçüncü, en geniş tutulan şeritte yıldız geometrik geçme motifi bulunmaktadır (Res. 144).

¹⁰⁹ Abdullah Şevki Duymaz, "Anadolu Selçuklu Dönemi Ekonomik Ortamına, Burdur-Bucak'tan Mimari Bir Örnek: Susuz Han", *I. Burdur Sempozyumu Bildiriler*, C: 1, Burdur 2007, s. 649; A. Demir (1988), *Susuz...*, s. 19.

Geçmelerin ortasında bulunan gülbezek motifleri, iki küçük bir büyük olmak üzere dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Taçkapının sağ tarafındaki bu şeridin en altında yarısı kesik yıldız şeklindeki bir rozetin içinde ejder motifi görülmektedir. Tek başına bir rozet içerisinde yer alan bu ejder figürü cauzehar yani gezegen sembolü olarak betimlenmiştir¹¹⁰. Dıştan dördüncü içe doğru pahlanmış olan şeritte diğer birinci ve üçüncü şeritlerdeki girift olarak yapılmış geometrik geçmelere yer verilmiştir. Birinci ve ikinci şerit üst kısımda kesilmekteyken, üçüncü ve dördüncü şeritler kapının etrafını dolaşmaktadır. Taç kapının sivri kemerinin üzeri rumi-palmet motifleri ile bezenmiştir. Kemer ile şerit arasında, üzeri ajur tekniği ile yapılmış geometrik motiflerle bezenmiş kabarlara yer verilmiştir. Kemer ile kavsara arasında kalan yüzey ise rumiler ile süslenmiştir (Res. 145). Ender rastlanan bu örnekte, eksenden çıkan bir rumi çifti biri sağda diğeri solda ikinci komşu eksenlerin rumileri ile karşılaşırlar, meydana gelen ara eksenler boyunca da bir örnek yaratırlar¹¹¹. Sivri kemer altta gövdesi örgülü sütuncelere oturmaktadır. Sütunce başlıkları, aşağıdan yukarıya doğru genişlemekte ve üzeri yüksek kabartma tekniği ile yapılmış dışa doğru taşan, iki sıra akantus yaprakları ile bezenmiştir. Taçkapı nişinin iki yanında da mihrabiyelere yer verilmiştir. Mihrabiyelerin iki kenarında yer alan sütuncelerin üzeri, kapı nişinin iki kenarında yer alan sütuncelerle benzer şekilde bezenmiştir. Gövdesi örgülü sütuncelerin, başlıkları üzerindeki iki sıra akantus yaprakları, nişin köşesindeki sütuncelerden farklı bir şekilde, yüzeysel olarak işlenmiştir. Mihrabiyelerin kavsaraları beşer sıra mukarnas dizisinden oluşmaktadır. Mihrabiye nişleri sivri kemer ile çevrilmiş ve kemerin üzerinde, ortasında insan başı bulunan ejder motiflerine yer verilmiştir (Res. 146). Karşılıklı olarak tasvir edilen ejderlerin gövdeleri yılan tipinde dalga dalga kıvrımlı olarak yapılmıştır¹¹². Ejder başları ortadaki insan başını yutacakmış gibi tasvir edilmiştir. Mihrabiye kemerinin üstüne karşılıklı olarak yerleştirilmiş, yüzeyi tahrip olmuş, yüksek kabartma tekniği ile yapılmış iki melek figürü bulunmaktadır (Res. 147). Bu iki melek figürü arasında bir delik bulunmaktadır¹¹³. Mihrabiyelerin üstünde bulunan dikdörtgen şeritlerin içi boş yer kalmayacak şekilde kıvrık dal ve rumilerle bezenmiştir. Giriş kapısının basık kemeri üzerinde, yüzeysel olarak yapılmış kırık çizgilerin birleşmesiyle oluşturulmuş geçme

¹¹⁰ Gönül Öney, “Anadolu Selçuklu Sanatında Ejder Figürleri”, *Belleten*, Cilt: 33, Sayı: 130, Ankara 1969s. 177-178.

¹¹¹ Semra Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara 1987, s. 43.

¹¹² Güner İnal, “Susuz Han’daki Ejderli Kabartmanın Asya Kültür Çevresi İçindeki Yeri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: IV, İstanbul 1971, s.158.

¹¹³ Semra Ögel bu aradaki boşlukta başka bir figürün daha bulunduğunu, ancak buranın tahrip edilmesi ile yok edildiğini belirtmektedir. Bkz. S. Ögel, *a.g.e.*, s. 43.

motifleri bulunmaktadır. Mukarnas dolgulu kavsaranın, en alt mukarnas sırası üzerinde, iki rumi-palmet uygulaması yer almaktadır. Tipik Selçuklu hanlarından biri olan Susuz Han abidevi taçkapısının üzerindeki süslemeler ile göze çarpmakta ve özellikle nişlerin üzerindeki ejder ve melek figürleri oldukça dikkat çekicidir.

Yapının kim tarafından ne zaman yapıldığına ilişkin kitabesi bulunmamaktadır. Yapının kitabesinin, taç kapının yıkılan üst kısmında olması muhtemeldir¹¹⁴. Yapının inşa tarihi ile ilgili olarak çeşitli görüşler belirtilmektedir. Kurt Erdmann II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemine (1237-1246)¹¹⁵, Riefstahl hanı 6. asra (13. yüzyıl)¹¹⁶, Kemal Özergin 13. Yüzyılın ortalarına¹¹⁷ Semra Ögel 1240-1250 yılları arasına¹¹⁸, Sabih Erken 13. yüzyılın ikinci yarısına¹¹⁹ ve Oktay Aslanapa II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemine (1237-1246)¹²⁰ tarihlenmektedirler. Genel olarak, yapının II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında inşa edilen Kırkgöz Han ve İncir Han arasında bulunmasından ve süsleme ile mimari özelliklerinden yola çıkarak Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırıldığı söyleyebiliriz.

Yapıyla ilgili 1991 yılında yapılan restorasyonlar sırasında iş makineleriyle öndeki asfalt yol kazılarak avlu temellerine ait bazı bloklar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca yapının kapalı kısmında da bilimsel yöntemlerden uzak bir şekilde yapılan çalışmalarda hanların ısıtma sistemi hakkında önemli bilgiler veren tandır uygulaması ortaya çıkarılmıştır¹²¹. Çalışmaların bilimsel yöntemlerle yapılmaması nedeniyle ortaya çıkan tepkiler neticesinde tamamlanamayan hanın restorasyonu, 2008 yılında rölöve ve restorasyon projesi denetimini Yard. Doç Dr. İbrahim Bakır'ın üstlenmesiyle yeniden başlamıştır¹²². Restorasyonu yapılarak koruma altına alınan yapının doğu-batı ekseninde uzanan sahinin ortasındaki yıkık kubbe, kapalı bölümlerdeki tahrip olan sekiler, dökülen

¹¹⁴ K. Erdmann, *a.g.e.*, s. 113-114; A. Ş. Duymaz, *Susuz..*, s. 274; A. Demir, *Susuz..*, s. 18.

¹¹⁵ K. Erdmann, *a.g.e.*, s. 114.

¹¹⁶ M. Rudolf Riefstahl, *Cenubu Garbi Anadolu'da Türk Mimarisini*, İstanbul 1941, s. 55.

¹¹⁷ M. Kemal Özergin, "Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları", *İ. Ü. Tarih Dergisi*, Cilt:15, Sayı:20, İstanbul 1965, s.163.

¹¹⁸ S. Ögel, *a.g.e.*, s.43.

¹¹⁹ S. Erken, *a.g.e.*, s. 411.

¹²⁰ ; Oktay Aslanapa, *Anadolu'da İlk Türk Mimarisini Başlangıç ve Gelişmesi*, Ankara 2007, s. 181.

¹²¹ H. Ali Ekinci, O. Güner Ergin ve Şakir Çakmak (2008), "Burdur İli, Bucak İlçesi, Susuz Köyü Sınırları İçerisinde Bulunan Susuz Kervansarayı'nın 2008 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu", *Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Burdur Müze Müdürlüğü*, http://www.burdurmuzesi.gov.tr/susuz_kervansarayi.htm

¹²² H. Ali Ekinci, O. Güner Ergin ve Şakir Çakmak (2008), "Burdur İli, Bucak İlçesi, Susuz Köyü Sınırları İçerisinde Bulunan Susuz Kervansarayı'nın 2008 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu", *Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Burdur Müze Müdürlüğü*, http://www.burdurmuzesi.gov.tr/susuz_kervansarayi.htm

duvar kaplamaları ve cephelerdeki insan eliyle yapılmış olan tahribatlar, restorasyonlarla yeniden yapılmıştır. Ayrıca duvarlarda ve üst örtü üzerinde çıkan bitkiler temizlenmiştir.

Susuz han Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun A-3740 sayılı kararı ile 10.07.1982 tarihinde tescil altına alınmıştır¹²³.

¹²³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivleri, 10/07/1982 tarihli A-3740 sayılı karar.

2.4- SARNIÇLAR

2.4.1- Bucak Ak Sarnıç

Burdur'un Bucak-Kocçaliler yolu üzerinde, Bucak' a 12.800 m.¹²⁴ uzaklıkta Beşkonak Köyü'nde yer almaktadır. Sarnıç kısmi gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olanlardandır (Res. 148). Yapı dıştan 8.62 x 8.42 m. ölçülerinde olup kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 16).

Sarnıcın beden duvarları moloz taşla inşa edilmiştir. Yapının üzeri beşik tonozla örtülmüş ve üstü betonla kaplanmıştır (Res. 149). Yapının kuzeybatı cephesinde zemin seviyesinde 0.24 m. genişliğinde su gözüne yer verilmiştir. Güneybatı cephenin ortasında ise pencere açıklığı bulunmaktadır. Sarnıcın kuzeydoğu cephesinin önünde betonarme olarak yapılmış yalağı vardır. Kuzeydoğu cephenin ortasında yer alan giriş açıklığı kesme taştan, yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir (Res. 150).

Girişin önünde 1.10 x 2.50 m. ölçülerinde sahnalık kısmı yer almaktadır. Buradan dört basamaklı taş merdivenle, sarnıca zamanla biriken çamur ve tortuyu temizlemek ya da haznedeki su alabilmek amacıyla yapılmış, 7.50 x 7.20 ölçülerindeki hazneye inilmektedir. Sarnıcın tonozu, içten düzgün kesme taşla oluşturulmuş, iki yuvarlak kemerle desteklenmiştir (Res. 151).Kullanılır durumdaki sarnıcın, güneybatı cephesinin batı kenarındaki bozulmalar dışında herhangi bir bozulma yoktur.

Bucak-Kocçaliler yolu üzerindeki beş sarnıçtan biri olan Ak sarnıcın kitabesi bulunmamaktadır. Bu güzergahta yer alan sarnıçlardan sadece Top Sarnıcı'nın kitabesi vardır. Teke yöresi sarnıçlarında, kitabe ve yazılı kaynak yetersizliği tarihlendirmeyi güçleştirmektedir. Yöredeki en erken örnek 14 yüzyıla ait olup, sonraki sarnıçlar 18. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başları arasında yoğunlaşmaktadır¹²⁵. Ak Sarnıç, plan tipi ile kullanılan malzeme bakımından, Muğla'da 19. yüzyıla tarihlenen kısmi gömme, gövdesi dikdörtgen planlı sarnıçlar¹²⁶ ile olan benzerliğinden ve aynı güzergahta yer alan 1909 yılında inşa edilen Top Sarnıcı'nda kullanılan malzeme ile benzer malzeme kullanılmasından dolayı, 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olmalıdır.

¹²⁴ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

¹²⁵ Abdullah Şevki Duymaz, "Teke Yöresi Sarnıçları", *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 2009, s. 228-229.

¹²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nacide Öter, *Muğla Sarnıçları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 10-69.

Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4259 sayılı kararı ile 29.06.1999 yılında tescil edilmiştir¹²⁷.

¹²⁷ Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

2.4.2- BUCAK BEŞKONAK SARNICI

Burdur'un Bucak-Kocçaliler yolu üzerinde, Bucak' a 10.300 m.¹²⁸ mesafede Beşkonak Köyü'nde yer almaktadır. Sarnıç yarı gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olanlardandır (Res. 152). Sarnıç dıştan dışa 11.00 x 6.42 m. ölçülerinde olup, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 17).

Sarnıcın beden duvarları moloz taşla inşa edilmiştir. Yapının üzeri beşik tonozla örtülmüş ve üstü betonla kaplanmıştır (Res. 153). Yapının üç cephesi sağır olarak yapılmışken, güneydoğu cephenin ortasında giriş açıklığına yer verilmiştir. Tuğla malzemeyle yapılan giriş açıklığı yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir.

Sarnıcın girişinden, zamanla sarnıcın haznesine biriken çamur ve tortuyu temizlemek veya su alabilmek için yapılmış olan, onbir basamaklı merdivenle hazneye inilmektedir. Hazne, 9.80 x 5.22 m. ölçülerindedir. Yapıyı örten tonoz, içten üç kemerle desteklenmiştir (Res. 154-155). Kemerler kesme taştan yapılmıştır. Sarnıcın yan cephelerinde birer su gözü yer almaktadır. Kuzeydoğudaki su gözü 0.30 m. genişliğinde iken, güneybatıdaki su gözü 0.26 m. genişliğindedir.

Sarnıcın 1999 yılındaki fotoğraflarından harabe durumda olduğu anlaşılmaktadır. Sarnıcın, giriş açıklığı ile üst örtüsünün bir kısmı yıkılmış ve büyük bir kısmı toprak altında kalmıştır (Res. 156-157).

Bucak-Kocçaliler yolu üzerindeki beş sarnıçtan biri olan Beşkonak sarnıcının kitabesi bulunmamaktadır. Sarnıç plan, plan elemanları ve malzeme bakımından bölgedeki diğer sarnıçlarla ve Muğla'daki 19. yüzyıl sonuna tarihlenen sarnıçlar ile benzerlik göstermesi sebebiyle, 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olmalıdır.

Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4259 sayılı kararı ile 29.06.1999 yılında tescil edilmiştir¹²⁹.

¹²⁸ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

¹²⁹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

2.4.3- Bucak Çifte Sarnıç

Bucak-Antalya yolu üzerinde, eski kervan yolu güzergâhında yer almaktadır. Sarnıçlar kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olup birbirlerine 14.60 m.¹³⁰ uzaklıktadırlar (Res.158). Her iki sarnıçta kısmı gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olan sarnıçlardandır.

Doğu sarnıç 6.96 x 4.50 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Yapının beden duvarları moloz taş malzemeye inşa edilmiştir (Res 159). Sarnıcın üzeri beşik tonozla örtülmüştür. Yapının haznesine iniş sağlayan merdivenleri bulunmamaktadır. Hazne genişliği 5.86 x 3.40 m. ölçülerindedir (Res. 160). Sarnıcın doğu cephesinde tek su gözü bulunurken, batı cephesinde iki su gözü bulunmaktadır. Ancak zamanla biriken toprak nedeniyle su gözleri dıştan toprak altında kalmıştır. Sarnıcın kuzey ve güney cephelerinin toprak üstünde kalan kısımları yıkılmıştır.

Batı sarnıç 6.57 x 4.85 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır(Plan 18). Yapı moloz taş ile inşa edilmiştir (Res. 161). Sarnıcın üzeri beşik tonozla örtülmüştür. Doğu, batı ve kuzey cepheleri sağır olan sarnıcın, güney cephesinin ortasında 0.30 m. genişliğinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Sarnıcın büyük kısmı zamanla biriken toprağın altında kalmıştır (Res. 162). Sarnıçların giriş açıklıkları yoktur. Ancak her iki sarnıcın kuzey cephesindeki izlerden bu kısmın sonradan kapatıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen sarnıçların girişleri, buradan yapılmaktayken sonraki onarımlarda kapatılmıştır.

Kitabesi bulunmayan bu sarnıçlar, “Burdur Kültür Envanteri” kitabında¹³¹ ve M. Murat Bozcu’ nun uzmanlık tezinde¹³², İncir, Susuz ve Kırkgöz han gibi Selçuklu dönemi hanlarının bulunduğu eski kervan yolu güzargahında yer almalarından da yola çıkarak, Selçuklu döneminde inşa edildiğini belirtmektedirler. Ancak bu belirtilen tarihlerin herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır. Sarnıcın bölgedeki diğer sarnıçlar gibi kitabesiz oluşu ve hakkında bilgi bulunmaması, tarihlendirmeyi güçleştirmektedir. Sarnıç, bölgedeki diğer 19 yüzyıl sonu 20. yüzyıl başına tarihlenen sarnıçlarla plan tipi ve elemanları bakımından benzerlik göstermesi sebebiyle, 19.yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olmalıdır. Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 2334 sayılı kararı ile 15.11.1994 yılında tescil edilmiştir.

¹³⁰ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 15/11/1994 tarihli 2334 sayılı karar.

¹³¹ Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 114.

¹³² M. M. Bozcu, *a.g.t.*, s. 188.

2.4.4- Bucak Kuyucak Sarnıcı

Burdur'un Bucak-Kocçaliler yolu üzerinde, Bucak'a 7 km.¹³³ uzaklıkta yer almaktadır. Yapı yarı gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olanlardandır (Res. 163). Sarnıç yaklaşık olarak 11.80 x 4.60 m. ölçülerinde düzgün olmayan dikdörtgen planlı olup kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 19). Yapının güneyinde bulunan giriş kısmı 2.92 m. öne doğru uzatılmıştır (Res 165).

Sarnıcın beden duvarları moloz taşla inşa edilmiştir. Yapının üzeri düz dam şeklinde yapılmış ve üstü betonla kaplanmıştır. Sarnıcın doğu ve batı cepheleri sağır olarak düzenlenmişken, kuzey cephesinin ortasında 0.30 m. genişliğinde pencere açıklığına yer verilmiştir (Res. 164). Kuzey cephedeki 1.00 m genişliğindeki yuvarlak kemerli giriş, bir koridor şeklinde düzenlenmiştir. Girişten on basamaklı taş merdiven ile sarnıcın haznesine geçiş sağlayan, basık kemerli giriş açıklığına ulaşılmaktadır (Res. 166). Sarnıç içten tonozla örtülmüş ve alttan kesme taş ile yapılmış, üç kemerle desteklenmiştir. Sarnıcın haznesi, su sızmasını engellemek için sıvanmıştır (Res. 167). Yapının batı duvarında tonozu destekleyen iki kemer arasında su gözüne yer verilmiştir.

Bucak-Kocçaliler yolu üzerindeki beş sarnıçtan biri olan Kuyucak sarnıcının kitabesi bulunmamaktadır. Sarnıç, planı ve kullanılan malzeme bakımından bölgedeki diğer sarnıçlarla ve Muğla'daki 19 yüzyıl sonuna tarihlenen sarnıçlar ile benzerlik göstermesi sebebiyle, 19. yüzyıl sonunda veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olabilir.

Günümüzde sağlam durumda bulunan sarnıç Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4259 sayılı kararı ile 29.06.1999 yılında tescil edilmiştir¹³⁴.

¹³³ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

¹³⁴ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

2.4.5- Bucak Selçuklu Sarnıcı

Eski kervan yolu üzerinde Kızılcığer mevkiinde yer alan sarnıç, Susuz Han ile İncir Han arasında bulunmaktadır. Sarnıç yarı gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olanlardandır (Res. 168). Yapı, dıştan dışa 7.04 x 17.74 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olup kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 20).

Sarnıcın beden duvarları taş ve tuğla ile inşa edilmiştir. Yapının üzeri dıştan beşik çatıyla, içten ise beşik tonozla örtülüdür. Dıştan üst örtü ve duvarlar betonla kaplanmıştır.(Res. 169). Sarnıcın doğu ve batı cepheleri sağırken, güney cephesinin ortasında 0.38 m. genişliğinde pencere açıklığına, kuzey cephenin ortasında da 0.88 m. genişliğinde kapı açıklığına yer verilmiştir. Giriş kapısı beden duvarlarından öne doğru 0.15 m. taşırılarak vurgulanmıştır. Kapı, zeminden 1.20 m. kadar kesme taşla, üstü ise tuğla ile yapılmıştır. Yapının yuvarlak kemerli kapısının üstünde kitabelik kısmı vardır. (Res. 170).

Sarnıcın girişinden, zamanla sarnıcın haznesine biriken çamur ve tortuyu temizlemek veya su alabilmek için yapılmış olan onaltı basamaklı merdiven ile hazneye inilmektedir. Hazne 5.84 x 13.54 m. ölçülerindedir. Hazneyi örten tonozu içten, üç sıra tuğla tek sıra kesme taştan yapılmış beş yuvarlak kemer ile desteklenmiştir (Res. 171). Sarnıcın haznesinin su sızmasını engellemek için duvarları içten sıvanmıştır.

Sarnıcın kitabesi bulunmamaktadır. Ancak kapının üstünde bulunan kitabelik kısmından dolayı, daha önceden kitabesi bulunduğunu söyleyebiliriz. Eski kervan yolu üzerinde yer alan sarnıcın Susuz Han ile İncir Han arasında bulunması sebebiyle Selçuklu çağına ait olduğu rivayet edilmektedir¹³⁵. Ancak sarnıçlar günümüze gelene kadar birçok onarım geçirmekte ve bu yüzden yapım tarihlerini tespit etmek oldukça güçtür. Bu nedenle yapının mevcut durumundan yola çıkarak, Bucak'taki 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başına tarihlenen yapılar ile Muğla'daki 19. yüzyıla tarihlenen sarnıçlarla¹³⁶ plan tipi ve elemanları bakımından benzerlik göstermesi sebebiyle, 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olabileceği düşünülebilir.

¹³⁵M.M. Bozcu, a.g.t., s. 189.

¹³⁶N. Öter, a.g.t., s. 10-69.

2.4.6- Bucak Top Sarnıç

Burdur'un Bucak-Kocçaliler yolu üzerinde, Bucak' a 23.200 km.¹³⁷ uzaklıkta yer almaktadır. 9.16 m. çapında sarnıç kısmi gömme sarnıçlardan, gövdesi silindirik olanlardandır (Res. 172).

Sarnıcın beden duvarları moloz taşla inşa edilmiştir (Plan 21). Yapının üzeri taş ve tuğla malzemedan yapılmış kubbe ile örtülüdür. Sarnıcın dış cephesi beton ile kaplanmış ve üzeri sıvanmıştır (Res. 173). Duvar kalınlığı 0.75 m. olup, yapının üzerini örten kubbe beden duvarlardan 0.65 m. içten başlamaktadır. Sarnıcın kuzeybatısında yer alan girişi kesme taş malzemedan yapılmış ve giriş kısmı dışa doğru taşırılarak vurgulanmıştır. Yapının kuzeybatıda bulunan girişi beden duvarından öne doğru 0.22 m. yukarıya doğru ise 0.35 m. taşırılmıştır. Sarnıcın demir doğramalı, basık kemerli girişinin üstünde kitabesi yer almaktadır (Res. 174).

Girişten oniki taş basamakla sarnıcın haznesine inilmektedir. Hazne 7.71 m. ölçülerinde olup üzeri su sızmasını engellemek için sıvanmıştır (Res. 175). Sarnıcın girişinin iki yanında birer, karşısında ise tek su gözüne yer verilmiştir. Yapının girişinin üstünde yer alan kitabe kare formdadır. Sülüs hatla yazılmış kitabede şöyledir (Res.176);

- 1- صحباالخیرت والحسنت
- 2- جهانگیر اوغلی حسین اغا-
- 3-..... سنه ۱۳۲۵

1-Sahib'ül hayrat vel hasenat

2-(Cihangir) oğlu Hüseyin ağa

3- sene 1325

Sarnıcın üzerindeki kitabesinde yer alan 1325 tarihinin Rumi ya da Hicri olup olmadığı belirtilmemiştir. Bu nedenle yapı ya H. 1325 (M. 1907) yılında ya da R. 1325 (M. 1909) yılında Hüseyin Ağa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

¹³⁷ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

Günümüzde sağlam durumda bulunan sarniç, yerleşim yerlerinden uzakta olduğu için kullanılmamaktadır. Yapı Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4259 sayılı kararı ile 29.06.1999 yılında tescil edilmiştir¹³⁸.

¹³⁸ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

2.4.7- Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı

Burdur'un Bucak-Kocçaliler yolu üzerinde, Bucak'a 20.300 km.¹³⁹ uzaklıkta yer almaktadır. Sarnıç yarı gömme sarnıçlardan, gövdesi dikdörtgen olanlardandır (Res. 177). Dikdörtgen planlı yapı, kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır (Plan 22). Yapının güneyde bulunan giriş kısmı, 2.70 m. güneye doğru uzatılmıştır (Res 178).

Yapı moloz taş malzeme ile inşa edilmiş ve sarnıcın üzeri düz dam şeklinde yapılmıştır. Yapının duvarları ve üst örtüsü çimento harcı ile sıvanmıştır. Sarnıcın doğu ve batı cepheleri sağır olarak düzenlenmişken, kuzey cephesinde 0.30 m. genişliğinde bir pencere açıklığına, güney cephede ise 1.00 m. genişliğinde giriş açıklığına yer verilmiştir. Dikdörtgen formlu giriş kısmı koridor şeklinde düzenlenmiştir. Girişten dokuz basamaklı taş merdiven ile sarnıcın haznesine ulaşılmaktadır. Sarnıcın haznesi 3.45 x 5.40 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır (Res. 179). Sarnıcın zemini ve duvarları su sızmasını engellemek için sıvanmıştır. Yapı dıştan düz dam şeklinde düzenlenmişken, içten beşik tonoz ile örtülmüştür. Haznenin batı duvarında yer alan 0.21 m. genişliğindeki su gözü, toprak seviyesinin yükselmesi nedeniyle dıştan görülmemektedir.

Sarnıcın dış cepheleri, üst örtüsü, merdivenleri ve hazne duvarlarının çimento harcı ile sıvanarak sağlamlaştırılmasından bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır¹⁴⁰. 1999 tarihli envanter fişinde yapının üst örtüsünde küçük bir çökme olduğundan bahsedilmektedir¹⁴¹. Buradan hareketle sarnıcın 1999 yılından sonra onarım gördüğünü söyleyebiliriz.

Bucak-Kocçaliler yolu üzerindeki beş sarnıçtan biri olan Yokuşbaşı sarnıcının kitabesi bulunmamaktadır. Sarnıç plan ve malzeme özellikleri bakımından bölgedeki diğer sarnıçlarla ve Muğla'daki 19 yüzyıl sonuna tarihlenen sarnıçlar ile benzerlik göstermesi sebebiyle, 19. yüzyıl sonunda veya 20. yüzyıl başında inşa edilmiş olabilir.

Günümüzde sağlam durumda bulunan sarnıç Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 4259 sayılı kararı ile 29.06.1999 yılında tescil edilmiştir¹⁴².

¹³⁹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

¹⁴⁰ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivlerinde ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde yaptığımız araştırmalarında bu onarımlar ile ilgili herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır.

¹⁴¹ Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

¹⁴² Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivleri, 29/06/1999 tarihli 4259 sayılı karar.

2.5- KAMU YAPILARI

2.5.1- Çeltikçi Eski Hükümet Konağı

Burdur'un Çeltikçi ilçesinde Konak Mahallesi'nde yer almaktadır. Kuzey-güney yönünde eğimli bir arazide bulunan yapı, zemin düzleştirilerek iki katlı olarak inşa edilmiştir.

Kareye yakın dikdörtgen planlı yapı dıştan dışa 10.88 x 11.23 m. ölçülerindedir (Plan 23) Yapının beden duvarları taş malzeme ile yapılmış ve duvarların üzeri sıvanarak sarıya boyanmıştır (Res. 180). Yapının üzeri marsilya tipi kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla örtülmüş ve çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmıştır (Res. 181).

Yapının güney cephesinin ortasında yer alan giriş kısmı eyvan şeklinde düzenlenmiş ve beş basamaklı merdiven ile buraya ulaşılmaktadır. Yapının cephelerine hareketlilik katan tek unsur olarak pencereler yer almaktadır. Batı cephede sekiz, güney cephede tek, doğu ve güney cephede altışar pencereye yer verilmiştir. Pencereler dikdörtgen formlu basık kemerli olarak düzenlenmiştir. Yapının güney cephesinin üstünde, bir kapıyla geçilen balkon çıkma yer almaktadır. Yine aynı uygulamanın kuzeyde de bulunduğunu üst katta dışa açılan kapının bulunmasından anlaşılmaktadır. Ancak buranın balkonu onarımlar sırasında kaldırılmış olmalıdır.

Ahşap, iki kanatlı giriş kısmından 8.76 x 2.75 m. ölçülerindeki uzunlamasına dikdörtgen formlu koridora geçilmektedir (Res. 182). Koridor doğu ve batı yönlerden üçer oda ile kuşatılmıştır. Girişten sonra batıdaki ilk oda 3.40 x 3.30 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı olup güney duvara açılan iki pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun batısındaki odalardan ortadaki 3.30 x 1.87 m. ölçülerinde enlemesine dikdörtgen planlı oda, batı duvarına açılan tek pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzeybatısındaki son oda ise 3.75 x 3.30 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı olup batı duvarda bulunan iki pencere ile aydınlatılmıştır (Res. 183). Odanın kuzey duvarında tek kanatlı ahşap kapı bulunmaktadır. Ancak burasının, kemer formu, ölçüleri ve önüne eklenen beton iki basamaktan, pencereden kapıya çevrildiği anlaşılmaktadır. Girişten sonra doğudaki 6.20 x 3.30 m. ölçülerindeki ilk oda, iki kanatlı ahşap kapı ile koridora açılmaktadır (Res. 184). Odanın doğusunda bir, güneyinde iki pencere bulunmaktadır. Doğru duvarda yer alan izlerden burada iki pencere daha bulunduğu, ancak zaman içinde

kapatıldığı anlaşılmaktadır. Odanın ahşap tavanı alttan beton kaideye oturan kare bir sütun ile desteklenmiştir. Taşıyıcının hizasında duvarda yer alan izlerden buranın, daha önceden iki ayrı oda olduğu, daha sonradan aradaki duvar yıkılarak tek bir oda haline getirildiği anlaşılmaktadır. Giriş kapısının hemen solunda yer alan kapı izi onarımdan önceki odanın giriş kapısı olmalıdır. Koridorun ortasındaki odalardan ortadaki oda 1.90 x 3.30 m. ölçülerinde enlemesine dikdörtgen planlı olup doğu duvarına açılan dışa doğru daralan bir pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun kuzeydoğusunda yer alan son oda 0.90 x 3.30 m. ölçülerinde enlemesine dikdörtgen planlıdır. Bu kısım tuvalet olarak kullanılmış var doğu duvarda yer alan dışa doğru daralan tek penceresi, yapıdaki diğer pencerelere göre daha küçük yapılmıştır.

Yapının oda ve koridor duvarları bağdadi olarak yapılmıştır. Odalara açılan ahşap kapılar üç panoya ayrılmıştır. Panolardan üst ve alttakiler kare, ortadakiler ise uzunlamasına dikdörtgen olarak düzenlenmiştir. Yapının üst katına çıkış sağlayan merdivenleri günümüzde bulunmamaktadır. Ancak koridoru örten ahşap tavanın kuzeybatısında yer alan izlerden üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerin burada olduğu anlaşılmaktadır (Res. 185).

Yapıda zaman içinde çeşitli değişiklikler yapıldığı gözlenmektedir. Girişin doğusundaki iki oda birleştirilerek tek oda haline getirilmiştir. Odanın batı duvarındaki iki pencere kapatılmış ve kuzeydoğudaki odanın kuzey cephesindeki pencere de kapıya çevrilmiştir.

Kitabesi bulunmayan yapının ne zaman, kim tarafından yapıldığı belli değildir. Ancak yapının plan tipi, iki katlı düzenlemesi ve pencereleri ile Cumhuriyet Dönemi hükümet konaklarıyla benzerlik göstermesi nedeni ile 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

Günümüzde tescili bulunmayan yapı harap durumdadır. Yapının bir an önce tescil edilip, koruma altına alınması gerekmektedir.

2.5.2- Kemer Elmacık Köyü İlkokulu

Burdur'un Kemer ilçesinde Elmacık Köyü merkezinde yer almaktadır. Eğimli bir arazi üzerinde yer alan yapının, doğu cephesi kot farkından dolayı tek katlıyken, batı cephesi iki katlı olarak düzenlenmiştir.

Enlemesine dikdörtgen planlı yapının beden duvarları moloz taş malzeme ile inşa edilmiş ve üzeri sıvanarak daha sonra badana ile sarıya boyanmıştır. Yapının üzeri alaturka kiremit kaplı ahşap kırma çatıyla örtülmüştür (Res. 186). Çatının dışa taşırılmış olan saçaklarının alt yüzeyleri ahşap parçalarla kaplanmış ve saçakların üzeri yağmur oluklarıyla çevrilmiştir.

Yapının batı ve güney cephelerinde iki katlı pencere uygulaması yapılmışken, doğu ve kuzey cephelerde tek katlı pencere uygulaması vardır. Yapının doğu cephesinde yedi, kuzey cephede üstte dört, batı cephede üstte dört, altta iki, güney cephede ise üstte beş, zemin seviyesinde üç pencere yer almaktadır. Pencerelem dikdörtgen formlu ve düz lentoludur.

Yapıya batıda yer alan iki kollu taş merdiven ile çıkılmaktadır (Res. 187). Kuzey koldaki merdiven sekiz basamaklıyken, güney koldaki merdiven dokuz basamaklı olarak yapılmıştır. Yapının giriş kısmı içe doğru çekilerek eyvan şeklinde düzenlenmiştir (Plan 24). Giriş eyvanının güney ve kuzeyinde birer oda, doğusunda ise koridor yer almaktadır (Res. 188). Kuzeydeki oda yaklaşık 5.00 x 4.10 m. ölçülerinde düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır (Res. 189). Oda kuzeyde tek pencere, batıda ise iki pencere ile aydınlatılmış ve pencereler dikdörtgen formlu düz lentolu olarak düzenlenmiştir. Güneydeki oda yaklaşık 8.70 x 5.15 m. ölçülerinde düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır (Res. 190). Odanın doğusunda koridora açılan ikinci bir kapı daha yer almaktadır. Oda güney ve batı duvarda yer alan dikdörtgen formlu düz lentolu ikişer pencere ile aydınlatılmıştır. Doğu cephenin ortasındaki ana girişten, 14.25 m. uzunluğundaki koridora geçilmektedir (Res. 191). Koridorun kuzeyi 3.60 m. genişliğindeyken, güneyi, batıdaki odanın 1.30 m. içe doğru girmesiyle daralmıştır. Koridordan ahşap kapı ile geçilen güneydeki oda, yaklaşık 8.10 x 5.10 m. ölçülerinde, düzgün olmayan dikdörtgen planlıdır (Res 192). Oda, doğuda iki, güneyde ise üç dikdörtgen formlu düz lentolu pencere ile aydınlatılmıştır. Yapının doğusunda koridora açılan bir diğer oda, yaklaşık 5.50 x 8.35 m. ölçülerinde, düzgün olmayan dikdörtgen planlamaya sahiptir (Res. 193). Oda doğuda yer alan dikdörtgen formlu düz lentolu üç

pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey duvarda yer alan izlerden burada iki pencere açıklığının daha bulunduğu ve sonradan bu kısımların kapatıldığı anlaşılmaktadır. Bu odanın doğusunda da koridora açılan yaklaşık 5.60 x 5.40 m. ölçülerinde düzgün olmayan dikdörtgen planlı bir başka oda daha bulunmaktadır (Res. 194). Burada kullanılan farklı malzeme ve dilatasyondan dolayı sonradan ilave edildiği anlaşılmaktadır. Betonarme olarak yapılan oda, doğu ve kuzey duvarlarda bulunan dikdörtgen formlu düz lentolu ikişer pencere ile aydınlatılmıştır. Yan odanın sonradan kapatılan pencere izleri güney duvarda görülmektedir. Muhtemelen pencereler bu odanın eklenmesi ile kapatılmıştır. Koridor ve odaların taban ile tavanı ahşapla kaplanmıştır. Duvarları zeminden 1.00 m.'ye kadar açık maviye, üzeri ise beyaza boyanmıştır. Dikdörtgen koridorun kuzeyinde, bodrum kata inen 11 basamaklı ahşap merdiven bulunmaktadır.

Bodrum kat, ortadaki enlemesine dikdörtgen koridor ve ona açılan dört mekandan oluşmaktadır (Res. 195). Koridorun batısında 3.50 x 10.45 m. ölçülerindeki dikdörtgen bir mekan bulunmaktadır (Res. 196). Tuvalet olarak kullanılan bu mekanın zemini ve duvarları 2008 yılındaki onarımlarda fayans ile kaplanmıştır. Yine 2008 yılında batı duvarında yer alan kapı açıklığı ile güney duvarındaki pencere açıklığı taş ve tuğla ile kapatılmıştır. Bu mekanın güneyinde bir kapıyla koridora açılan iki oda daha bulunmaktadır (Res. 197). 4.77 x 3.38 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı oda, batı cephede yer alan tek pencere ile aydınlatılmış ve güneyde bulunan bir kapı açıklığından ikinci odaya geçiş yapılmaktadır. Koridorla bağlantısı bulunmayan bu oda 4.67 x 4.37 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlıdır ve odanın duvarları 2008 yılındaki onarımlar sırasında beton ile sıvanmıştır. Oda batı cephede tek, güney cephede ise iki pencere ile aydınlatılmıştır. Koridorun güneyinde yer alan 7.95 x 4.90 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı oda güney duvarda yer alan tek bir pencere ile aydınlatılmıştır (Res. 198). Odada bulunan üç kapı açıklığından, güneyde yer alan tek kapı dışa açılırken, kuzey duvardaki iki kapından biri koridora diğeri ise yandaki mekana açılmaktadır. Dışa açılan kapı ile yandaki mekana açılan kapı tek kantlı demir doğramalı olup 2008 yılı onarımlarında yapılmıştır (Res. 199). Koridorun doğusunda, güney oda ile de bağlantısı bulunan bir diğeri oda, batı duvarında yer alan bir kapı ile koridora açılmaktadır (Res. 200). 8.24 x 4.80 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı oda da herhangi bir pencere açıklığına yer verilmemiştir. Zemin kattaki odalar derslik olarak kullanılırken, bodrum kat odaları tuvalet ve depo olarak kullanılmaktadır. Tabanı taş, tavanı ise ahşap

kirişlemeli olarak düzenlenen bodrum katta, duvarlarda boya veya sıva bulunmamasından dolayı, duvarların taş örgüleri görülmektedir.

Kitabesi bulunmayan yapının, yöre halkından edindiğimiz bilgilerden, 1932 yılında yapıldığını öğrenmekteyiz¹⁴³. Yapının planına baktığımızda üç derslikten oluştuğunu görmekteyiz. Bu durumda okulun, 1939 yılında kabul edilen zorunlu beş yıllık eğitim dönemi öncesinde, zorunlu üç yıllık eğitim döneminde yaptırıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca yapının plan tipi, cephe düzenlemesi ve mimari elemanları bakımından Cumhuriyet Dönemi mimarisi özellikleri göstermesi, bu tarihi doğrular niteliktedir.

¹⁴³ 1941 doğumlu Ömer Deniz ile yapılan röportajdan alınan bilgilerden yapının 1932 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Burdur ve ilçeleri antik dönemden beri kullanılan bir yerleşim yeridir. İlk Türk yerleşmesi Selçuklular zamanında başlamış, sonrasında Hamidoğulları Beyliği'nde, Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti zamanında da devam etmiştir. Oldukça eski bir tarihi geçmişe sahip olan bu yerleşmede Selçuklu Dönemi'nden sadece Bucak'ta iki kervansaray karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar olan inşa faaliyetlerinde cami, türbe, sarnıç, ilkokul ve hükümet konağı yer almaktadır. Yapılan eserlerin bir kısmı günümüze ulaşırken, bir kısmı yıkılmış veya özgünlüğünü kaybedip yeniden yapılmıştır.

3.1- Mekan Düzenlemesi ve Plan Tipleri

3.1.1- Camiler

İlçelerde, Ağlasun, Karamanlı ve Tefenni de birer, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar ve Kemer'de ikişer olmak üzere toplamda 11 cami bulunmaktadır. Çavdır Dengere'deki Eski Camii dışındaki camiler 19. yüzyıl sonunda veya 20. yüzyılın başlarında inşa edilmiştir.

Burdur'un ilçelerindeki katalogumuz içerisine giren camilerin hepsi, dikdörtgen planlı ve ahşap tavanlıdır. Harimi örten ahşap tavan bazı örneklerde direk duvarlara otururken, bazı örneklerde ise alttan ahşap sütunlar ile taşınmaktadır. Yapıların üzeri dıştan toprakla örtülüyken zamanla toprak örtü kaldırılıp, kırma çatıya çevrilmiştir. Yapıların tavanlarının bazıları ahşap kirişlemesi üstten kaplama tavanlar, bazıları ahşap kirişlemesi alttan kaplama tavanlar, bazıları ise tonozlu ve kubbeli ahşap tavanlar grubundadır¹⁴⁴. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çavdır Bayır Köyü Eski Camii, Çeltikçi Hamidiye Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi ahşap kirişlemesi alttan kaplama tavanlar grubundan olup, tavan doğrudan duvarlara oturmaktadır. Tavanın doğrudan duvarlara oturduğu yapı örneklerine Burdur merkezde de rastlamaktayız. Gazi Camii¹⁴⁵, Eski Yeni Camii, Mustafa Hoca Camii¹⁴⁶, Şeyh Sinan

¹⁴⁴ Yılmaz Önge, Selçuklularda ve Beyliklerde Ahşap Tavanlar, *Atatürk Konferansları*, Sayı: 5, Ankara 1975, s. 179-195.

¹⁴⁵ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1600.

¹⁴⁶ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1599.

Camii¹⁴⁷, Hacı Abdullah Camii, Recep Camii Burdur merkezdeki cami örneklerindedir. Çavdır Dengere Eski Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii ahşap kirişlemesi üstten kaplama tavanlar grubundan olup, ahşap tavanın alttan ahşap sütunlar ile taşındığı yapı örnekleridir. Hacı Mahmut Camii, Sadenzade Camii¹⁴⁸ ve Taşdemir Camii¹⁴⁹ Burdur merkezdeki ahşap tavanın alttan ahşap sütunlar ile taşındığı camilerdir. Anadolu dışındaki ahşap tavanlı ve direkli camilerin bilinen en eski örnekleri Gazneliler ve Karahanlılar'a aittir¹⁵⁰. Anadolu'da ahşap camiler Türk medeniyetini kuran Selçuklular çağından, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışına kadar uzanan çeşitli zamanlarda görülmektedir¹⁵¹. Konya Sahip Ata Camii (1258)¹⁵², Afyon Ulu Camii (1272)¹⁵³, Sivrihisar Ulu Camii¹⁵⁴ (1275), Ankara Aslanhane Camii (1289/90)¹⁵⁵, Beyşehir Eşrefoğlu Camii (1297)¹⁵⁶, Beyşehir Bayındır Köyü Camii (1365)¹⁵⁷, Kastamonu Kasaba Köyü Mahmut Bey Camii (1366)¹⁵⁸, Konya Ahi Elvan Camii (14. yy sonu)¹⁵⁹, Beyşehir Köşk Köyü Mescidi (14. yy)¹⁶⁰, Konya Sarayönü Pir Hüseyin Bey camii (1408)¹⁶¹, Ankara Hacı İvaz Mescidi (15. yy)¹⁶², Konya Doğan Hisar Ulu Camii

¹⁴⁷ Burdur Valiliği, *a.g.e.*, s. 96; Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1600.

¹⁴⁸ Burdur Valiliği, *a.g.e.*, s. 97.

¹⁴⁹ Yurt Ansiklopedisi, a.g.m., s. 1600.

¹⁵⁰ Rüçhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu'da Üç Ahşap Cami*, Ankara 1973, s. 8.

¹⁵¹ R. Arık, *Batılılaşma Dönemi Türk..*, s. 8-9.

¹⁵² Haluk Karamağaralı, "Sahip Ata Caminin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Sayı: 3, Ankara 1982, s. 49-72.

¹⁵³ *Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Cilt:1, Ankara 1983, s. 94-101.

¹⁵⁴ Erol Altın Sapan, *Sivrihisarda Türk Mimarisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1988, 12-25.

¹⁵⁵ Zeliha Karaseki, *Ankara Aslanhane-Ağaç Ayak Camilerininin Ahşap Süsleme Özellikleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007.

¹⁵⁶ Ataman Demir, "Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii", *İlgi*, Sayı:43, İstanbul 1985, s. 18-23; Yaşar Erdemir, *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*, Beyşehir 1999; Nadide Seçkin, "Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii", *Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, İstanbul 2002, s. 156-160.

¹⁵⁷ Yaşar Erdemir, "Konya-Beyşehir Bayındır Köyü Camii", *Vakıflar Dergisi*, S: 19, Ankara 1985, s. 193-207.

¹⁵⁸ Mahmut Akok, "Kastamonu'nun Kasaba Köyü'nde Candaroğlu Mahmut Bey Camii", *Belleten*, Cilt: 10, Sayı: 38, Ankara 1946, s. 293-301.

¹⁵⁹ Mukaddes Öztöp, *Ankara Ahi Elvan Camii ve Alaaddin Camii Ahşap Süslemeleri Üzerine Bir Araştırma* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010, s.32-33; *Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Cilt:1, Ankara 1983, s. 346-354.

¹⁶⁰ Yılmaz Önge, "Anadolu'da XIII.-XIV. Yüzyılın Nakışlı Ahşap Camilerinden Bir Örnek: Beyşehir Köşk Köyü Mescidi", *Vakıflar Dergisi*, S: 9, Ankara 1971, s. 291-296.

¹⁶¹ Remzi Duran, "Konya Sarayönü'nde Üç Ahşap Camii", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 20, Ankara 1988, s. 48-50.

¹⁶² Mustafa Beyazıt, "Ankara Hacı İvaz Paşa Mescidi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 47, Sayı: 1, Ankara 2007, s. 179-201.

(1548)¹⁶³, İzmir Eski Furunlu Köyü Hacı İbrahim Camii (1672-1673)¹⁶⁴ Denizli Çivril-Savran Köyü Serbanşah Camii (1798-1799)¹⁶⁵, Denizli Çal Kocaköy Köyü Camii (1800-1801)¹⁶⁶, Denizli Acıpayam Yazır Köyü camii (1802-1803)¹⁶⁷, Konya Sarayönü Küçük Ali Oğlu Camii (1861)¹⁶⁸, Denizli Çivril Bayat Köyü Camii (1872-1873)¹⁶⁹, Denizli Baklan Boğaziçi Camii (1876)¹⁷⁰, Afyon Dazkırı Çiftlik Köyü Camii (1887-1888)¹⁷¹, Afyon Dazkırı Kızılören Camii (1894-1895)¹⁷², Konya Sarayönü Hatib Camii (19. yy.)¹⁷³, Kayseri Şihli Kasabası Yusuf Ağa Camii (1916)¹⁷⁴ Anadolu'daki ahşap tavanlı ve direkli cami örneklerindedir. Gölhisar Hacı Musa ve Tefenni Çarşı camileri tonozlu ve kubbeli ahşap tavanlar grubundandır. Burdur merkezdeki Eski Yeni Camii tonozlu ve kubbeli ahşap tavanlar grubuna örnek oluşturmaktadır.

Burdur'un ilçelerindeki camilerin harim girişleri kuzey, batı ve doğu cephelerde bulunmakta ve bir girişin yanı sıra iki girişi olan örneklerde görülmektedir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii, Çavdır Bayır Köyü Eski Camii ve Çeltikçi Mahmut Çavuş Camisinde kuzey cephede, Çavdır Dengere Eski Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde doğu cephede olmak üzere tek giriş bulunmaktadır. Çeltikçi Hamidiye Camii ile Tefenni Çarşı Camisinde kuzey ve batı cephelerde, Kemer Elmacık Köyü Camiinde kuzey ve doğu cephelerde olmak üzere ikişer giriş yer almaktadır.

¹⁶³ Yaşar Erdemir, "Nakışlı Ahşap Camilerimizin Klasik Dönemdeki Zengin Bir Temsilcisi: Doğanhisar Ulu Camii", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (Kayseri 8-10 Nisan 2002) Bildiriler*, Kayseri 2002, s. 381-397.

¹⁶⁴ Şakir Çakmak, "Eski Furunlu Köyü Hacı İbrahim Camii (Bayındır/İzmir)", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: 8, İzmir 1996, s. 11-21.

¹⁶⁵ Gülsün Parlar, Emel Yılmaz, "Çivril-Savran Köyü Şerbanşah Camii'nde Bulunan Duvar Süslemeleri Üzerine Bir Araştırma", *Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu (Çivril 18-19 Eylül 2001) Bildiriler*, Ankara 2002, s. 333-349; Şakir Çakmak, *Denizli İli'ndeki Türk Anıtları (Camiler)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1991, s. 46-55.

¹⁶⁶ Şakir Çakmak, "Çal-Kocaköy (Şalvan Köyü) Camii", *Çal Sempozyumu Bildirileri (01-03 Eylül 2006)*, Denizli 2007, s. 808-816.

¹⁶⁷ Ş. Çakmak, "a.g.t.", 62-71; Kadir Pektaş, "Acıpayam ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserlerinden Bir Kesit", *I. Acıpayam Sempozyumu (1-3 Aralık Acıpayam-Denizli) Bildirileri*, Denizli 2007, s.422-424.

¹⁶⁸ R. Duran, Konya Sarayönü., s. 50-51.

¹⁶⁹ Saim Cirtil, "Denizli Çivril Bayat Köyü Camii", *Prof Dr. Haşim Karpuz Armağanı*, Kayseri 2007, s. 115-124.

¹⁷⁰ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 28-45; Şakir Çakmak, "Boğaziçi Kasabası Eski Cami (Baklan/Denizli)", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi (İstanbul 23-27 Eylül 1991) Bildiriler*, Cilt:1, İstanbul 1995, s.529-540; Feryal Beykal, "Baklan Boğaziçi Eski Camii", *PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, Denizli 1997, s. 73-90.

¹⁷¹ Ertan Daş, "Dazkırı Yakınlarında Yayınlanmamış Ahşap Destekli İki Köy Camisi", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi (İstanbul 23-27 Eylül 1991) Bildiriler*, Cilt:2, İstanbul 1995, s. 1-3.

¹⁷² E. Daş, "a.g.m.", s. 3-5.

¹⁷³ R. Duran, Konya Sarayönü., s. 51-53.

¹⁷⁴ Mustafa Denkteş, "Şihli Kasabası Yusuf Ağa Camii", *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı*, Kayseri 2001, s. 201-205.

Giriş kısmının önünde, genellikle son cemaat yeri veya ayakkabılık olarak kullanılan, camekan, beton veya ahşap ile kapatılmış kısımlara yer verilmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Tefenni Çarşı Camisinde açık, Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çeltikçi Hamidiye Camii'nde kapalı son cemaat yerleri bulunmaktadır. Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii'nde camekan, Kemer İbrahim Çavuş Camii'nde ahşap ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde beton ile kapatılmak üzere, giriş kısmı ayakkabılık olarak kullanılmıştır. Ayrıca Gölhisar Hacı Hasan Camii'nin parapet duvarı ile çevrili giriş kısmı ayakkabılık olarak kullanılmıştır.

İlçelerdeki camilerin çoğunda minareler yakın zamanda yapılmıştır. Minareler bir kısmı cephelere bitişikken, bir kısmı ise yapıdan ayrı olarak yapılmıştır. Ayrıca minaresi bulunmayan örneklerde görülmektedir. Gölhisar Hacı Hasan Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ile Tefenni Çarşı Camii'nde kuzeybatı köşede, Çeltikçi Hamidiye Camii ile Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii'nde batı cephede ve Çavdır Dengere Eski Camisinde kuzeydoğu köşede, cepheye bitişik olarak minareye yer verilmiştir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde kuzeybatıda yer alan minare yapıdan ayrı olarak yapılmıştır. Çavdır Bayır Köyü Eski Camii ile Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde minare bulunmamaktadır.

Yapıların hepsi bir avlu içerisinde yer almaktadır. Genellikle eğimli bir arazi üzerinde inşa edilen yapıların bazıları eğimden yararlanılarak iki katlı olarak düzenlenmiştir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde alt katlar depo olarak kullanılırken, Tefenni Çarşı Camii'nde abdestlik olarak kullanılmaktadır.

3.1.2- Türbeler

İslamiyet'in kabul edilışinden sonra ilk örneği 9. yüzyılda Abbasiler Dönemi'nde yapılmış olan türbeler, 10. yüzyılda Türk hâkimiyetindeki Horasan ve Türkistan'da yayılmaya başlamıştır¹⁷⁵. Daha sonra Büyük Selçuklular ve Gazneliler döneminde oldukça yaygınlaşan türbe geleneği, İnan'dan Anadolu'ya taşınmış ve burada Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti'nde türbe geleneği devam etmiştir.

¹⁷⁵ Lokman Tay, Kırşehir (Merkez) Türbeleri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s. 9-10.

Burdur'un ilçelerindeki mimari değer olarak incelemeye aldığımız tek türbe olan Yeşilova'daki Onocak Veli Dede türbesi, ongen planlı olup üzeri bir kubbeyle örtülmüştür. Anadolu'da çok fazla örneği olmayan ongen türbeler, Selçuklular döneminden II. Kılıç Araslan Türbesi (1178-1192)¹⁷⁶ ile Osmanlı döneminde III. Mustafa ve III. Selim Türbesi¹⁷⁷ ongen planının uygulandığı örneklerdir.

3.1.3- Hanlar

Anadolu' da Selçuklu sanatının kudretinin büyüklüğünü ve teşkilatının sağlamlığını gösteren Denizli'den Erzurum, Kars ve Iğdır'a, Kütahya'dan Malatya, Bitlis, Ahlat'a, Antalya'dan Sinop ve Samsun'a kadar uzanan yollar üzerinde yapılan kervansarayların planları, Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçukluların Ribat¹⁷⁸ adını verdikleri daha önceki kervansaraylarına dayanmaktadır¹⁷⁹. Kervansaraylar, ticaret, konaklama, sosyal yardım ve kültür hizmetlerinin yanı sıra askeri amaçlı da kullanılmıştır¹⁸⁰. Kataloğumuz içerisinde yer alan İncir Han ile Susuz Hanın her ikisi de Bucak'ta yer almaktadır. Yapılar, açık ve kapalı bölümden oluşan hanlar grubuna girmektedir. Ak Han (1253-1254)¹⁸¹, Altınapa Han (1201)¹⁸², Kadın Han (1223)¹⁸³, Horozlu Han (1249 öncesi)¹⁸⁴, Kayseri Karatay Han (1240)¹⁸⁵, Kayseri Sultan Han (1232-1236)¹⁸⁶, Aksaray Sultan Han (1229)¹⁸⁷ bu plan tipine gösterilebilecek örneklerdir.

¹⁷⁶ M. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu-Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", *Anadolu (Anatolia)*, Sayı: 11, Ankara 1967, s. 70-71; Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara 1996 s. 185-190.

¹⁷⁷ Hakkı Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992, s. 220-224.

¹⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuad Köprülü, "Ribât", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: II, Ankara 2006, s. 267-278.

¹⁷⁹ Selami Sönmez, "Ortaçağ Türk ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar-Ribatlar)", *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 15, Erzurum 2007, s. 275-280.

¹⁸⁰ İsmet İltar, *Tarihi Türk Hanları*, Ankara 1969, s. 6; D. E. Şen, "Anadolu Selçuklu Mimarisi'nin Baş Yapıtı: Kervansaray ve Taç Kapısı", *IV. Uluslararası Taş Sempozyumu Geçmişten Geleceğe Konaklama Yapılarında Taş (14-15-16 Ekim 2010)*, Antalya 2010, s. 67.

¹⁸¹ Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları Akhan "Denizli"", *İlgi*, Sayı: 57, İstanbul 1989, s. 9-13; Aynur Durukan, "Ak Han'ın Süsleme Programı", *Güner İnal'a Armağan*, Ankara 1993, s.143-160; Mustafa Beyazıt, *Denizli'de Çardak Han ve Ak Han*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2002; Ahmet Ali Bayhan, "Ak Han (Goncalı Hanı)", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 287-303.

¹⁸² Mahmut Akok, "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser: Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve Selim II. İmareti", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 20/1, İstanbul 1973, s. 5-36; Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları Altınapa Han", *İlgi*, Sayı: 61, İstanbul 1990, s. 24-27; Remzi Duran, "Altınapa Hanı", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 77-87.

¹⁸³ İ. İltar, a.g.e., s. 22, 23; Ataman Demir, "Kadın Han", *İlgi Dergisi*, Sayı: 21, İstanbul 1987, s. 14-17.

¹⁸⁴ Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları. Horozlu Han", *İlgi*, Sayı: 49, İstanbul 1987, s.17-22

¹⁸⁵ M. K. Özergin, a.g.m., s.154; Mustafa Denктаş, "Karatay Hanı", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 359-379.

¹⁸⁶ M. K. Özergin, a.g.m., s. 162.

¹⁸⁷ Aynur Durukan, "Sultan Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 141-160.

Susuz Han'ın giriş aksındaki sahinin ortasında dilimli kubbe bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu kervansaraylarında dilim kubbe yaygın bir kullanım alanı bulmaz. Dilimli kubbenin Mardin'deki yapılardan yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Mardin'deki Ulu Camii¹⁸⁸, Zinciriye Medresesi¹⁸⁹, Kasımiye Medresesi¹⁹⁰ ve Sultan Hamza-i Kebir Türbesi'nde¹⁹¹ dilimli kubbeye yer verilmiştir. İncir Han'da yine giriş aksındaki sahinin ortasında bir kubbenin var olduğu düşünülmektedir. Ağzıkara Han (1231-1237)¹⁹², Zazadin Han (1237)¹⁹³, Kayseri Karatay Han (1240)¹⁹⁴, Obruk Han (13. yy'ın ilk yarısı)¹⁹⁵, Avanos Sarı Han (II. İzzeddin Keykavus döneminde)¹⁹⁶, Horozlu Han (1249 öncesi)¹⁹⁷ ve Kayseri Sultan Han (1232-1236)¹⁹⁸ örneklerinde kubbe varlığı görülebilmektedir.

Anadolu Selçuklu kervansaraylarının karakteristik özelliklerinden biri olan payanda uygulaması, her iki handa da görülmektedir. Hanların cepheleri kare, poligonal ve silindirik payandalarla desteklenmiştir. Evdir Han (1211-1220)¹⁹⁹, Şarapsa Han (1236-1237)²⁰⁰, Ak Han²⁰¹, Horozlu Han²⁰², Kırkgöz Han (1236-1246)²⁰³ ve Zazadin Hanı²⁰⁴ cephelerin payandalarla desteklendiği hanlara örnek olarak verilebilir.

Her iki hanın taç kapılarının beden duvarlarından taşkın olarak yapılması, Anadolu Selçuklu kervansaray mimarisinin karakteristik özelliklerindedir. Rahmi Hüseyin Ünal, İncir Han taç kapısını, bir kenarı kavisli düz silmeler grubunda taç kapı yüzeyiyle 45 derecelik bir açı yapan enli ve ensiz bir düz silmeyi izleyen yüzeyin biraz

¹⁸⁸ Ara Altun, *Mardin'de Türk Devri Mimarisi*, İstanbul 1971, s. 29-41.

¹⁸⁹ A. Altun, *a.g.e.*, s. 89-95.

¹⁹⁰ A. Altun, *a.g.e.*, s. 95-100.

¹⁹¹ A. Altun, *a.g.e.*, s. 105-107.

¹⁹² Deniz Bekir, "Ağzıkara Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 321-358.

¹⁹³ Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları, Zazadin Han-Sadeddin Köpek Hanı", *İlgi*, Sayı: 44, İstanbul 1986, s. 26-31; Ali Baş, "Yeni Buluntuların Işığında Zazadin Han'ın Değerlendirilmesi", *I. Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (25-26 Nisan)*, Konya 1994, s. 101-109; Mustafa Önge "Zazadin Han (Sadeddin Köpek Kervansarayı)", *Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 195-209.

¹⁹⁴ M. K. Özergin, *a.g.m.*, s.154; M. Denктаş, *a.g.m.*, s. 359-379.

¹⁹⁵ Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları, Obruk Han", *İlgi*, Sayı: 45, İstanbul 1986, s. 10-14; Ali Baş, "Obruk Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 347-357.

¹⁹⁶ Tahsin Özgüç, Mahmut Akok, "Sarıhan", *Belleten*, Cilt: 20, Ankara 1956, s. 379-383; Abdullah Karaçağ, "Avanos Sarı Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 211-235.

¹⁹⁷ A. Demir (1987), Horozlu..., s.17-22.

¹⁹⁸ M. K. Özergin, *a.g.m.*, s. 162.

¹⁹⁹ Ataman Demir, "Evdir Han", *İlgi*, Sayı: 53, İstanbul 1988, s. 13-17.

²⁰⁰ Ataman Demir, "Şarapsa Han", *İlgi*, Sayı: 50, İstanbul 1987, s. 24-28.

²⁰¹ A. Demir, Ak., s. 9-13; A. Durukan, *a.g.m.*, s.143-160; A. A. Bayhan, *a.g.m.*, s. 287-303.

²⁰² A. Demir, Horoz..., s.17-22

²⁰³ Ataman Demir, "Kırkgöz Han", *İlgi*, Sayı: 54, İstanbul 1988, s. 17-20.

²⁰⁴ A. Demir, Zazadin..., s. 26-31; A. Baş, Yeni Buluntuların..., s. 101-109; Mustafa Önge, *a.g.m.*, s. 195-209.

içerlek yerleştirmesi, şeklinde tanımlar ve Ağzıkara Han (1231-1237) avlu portalı ve Çay Han (1278-1279)²⁰⁵ portalleri ile benzerlik gösterdiğini söylemektedir²⁰⁶. Susuz Han taç kapısı iç içe daralan profilasyonlarla oluşturulmuştur. Susuz Han taç kapısı, Evdir Han (1214-1218)²⁰⁷ ve Ağzıkara Han (1231-1237)²⁰⁸ taç kapıları ile benzerlik göstermektedir. Susuz Han'dan farklı olarak İncir Han'da yapıdan ayrı olarak yapılmış hamamı bulunmaktadır. İncir Han dışında Anadolu'da başka kervansaraylarda da hamama rastlanmaktadır. Ak Han²⁰⁹, Çardak Han²¹⁰, Kayseri Sultan Han²¹¹, Kayseri Karatay Hanı²¹², Alara Han (1232)²¹³, İshaklı Han²¹⁴ ve Ağzıkara Han²¹⁵ hamamları buna örnektir. Çardak Han, Kayseri Karatay Han ve Kayseri Sultan Han hamamları yapının içerisinde yer alırken, Ağzıkara Han, Alara Han ve İshaklı Han hamamı İncir Han hamamında olduğu gibi yapıdan ayrı olarak inşa edilmiştir. Denizli Ak Han'da ise hem içte hem de dışta hamama yer verilmiştir.

3.1.4- Sarnıçlar

Su insanlar için tarihin her döneminde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle tarihi dönemler içerisinde bu yaşam kaynağını muhafaza etmek için çeşitli yapı türleri inşa edilmiştir. Bu yapı türlerinden birisi olan sarnıçlar, yağmur ve kar sularını toplamak için yapılmış üzeri açık veya kapalı olarak yapılmış havuzlardır²¹⁶.

Sarnıç tipolojisi ile ilgili Osman Özyurt bir çalışma yapmıştır. Sarnıçları²¹⁷;

A.Tek Katlı Sarnıçlar

A. 1. Kısmi Gömme Sarnıçlar

²⁰⁵ O. Aslanapa, *a.g.e.*, s. 129.

²⁰⁶ Rahmi Hüseyin Ünal, *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar*, İzmir 1982, s. 30-31.

²⁰⁷ A. Demir, Evdir., s. 13-17; Osman Eravşar, "Evdır Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 419-433.

²⁰⁸ B. Deniz, Ağzıkara., s. 321-358.

²⁰⁹ A. Demir, Ak., s. 9-13; A. Durukan, Ak Han'ın., s.143-160; A. A. Bayhan, a.g.m., s. 287-303.

²¹⁰ Kadir Pektaş, "Çardak Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007, s. 161-174.

²¹¹ M. K. Özergin, a.g.m., s. 162.

²¹² M. K. Özergin, a.g.m., s.154; M. Denктаş, a.g.m., s. 359-379.

²¹³ M. K. Özergin, a.g.m., s. 144-145.

²¹⁴ M. K. Özergin, a.g.m., s. 153.

²¹⁵ B. Deniz, a.g.m., s. 321-358.

²¹⁶ Yılmaz Önge, "Antalya Çevresinde Türklerin Yaptırdığı Eski Su Sarnıçları", *Arkitekt*, Cilt: 1967, Sayı: 1967-01 (325), İstanbul 1967, s. 24.

²¹⁷ Osman Özyurt, *Konya ve Çevresindeki Tarihi Su Sarnıçları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 1998, s. 11'den İbrahim Bakır, *Sarnıçlar-Batı Akdeniz Bölgesinde Uygulama Örnekleri*, Geçmişten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu (II. Ulusal Mimarlık ve Taş Sempozyumu 19-20 Aralık 2008), Antalya 2008, s. 92. (Söz konusu bilgiyi Bakır, Özyurt'un tezinden aktarmaktadır.)

A 2. Tam Gömme Sarnıçlar

B. İki Katlı Sarnıçlar

olarak iki gruba ayırmıştır.

Burdur'un ilçelerinden yalnızca Bucak ilçesinde bulunan sarnıçların hepsi kısmi gömme sarnıçlar grubuna girmektedir. Bucak-Kocçaliler yolundaki Top Sarnıç silindirik olup üzeri kubbe ile örtülmüşken, Bucak'taki diğer sarnıçlar dikdörtgen planlı ve üzerleri beşik tonoz örtülüdür. Yatağan-Kavaklıdere yolundaki sarnıç²¹⁸, Yatağan-Nebi Köyü sarnıcı²¹⁹, Muğla-Aydın yolu Yerkesik kavşağındaki sarnıç (1834-1835)²²⁰, Muğla-Bodrum'daki Sarnıç 1(1817-1817)²²¹, Muğla-Bodrum'daki sarnıç 3 (1860-1861)²²², Muğla Turgutreis Caddesindeki Sarnıç²²³, Antalya Kaş Ağullu Köyü Sarnıcı (19 yy.)²²⁴, Antalya Kaş Kalkan Sarnıcı (19. yy.)²²⁵, Antalya Korkuteli Keklice Sarnıcı (1917)²²⁶ Antalya Kirişçiler Köyü-Hocanın sarnıcı²²⁷ ve Antalya Korkuteli yolu üzerindeki sarnıç²²⁸ kısmi gömme sarnıçlardan gövdesi silindirik olup üzeri kubbe ile örtülü olan sarnıç örneklerindedir. Muğla Bodrum ilçesi, Yalı Köyü sarnıcı 3 (19. yy ikinci yarısı)²²⁹, Muğla-Fethiye ilçesi İzzettin Köyü sarnıcı (19. yy)²³⁰, Isparta Keçiborlu Senir Kasabası Hacı Emin Sarnıcı²³¹, Isparta Keçiborlu Senir Kasabası Hacı Hüseyin Sarnıcı²³², Antalya Çıplaklı Köyü Kartça sarnıcı²³³ ve Antalya Çıplaklı Köyü İki Ağaç sarnıcı²³⁴ kısmi gömme sarnıçlardan gövdesi dikdörtgen olup üzeri tonoz örtülü olan sarnıçlardandır.

²¹⁸ Osman Kunduracı, *Muğla ve Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları*, Muğla 2007, s. 63-64.

²¹⁹ O. Kunduracı, *a.g.e.*, s. 66-67.

²²⁰ N. Öter, *a.g.t.*, s. 10-11.

²²¹ N. Öter, *a.g.t.*, s. 27.

²²² N. Öter, *a.g.t.*, s. 29.

²²³ Muğla Valiliği İl Özel İdaresi, *Muğla Kültür Envanteri I*, Muğla, s. 81.

²²⁴ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Kültür Envanteri (Kaş)*, Antalya 2004, s. 153.

²²⁵ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Kaş..*, s. 154.

²²⁶ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Kültür Envanteri (Korkuteli-Elmalı)*, Antalya 2005, s. 34.

²²⁷ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Kültür Envanteri (Antalya Merkez)*, Antalya 2003, s. 211.

²²⁸ A. Ş. Duymaz, *Teke Yöresi...*, s. 229.

²²⁹ N. Öter, *a.g.t.*, s. 35.

²³⁰ N. Öter, *a.g.t.*, s. 54.

²³¹ Isparta Kültür Envanteri 2, *a.g.e.*, s. 60.

²³² Isparta Kültür Envanteri 2, *a.g.e.*, s. 62.

²³³ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Merkez..*, s. 213.

²³⁴ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Merkez..*, s. 214.

3.1.5- Kamu Yapıları

Osmanlı Devleti'nde 19. yy'a kadar yönetim işleri için yapılmış herhangi bir kamu binası bulunmazken, Tanzimatla başlayan batılı anlamda yapılanmanın etkisi olarak kamu binaları oluşturulmaya başlanmıştır²³⁵. 19 yy'da inşa edilmeye başlanan bu kamu binaları genellikle dikdörtgen planlı, iki veya üç katlı ve giriş cephesi meydana bakan kagir yapılar olarak inşa edilmiştir²³⁶. İlçelerde günümüze gelebilmiş kamu yapılarından biri Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, diğeri ise Çeltikçi Hükümet Konağı'dır. Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan bu iki yapı, işleve yönelik, yalın bir planlamaya sahip, dış görünüşten çok iç mekana önem verilen yapı örneklerindedir. Her iki kamu yapısı da iki katlı düzenlemesi ve yan mekanların koridora açıldığı planlaması ile Cumhuriyet Dönemi yapılarının plan tipini yansıtmaktadırlar. İlkokul zemin kat ve bodrum kattan, Hükümet Konağı ise zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Denizli Honaz Karaçay İlkokulu ve Antalya Kaş Kalkan Yalıboyu Mahallesi Okulu²³⁷ cephe düzenlemesi ve plan tipi bakımından Kemer Elmacık köyü İlkokulu'na benzerlik teşkil etmektedir. Develi'deki bugün Askerlik Şubesi binası olarak kullanılan eski Hükümet Konağı (1900)²³⁸ plan tipi olarak Çeltikçi Hükümet Konağı ile benzerlik göstermektedir.

3.2- Malzeme ve Teknik

Burdur'un ilçelerinde yapı malzemesi olarak taş, mermer, kerpiç, tuğla, ahşap, alçı ve maden malzeme kullanılmıştır. Sonraki dönemlerde yapılan onarımlarda yapılan değişikliklerde yüzeylerin sıvanmasında ve sonradan eklenen kısımlarda çimento kullanıldığı görülür.

Yapılar taş, tuğla ve kerpiç malzeme ile yığma tekniğinde yapılmışken, yapıların üzeri ahşap kırma çatı, tonoz veya kubbeye kapatılmıştır. Yapılarda ahşap, kafes ve oyma tekniğiyle yapılmış süsleyici unsur olarak ve yapıların tavan ile tabanlarında

²³⁵ İlber Ortaylı, v.d., "Söyleşi: Osmanlı'dan Bugüne Hükümet Konakları", Mimarlık Sayı 1985/5, Ankara 1985, s. 3-4; Nurcan Yazıcı, "Government Office Buildings in Trabzon Province From Tanzimat Era to the Republic Period/Trabzon Örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konağı Binaları", *The Journal of International Social Research / Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol: 1/5, Ordu 2008, s. 946.

²³⁶ Nurcan Yazıcı, "Amasya'daki Hükümet Konağı Binaları/ Government Office Building in Amasya", *Sanat, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi/Journal of Fine Arts Faculty*, Sayı: 18, Erzurum 2010, s. 93.

²³⁷ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kaş..., s. 179.

²³⁸ Sultan Topçu, Develi'deki Türk Eserleri, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri 2005, s. 104-106.

kullanılmıştır. Alçı malzemeye, mihrap, tavan göbeği, duvar ve pencere üstlerinde yer verilmiştir. Maden ise yapıların parmaklıklarında ve kapı menteşelerinde görülmektedir. Yapılarda sonraki dönemdeki onarımlarda yapılan değişiklikler ve cephelerin sıvanmasında çimento kullanıldığı görülür.

3.2.1- Taş

Burdur'un ilçelerinde taş, temellerde, duvarlarda, taşıyıcı ve desteklerde, mihraplarda, minarelerde ve üst örtülerde kullanılmıştır. Yapılarda daha ekonomik olduğu için kullanılan moloz taş malzemenin yanı sıra kesme taş malzeme de kullanılmıştır. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çavdır Bayır Köyü Eski Camii, Çavdır Dengere Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii, Kemer Elmacık Köyü Camii, Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi, Bucak'taki bütün sarnıçlar, Çeltikçi Hükümet Konağı ve Kemer Elmacık Köyü İlkokulu beden duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır. Susuz Han ve İncir Hanın beden duvarları moloz taş malzemeyle inşa edilmiş ve üzeri kesme taş ile kaplanmıştır. Ayrıca Tefenni Çarşı Camiinin güney duvarında ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi ile Kemer İbrahim Çavuş Camii temellerinde moloz taş bulunmaktadır.

Susuz Han, İncir Han ve Bucak'taki sarnıçların üst örtülerinde, taşıyıcı ve destek sistemlerinde moloz taş ve kesme taş birlikte kullanılmıştır. Bu şekilde moloz taş ve kesme taşın birlikte kullanıldığı birçok örnek görülmektedir. Kadın Han²³⁹, Evdir Han²⁴⁰, Zazadin Han²⁴¹, Ak Han²⁴², Çardak Han²⁴³ ile Keçiborlu Senir Kasabası Hacı Emin Sarnıcı²⁴⁴, Isparta Keçiborlu Senir Kasabası Hacı Hüseyin Sarnıcı²⁴⁵, Antalya Çıplaklı Köyü Kartça sarnıcı²⁴⁶ ve Antalya Çıplaklı Köyü İki Ağaç sarnıcı²⁴⁷ moloz taş ve kesme taş malzemenin bir arada kullanıldığı birkaç örnektendir.

Çavdır Dengere Eski Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii ve Gölhisar Hacı Musa Camii minareleri kesme taş ile yapılmıştır. Yapıların mihraplarının çoğunun üzeri sıvandığı için örgü niteliği anlaşılamamakla beraber, Çavdır Dengere Eski Camii'nin

²³⁹ İ. İltir, *a.g.e.*, s. 22, 23; A. Demir, Kadın..., s. 14-17.

²⁴⁰ A. Demir, Evdir..., s. 13-17; Osman Eravşar, *a.g.m.*, s. 419-433.

²⁴¹ A. Demir, Zazadin..., s. 26-31; A. Baş, Yeni Buluntuların..., s. 101-109; M. Önge, *a.g.m.*, s. 195-209.

²⁴² A. Demir, Ak...", s. 9-13; A. Durukan, Ak Han'ın..., s.143-160; A. A. Bayhan, *a.g.m.*, s. 287-303.

²⁴³ Ataman Demir, "Çardak Han", *İlgi*, Sayı: 58, İstanbul 1989, s. 20-23; K. Pektaş, Çardak..., s. 161-173.

²⁴⁴ Isparta Kültür Envanteri 2, *a.g.e.*, s. 60.

²⁴⁵ Isparta Kültür Envanteri 2, *a.g.e.*, s. 62.

²⁴⁶ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Merkez..., s. 213.

²⁴⁷ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Merkez..., s. 214.

mihrabında, son cemaat yerindeki mihrabiyesinde ve cümle kapısında kesme taş kullanılmıştır.

3.2.2- Mermer

İlçelerdeki yapılarda mermer kullanımı çok fazla olmamakla birlikte bu malzemenin kitabelerde kullanıldığını görmekteyiz. Bucak Top sarnıç ile İncir Han'ın kitabeleri mermerdendir. Ayrıca camilerin giriş cephelerinde sonradan eklenmiş dikdörtgen şeklinde mermer levhalara yer verilmiştir.

3.2.3- Kerpiç

Burdur ve çevresindeki sivil mimari örneklerde çokça kullanılan kerpiç malzemenin diğer yapı türlerinde kullanıldığı örnek sayısı azdır. Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nin beden duvarları kerpiçle inşa edilmiştir. Bölgede yoğun olarak moloz taş malzeme kullanılmasının yanı sıra yapıların inşasında kerpiç malzeme de kullanılmıştır. Denizli Boğaziçi Kasabası Eski Camii²⁴⁸, Denizli Savran Köyü Camii²⁴⁹, Denizli Baklan Kuyucak Köyü Camii²⁵⁰, Denizli Çataloba Köyü Camii²⁵¹, Antalya Korkuteli Yeşilyayla Kerpiç Camii (1896)²⁵², Antalya Elmalı Kütük (Hacı Süleyman) Camii²⁵³ ve Antalya Elmalı Toklular Mescidi²⁵⁴ bölgedeki diğer kerpiç kullanılan yapılara örnek gösterilebilir.

3.2.4- Tuğla

Burdur'un ilçelerinde tuğla, minarelerde, kubbe örtüsünde ve sonradan eklenen giriş kısımlarında kullanılmıştır. Çeltikçi Hamidiye Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii ve Kemer İbrahim Çavuş Camii minareleri tuğla ile yapılmıştır. Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi kubbesi ve sonradan yapılan giriş kısmı tuğladandır. Bucak Selçuklu sarnıcının giriş kısmı da sonradan tuğla ile örülmüştür. Ayrıca Çeltikçi Hamidiye Camii'nin beden duvarları tuğla ile inşa edilmiştir.

²⁴⁸ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 28-45.

²⁴⁹ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 46-54.

²⁵⁰ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 72-77

²⁵¹ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 103-106.

²⁵² Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Korkuteli-Elmalı Kültür Envanteri, Antalya 2005, s.53.

²⁵³ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Korkuteli., s.66.

²⁵⁴ Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Korkuteli., s.67.

3.2.5- Ahşap

Burdur'un ilçelerinde ahşap, camilerde çokça kullanım alanı bulmuştur. Camilerin hepsinde, üst örtüde, mahfilde, minberde, vaaz kürsülerinde, sütunlarda, tavan ve tabanlarda ahşap malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Kemer İbrahim Çavuş Camii, Çeltikçi Hükümet Konağı ile Kemer Elmacık Köyü İlkokulu'nun tavan ve tabanı, kapı ve pencere doğramalarında ahşap kullanılmıştır. Beden duvarları sıvalı olmayan Çavdır Dengere Eski Camii ile Yeşilova Veli Dede Türbesi'nde duvar aralarında sağlamlığı arttırmak için ahşap hatıllara yer verilmiştir. Ayrıca Kemer İbrahim Çavuş Camii'nin üst kat pencere parmaklıkları da ahşaptan yapılmıştır.

3.2.6- Alçı

Alçı malzeme, tez konumuz içerisinde yer alan yapılardan sadece camilerde kullanılmıştır. Mihrap, sütun başlıkları, pencere üstleri, pencereyi çevreleyen silmeler ile madalyonları çevreleyen silmelerde alçının kullanıldığını görmekteyiz. İlçelerdeki camilerden, Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çeltikçi Hamidiye Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Tefenni Çarşı Camii'nde alçı malzeme kullanılmıştır. Burdur merkezdeki yapılarda da ilçelerdeki benzer bir tezyinatla alçıya yer verilmiştir. Burdur Hecin Dede Camii, Burdur Şeyh Sinan camii, Burdur Taşdemir Camii ve Burdur Gazi Camii alçı malzemenin kullanıldığı yapılardandır. Alçı tezyinat, Ceneviz etkisindeki Sakız Adası mimarisinin İzmir ve çevresine yayılmasıyla bu bölgede yoğun kullanım alanı bulmuştur²⁵⁵. İzmir Başdurak Camii (17. yüzyıl ikinci yarısı)²⁵⁶, İzmir Şadırvan Camii (1815)²⁵⁷, İzmir Kestanepazarı Camii (19. yüzyıl)²⁵⁸, İzmir Kemeraltı Camii (1671)²⁵⁹, İzmir Hisar Camii (16. yüzyıl)²⁶⁰, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii ve Manisa Aynı Ali Camii (1616)²⁶¹ malzemenin Ege'de yoğun olarak uygulandığı yapılar arasındadır. Afyon Dazkırı Kızılören Camii(1894-1895), Isparta Uluborlu Alaaddin Camii (1927)²⁶², Uşak Kurşunlu Camii²⁶³, Denizli Kızılcaölük

²⁵⁵ Ayda Arel, *Bir Şehr-i Ruşenâbâd, Kâr-ı Anka Bir Bender (Tanzimat Öncesi İzmir Sanatında Yeni Yönelimler)*, İzmir 2002, 30-35.

²⁵⁶ Lale Bulut, "İzmir Camilerinde Alçı Süsleme", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: 8, İzmir 1996, s. 5-6.

²⁵⁷ Muhammet Bilgen, *İzmir Şadırvan Camii Şadırvan Süslemelerinin Restorasyon Projesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2005, s. 1-8.

²⁵⁸ L. Bulut, a.g.m., s. 6.

²⁵⁹ L. Bulut, a.g.m., s. 3-4.

²⁶⁰ L. Bulut, a.g.m., s. 4-5.

²⁶¹ Manisa Aynı Camii mihrap süslemelerinin 1888 yılında yapıldığı bilinmektedir. Bkz H. Acun, a.g.e., s. 244-249.

²⁶² Beste Çok, *Isparta ve İlçeleri Camii Süslemeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2010, s. 84-87.

Camii (19. yy.)²⁶⁴ ve Konya Aziziye Camii (1874)²⁶⁵ alçı malzemenin kullanıldığı diğer yapı örneklerindedir.

3.2.6- Maden

İlçelerde yer alan yapılarda cami, türbe, ilkökul ve hükümet binalarında maden kullanımına, pencere şebekeleri ile kapı kilit ve tutma yerlerinde rastlanmaktadır. Çavdır Dengere Eski Camii alt kat pencerelerinde, Çeltikçi Hamidiye Camii pencerelerinde, Gölhisar Hacı Hasan Camii pencerelerinde, Kemer Elmacık Köyü Camii alt kat pencerelerinde, Kemer İbrahim Çavuş Camii alt kat pencerelerinde ve Tefenni Çarşı Camii alt kat pencerelerinde demir parmaklıklara yer verilmiştir. Ayrıca Bucak Top Sarnıcı'nın sonradan yapılan kapı ile Bucak Selçuklu sarnıcının merdiven korkuluğu demirden yapılmıştır. Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi'nin külahı ile Gölhisar Hacı Musa Camii ve Çeltikçi Hamidiye Camii'nin minare peteklerinde çinko kullanılmıştır.

3.2.7- Devşirme Malzeme

Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Döneminde, antik yerleşim yerlerine yakın bölgelerde inşa edilen yapılar da genellikle devşirme malzeme kullanıldığını görmekteyiz. Yunan, Roma ve Bizans dönemine ait parçaların bir arada görmenin mümkün olduğu bu yapılarda devşirme malzemelere sütun, sütun başlığı, kaide, duvar örgüsü ve kemerlerde yer verilmiştir²⁶⁶. Burdur ve çevresi çok sayıda antik yerleşimlere ev sahipliği yapmıştır. İlçelerde yer alan yapıların bazılarında, bu antik yerleşmelerden getirilen mimari parçalar yapıların çeşitli yerlerde değerlendirilmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii'nin cephelerinde ve son cemaat yerindeki ahşap sütunlar ile harim ahşap tavanını taşıyan sütunların altında sütun kaidesi olarak, üzeri yazılı devşirme malzeme kullanılmıştır. Çavdır Bayır Köyü Eski Camii'nin de mahfili taşıyan sütunlarının altında üzeri girlandlı devşirme malzeme yer almaktadır. Bucak ilçesinde yer alan İncir Han'ın cephelerinde üzeri kabartma olarak yapılmış kalkan, kılıç, mızrak motifleri ile yazıların

²⁶³ Uşak Kurşunlu Camii'nin süslemeleri 19 yy.'ın ikinci yarısı ile 20. yy.'ın başlarına tarihlenmektedir. Bkz. Kasım İnce, *Uşak'ta Türk Mimarisi*, Isparta 2004, s. 33-36.

²⁶⁴ Emine Naza Dönmez, "Denizli Kızılcaölük Camileri ve Alçı Süslemeleri", *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: 16, İstanbul 2003, s. 63.

²⁶⁵ Yusuf Altın, *Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, s. 136-141.

²⁶⁶ Gönül Öney, "Anadolu Selçuk Mimarisinde Antik Devir Malzemesi", *Anadolu (Anatolia)*, Sayı: 22, Ankara 1970, s. 17-26.

bulunduğu taşların yanı sıra güneydoğudaki tonozun ortasında insan başı kabartması bulunan devşirme malzemeler yer almaktadır.

3.3- Mimari Elemanlar

3.3.1- Taşıyıcı ve Destekleyiciler

3.3.1.1- Duvarlar

Burdur'un ilçelerindeki yapıların çoğunda üst örtü duvarlara oturmakta ve bu nedenle beden duvarları kalın tutulmuştur. Hanlar dışında, ilçelerdeki yapıların duvar kalınlıkları 0.50m. ile 0.90 m. arasında değişmektedir. Hanlar güvenlik ve savunma amaçlı yapıldığı için duvarları oldukça kalın tutulmuştur. İncir han ve Susuz hanın duvarlar kalınlıkları yaklaşık 2.00 m.dir ve cepheler dıştan payandalarla desteklenmiştir. Duvar arasında ahşap hatıllara ise yalnızca Çavdır Dengere Eski cami ve Yeşilova Onocak Veli Dede türbesinde yer verilmiştir.

3.3.1.2- Sütun ve Ayaklar

Burdur'un ilçelerinde taşıyıcı sistemi ile cami ve hanlarda karşılaşmaktayız. Camilerde ahşap sütunlara yer verilirken, hanlarda taş ayaklar bulunmaktadır. Çavdır Dengere Eski Camiinde harim tavanı ile son cemaat yeri tavanı, Ağlasun Mülazımoğlu Camii harim tavanı, Gölhisar Hacı Hasan Camii harim tavanı ile giriş kısmı tavanı, Gölhisar Hacı Musa Camii son cemaat yeri tavanı, Kemer İbrahim Çavuş Camii ile Kemer Elmacık Köyü Camii harim tavanı, Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi giriş kısmı tavanı ve Tefenni Çarşı Camii son cemaat yeri tavanı ahşap sütunlar ile taşınmaktadır. Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi dışında diğer bütün camilerde alttan ahşap sütunlar ile taşınan mahfillere yer verilmiştir. Susuz Han ve İncir Han'ın üst örtüsü birbirine sivri kemerlerle bağlanan, taş dikdörtgen ayaklarla desteklenmiştir.

Ahşap direkler ile hatıllar arasına bazı camilerde ahşap yastıklar atılmıştır. Çavdır Dengere Camii, Kemer Elmacık Köyü Camii ve Kemer İbrahim Çavuş Camii buna örnektir.

3.3.1.3- Kemerler

İlçelerdeki camilerin hariminde kemer uygulamasına yer verilmemiştir. İlçelerdeki yapıların pencerelerinde düz lentolu, sivri kemerli, yuvarlak kemerli ve basık

kemerli uygulamalar görülmektedir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çavdır Dengere Eski Camii alt kat pencere alınlıkları ve Çeltikçi Hamidiye Camii harim pencereleri sivri kemerliyken, Kemer Elmacık Köyü Camii'nde yuvarlak kemerli, Çeltikçi Hükümet Konağı pencerelerinde ve Çeltikçi Hamidiye Camii son cemaat yeri pencerelerinde ise basık kemerli pencere uygulamalarına yer verilmiştir. Diğer yapılardaki pencereler ise düz lentolu olarak yapılmıştır.

Yapıların giriş kapıları genellikle düz lentolu olarak düzenlenmişken, yuvarlak kemerli ve basık kemerli örneklerde vardır. Çavdır Dengere Eski Camii, Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi, Bucak Beşkonak Sarnıcı, Bucak Kuyucak Sarnıcı ve Bucak Selçuklu Sarnıcı giriş kapıları yuvarlak kemerlidir. Susuz Han, İncir Han ve Bucak Top Sarnıç giriş kapıları basık kemerli olarak düzenlenmiştir.

Anadolu Selçuklu kervansaraylarının kapalı bölümlerinde görülen üst örtüyü taşıyan payandaların sivri kemerlerle birbirine bağlanması uygulamasına Susuz Han ile İncir Han'ın kapalı kısmında da rastlamaktayız. Ayrıca hanların yüksek tutulan orta sahin tonozu ile sarnıç tonozları alttan yuvarlak kemerler ile desteklenmiştir.

3.3.2- Geçiş Elemanları

Katalogumuz içerisinde yer alan yapılardan yalnızca Susuz Han'ın doğu-batı yönlü sahininin ortasında yer alan kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.

3.3.3- Örtü Sistemleri

Burdur'un ilçelerindeki yapılarda örtü sistemi olarak ahşap tavan, kubbe, tonoz ve külah kullanılmıştır.

3.3.3.1- Ahşap Tavan

İlçelerdeki camilerin çoğu içten düz ahşap tavan, dıştan düz toprak dam iken, sonradan yapılan onarımlarda yapıları yağmur ve kar sularından korumak için toprak örtüsü kaldırılarak kırma çatılı hale getirilmiş ve üzeri kiremit ile kaplanmıştır. Ahşap tavanlar ya doğrudan duvara oturmuş ya da alttan ahşap sütunlarla taşınmıştır. Yapıların bazılarında ahşap kirişler olduğu gibi görünürken, bazılarında alttan ahşap parçalarla kapatılmıştır. Çavdır Dengere Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde ahşap kirişler olduğu gibi görünmektedir. Ayrıca bu camilerin tavanı

kalem işi ile boyanarak strüktürel öğelerin plastik etkisi vurgulanmıştır²⁶⁷. İlçelerdeki diğer camilerde ise kirişler alttan ahşap parçalar ile kapatılmıştır.

3.3.3.2- Kubbe

Katalogumuz içerisindeki yapılardan Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi, Bucak Susuz Han ve Bucak Top Sarnıç'ta kubbe örtüsü bulunmaktadır. Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi içten kubbe dıştan ise sonraki dönemlerde eklendiği anlaşılan bir külâh ile kapatılmıştır. Susuz Han'ın kubbesi içten yarım daire, dıştan ise dilimli sivri bir kubbe şeklinde düzenlenmiştir. Bucak Top Sarnıcı kubbesi hem içten hem dıştan yarım daire formunda olup dıştan üzeri çimento ile kaplanmıştır. Ayrıca Gölhisar Hacı Musa Camii ile Tefenni Çarşı Camii'nde harim dıştan kırma çatı, içten ise ahşap kubbe ile kapatılmıştır.

3.3.3.3- Tonoz

Yapılar arasında tonoz örtüye sarnıç ve hanlarda rastlamaktayız. Susuz Han ve İncir Han'ın sahnalarının üzeri tonozla örtülmüştür ve ortadaki yüksek tutulan sahnının tonozu alttan kemerlerle desteklenmiştir. Bucak'taki Top Sarnıç dışındaki bütün sarnıçlar tonozla örtülmüş ve Yokubaşı Sarnıcı dışındakiler alttan kemerle desteklenmiştir. Ak Sarnıç ve Çifte Sarnıç hem içten hem dıştan tonoz örtülüdür. Kuyucak Sarnıcı ve Yokuşbaşı Sarnıcı içten tonoz dıştan düz dam şeklinde yapılmışken, Beşkonak Sarnıcı ve Selçuklu Sarnıcı içten tonoz dıştan beşik çatılı bir düzenlemeye sahiptir.

3.3.3.4- Külâh

Katalogumuzdaki yapılarda külâh kullanımı, minare ve minberlerde görmekteyiz. Minarelerin petek kısımları genellikle konik çinko bir külâh ile kapatılmıştır. Ancak Çeltikçi Hamidiye Camii mihrabı soğanımsı bir şekilde ve tuğla malzeme ile yapılmıştır. Ayrıca Gölhisar Hacı Musa Camii'nin de külâhı cam ile kaplanmıştır. Ahşaptan yapılan minberlerin külâhları ya konik ya da piramidal olarak yapılmıştır.

²⁶⁷ N.Seçkin, a.g.m., s. 148.

3.4- Yapı Elemanları

3.4.1- Kapılar

İlçelerdeki yapıların genellikle tek girişi bulunmakta ve camilerin ana girişleri genellikle kuzey cephenin ortasında yer almaktadır. Kapılar, ilçelerdeki yapılar gibi sade ve gösterişsizdir. Dikdörtgen formlu kapılar genellikle iki kanatlı olarak yapılmış ve kapıların üstü düz lentolu, yuvarlak kemerli veya basık kemerli olarak düzenlenmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii'nde doğu cephenin kuzey köşesinde yer alan, üzerinde boş yer kalmayacak şekilde süslü olan giriş kapısı oldukça dikkat çekicidir. Yapılar arasında tek kanatlı kapı uygulaması sadece Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde görülmektedir. Ayrıca Bucak Top Sarnıcı'nın tek kanatlı demir giriş kapısı sonradan yapılmıştır.

3.4.2- Pencereler

İlçelerdeki yapılardaki pencereler aydınlatma sağlamanın yanı sıra, yapıların sade cephelerine hareketlilik katan önemli unsurlardan biridir. Pencereler iki veya tek sıra olarak dikdörtgen formlu örneklerin yanı sıra, mazgal ve kare şeklinde açıklık şeklinde örnekleri bulunmaktadır. Cami ve kamu yapılarındaki pencerelerin hepsi ahşap doğramalıdır. Çeltikçi Hamidiye Camii ve Ağlasun Mülazımoğlu Camii sivri kemerli tek sıra pencere uygulamasına örnektir. Kemer İbrahim Çavuş Camii, Çavdır Dengere Eski Camii ise iki sıra pencere uygulamasına örnek gösterebiliriz. Cumhuriyet Dönemi kamu yapılarının en önemli unsurları pencere uygulamasıdır. Çeltikçi Hükümet Konağı'nda basık kemerli, Kemer Elmacık Köyü İlkokulu'nda düz lentolu çok sayıda pencere uygulamasına yer verilmiştir. Ayrıca Bucak'taki sarnıçlarda kare şeklinde pencere açıklıkları da görülmektedir.

İlçelerde bazı örneklerde dikdörtgen formlu düz lentolu pencere uygulamasının yanı sıra mazgal pencerelere de yer verilmiştir. Bucak İncir Han ve Susuz Han ile Gölhisar Hacı Hasan Cami üst kısım pencereleri, mazgal pencere uygulamasına örnek yapılarıdır.

3.4.3- Mihraplar

İlçelerdeki camilerin güney duvarının ortasında yer alan mihrapların hepsi yarım daire formlu niş şeklindedir. Mihraplar taş, ahşap ve alçı malzemedan yapılmıştır.

Mihraplar dışta, cepheden çıkıntı yapmazken, içte, hemen hemen hepsi harime doğru taşırılmıştır. Sadece Çavdır Eski Bayır Camii'nde mihrap dışta ve içte taşıntı yapmaz.

Dikdörtgen biçimli mihrapların kavsarası Çavdır Dengere Eski Camii'nde testere dişi şeklinde, Kemer İbrahim Çavuş Camii'nde ve Çavdır Bayır Köyü Eski Camiinde profilli olarak düzenlenmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii, Çavdır Bayır Köyü Eski Camii ve Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii mihrapları taştandır. Kemer Elmacık Köyü Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi mihrapları ahşap mihraplara örnektir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çeltikçi Hamidiye Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Tefenni Çarşı Camii mihrapları alçıdan kalıplama tekniği ile yapılmıştır. Gölhisar Hacı Hasan Caminin özgün olmayan mihrabının üzeri günümüz seramikleriyle kaplıdır. Ayrıca Gölhisar Hacı Musa Camii alçı mihrabı ile Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi ahşap mihrabı orijinal değildir. Çavdır Dengere Eski Camii mihrabı üzerine yapılmış zengin kalem işi süslemeleri ve Kemer İbrahim Çavuş Camii mihrabı üzerine yapılmış zengin alçı ve kalem işi süslemeleri önem arz etmektedir.

3.4.4- Minberler

Katalogumuz içersisinde yer alan camilerin hepsinin minberi ahşaptandır. Minberler harimin güneybatısında ya duvara bitişik ya da serbest olarak yer almaktadır. Çavdır Dengere Eski Camii minberi mihrapla batı penceresi arasında, Ağlasun Mülazımoğlu Camii minberi ise sonradan eklenen birim ile mihrabın batı penceresi arasında serbest olarak bulunurken, diğer camilerde batı duvara bitişiktir.

Çavdır Dengere Eski Camii dışındaki yapıların minberi orijinal olmayıp, sonradan basit işçilik ile yapılmıştır. Çavdır Dengere Eski Cami ahşap minberi atnalı kemerli kapısı, zengin kalem işi süslemeleri ve ajurlu korkuluklarıyla önem arz etmektedir. Minberlerin süpürgelik kısımları düz veya kemerli açıklık şeklinde yapılmıştır. Köşk kısımları ise baldaken şeklinde düzenlenmiş ve üzeri piramidal veya konik külah ile sonlandırılmıştır.

3.4.5- Vaaz Kürsüleri

İlçelerdeki camilerin güneydoğusunda yer alan vaaz kürsüleri, bazılarında ahşaptan, bazılarında ise taştandır. Ağlasun Mülazımoğlu Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde vaaz kürsüsü bulunmamaktadır. Gölhisar Hacı Musa Camii ve

Çeltikçi Hamidiye Camii taş malzeme ile yapılmışken, diğer camilerde ahşaptandır. Vaaz kürsülerinin birçoğu özgün olmayıp, yakın zamanda basit işçilik ile yapılmıştır. Çavdır Dengere Eski Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Çeltikçi Hamidiye Camii'nin vaaz kürsüleri özgünlüğünü koruyup ufak onarımlarla günümüze gelebilmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde vaaz kürsüleri kare şeklinde yapılmıştır. Çeltikçi Hamidiye Camii ve Tefenni Çarşı Camii'nde vaaz kürsüleri çeyrek daire şeklindedir. Gölhisar Hacı Musa Camii ve Çavdır Bayır Köyü Eski Camii vaaz kürsüleri çokgen şeklinde düzenlenmiştir.

3.4.6- Mahfiller

İlçelerdeki camilerde mahfiller ahşap malzemedan kuzey duvarına dayalı olarak yapılmıştır. Mahfiller genellikle kuzey duvarı önüne doğu-batı yönünde uzanmaktayken, yalnızca Kemer Elmacık Köyü Camii'nde "U" şeklinde düzenlenmiştir. Mahfiller güney yönde alttan ahşap sütunlar ile taşınmaktayken, doğu, batı ve kuzey cephelerde duvara oturmaktadır.

Mahfil katına çıkış, bazı yapılarda harimin içinden bazılarında yapının dışından ayrı bir kapı ile, bazı yapılarda ise hem içerden hem de dışarıdan ayrı bir kapı ile sağlanmaktadır. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çavdır Dengere Eski Camii ve Gölhisar Hacı Hasan Camii'nde mahfil katına yapının dışından ayrı bir kapı ile geçilmektedir. Çavdır Bayır Köyü Eski Camii, Tefenni Çarşı Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Gölhisar Hacı Musa Camii'nde mahfile harimin kuzeyine yerleştirilen merdivenlerle çıkılmaktadır. Çeltikçi Hamidiye Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde mahfile hem harimin kuzeyine yerleştirilen merdivenlerle hem de dıştan ayrı bir kapı ile geçilmektedir.

Çavdır Bayır Köyü Eski Camii'nde mahfilin ortasında güneye doğru taşıntılı, yarım daire şeklinde balkon çıkması bulunmaktadır. Çavdır Dengere Eski Camii'nde ise mahfilin doğusunda güneye doğru dikdörtgen şeklinde balkon çıkma yer almaktadır. Kadınlar mahfilinde yer verilen balkon çıkımlar Anadolu'daki camilerde yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Denizli Çal Kocaköy Köyü Camii (1800-1801)²⁶⁸, Denizli Bozkurt Baklankuyucak Köyü Camii (1814-1815)²⁶⁹, Konya Sarayönü Pir Hüseyin Bey

²⁶⁸ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 55-61; Ş. Çakmak, Çal-Kocaköy..., s. 808-816.

²⁶⁹ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 72-77.

camii (1408)²⁷⁰, Konya Ahi Elvan Camii (14. yy sonu)²⁷¹, Beyşehir Bayındır Köyü Camii (1365)²⁷², Çanakkale Ayvacık Yeşilyurt Köyü Camii²⁷³, Isparta Mimar Sinan (Firdevs Bey) Camii (1561-1565-1569)²⁷⁴ ve Bodrum Kızılhisarlı Mustafa Paşa Camii (1723-1724)²⁷⁵ kadınlar mahfilinde yarım daire şeklinde balkon çıkmaya yer verildiği görülmektedir.

Denizli Acıpayam Yazır Kasabası Çarşı Camii²⁷⁶, Denizli Güney Belenardıç Köyü Camii²⁷⁷, Konya Beyşehir Köşk Köyü Mescidi²⁷⁸ ve Konya Garip Nasrullah Camii (1819)²⁷⁹ kadınlar mahfili, dikdörtgen şeklinde balkon çıkmalarının bulunduğu örneklerdendir.

Mahfilin güneyinde ahşap çıtalarla oluşturulmuş korkuluk bulunmaktadır. Yapılar arasında bir tek Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi'nde mahfil uygulaması bulunmamaktadır.

3.4.7- Minareler

İlçelerdeki, Çavdır Bayır Köyü Eski Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi dışındaki camilerde minare bulunmaktadır. Bazı yapılarda cami cephesine bitişikken bazılarında ayrı olarak yapılmıştır. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde minareler yapıdan ayrı olarak yapılmıştır.

Minareler taş, tuğla ve son dönemdekiler de çimento ile yapılmıştır. Çavdır Dengere Eski Camii, Gölhisar Hacı Hasan Camii ve Gölhisar Hacı Musa Camii minareleri kesme taş ile yapılmıştır. Çeltikçi Hamidiye Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii ve Kemer İbrahim Çavuş Camii minareleri tuğla ile inşa edilmiştir. Ağlasun Mülazımoğlu Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nin minareleri çimento ile yapılmıştır.

²⁷⁰ R. Duran, Konya Sarayönü..., s. 48-50.

²⁷¹ *Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Cilt:1, Ankara 1983, s. 346-354.

²⁷² Y. Erdemir, Konya-Beyşehir Bayındır..., s. 193-207.

²⁷³ Zeki Uysal, "Yeşilyurt Köyü Camii", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XIV/1, İzmir 2005, s. 310-329.

²⁷⁴ B. Çok, a.g.t., s. 33-37.

²⁷⁵ Cengiz Gürbıyık, *Bodrum Yarımadası'ndaki Türk Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2007, s. 164-182.

²⁷⁶ Ş. Çakmak, a.g.t., 62-71; K. Pektaş, Acıpayam ve Çevresindeki..., s.422-424.

²⁷⁷ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 88-94.

²⁷⁸ Y. Önge, Anadolu'da..., s. 291-296.

²⁷⁹ Y. Altın, a.g.t., s. 57-60.

Ağlasun Mülazımoğlu Camii'nin ve Gölhisar Hacı Musa Camii minaresi çokgen kaideliyken, diğer yapıların hepsinin minaresi kare kaidelidir. Gövdeleri genellikle silindirik olarak yapılmışken, çokgen gövdeli olanlar da vardır. Ağlasun Mülazımoğlu Camii ve Çavdır Dengere Eski Camii minarelerinin gövdesi çokgen iken, konumuza giren diğer camilerin minare gövdeleri silindiriktir. Minarelerin hepsi piramidal veya konik külâh ile sonlandırılmıştır. Ancak sadece Çeltikçi Hamidiye Camii'nde soğanımsı bir külâh kullanılmıştır.

3.5- Süsleme

Burdur'un ilçelerindeki yapılardan camiler zengin kalem işi süsleme örnekleri gösterirken, hanların taş süslemeleri Selçuklu taş süsleme sanatının en güzel örneklerindedir. Kataloğumuz içerisinde yer alan sarnıçlar ile kamu yapılarında herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır. Yapılar üzerinde taş, ahşap, alçı ve kalem işi süsleme örneklerine yer verilmiştir.

3.5.1- Taş Süsleme

İlçedeki yapılar içinde en zengin taş süsleme örnekleri Bucak İncir Han ile Susuz Han taç kapılarında görülmektedir. Bu süslemerde geometrik, bitkisel ve figürlü örnekler görülmektedir. Taçkapıların kenarları şeritlere ayrılmış ve her şerit üzerine geometrik geçme motifleri uygulanmıştır. Susuz Han'ın dıştan ikinci şeridi ile İncir Han'ın taç kapısının dördüncü şeridi üzerinde yüzeysel olarak işlenmiş geçme motifleri ile şerit üzerindeki bezemelerde kırık çizgilerin birbiriyle kesişmesiyle oluşturulmuş yarım altı kollu yıldız motifleri bulunmaktadır. Altı kollu yıldız uygulamasının benzer örneklerine Kayseri Sultan Han avlu ve kapalı bölüm portaline ile Avanos Sarı Han avlu portalinde yer verilmiştir²⁸⁰. İncir Hanı taçkapısının dıştan birinci şeridi üzerinde yer alan meander motifinin benzerini Aksaray Sultan Hanı avlu portalinde görmekteyiz²⁸¹. Susuz Han'ın taç kapısının birinci, üçüncü ve dördüncü şeritlerinde geometrik geçme motifleri yer almaktadır. Anadolu Selçuklu kervansaraylarında oldukça sık kullanılan bu geçme motiflerinin benzer örneklerine Aksaray Sultan Han²⁸², Kayseri Sultan Han²⁸³, Kayseri Karatay Han²⁸⁴, Ağzıkara Han²⁸⁵, Avanos Sarı Han²⁸⁶ ve Evdir Han²⁸⁷

²⁸⁰ A. Ş. Duymaz, a.g.t, s. 39.

²⁸¹ K. Erdmann, a.g.e., s. 109.

²⁸² A. Durukan, Sultan., s. 141-160.

²⁸³ M. K. Özergin, a.g.m., s. 162; K. Erdmann, a.g.e., s. 95.

²⁸⁴ M. K. Özergin, a.g.m., s.154; M. Denктаş, a.g.m., s. 359-379.

taçkapılarında görmekteyiz. İncir Han taç kapı kemerinde geçme motiflerinin oluşturduğu geometrike palmet motifleri ve Susuz Han'ın kemer ile şerit arasında üzeri ajur tekniği ile yapılmış, geometrik motiflerle bezenmiş kabaralar, geometrik motifin uygulandığı örneklerdir. Susuz Han taç kapı kemeri, kemer ve kavsara arasındaki kısım ile hem İncir han hem de Susuz Han mihrabiye üstündeki şeritler içerisinde rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel süsleme motiflerine yer verilmiştir. Ayrıca Sütunçe başlıklarının üstünde ortasında lotus-palmet ve sekiz kollu yıldız motifleri ile bezeli gülbezek motifi, hem geometrik hem de bitkisel motiflerin bir arada kullanıldığı bir örnektir. Madalyon içerisindeki lotus-palmet uygulamasının benzer örneği Aksaray Sultan Hanı avlu taçkapısında yer almaktadır²⁸⁸. İncir Hanı taçkapı kemerinin altında yüksek kabartma olarak yer alan aslan ve güneş kompozisyonu başka yapılarda görülmemektedir. Türklerin Önasya ve İran'a gelmesinden sonra yaygınlaşan ejder motifi, Selçuklu eserlerinde sıkça kullanılmış, bu ejder motifleri Selçuklu sanatında yılan gibi ayaksız ve ön ayakları olan kanatlı veya kanatsız ejderler olarak işlenmiştir²⁸⁹. Bucak'ta yer alan Susuz Han taçkapısında ejder figürlerine yer verilmiştir. Susuz Han taçkapısının dıştan üçüncü bordürü üzerinde yarım kollu yıldız kartuşun içerisinde yer alan ejderler, gezegen veya burç sembolleri ile birlikte verilen tasvirlerde, cauhezari²⁹⁰ temsil etmektedir²⁹¹. Ejder motifi bu şekilde Cizre Köprüsü, Alanya Oba Köy Medresesi ve Selçuklu Dönemi'nden günümüze gelen bir ayna üzerinde de tasvir edilmiştir²⁹². Susuz Han taçkapısının iki yanındaki mihrabiyelerin kemerlerinin üzerinde bulunan ejder ve ortasındaki insan başı motifleri bereketi simgelemektedir²⁹³. Ejder motifinin bu şekilde kullanımına Kayseri Sultan Han mescidinin kemerinde²⁹⁴ ve Kayseri Karatay Han (1240)²⁹⁵ avlu taçkapısında rastlamaktayız. Mihrabiyenin üst kısmında ise karşılıklı iki melek figürü bulunmaktadır. Güner İnal, melekler ile ejderler arasında bir bağlantı kurarak, meleklerin semavi alemi tasvir ettiği, onların getireceği yağmur ve bereketin

²⁸⁵ K. Erdmann, a.g.e., s. 101; B. Deniz, Ağzıkara..., s. 321-358.

²⁸⁶ T. Özgüç, a.g.e., s. 379-383; A. Karaçağ, a.g.e., s. 211-235.

²⁸⁷ A. Demir, Evdir..., s. 13-17; O. Eravşar, a.g.m., s. 419-433.

²⁸⁸ A. Ş. Duymaz, a.g.t., s. 40.

²⁸⁹ G. İnal, a.g.m., 157.

²⁹⁰ Cauzehir, Saturn, Jüpiter, Mars, Venüs, Merkür, Ay ve Güneş gezegenlerinden sonra sekizinci gezegen olarak kabul edilir. Bkz. Gönül Öney, "Anadolu Selçuklu Sanatında Ejder Figürleri", *Belleten*, Cilt: 33, Sayı: 129-132, Ankara 1969, s. 191.

²⁹¹ G. Öney, Anadolu Selçuklu Sanatında..., s. 191.

²⁹² G. Öney, Anadolu Selçuklu Sanatında..., s. 179-181.

²⁹³ G. İnal, a.g.m., s. 163-164.

²⁹⁴ G. Öney, Anadolu Selçuklu Sanatında..., s. 174-175.

²⁹⁵ G. Öney, Anadolu Selçuklu Sanatında..., s. 175-176.

sembolü olduğunu belirtmektedir²⁹⁶. Her iki hanın portal nişinin kenarlarında yer alan sütunceler üzerinde, akant yapraklı sütun başlıkları bulunmaktadır. Bu sütuncelerin benzer örneklerini Ak Han²⁹⁷, Aksaray Sultan Han²⁹⁸ ve Tokat Hatun Han (1238-1239)²⁹⁹ da görmekteyiz³⁰⁰. İncir Hanı taçkapı kavsarası istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiş, içe doğru yivli tonozdan oluşturulmuştur. Anadolu Selçuklu kervansaraylarında bu şekilde istiridye kabuğu şeklinde düzenlenmiş kavsara örneğine rastlanmazken, Şarapsa Han'ın³⁰¹ taçkapısında gördüğümüz tonoz şeklinde düzenlenmiş kavsarası, buna en yakın örnek olarak gösterilebilir. Kervansaraylar dışında baktığımızda, Kırşehir Aşık Paşa Türbesi'nin (1333)³⁰² taçkapı kavsarası, İncir Han'da olduğu gibi istiridye kabuğu şeklinde düzenlendiğini görmekteyiz. Susuz Hanı taçkapı kavsarası mukarnas dolgulu düzenleme Anadolu Selçuklu kervansaraylarının birçoğunda karşımıza çıkmaktadır. Evdir Han³⁰³, Alay Han³⁰⁴, Aksaray Sultan Han³⁰⁵, Kayseri Sultan Han³⁰⁶, Kayseri Karatay Han³⁰⁷, Ağzıkara Han³⁰⁸, Avanos Sarı Han³⁰⁹ ve İshaklı Han³¹⁰ taç kapıları mukarnas dolgulu taçkapı örneklerindedir.

Camilerde taş süslemenin daha basit örneklerini görmekteyiz. Çavdır Dengere Eski Camii mihrabı, mihrabiyesi ve cümle kapısını çevreleyen silmeler ile Çeltikçi Hamidiye Camii'nde profilli saçaklar ve kuzey cepheyi ikiye bölen profilli silmeler dekoratif bir görünüm katmaktadır. Ayrıca Çavdır Dengere Eski Camii cümle kapısında sivri kemer altında kabartma çarkıfelek motifi bulunmaktadır.

3.5.2- Ahşap Süsleme

İlçelerdeki ahşap süsleme örneklerini camilerin kapı, mahfil korkulukları, minber ve tavanlarında görmekteyiz. Camilerin kapıları genellikle sade bırakılmışken, Çavdır Dengere Eski Camii'nin ahşap kapısı ahşap süsleme sanatının Burdur'daki en

²⁹⁶ G. İnal, a.g.m., s. 168, 169.

²⁹⁷ A. Demir, Ak., s. 9-13; A. Durukan, Ak Han'ın., s.143-160; A. A. Bayhan, a.g.m., s. 287-303.

²⁹⁸ A. Durukan, Altınapa., s. 141-160.

²⁹⁹ Ali Taştan, *Türkiye Selçukluları Zamanında Tokat ve Çevresindeki Kervansaraylar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2010, s. 48-52.

³⁰⁰ A. Ş. Duymaz, a.g.t., s. 40.

³⁰¹ A. Demir, Şarapsa., s. 24-28.

³⁰² Lokman Tay, a.g.t., s. 30-33.

³⁰³ A. Demir, Evdir., s. 13-17.

³⁰⁴ M. K. Özergin, a.g.m., s. 145.

³⁰⁵ A. Durukan, Sultan., s. 141-160.

³⁰⁶ M. K. Özergin, a.g.m., s. 162; K. Erdmann, a.g.e., s. 95.

³⁰⁷ M. K. Özergin, a.g.m., s.154; M. Denктаş, a.g.m., s. 359-379.

³⁰⁸ K. Erdmann, a.g.e., s. 101; B. Deniz, Ağzıkara., s. 321-358.

³⁰⁹ T. Özgüç, a.g.e., s. 379-383; A. Karaçağ, a.g.e., s. 211-235.

³¹⁰ M. K. Özergin, a.g.m., s. 153.

güzel örneklerindedir. Üzerinde boş yer kalmayacak şekilde süslenen kapı, altı kollu yıldız, servi ağacı ve kıvrım dal motifleriyle bezenmiştir. Ayrıca daha basit bir şekilde işlenmiş olan Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi kapısının üzerinde geometrik ve çiçekli süsleme motifleri bulunmaktadır.

Mahfil ve minber korkuluklarında, boğumlu veya “S” kıvrımlı ahşaplarla oluşturulmuş süslemeler bulunmaktadır. Çavdır Bayır Köyü Eski Camii mahfili ve minber köşkü ile Gölhisar Hacı Musa Camii mahfili korkulukları “S” kıvrımlı ahşaplarla oluşturulmuştur. Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii müezzin mahfili, Çeltikçi Hamidiye Camii mahfili, Kemer Elmacık Köyü Camii mahfili, Kemer İbrahim Çavuş Camii kadınlar mahfili ve müezzin mahfili korkulukları boğumlu olarak yapılmıştır. Camii Çavdır Dengere Eski Camii minber köşkü kasnağındaki palmet motifleri dikkat çekicidir. Camilerde giriş ile sütunların arasında yer alan yastıklar ve konsollar profilli olarak yapılmıştır. Çavdır Dengere Eski Camii, Kemer Elmacık Köyü Camii ve Kemer İbrahim Çavuş Camii’nde iç bükey ve dış bükey profilli yastıklar girişler arasında profilli konsollara yer verilmiştir. Çavdır Dengere Eski Camii profilli yastıklarının ortasında ahşapların iç doğru kıvrılmasıyla palmet motifleri oluşturulmuştur. Profilli yastık uygulaması Anadolu’da yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Konya Doğan Hisar Ulu Camii (1548)³¹¹, İzmir Eski Furunlu Köyü Hacı İbrahim Camii (1672-1673)³¹², Denizli Çivril Bayat Köyü Camii (1872-1873)³¹³, Konya Sarayönü Pir Hüseyin Bey camii (1408)³¹⁴, Aksaray Eşmekaya Ulu Camii³¹⁵, Ankara Aslanhane Camii (1289/90)³¹⁶ ve Ankara Ahi Elvan Camii (14. yy sonu)³¹⁷ profilli yastıkların yer aldığı örnekler arasındadır.

İlçelerdeki yapılarda göbekli tavan uygulaması sadece Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi’nde görülmektedir. Mescidin tavanı ince çıtalarla karelere ayrılarak, tavan ortasına sekizgen ahşap tavan göbeği yerleştirilmiştir ve göbeğin üzeri dokuz kollu yıldız oluşturan baklava dilimleri ile bezenmiştir. Denizli Baklan Boğaziçi Kasabası Eski Camii (1774-1775)³¹⁸, Denizli Çivril Savran Köyü Camii (1798-1799)³¹⁹, Denizli

³¹¹ Y. Erdemir, *Nakışlı Ahşap..*, s. 381-397.

³¹² Ş. Çakmak, *Eski Furunlu..*, s. 11-21.

³¹³ S. Cirtil, a.g.m., s. 115-124.

³¹⁴ R. Duran, *Konya-Sarayönü..*, s. 48-50.

³¹⁵ Bekir Deniz, “Aksaray’da (Niğde) Ahşap Sütunlu İki Köy Camii”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: IV, İzmir 1988, s. 38-43.

³¹⁶ *Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I*, Ankara 1983, s. 346-364.

³¹⁷ M. Öztop, a.g.t., s. 32-33.

³¹⁸ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 78-84; F. Beykal, a.g.m., s. 73-90.

Çal Kocaköy Köyü Camii (1800-1801)³²⁰, Manisa Soma Hızır Bey Camii (1791-1792)³²¹, Yozgat Cevahir Ali Efendi Camii³²², Yozgat Başçavuşoğlu Camii³²³, Konya Dolap Mektep Mescidi (1880-1881)³²⁴, Konya Polatlar Hatip Camii (1813)³²⁵ ve Manisa Kula Hacı Abdurrahman Camii (1574-1575)³²⁶ tavan göbeğinin uygulandığı cami örneklerinden bir kaçıdır.

3.5.3- Alçı Süsleme

İlçelerde alçı uygulamasını mihraplarda, pencere üstlerinde, madalyonları ve pencereleri çevreleyen silmelerde görmekteyiz. Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Tefenni Çarşı Camii alçı mihrapları silmelerle hareketlendirilmişken, Çeltikçi Hamidiye Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii mihrapların zengin alçı süslemeleriyle göze çarpar. Çeltikçi Hamidiye Camii mihrabı, iki kenarında yer alan sütunları ve akantus yapraklı başlıkları, kavsara kemeri, alınlık kısmındaki bitkisel bezemeler ve üçgen alıklık şeklinde profilli olarak düzenlenen tepelik kısmı alçı süslemeleri önem arz etmektedir. Kemer İbrahim Çavuş Camii mihrabı, iki kenardaki sütunların volütlü, akantus yapraklı sütun başlıkları, mihrabı çevireleyen düğümlü silme, mihrap kavsarasındaki palmet ve kıvrımlı bitkisel motifleri, mihrabın üstündeki girintili çıkıntılı yuvarlak kemeri ile kemer üzerindeki yıldız motifleriyle alçı süslemenin en güzel örneklerinden birini sergilemektedir. Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Çeltikçi Hamidiye Camii'nde yer alan volüt ile akantus yapraklarından oluşan sütun başlığı uygulamasının benzer örneklerini İzmir Başdurak Camii (17. yüzyıl ikinci yarısı)³²⁷, İzmir Hisar Camii (16. yüzyıl)³²⁸ mihrabın iki yanındaki sütunlarda ve duvara bitişik sütunlarda, Burhaniye Koca Camii (1781-1782)³²⁹, İzmir Damlacık Camii, Manisa Göktaşlı Camii (1493-1494)³³⁰, Denizli

³¹⁹ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 46-54.

³²⁰ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 55-61. Ş. Çakmak, Çal-Kocaköy..., s. 808-816.

³²¹ R. Arık, Batılılaşma Dönemi Türk., s. 10-22.

³²² R. Arık, Batılılaşma Dönemi Türk., s. 23-25.

³²³ R. Arık, Batılılaşma Dönemi Türk., s. 26-28.

³²⁴ Y. Altın, a.g.t., s. 159-161.

³²⁵ Y. Altın, a.g.t., s. 36-40.

³²⁶ Serap Erçin, *Kula İlçesi'ndeki Türk Dönemi Yapıları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2008, s. 21-24

³²⁷ L. Bulut, a.g.m., s. 5-6.

³²⁸ L. Bulut, a.g.m., s. 4-5.

³²⁹ Özgür Mehmet İrkin, *Burhaniye'de Türk Devri Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2006, s. 24-30.

³³⁰ Manisa Göktaşlı Camii'nin alçı süslemelerin sonradan 1923 yılında yapıldığı bilinmektedir. Bkz. Hakkı Acı, *Manisa'da Türk Devri Yapıları*, Ankara 1999, s. 138-145.

Kızılcabölük Camii (19. yy.)³³¹ mihrabının iki yanındaki sütunlarda ve Konya Aziziye Camii'nin (1874)³³² duvara bitişik sütunlarında görmekteyiz.

Ağlasun Mülazımoğlu Camii, Çeltikçi Hamidiye Camii, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde madalyonlar alçı silmelerle çevrilmiştir. Tefenni Çarşı Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii mihrabının kavsarasında yer alan barok tarzda yapılmış alçı bitkisel süsleme motifi Burdur merkez yapılarında yoğun şekilde kullanılmıştır. Burdur merkezdeki Hecin Dede Camii, Şeyh Sinan camii, Taşdemir Camii ve Gazi Camisi benzer alçı süsleme motifinin görüldüğü örneklerdir. Buna benzer alçıdan barok tarzda yapılmış süslemelere, Kemer Elmacık Köyü Camii ve Çeltikçi Hamidiye Camii harim pencereleri üstlerinde de yer verilmiştir. Osmanlının geç dönem yapılarında sıklıkla kullanılan bu barok tarzdaki bitkisel süslemelere Afyon Dazkırı Kızılören Camii(1894-1895) mihrap kavsarasında, Isparta Uluborlu Alaaddin Camii (1927)³³³ mihrap kavsarasında, Uşak Kurşunlu Camii³³⁴ mihrap kavsarasında, İzmir Kemeraltı Camii (1671)³³⁵ pencere üstlerinde, İzmir Hisar Camii pencere üstlerinde, Konya Aziziye Camii³³⁶ pencere üstlerinde ve Manisa Aynı Ali Camii (1616)³³⁷ mihrap alınlığında rastlanmaktadır. Ayrıca Tefenni Çarşı Camii yalancı kubbesi ortasında yer alan alçı tavan göbeği bitkisel motiflerle bezenmiştir.

3.5.4- Kalemîşi Süsleme

Katalogumuzdaki yapılar arasında Çavdır Dengere Eski Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii kalemîşi süslemelerin zengin örneklerini sergilerler. Kemer Elmacık Köyü Camii'nde kalemîşi süsleme yalnız ahşap üzerine uygulanmıştır. Çavdır Dengere Eski Camii'nde kalem işi süslemeler ahşap ve taş mihrap üzerine uygulanırken, Kemer İbrahim Çavuş Camii'nde hem ahşap hem de duvar üzerine işlenmiştir. Kemer Elmacık Köyü Camii ile Kemer İbrahim Çavuş Camii tavanları üzerine işlenen kalem işi süslemeler estetik kaygı taşımadan basitçe yapılmış süslemelerdir. Elmacık Köyü Camii tavanında vazodan çıkan stilize çiçek, ibrik,

³³¹ Emine Naza Dönmez, "Denizli Kızılcabölük Camileri ve Alçı Süslemeleri", *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: 16, İstanbul 2003, s. 63.

³³² Y. Altın, a.g.t., s. 136-141.

³³³ B. Çok, a.g.t., s. 84-87

³³⁴ Uşak Kurşunlu Camii'nin süslemeleri 19 yy.'ın ikinci yarısı ile 20. yy.'ın başlarına tarihlenmektedir. Bkz. Kasım İnce, *Uşak'ta Türk Mimarisi*, Isparta 2004, s. 33-36.

³³⁵ L. Bulut, a.g.m., s. 3-4.

³³⁶ Y. Altın, a.g.t., s. 136-141.

³³⁷ Manisa Aynı Camii mihrap süslemelerinin 1888 yılında yapıldığı bilinmektedir. Bkz H. Acun, *a.g.e.*, s. 244-249.

çarkıfelek ve taç yapraklı çiçek motifleri görülürken, İbrahim Çavuş Camii'nde stilize çiçek motifleri bulunmaktadır.

İbrahim çavuş camii duvarlarında barok tarzda yapılmış bitkisel süslemeler, yazılar, kartuşlar, zencerek motifi ve mimari tasvire yer verilmiştir. Mihrabın batısında “sonsuz yaşam”³³⁸ sembolü olan hurma ağacı motifi yer almaktadır. Denizli Baklan Boğaziçi Kasabası Eski Camii (1774-1775)³³⁹ harim batı duvarında, Denizli Baklan Tekke Camii (18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyılda)³⁴⁰ harim duvarlarında ve Manisa Kula Emre Köyü Eski Camii (1547-1548)³⁴¹ harim batı duvarında hurma ağacı motifleri bulunmaktadır. Harimin batı duvarında Medine tasvirine yer verilmiştir. Medine tasviri Burdur dışında Manisa Soma Hızır Bey Camii (1791-1792)³⁴² ön revakı, Manisa Kula Kurşunlu Camii (1496)³⁴³ mihrabının doğusunda, Denizli Kızılcabölük Dere Camii ve İzmir Bademli Kızılcızade Mehmet Ağa Camii (1811)³⁴⁴ harim girişinin doğusunda yer almaktadır. Çavdır Dengere Eski Camii tavanı, mihrap, minber, vaaz kürsüsü, mahfil, pencere söve ve lentoları kalemişi ile bezenmiştir. Kalem işi süslemelerde kıvrık dal, palmet, yaprak, stilize çiçek, penç ve hatai ile karanfil, lale gibi natüralist çiçek motiflerine yer verilmiştir. Son cemat yeri ve harim tavanında, yastık ve konsollar arasında tavanı dolanan bordürler üzerinde yer alan palmet süslemelerin benzer örneğine Denizli Baklan Boğaziçi Eski Camii'nin (1774-1775) harim duvarıyla tavan arasındaki kirişlerin ve destekler üzerine oturan ana kirişlerin yan sahnelerine bakan yüzeylerinde görmekteyiz. Ayrıca Dengere Eski Camii mahfilinin doğusunda bulunan balkon çıkmanın altındaki bordür üzerinde yer alan kıvrık yaprak ve karanfil motifi uygulamasının benzer bir uygulaması yine Denizli Baklan Boğaziçi Eski Camii orta sahnin tavan kaplaması pervazları üzerinde görülmektedir.

Çavdır Dengere Eski Camii ve Çeltikçi Hamidiye Camii mihrabında ortasından kandil sarkan kandil motifi bulunmaktadır. Ortasından kandil sarkan perde motifi

³³⁸ R. Eser Gültekin, “Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri ve Mimaride Değerlendirilmesi”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/5, 2008, s. 9-31.

³³⁹ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 78-84; F. Beykal, a.g.m., s. 73-90.

³⁴⁰ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 99-102.

³⁴¹ Kula Emre Köyü Eski Camii'nin 1808-1821 tarihli kitabesinden süslemelerin bu tarihte yapıldığı anlaşılmaktadır. Bkz. S. Erçin, a.g.t., s. 15-20.

³⁴² R. Arık, *Batılılaşma Dönemi Türk..*, s. 10-22.

³⁴³ Kurşunlu Camii 1496 yılında inşa edilmiş olup 1780 yılında onarım görmüştür ve camideki kalem işi süslemelerinde bu onarımlar sırasında yapıldığı düşünülmektedir. Bkz. S. Erçin, a.g.t., s. 8-11.

³⁴⁴ Bademli Kızılcızade Mehmet Ağa Camii'nin süslemelerinin yapılış tarihinin 1874-1875 tarihinde yapıldığı düşünülmektedir. Bkz. İnci Kuyulu, “Bademli Kızılcızade Mehmet Ağa Camii (Ödemiş/İzmir)”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı 24, Ankara 1994, s. 147-158.

Osmanlı geç dönem yapıların da kullanımı oldukça sıktır. Isparta Uluborlu Alaaddin Camii (1927)³⁴⁵ mihrabı, Isparta Senirkent Hıdır Çelebi Camii (1900-1901)³⁴⁶ mihrabı, Denizli Acıpayam Yazır Camii (1802-1803)³⁴⁷ mihrabı, Denizli Güney Belenardıç Köyü Camii (1884)³⁴⁸ mihrabı, Denizli Kale Cehherpaşa Camii (1819-1820)³⁴⁹ mihrabı, Kütahya Tavşanlı Kurşun Camii mihrabı, Konya Çataloğlu Camii (1767-1768)³⁵⁰ mihrabı, Konya Hacı Hüseyin Kabasakal Mescidi (1816)³⁵¹ mihrabı, Konya Araplar Ak Camii (1907)³⁵² mihrabı, İstanbul Cihangir Camii (1889)³⁵³ mihrabı ve İstanbul Gureba Camii mihrabı (1845)³⁵⁴ ortasında kandil sarkan perde motifine yer verilen örneklerdendir. Tefenni Çarşı Camii'nde ise mihrabın iki yanındaki sütunların üzerinde, üstünde mum yanan şamdan motifi yer almaktadır. Süsleme motiflerinde, siyah, kiremit kırmızısı, beyaz, mavi ve yeşil renkler yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

3.6- Kitabeler

Katalogumuzda yer alan yapıların çoğunun inşa veya onarım kitabesi bulunmamaktadır. Yapılardan sadece Bucak İncir Han, Susuz Han ve Top Sarnıcı'nın kitabesi bulunmaktadır. İncir Han'da iki kitabe bulunmaktadır. Bunlardan giriş kapısı üstündeki kitabe inşa kitabesiyken, kapı sövesi üzerindeki kitabe tam olarak okunamamaktadır. Susuz Han'ın inşa kitabesi bulunmazken kapı sövesi üzerinde tam olarak okumayan bir kitabe bulunmaktadır. Top Sarnıcı'nda giriş kapısı üstünde yer alan kitabe inşa kitabesidir. Susuz Han kitabesi nesih yazı ile yazılmışken, İncir Han ve Top Sarnıç kitabeleri sülüs hatla yazılmıştır. Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi ve Bucak Selçuklu Sarnıcı giriş kapısı üstünde kitabelik kısmı bulunmaktadır. Camilerin, genellikle giriş cephesinde, üzeri latin harfleri ile yazılı mermer levhalar bulunmaktadır. Sonradan koyulan bu levhalar Kemer İbrahim Çavuş Camii, Gölhisar Hacı Musa Camii ve Ağlasun Mülazımoğlu Camii'nde giriş cephesinde bulunurken, Gölhisar Hacı Hasan Camii'nde batı cephede, Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii'nde ise doğu cephede yer almaktadır.

³⁴⁵ B. Çok, a.g.t., s. 84-87

³⁴⁶ B. Çok, a.g.t., s. 94-95.

³⁴⁷ R. Arık, a.g.e., s. 42-46; Ş. Çakmak, a.g.t., s. 62-71.

³⁴⁸ Ş. Çakmak, a.g.t., s. 88-94.

³⁴⁹ Ş. Çakmak, a.g.t., s.78-84.

³⁵⁰ Y. Altın, a.g.t., s. 26-29.

³⁵¹ Y. Altın, a.g.t., s. 48-50.

³⁵² Y. Altın, a.g.t., s. 197-201.

³⁵³ Okay Hatipoğlu, *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyinat*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2007, s. 65-66.

³⁵⁴ Hatipoğlu, a.g.t., s. 95-97.

SONUÇ

Bir çok uygarlığın egemenliğine sahne olan Burdur ili tarihi neolitik çağa kadar inen bir iskan yeri olmuştur. Burdur ilk olarak Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Türk egemenliğine girmiştir ve Selçuklular giriştikleri imar faaliyetleri ile bölgeyi Türkleştirmişlerdir. Daha sonra bu inşa faaliyetleri Hamidoğulları ile Osmanlı Devleti döneminde de devam etmiştir.

Burdur'un ilçelerinde yapılan incelemelerde 23 yapı tespit edilip incelemeye alınmıştır. İncelediğimiz yapılar arasında yer alan on cami, bir mescid, bir türbe, iki han, yedi sarnıç, bir ilkokul ve bir hükümet konağı plan tipi, malzeme, teknik, yapı elemanları ve süsleme açısından değerlendirilmiştir. İncelenen yapılarda Hamidoğulları Dönemi'ne ait herhangi bir eserler karşılaşılmazken, en eski örnekler ise Selçuklular Dönemi'nde inşa edilmiş olan İncir Han ve Susuz Han'dır. Diğer yapılar Osmanlı Dönemi'nde yapılmış olup, yapıların çoğu 19 veya 20. yüzyılda inşa edilmiştir.

Burdur'un ilçelerinde yer alan camiler 19. ve 20. yüzyıl özelliği gösterirken sadece Çavdır Dengere Eski Camii 17. yüzyıl veya 18. yüzyıl özelliği göstermektedir. Camiler plan bakımından cami gelişimine bir katkı sağlamamaktadır. Ancak özellikle Çavdır Dengere Eski Camii'nde yer alan yerel üslubun örneklerini taşıyan kalem işi süslemeler oldukça etkileyicidir. Dengere Camii'nin yanı sıra Çeltikçi Hamidiye camii, Kemer Elmacık Köyü Camii ve Kemer İbrahim Çavuş Camii süsleme özellikleriyle dikkat çeken yapılardır. Camilerin çoğu taş malzeme ile inşa edilmiştir. Sadece Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi kerpiç malzeme ile yapılmıştır. Camilerde, harimi örten ahşap tavan bazı örneklerde direk duvarlara otururken, bazı örneklerde ise alttan ahşap sütunlar ile taşınmaktadır. Çavdır Dengere Eski Camii, Kemer İbrahim Çavuş Camii ve Kemer Elmacık Köyü Camii'nde ahşap tavan alttan ahşap sütunlar ile taşınmaktadır. Diğer camilerde ise ahşap tavan direk duvarlara oturmaktadır.

İncelediğimiz yapılar arasında yer alan tek türbe Burdur'un Yeşilova İlçesi'nde bulunmaktadır. Ongen planlı türbe taş malzeme ile yığma tekniğinde yapılmıştır ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Anadolu'da çok az rastlanılan ongen plan tipini, Selçuklu Dönemi'nde II. Kılıçarslan Türbesi'nde ve Osmanlı Dönemi'nde III. Mustafa ile III. Selim Türbesi'nde görmekteyiz. Onacak Veli Dede Türbesi az rastlanılan ongen planının uygulaması açısından oldukça dikkat çekici bir örnektir.

Her ikisi de Bucak'ta yer alan İncir Han ve Susuz Han incelenen yapılar içerisindeki en eski örnekler olup Selçuklu Dönemi'nde inşa edilmiş hanlardır. Her iki yapıda kapalı ve açık bölümden oluşan karma hanlar grubuna girmektedir. Hanlar taş malzemeyle yapılmış ve üzerleri tonoz ile örtülmüştür. Susuz Han'da giriş aksındaki sahinin ortası dilimli bir kubbe ile kapatılmıştır. Anadolu Selçuklu kervansaraylarda yapılmış olan kubbelerden farklı olarak Susuz Han'da dilimli bir kubbenin kullanılmasa önem arz etmektedir. Yine İncir Hanı'nın da üzeri, yıkık olan giriş aksındaki sahinin ortasındaki izlerden bir kubbe ile örtüldüğü düşünülmektedir. Yapılar dıştan payandalarla desteklenmiştir. Selçuklu hanlarında olduğu gibi her iki hanın taç kapıları dışa doğru taşkın ve abidevi bir biçimde yapılmıştır.

İlçelerde yapılan incelemelerde sarnıçlara sadece Bucak ilçesinde rastlanılmıştır. Bu sarnıçların hepsi kısmi gömme sarnıçlar grubunda yer alır. Bucak'ta mevcut olan yedi sarnıçtan altısı dikdörtgen planlıyken, sadece Top Sarnıç silindirik planlıdır. Sarnıçların hepsi taş malzeme ile yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Top Sarnıç'ın üzeri kubbe ile örtülüyken diğerleri tonoz ile kapatılmıştır. İncelediğimiz yapılar arasında iki tane kamu yapısı yer almaktadır. Bunlardan biri Çeltikçi'de bulunan hükümet konağıyken, diğeri ise Kemer'in Elmacık Köyü'nde yer alan ilkokul binasıdır. Her iki kamu yapısı da iki katlı düzenlenmiş ve yine her ikisi de yan mekanların ortadaki koridora açıldığı planlamaya sahiptir. Taş malzeme ile yığma olarak yapılan bu yapıların üzeri kırma çatıyla örtülmüştür.

İncelediğimiz 23 yapı genel anlamda oldukça sade, gösterişsiz yapılardır. Ayrıca bu yapılar plan bakımından da bir yenilik göstermezler. Ancak Bucak'taki Susuz Han ve İncir Han, Selçuklu kervansaraylarının mimari ve süsleme özelliklerini yansıtan en güzel örneklerindedir. Yine Çavdır Dengere Eski Camii kalem işi süslemeleriyle büyük önem arz etmektedir. Yapıların çoğu Osmanlı'nın geç dönem mimarisini yansıtırken, süslemelerde ise yerel üsluplar karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz yapıların birçoğu onararak günümüzde de kullanılmaktadır. Ancak bazı yapıların oldukça harap bir durumda olduğu görülmektedir. Bu yapılar ise Selçuklu kervansaraylarının en önemlilerinden biri olan İncir Han, Çifte Sarnıç, Çeltikçi Hükümet Konağı ve Kemer Elmacık Köyü İlkokulu'dur. Bu yapıların yok olup kaybolmasını engellemek ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için bir an önce restorasyon çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Ayrıca bugün tescili bulunmayan Çeltikçi Hükümet Konağı'nın tescili yapılar olarak koruma altına alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acun, H. (1999). *Manisa'da Türk Devri Yapıları*, Ankara.
- Akok, M. (1946). "Kastamonu'nun Kasaba Köyü'nde Candaroğlu Mahmut Bey Camii", *Belleten*, Cilt: 10, Sayı: 38, Ankara, s. 293-301.
- Akok, M. (1973). "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser: Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve Selim II. İmareti", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XX/1, Ankara, s. 5-36.
- Altın, Y. (2009). *Konya'daki Geç Dönem Osmanlı Camileri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altın A. (1971). *Mardin'de Türk Devri Mimarisi*, İstanbul.
- Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2003), *Kültür Envanteri (Antalya Merkez)*, Antalya.
- Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2004), *Kültür Envanteri (Kaş)*, Antalya.
- Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2005), *Kültür Envanteri (Korkuteli-Elmalı)*, Antalya.
- Arel, A. (2002). *Bir Şehr-i Ruşenâbâd, Kâr-ı Anka Bir Bender (Tanzimat Öncesi İzmir Sanatında Yeni Yönelimler)*, İzmir.
- Arık, R. (1973). *Batılılaşma Dönemi Türk Mimarisi Örneklerinden Anadolu'da Üç Ahşap Cami*, Ankara.
- Arık, R. (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Ankara.
- Arıkan Z. (1988). *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir.
- Aslanapa, O. (2007). *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişmesi*, Ankara.
- Barlık, T. (2001). "Burdur Kentinin Gelişimi-1", *Burdur Araştırmaları*, Sayı:2, Burdur, s. 27-32.
- Baş, A. (2007). "Obruk Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 347-354.
- Baş, A. (1994). "Yeni Buluntuların Işığında Zazadin Han'ın Değerlendirilmesi", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (25-26 Nisan)*, Konya, s. 101-109.
- Bayhan, A. A. (2007). "Ak Han (Goncalı Hanı)", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 287-303.
- Beyazıt, M. (2002). *Denizli'de Çardak Han ve Ak Han (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Beyazıt, M. (2007). "Ankara Hacı İvaz Paşa Mescidi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 47, Sayı: 1, Ankara, s.179-201.
- Beykal, F. (1997). "Baklan Boğaziçi Eski Camii", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, Denizli, s. 73-90.
- Bilgen, M. (2005). *İzmir Şadırvan Camii Şadırvan Süslemelerinin Restorasyon Projesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Binler, H., Kılıcı, A. (1998). "Onacak Dede Tekkesi", *Yapı Dünyası*, Sayı: 41, Ankara, s. 46-49.
- Bozcu, M. M. (2010). *Burdur İlinde Türk Mimarisi: Selçuklu, Beylikler Ve Osmanlı Eserleri* (Basılmamış Uzmanlık Tezi), Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Bulut, L. (1996), "İzmir Camilerinde Alçı Süsleme", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: VIII, İzmir, s. 1-9.

- Burdur İl Yıllığı* 1967, Ankara.
- Burdur İl Yıllığı* 1973, 1974, Ankara.
- Burdur Valiliği (1955), *Burdur*, İstanbul.
- Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2007), *Kültür Envanteri Burdur İlçeler*, Burdur.
- “Burdur”, *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: 3, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982, 1535-1608.
- Bütün, Ş. (2001). *Temettuat Defterlerine Göre (H. 1260 – M. 1844) Burdur’un Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Cirtil, S. (2007). “Denizli Çivril Bayat Köyü Camii”, *Prof Dr. Haşim Karpuz Armağanı*, Kayseri, s. 115-124.
- Çakmak Ş. (1995). “Boğaziçi Kasabası Eski Cami (Baklan/Denizli)”, 9. *Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi (İstanbul 23-27 Eylül 1991) Bildiriler*, Cilt:1, İstanbul, s. 529-540.
- Çakmak, Ş. (1991). *Denizli İli’ndeki Türk Anıtları (Camiler)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çakmak, Ş. (1996). “Eski Furunlu Köyü Hacı İbrahim Camii (Bayındır/İzmir)”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: VIII, İzmir, s.11-20.
- Çakmak, Ş. (2007). “Çal-Kocaköy (Şalvan Köyü) Camii”, *Çal Sempozyumu Bildirileri (01-03 Eylül 2006)*, Denizli, s. 808-816.
- Çok, B. (2010). *Isparta ve İlçeleri Camii Süslemeleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Daş, E. (1995). “Dazkırı Yakınlarında Yayımlanmamış Ahşap Destekli İki Köy Camisi”, 9. *Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi (İstanbul 23-27 Eylül 1991) Bildiriler*, Cilt:2, İstanbul, s.1-12.
- Demir, A. (1985). “Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii”, *İlgi*, Sayı:43, İstanbul, s. 18-23.
- Demir, A. (1986). “Zazadin Han-Sadeddin Köpek Hanı”, *İlgi*, Sayı: 44, İstanbul, s. 26-31.
- Demir, A. (1986). “Obruk Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 45, İstanbul, s. 10-14.
- Demir, A. (1987). “Kadın Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 48, İstanbul, s. 14-17.
- Demir, A. (1987). “Horozlu Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı:49, İstanbul, s. 18-22.
- Demir, A. (1987). “Şarapsa Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 50, İstanbul, s. 24-28.
- Demir, A. (1988). “Evdır Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 53, İstanbul, s. 13-17.
- Demir, A. (1988). “Kırkgöz Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 54, İstanbul, s. 17-20.
- Demir, A. (1988). “Susuz Han”, *İlgi Dergisi*, S. 55, İstanbul, s. 15-19.
- Demir, A. (1989). “Akhan Denizli”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 57, İstanbul, s. 9-13.
- Demir, A. (1989). “İncir Han”, *İlgi Dergisi*, S. 56, İstanbul, 8-12.
- Demir, A. (1990). “Altınapa Han”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 61, İstanbul, s. 24-27.
- Denktaş, M. (2001). “Şıhlı Kasabası Yusuf Ağa Camii”, *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı*, Kayseri, s. 201-205.
- Deniz, B. (1988) “Aksaray’da (Niğde) Ahşap Sütunlu İki Köy Camii”, *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: IV, İzmir, s. 38-43.
- Deniz, B. (2007). “Ağzıkara Han”, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 321-358.
- Denktaş, M. (2007). “Karatay Hanı”, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, 359-379.
- Dönmez, E. N. (2003). “Denizli Kızılcaölük Camileri ve Alçı Süslemeleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı: 16, İstanbul, s. 61-74.

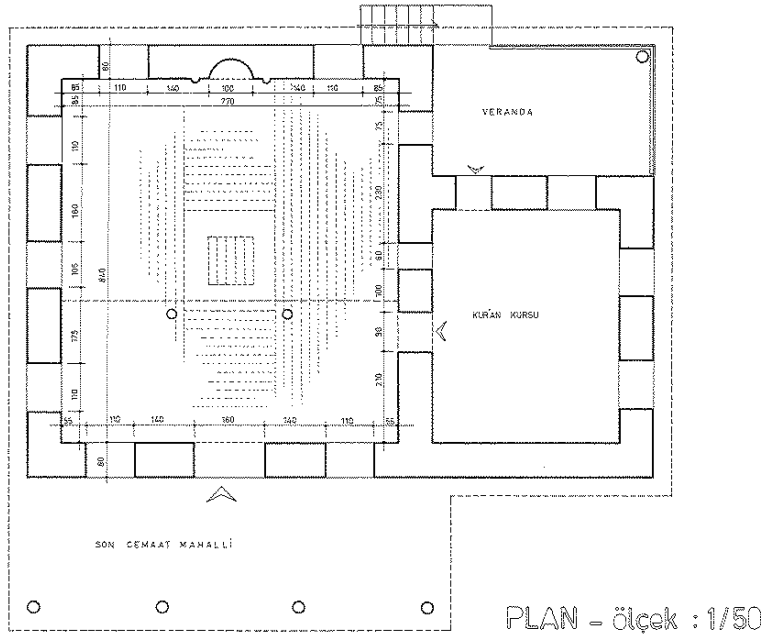
- Duran, R. (1988). "Konya Sarayönü'nde Üç Ahşap Cami", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 20, Ankara, s. 47-62.
- Duran, R. (2007). "Altunapa Hanı", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 77-87.
- Durukan, A. (1993). "Ak Han'ın Süsleme Programı", *Güner İnal'a Armağan*, Ankara.
- Durukan, A. (2007). "Sultan Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 141-160.
- Duymaz, A. Ş (2007). "Anadolu Selçuklu Dönemi Ekonomik Ortamına, Burdur-Bucak'tan Mimari Bir Örnek: Susuz Han", *I. Burdur Sempozyumu Bildiriler*, Cilt: 1, Burdur, s 647-650.
- Duymaz, A. Ş (2007). "Susuz Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 273-285.
- Duymaz, A. Ş (2009). "Teke Yöresi Sarnıçları", *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, s. 225-234.
- Duymaz, A. Ş. (1996). *Isparta-Antalya Arasında Yer Alan Anadolu Selçuklu Hanlarından "İncir Han"*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekinci, Y. (1995). *Burdur*, Ankara.
- Eraşar, O. (2007). "Evdır Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 419-443.
- Erçin, S. (2008). *Kula İlçesi'ndeki Türk Dönemi Yapıları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Erdemir, Y. (1985). "Konya-Beyşehir Bayındır Köyü Camii", *Vakıflar Dergisi*, S: XIX, Ankara, s. 193-206.
- Erdemir, Y. (1999). *Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Cami ve Külliyesi*, Beyşehir.
- Erdemir, Y. (2002). "Nakışlı Ahşap Camilerimizin Klasik Dönemdeki Zengin Bir Temsilcisi: Doğanhisar Ulu Camii", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (Kayseri 8-10 Nisan 2002) Bildiriler*, Kayseri, s. 381-396.
- Erdmann K. (1961). *Das Anatolische Karavansaray Des 13. Jahrhunderts I*, Berlin.
- Erkan, N. (1998). *Burdur Yöresi Türk-İslam Yapılarında Süsleme Sanatı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Erkan, Y. (2008). *Zamanın Ötesinden Burdur*, İstanbul.
- Erkan, Y. (2010). *Tarihsel Kültürel Değerleri ve İnsanlarıyla Gölhisar (Kibyra)*, Bursa.
- Erken, S. (1977). *Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler II*, Ankara.
- Göçer, G. (2010). *220 ve 221 Şeriye Siciline Göre Burdur'un Sosyo-Ekonomik Tarihi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gültekin, R. E. (2008), "Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri ve Mimari Değerlendirilmesi", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol: 3/5, s.9-31.
- Gürbıyık C. (2007). *Bodrum Yarımadası'ndaki Türk Eserleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Hases, A. R. (2010). *Muğla Menteşe Büyükleri*, Muğla.

- Hatipoğlu, O. (2007). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyinat* (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010), *Isparta Kültür Envanteri 2*, Isparta.
- İlter, İ. (1969). *Tarihi Türk Hanları*, Ankara.
- İnal, G. (1971). “Susuz Han’daki Ejderli Kabartmanın Asya Kültür Çevresi İçindeki Yeri”, *Sanat Tarihi Yıllığı IV*, İstanbul, 153-181.
- İnce, K. (2004). *Uşak’ta Türk Mimarisi*, Isparta.
- İrkin, Ö. M. (2006). *Burhaniye’de Türk Devri Eserleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karaçağ A. (2007). “Avanos Sarı Han”, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 211-235.
- Karamağaralı, H. (1982). “Sahip Ata Caminin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme”, *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Sayı: 3, Ankara, s. 49-75.
- Karaseki, Z. (2007). *Ankara Aslanhane-Ağaç Ayak Camilerinin Ahşap Süsleme Özellikleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köprülü F. (2006), “Ribât”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: II, Ankara, s. 267-278.
- Kunduracı, O. (2007). *Muğla ve Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları*, Muğla.
- Kuyulu, İ. (1994), “Bademli Kızılcızade Mehmet Ağa Camii (Ödemiş/İzmir)”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı 24, Ankara, s. 147-158.
- Kür, H. (2008). *210 Numaralı Şerhiye Siciline Göre Burdur Kazasının İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (H. 1255-M. 1839-1845)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Muğla Valiliği İl Özel İdaresi, *Muğla Kültür Envanteri I*, Muğla.
- Ortaylı İ., v.d., “Söyleşi: Osmanlı’dan Bugüne Hükümet Konakları”, *Mimarlık*, Sayı 1985/5, Ankara 1985, s. 3-15.
- Ögel, S. (1987). *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara.
- Önal, E.F., Bekçi, S. (2007), *Sultan İkinci Abdülhamid Han’ın Hayır Eserleri*, İstanbul.
- Öney, G. (1969). “Anadolu Selçuklu Sanatında Ejder Figürleri”, *Bellekten*, Cilt: XXXIII, Sayı: 129-132, Ankara, s. 171-192.
- Öney, G. (1970). “Anadolu Selçuk Mimarisinde Antik Devir Malzemesi”, *Anadolu (Anatolia)*, Sayı: 22, Ankara, s. 17-26.
- Öney, G. (1971). “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Arslan Figürü”, *Anadolu (Anatolia)*, Sayı: 13, Ankara, s. 1-41.
- Önge, M. (2007). “Zazadin Han (Sadeddin Köpek Kervansarayı)”, *Anadolu Selçuklu Kervansarayları*, Ankara, s. 195-209.
- Önge, Y. (1967). “Antalya Çevresinde Türklerin Yaptığı Eski Su Sarnıçları”, *Arkitekt*, Cilt: 1967, Sayı: 1967-01 (325), İstanbul, s. 24-26.
- Önge, Y. (1971). “Anadolu’da XIII.-XIV. Yüzyılın Nakışlı Ahşap Camilerinden Bir Örnek: Beyşehir Köşk Köyü Mescidi”, *Vakıflar Dergisi*, S: IX, Ankara, s. 291-296.
- Önge, Y. (1975). “Selçuklularda ve Beyliklerde Ahşap Tavanlar”, *Atatürk Konferansları V*, Ankara, s. 179-195.
- Önkal, H. (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara.
- Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara.

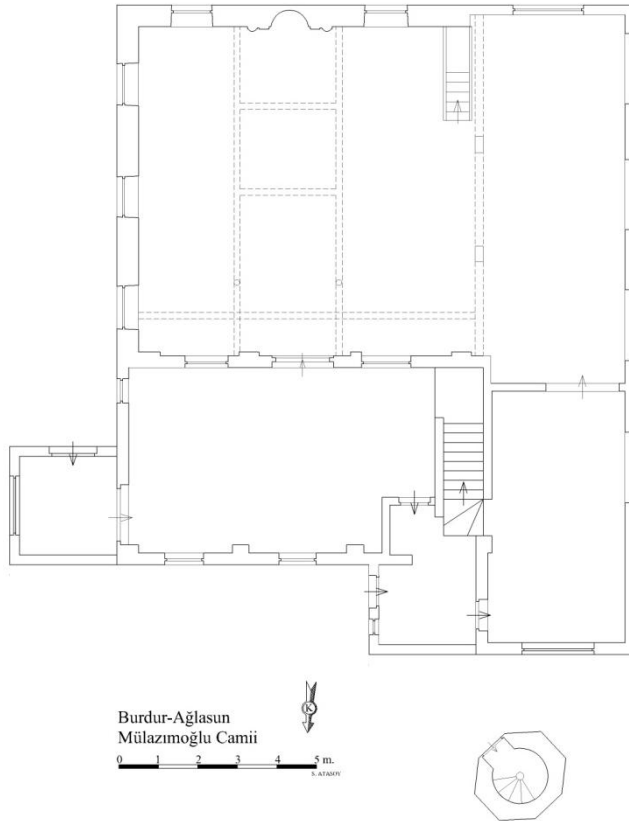
- Öter, N. (2008). *Muğla Sarnıçları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özergin, M. K. (1965). "Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları", *İ. Ü. Tarih Dergisi*, Cilt:15, Sayı:20, İstanbul, 141-170.
- Özgüç, T., Akok, M. (1956). "Sarıhan", *Bellekten*, Cilt: XX, Ankara, s. 379-383.
- Öztop, M. (2010). *Ankara Ahi Elvan Camii ve Alaaddin Camii Ahşap Süslemeleri Üzerine Bir Araştırma* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parlar, G., Yılmaz E. (2002). "Çivril-Savran Köyü Şerbanşah Camii'nde Bulunan Duvar Süslemeleri Üzerine Bir Araştırma", *Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu (Çivril 18-19 Eylül 2001) Bildiriler*, Ankara, s. 333-349.
- Pektaş, K. (2007). "Acıpayam ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserlerinden Bir Kesit", *I. Acıpayam Sempozyumu (1-3 Aralık Acıpayam-Denizli) Bildirileri*, Denizli, s. 422-450.
- Pektaş, K. (2007). "Çardak Han", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 161-173.
- Riefstahl, M. R. (1941). *Cenubu Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi*, İstanbul.
- Sapan, E. A. (1988). *Sivrihisarda Türk Mimarisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Seçkin, N. (2002). "Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii", *Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 146-149.
- Sevim, A. (2002). "Keyhusrev II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 25, Ankara, s. 349-350.
- Sönmez, S. (2007). "Ortaçağ Türk ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar-Ribatlar)", *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 15, Erzurum, s. 275-280.
- Şen D. E. (2010). "Anadolu Selçuklu Mimarisi'nin Baş Yapıtı: Kervansaray ve Taç Kapısı", *IV. Uluslararası Taş Sempozyumu Geçmişten Geleceğe Konaklama Yapılarında Taş (14-15-16 Ekim 2010)*, Antalya, s. 67-74.
- Talay, A. (1991). *Eserleri ve Hizmetleriyle Sultan Abdülhamid*, İstanbul.
- Taştan, A. (2010). *Türkiye Selçukluları Zamanında Tokat ve Çevresindeki Kervansaraylar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Tay, L. (2010). *Kırşehir (Merkez) Türbeleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tolun T. (1993). "İncir Han", *Antalya IV. Selçuklu Semineri (Bildiriler) 13-14 Mart 1992*, Antalya.
- Topçu, S. (2005). *Develi'deki Türk Eserleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Tuncel, M. (1992). "Burdur", *T. C. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:6, İstanbul, 425-429.
- Turan, O. (2004). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988), *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara.
- Ünal, R. H. (1982). *Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar*, İzmir.
- Ünal, R. H. (1992). "Burdur-Bucak İncir Han'ında", *Temel Araştırmaları ve Temizlik Çalışmaları (Eylül 1992)*, *X. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara.
- Ünal, R. H. (1996). "İncir Hanı 1993 Çalışmaları", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: VIII, İzmir, s. 117-129.

- Ünal, R. H. (2007). “İncir Han”, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara, s. 307-319.
- Uysal Z. (2005). “Yeşilyurt Köyü Camii”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XIV/1, İzmir, s. 310-329.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü (1983). *Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Cilt:1, Ankara.
- Yazıcı, N. (2008). “Government Office Buildings in Trabzon Province From Tanzimat Era to the Republic Period/Trabzon Örneğinde Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Hükümet Konağı Binaları”, *The Journal of International Social Research / Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol: 1/ 5, Ordu, s. 943-959.
- Yazıcı, N. (2010). “Amasya'daki Hükümet Konağı Binaları/ Government Office Building in Amasya”, *Sanat, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi/Journal of Fine Arts Faculty*, Sayı: 18, Erzurum, s. 91-105.
- Kuzucu H., “Burdur Tarihinin Önemli Hususiyetleri”, *Burdur Tarih ve Kültür Araştırmaları*, www.burdurtarihi.com/burdurtarihhususiyetleri.htm.
- Ekinci H. A., Ergin O. G. ve Çakmak Ş. (2008) “Burdur İli, Bucak İlçesi, Susuz Köyü Sınırları İçerisinde Bulunan Susuz Kervansarayı’nın 2008 Yılı Kazı Çalışmaları Raporu”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Burdur Müze Müdürlüğü*, http://www.burdurmuzesi.gov.tr/susuz_kervansarayi.htm

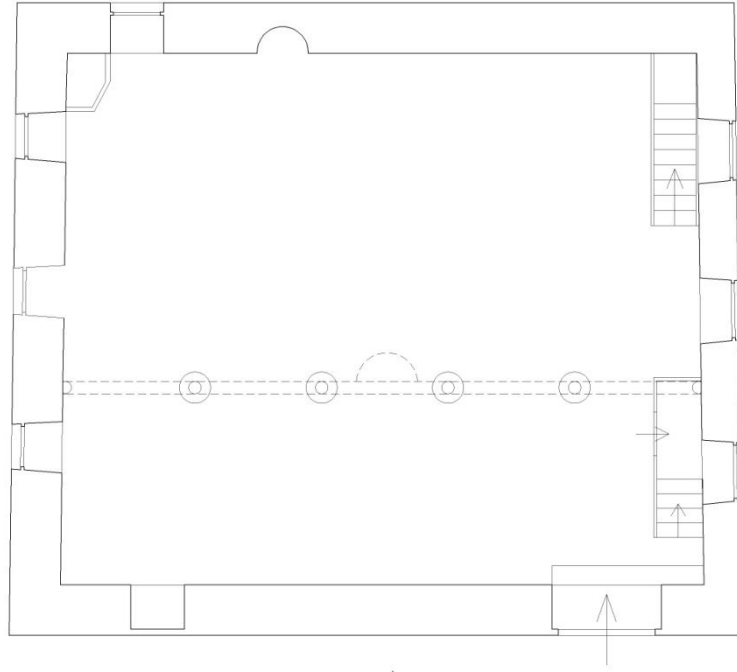
PLANLAR

Plan 1: Ağlasun Mülazımoğlu Camii Eski Planı (Antalya Kùltür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)

Plan 2: Ağlasun Mülazımoğlu Camii Planı

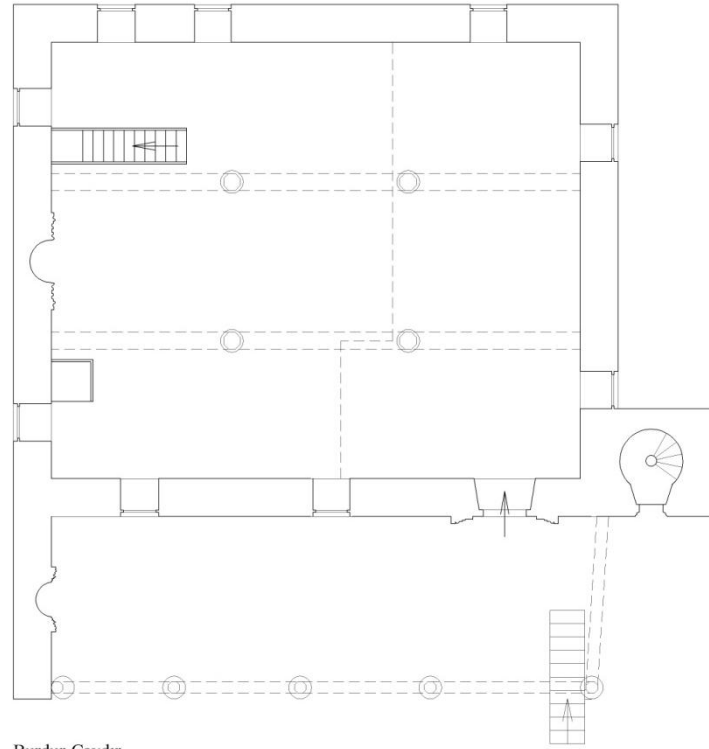

Burdur/Çavdır
Bayır Köyü Eski Camii

0 1 2 3 4 5 m.
S. ATASOY

Plan 3: Çavdır Bayır Köyü Eski Camii Planı

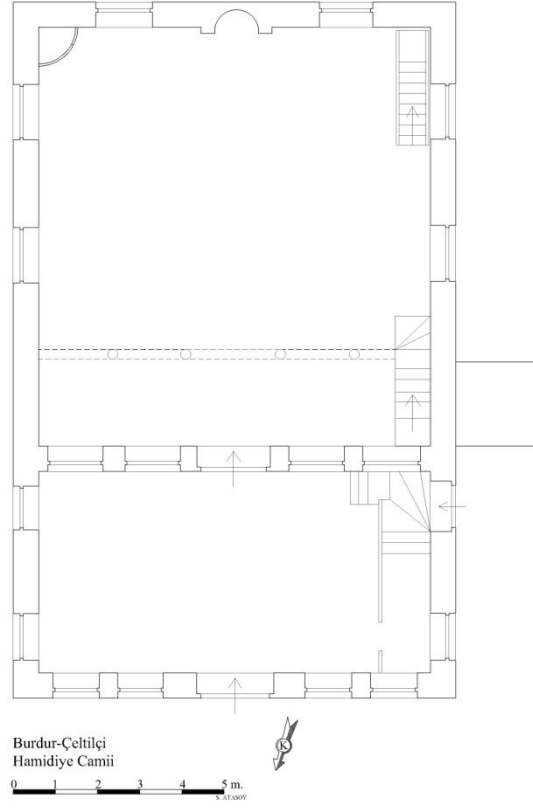

Burdur-Çavdır
Dengere Eski Camii

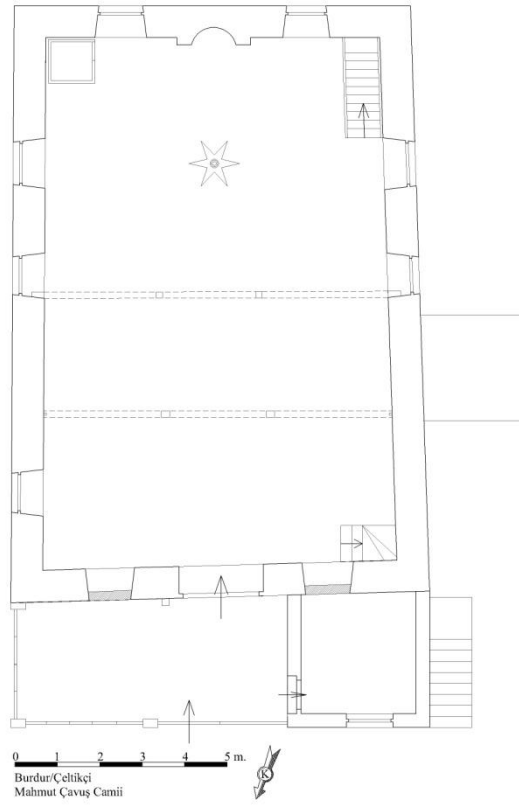

0 1 2 3 4 5 m.

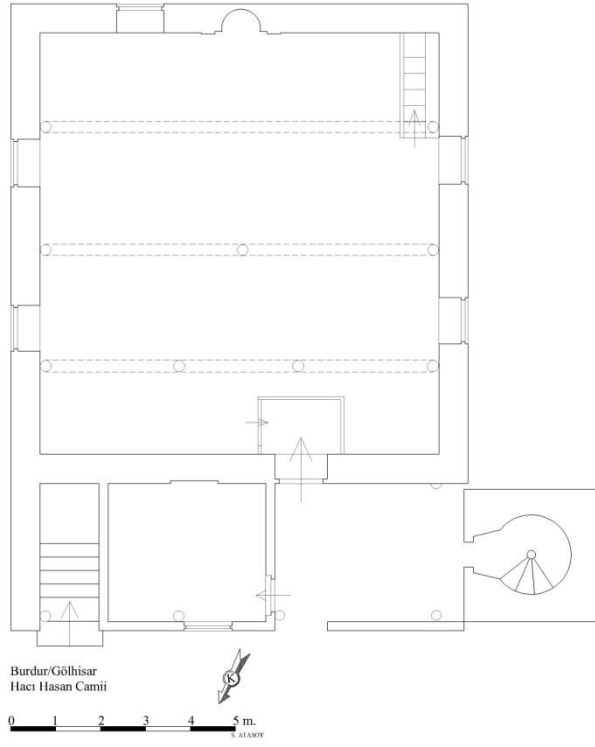
Plan 4: Çavdır Dengere Eski Camii (Sabih Erken'den İşlenerek)

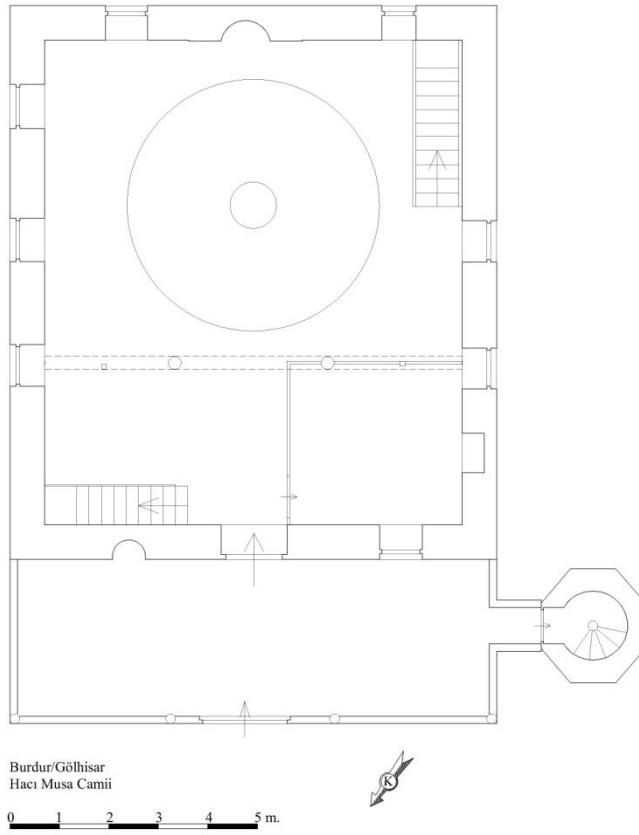
Plan 5: Çeltikçi Hamidiye Camii Planı.

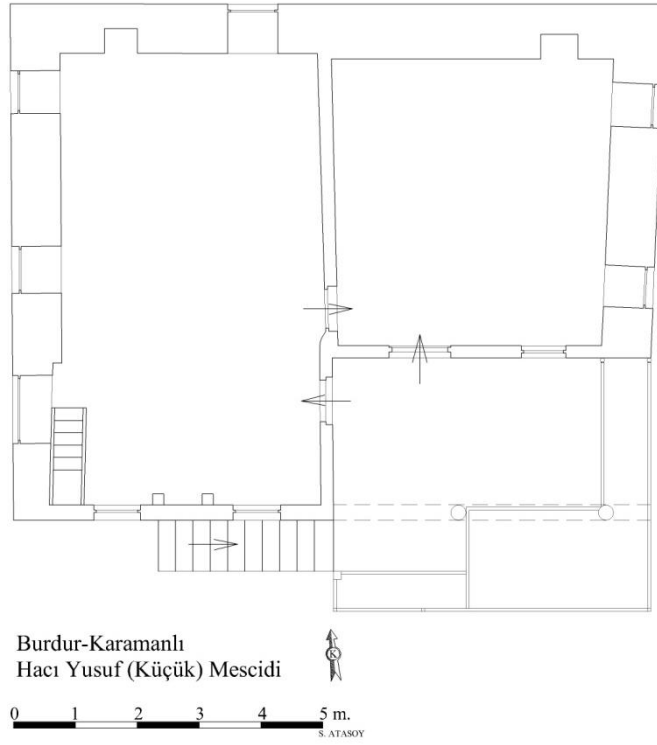
Plan 6: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii Planı

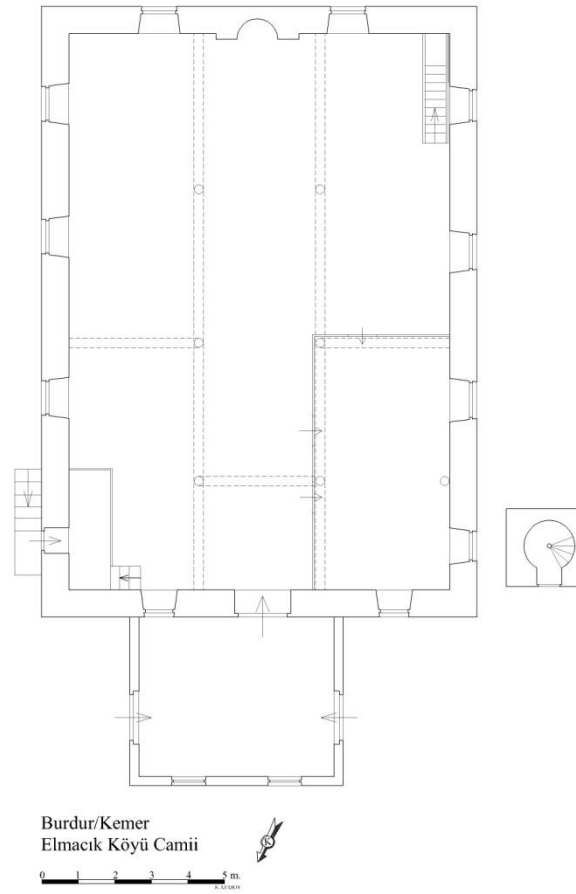
Plan 7: Gölhisar Hacı Hasan Camii Planı

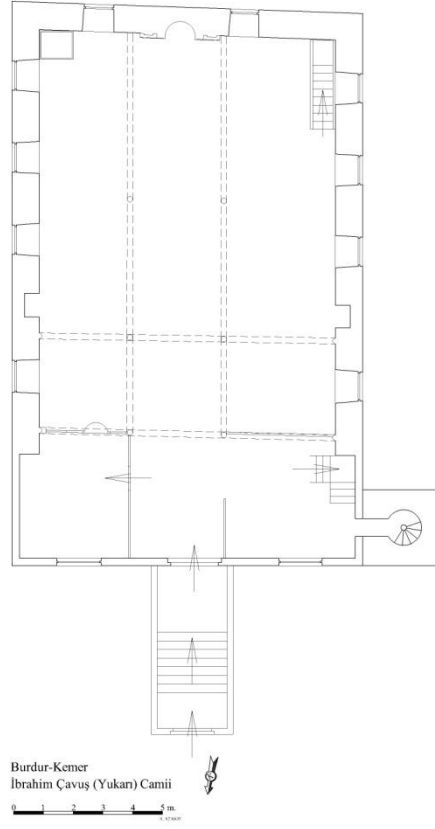
Plan 8: Gölhisar Hacı Musa Camii Planı

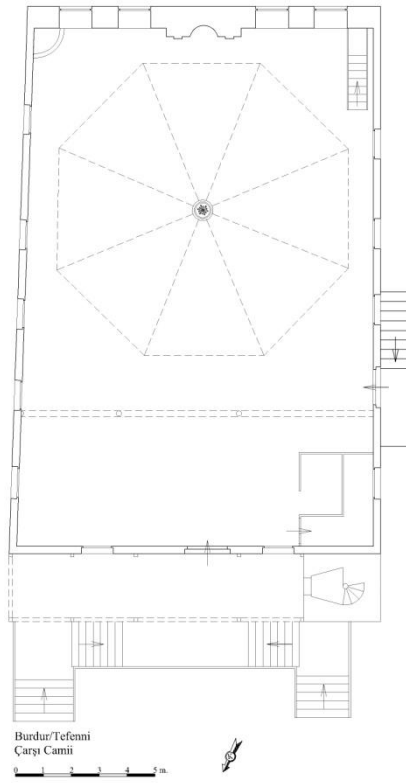
Plan 9: Karamanlı Hacı Yusuf Mescidi Planı

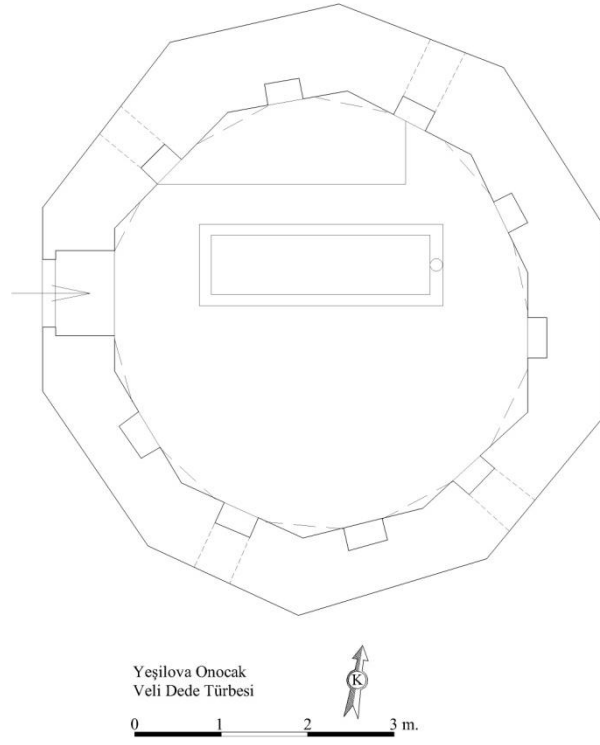
Plan10: Kemer Elmacık Köyü Camii Planı

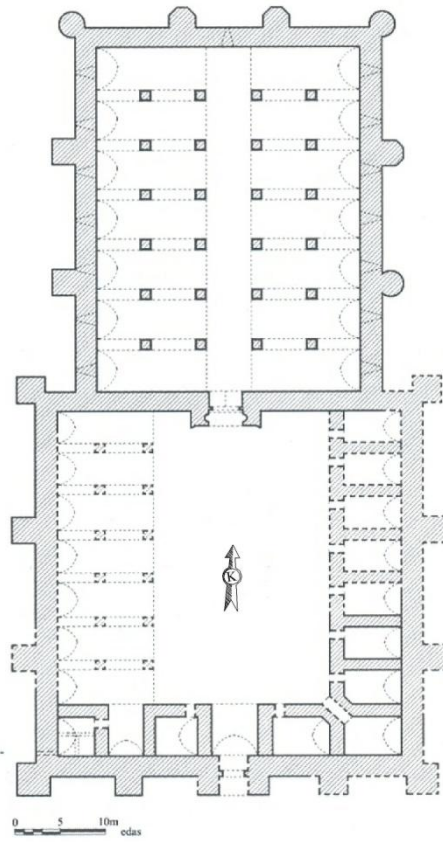
Plan 11: Kemer İbrahim Çavuş (Yukarı) Camii Planı

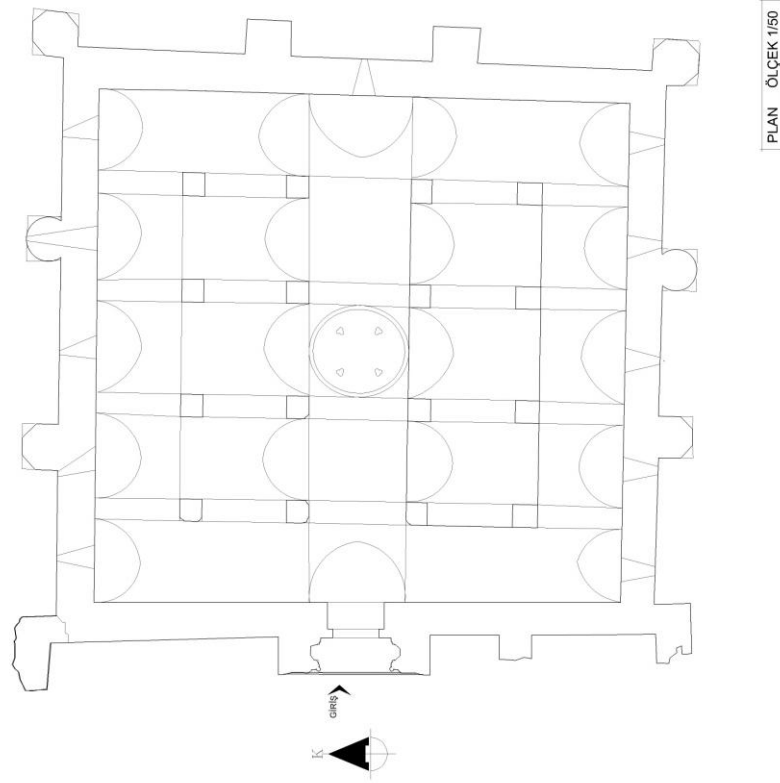
Plan 12: Tefenni Çarşı Camii Planı

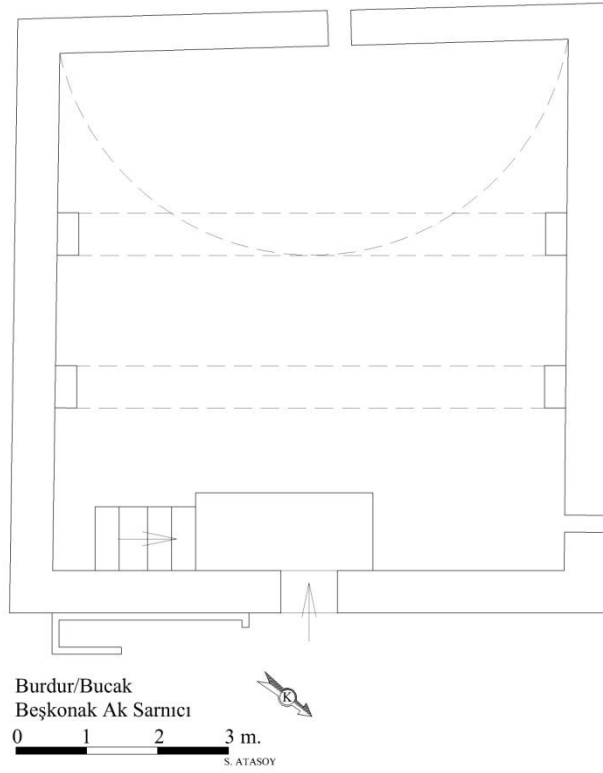
Plan 13: Yeşilova Onocak Veli Dede Türbesi (Ali Kılıcı, Hayati Binler'den)

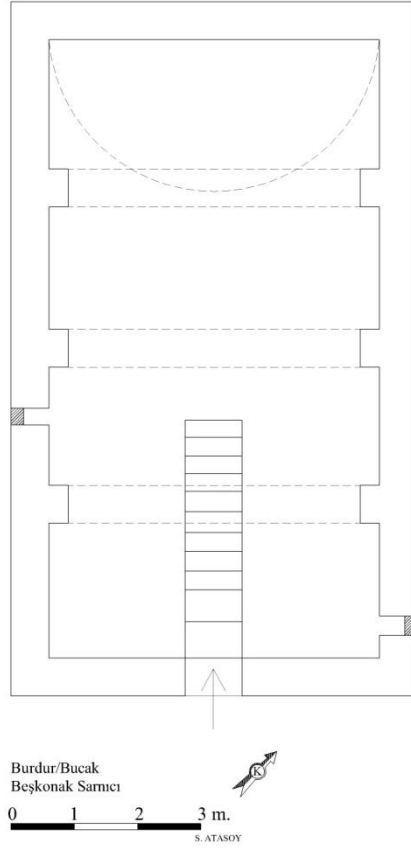
Plan 14: Bucak İncir Han Planı (R. H. Ünal'dan)

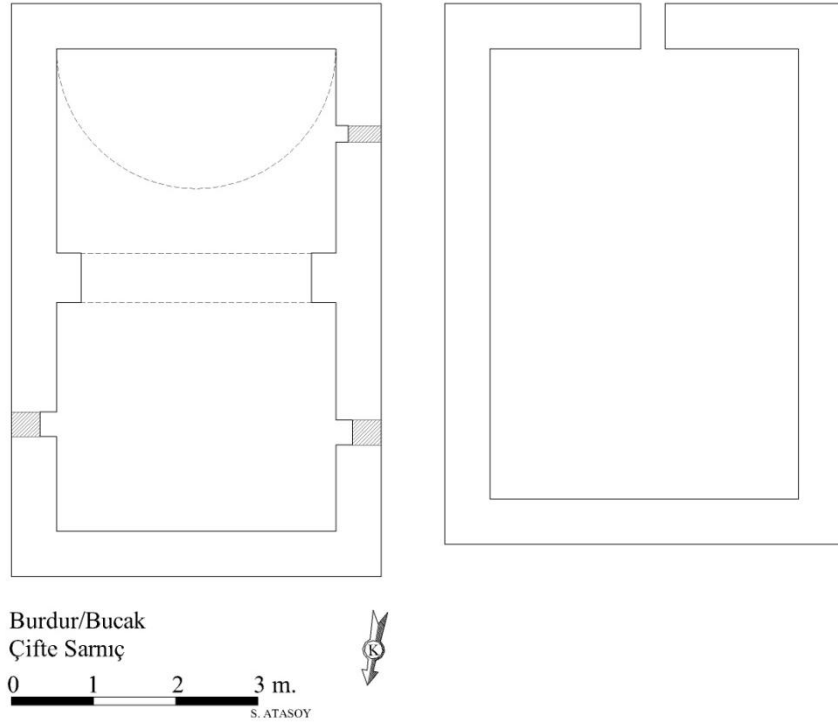
Plan 15: Bucak Susuz Han Planı (İbrahim Bakır'dan)

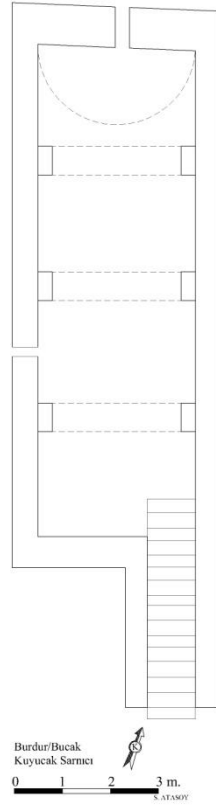
Plan 16: Bucak Ak Sarnıcı Planı

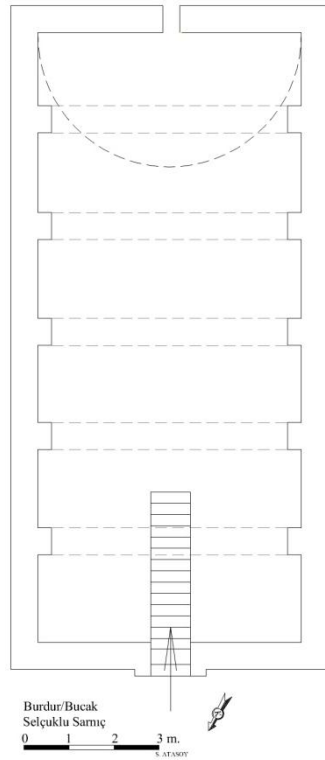
Plan 17: Bucak Beşkonak Sarnıcı Planı

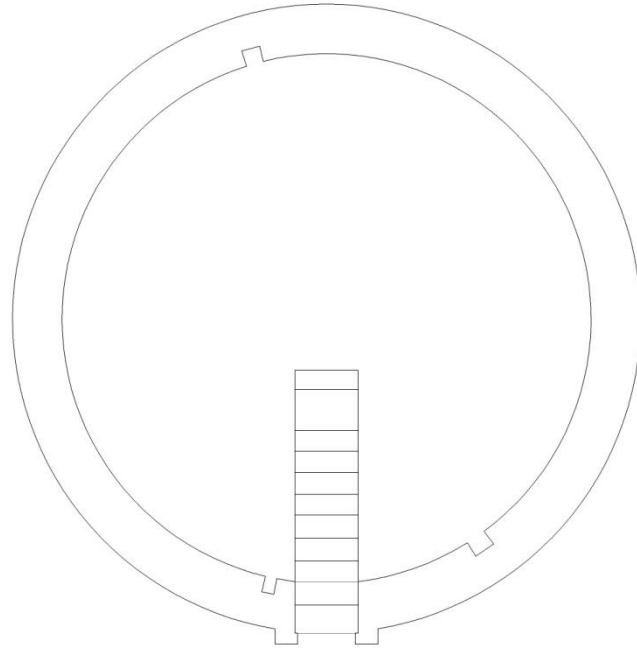
Plan 18: Bucak Çifte Sarnıç Planı

Plan 19: Bucak Kuyucak Sarnıcı Planı

Plan 20: Bucak Selçuklu Sarnıcı Planı

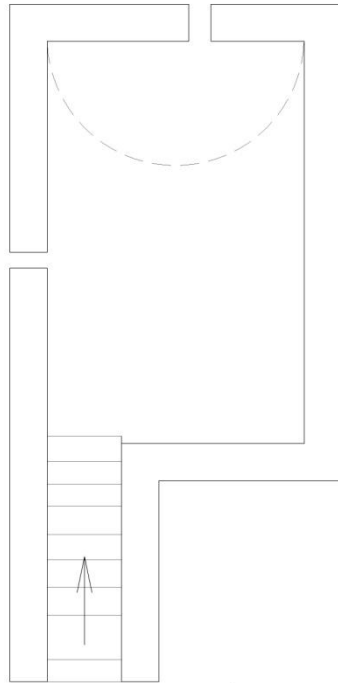

Burdur/Bucak
Top Sarnıcı

0 1 2 3 m.
S. ATASOY

Plan 21: Bucak Top Sarnıcı Planı

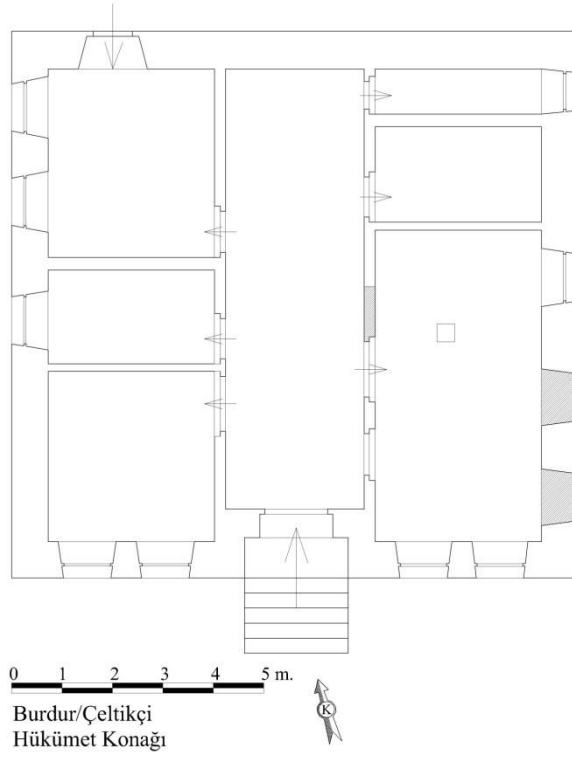

Burdur/Bucak
Yokuşbaşı Sarnıcı

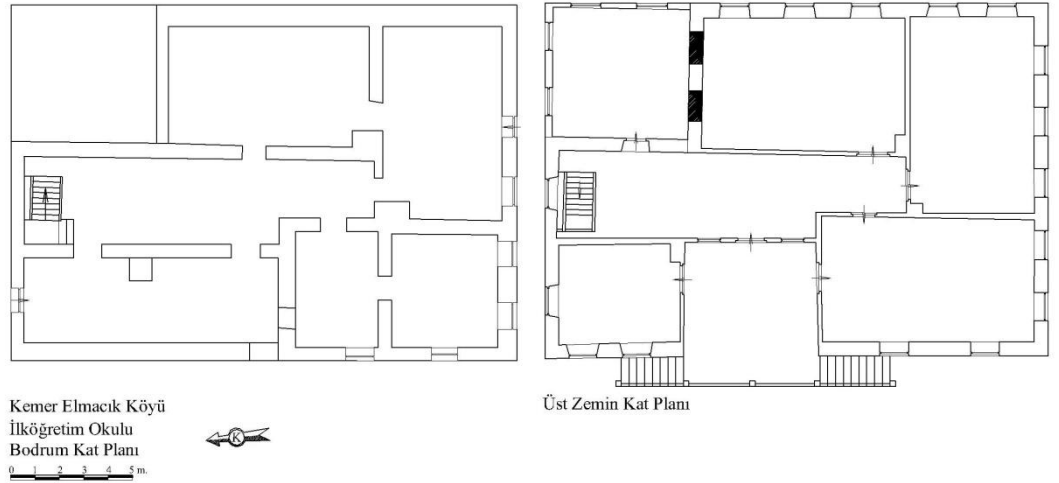

0 1 2 3 m.
S. ATASOY

Plan 22: Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı Planı

Plan 23: Çeltikçi Hükümet Konağı Planı

Plan 24: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu Planı (Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü'nden)

RESİMLER

Resim1:Ağlasun Mülazımoğlu Camii, güney ve batı cephelerden genel görünüş

Resim 2: Ağlasun Müazımoğlu Camii, doğu cepheden genel görünüş

Resim 3: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, son cemaat yerinden görünüş

Resim 4: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden genel görünüş

Resim 5: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, tavadan görünüş

Resim 6: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, mihrap

Resim 7: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, onarım öncesindeki minber

Resim 8: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, üst kat mahfili

Resim 9: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden genel görünüş

Resim 10: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, harimden Genel Görünüş

Resim 11: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, 1977 Yılı Fotoğrafi (Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)

Resim 12: Ağlasun Mülazımoğlu Camii, 1977 Yılı Fotoğrafi (Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'ndan)

Resim 13: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, doğu ve güney cepheden genel görünüş

Resim 14: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, batı ve kuzey cepheden genel görünüş

Resim 15: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, harimden genel görünüş

Resim 16: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, mihrap

Resim 17: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, mahfil

Resim 18: Çavdır Bayır Köyü Eski Cami, harimden genel görünüş

Resim 19: Çavdır Dengere Eski Cami, kuzey ve batı cephelerden görünüş

Resim 20: Çavdır Dengere Eski Cami, doğu cepheden görünüş

Resim 21: Çavdır Dengere Eski Cami, son cemaat yerinden görünüş

Resim 22: Çavdır Dengere Eski Cami, son cemaat yeri üst katı

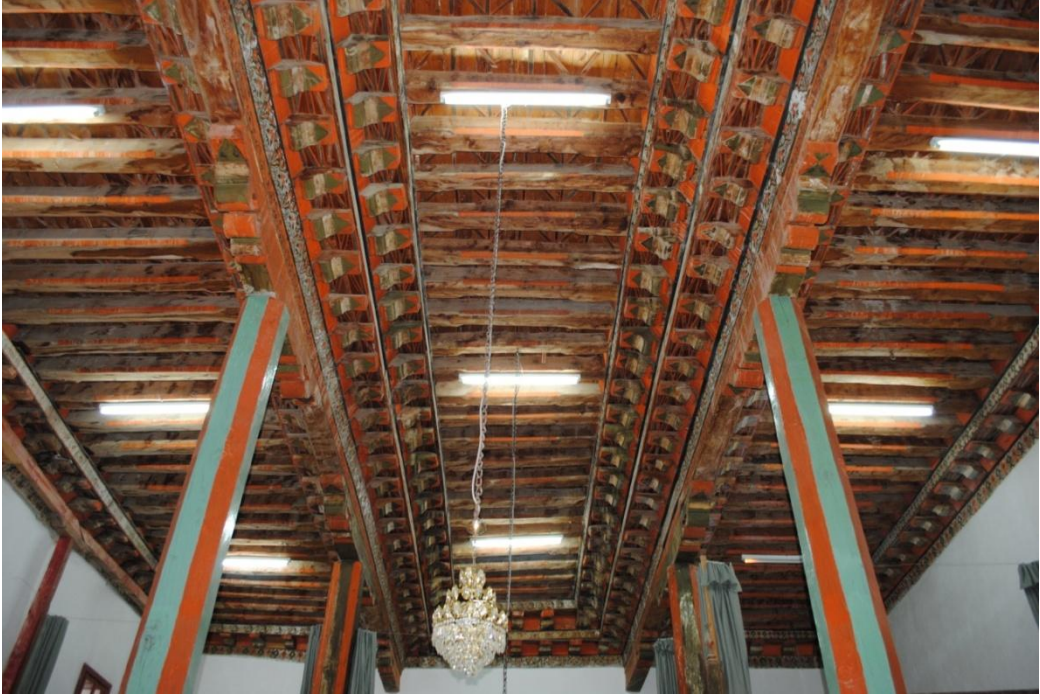
Resim 23: Çavdır Denger Eski Cami, cümle kapısı

Resim 24: Çavdır Dengere Eski Cami kapısı Resim 25: Çavdır Dengere Eski Cami, kapı detayı

Resim 26: Çavdır Dengere Eski Cami, harimden görünüş

Resim 27: Çavdır Dengere Eski Cami, harim tavanı

Resim 28: Çavdır Dengere Eski Cami, doğu sahnın süsleme detayı

Resim 29: Çavdır Dengere Eski Cami, batı sahnın süsleme detayı

Resim 30: Çavdır Dengere Eski Cami, orta sahnın süsleme detayı

Resim 31: Çavdır Dengere Eski Camii, mihrap

Resim 32: Çavdır Dengere Eski Camii,
mihrap detayı

Resim 33: Çavdır Dengere Eski Camii, minber Resim 34: Çavdır Dengere Eski Camii,
minber detayı

Resim 35: Çavdır Dengere Eski Camii, vaaz kürsüsü

Resim 36: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili

Resim 37: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili süsleme detayı

Resim 38: Çavdır Dengere Eski Cami, üst kat mahfili balkon çıkması alt kısmı

Resim 39: Çavdır Dengere Eski Cami, harim penceresi

Resim 40: Çeltikçi Hamidiye Camii, batı ve güney cepheler

Resim 41: Çeltikçi Hamidiye Cami, genel görünüşü

Resim 42: Çeltikçi Hamidiye Camii, giriş kapısı üzerindeki süsleme

Resim 43: Çeltikçi Hamidiye Camii, son cemaat yerinden görünüş

Resim 44: Çeltikçi Hamidiye Camii, harimden genel görünüş

Resim 45: Çeltikçi Hamidiye Camii, Mihrap

Resim 46: Çeltikçi Hamidiye Camii, üst ve alt kat mahfilleri

Resim 47: Çeltikçi Hamidiye Camii, pencere üstündeki süsleme detayı

Resim 48: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, kuzey ve doğu cephelerinden görünüş

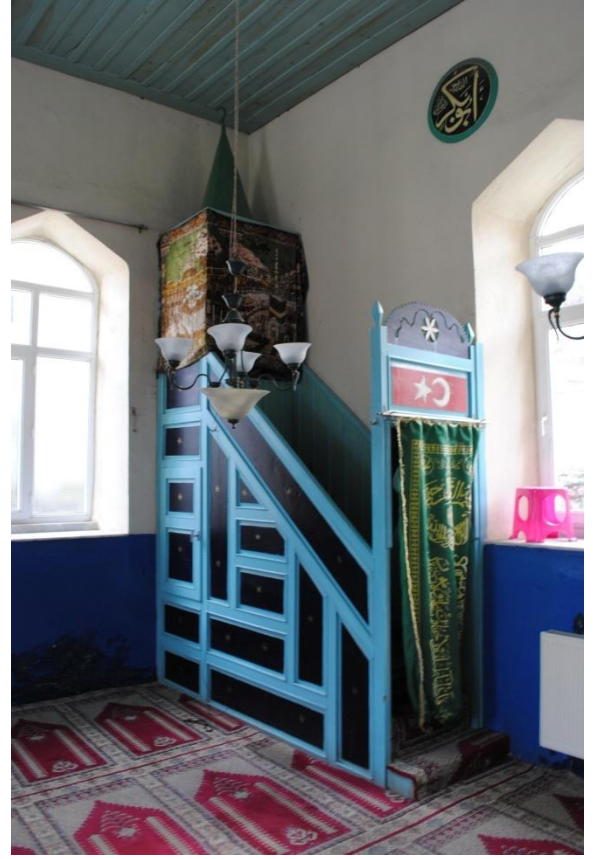
Resim 49: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, güney ve batı cephelerinden görünüş

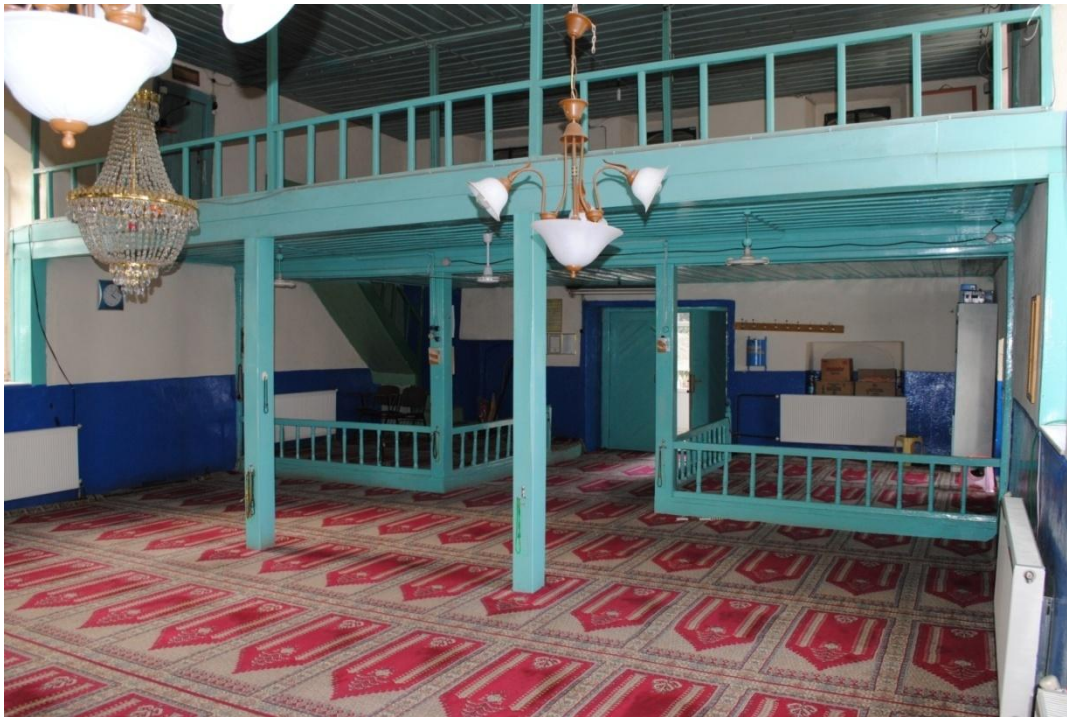
Resim 50: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, harimden genel görünüş

Resim 51: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, tavadaki altı kollu yıldızdan detay

Resim 52: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, mihrap Resim 53: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, mahfil

Resim 54: Çeltikçi Mahmut Çavuş Camii, alt kat mahfilleri

Resim 55: Gölhisar Hacı Hasan Camii, doğu cephe

Resim 56: Gölhisar Hacı Hasan Camii, genel görünüş

Resim 57: Gölhisar Hacı Hasan Camii, harimden genel görünüş

Resim 58: Gölhisar Hacı Hasan Camii, güneydeki hatıl

Resim 59: Gölhisar Hacı Hasan Camii, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü

Resim 60: Gölhisar Hacı Hasan Camii, üst kat mahfil

Resim 61: Gölhisar Hacı Musa Camii, kuzey cephe

Resim 62: Gölhisar Hacı Musa Camii, son cemaat yeri

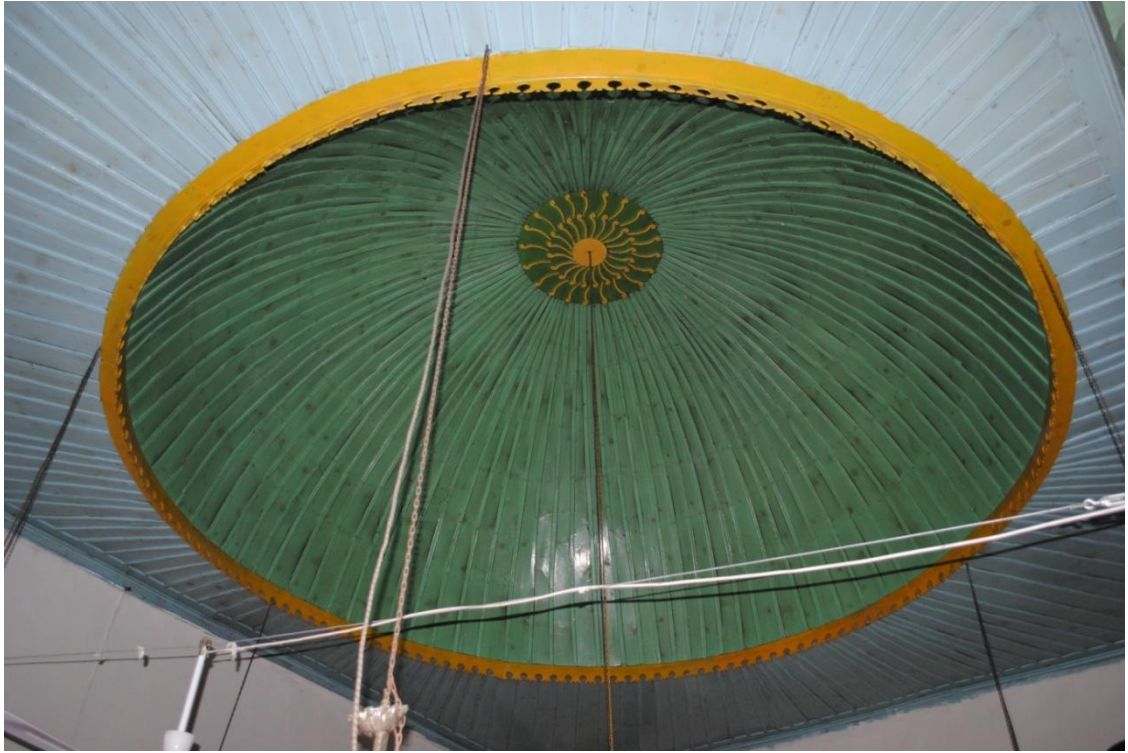
Resim 63: Gölhisar Hacı Musa Camii, harimden görünüş

Resim 64: Gölhisar Hacı Musa Camii, mihrap

Resim 65: Gölhisar Hacı Musa Camii, mahfil

Resim 66: Gölhisar Hacı Musa Camii, harimi örten yalancı kubbe

Resim 67: Gölhisar Hacı Musa Camii, tavan göbeği detayı

Resim 68: Gölhisar Hacı Musa Camii, orjinal kapısı (AKTVKK'den)

Resim 69: Gölhisar Hacı Musa Camii, orijinal mihrabı (AKTVKK'den)

Resim 70: Gölhisar Hacı Musa Camii, Orijinal Minberi (AKTVKK'den)

Resim 71: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, güney ve batı cephelerden görünüş

Resim 72: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, çardak şeklinde düzenlenen kısım

Resim 73: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, kuzey ve batı cephelerden görünüş

Resim 74: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, harimden görünüş

Resim 75: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, kasetli tavan

Resim 76: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğudaki odanın giriş kapısı

Resim 77: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğudaki odadan genel görünüş

Resim 78: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, güney cepheden görünüş (VGM' den)

Resim 79: Karaman Hacı Yusuf Mescidi, doğu cepheden görünüş (VGM' den)

Resim 80: Kemer Elmacık Köyü Camii, genel görünüş

Resim 81: Kemer Elmacık Köyü Camii, batı ve güney cepheden görünüş

Resim 82: Kemer Elmacık Köyü Camii, harimden genel görünüş

Resim 83: Kemer Elmacık Köyü Camii, tavan ve kalem işi süslemeler

Resim 84: Kemer Elmacık Köyü Camii, harimi örten tavan ve profilli yastıklar

Resim 85: Kemer Elmacık Köyü Camii, mihrabı

Resim 86: Kemer Elmacık Köyü Camii, minber

Resim 87: Kemer Elmacık Köyü Camii, mahfil

Resim 88: Kemer Elmacık Köyü Camii, pencere detayı

Resim 89: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, genel görünüş

Resim 90: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu ve güney cephelerden görünüş

Resim 91: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, harimden genel görünüş

Resim 92: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, tavandaki kalem işi süslemeler

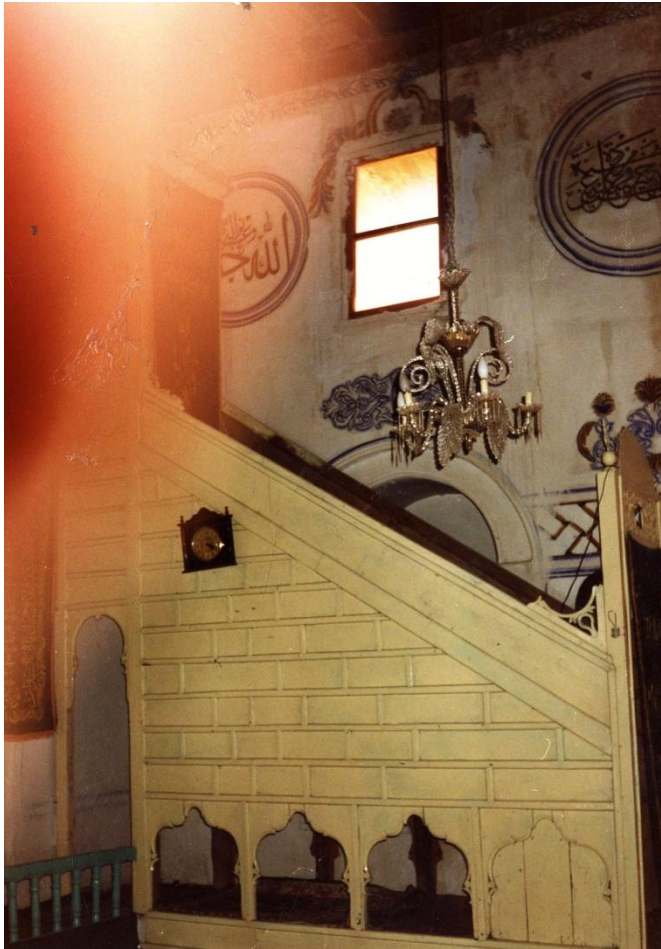
Resim 93: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, ahşap tavan

Resim 94: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mihrap

Resim 95: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mihrap tepelik kısmı

Resim 96: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii orijinal minberi (VGM' den)

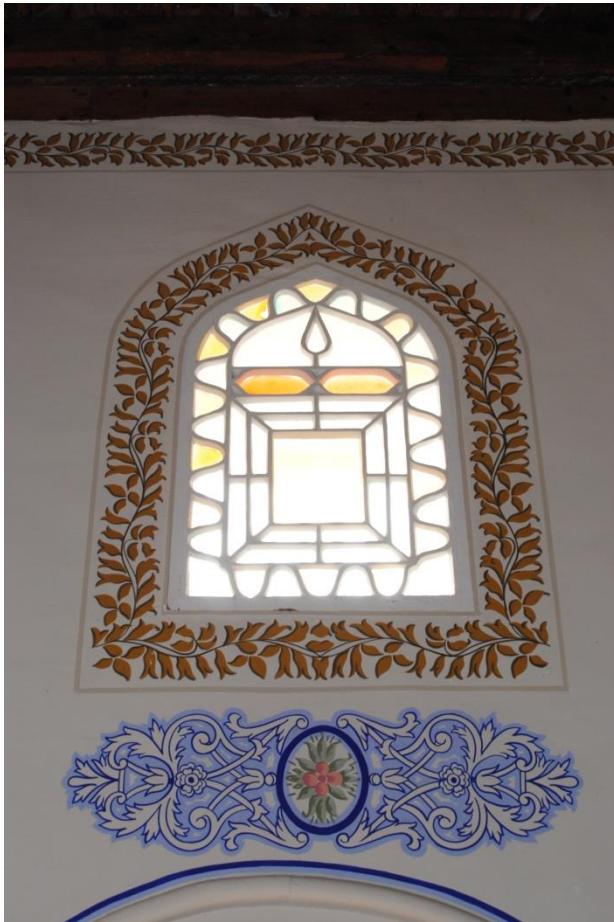
Resim 97: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii orijinal vaaz kürsüsü (VGM' den)

Resim 98: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, mahfil taşıyıcı ve süslemeleri

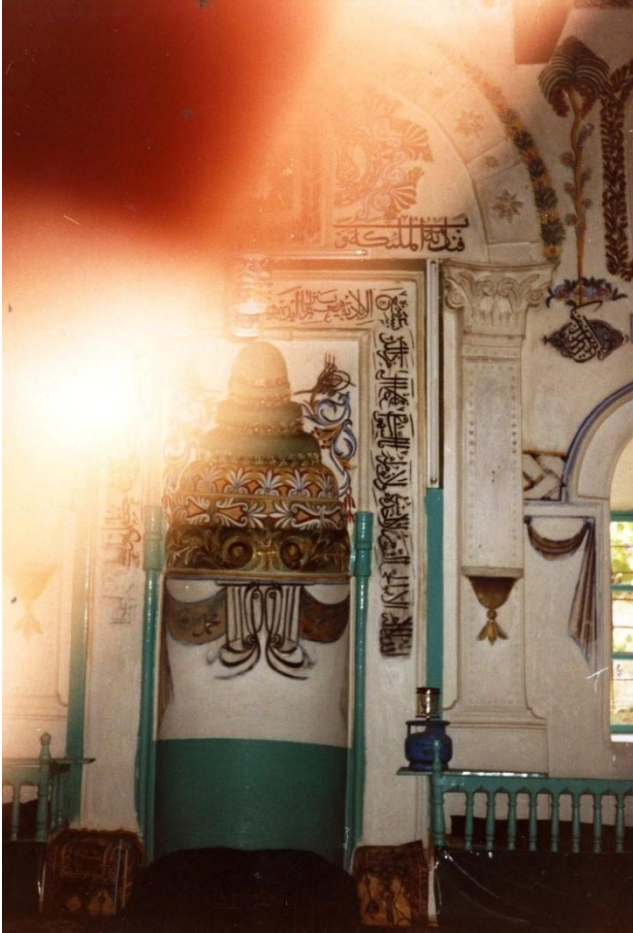
Resim 99: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, alt kat mahfillerinden görünüş

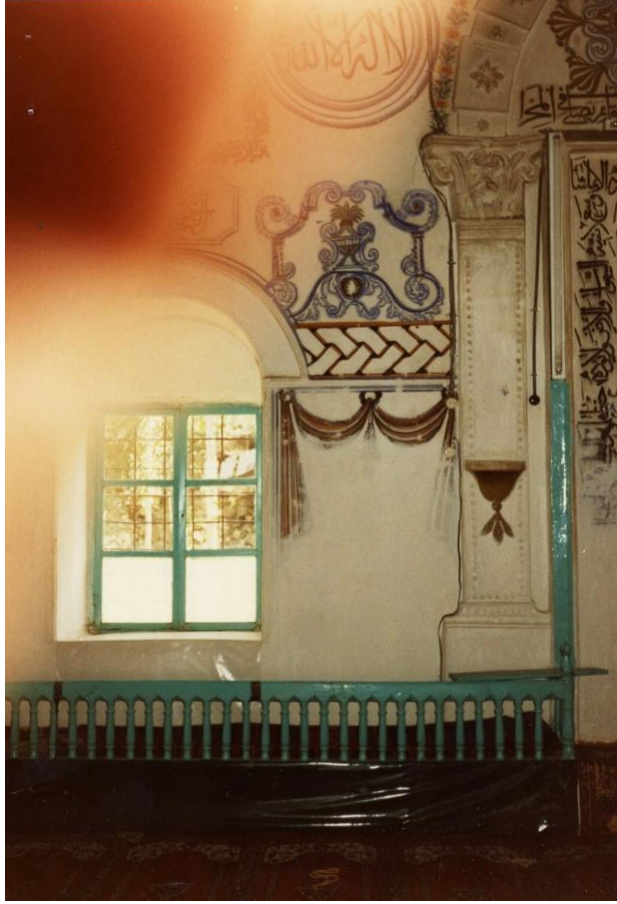
Resim 100: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii süsleme detayı

Resim 101: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, üst kat mahfilinden görünüş

Resim 102: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, güney duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)

Resim 103: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, güney duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)

Resim 104: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu duvarı bezemeleri (VGM' den)

Resim 105: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, doğu duvarı bezemelerinden görünüş (VGM' den)

Resim 106: Kemer Yukarı (İbrahim Çavuş) Camii, batı duvarındaki Medine tasviri (VGM'den)

Resim 107: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, güney ve batı cepheden görünüş

Resim 108: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, kuzey cepheden görünüş

Resim 109: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, harimden genel görünüş

Resim 110: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, mihrap

Resim 111: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, mahfil

Resim 112: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, yalancı kubbe

Resim 113: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, kubbe içindeki süslemeden detay

Resim 114: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu), Camii 2003 yılına Ait Fotoğraf (VGM' den)

Resim 115: Tefenni Çarşı (Hüseyinoğlu) Camii, 1983 yılına ait fotoğraf (VGM' den)

Resim 116: Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, genel görünüş

Resim 117: Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, genel görünüş

Resim 118: Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, giriş kısmı

Resim 119: Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, içten görünüş

Resim 120: Yeşilova Onacak Veli Dede Türbesi, kubbeden görünüş

Resim 121: Bucak İncir Han, genel görünüş

Resim 122: Bucak İncir Han, taş kapı üzerindeki dört satırlık inşa kitabesi

Resim 123: Bucak İncir Han, Doğu söve üzerindeki iki satırlık kitabe

Resim 124: Bucak İncir Han, avludan görünüş

Resim 125: Bucak İncir Han, kapalı kısmın doğu ve kuzey cephelerden görünüşü

Resim 126: Bucak İncir Han, taç kapı

Resim 127: Bucak İncir Han, kapalı bölümden görünüş

Resim 128: Bucak İncir Han, kapalı bölümden görünüş

Resim 129: Bucak İncir Han, taç kapı dış şerit süsleme detayı

Resim 130: Bucak İncir Han, taç kapı dördüncü şerit süsleme detayı

Resim 131: Bucak İncir Han, mihrabiye üstündeki bitkisel süsleme

Resim 132: Bucak İncir Han, süsleme detayı Resim 133: Bucak İncir Han, figürlü örnek

Resim 134: Bucak Susuz Han, kuzey ve batı cephelerden görünüş

Resim 135: Bucak Susuz Han, batı duvardaki avluya ait duvar kalıntıları

Resim 136: Bucak Susuz Han, güney ve doğu cephelerden görünüş

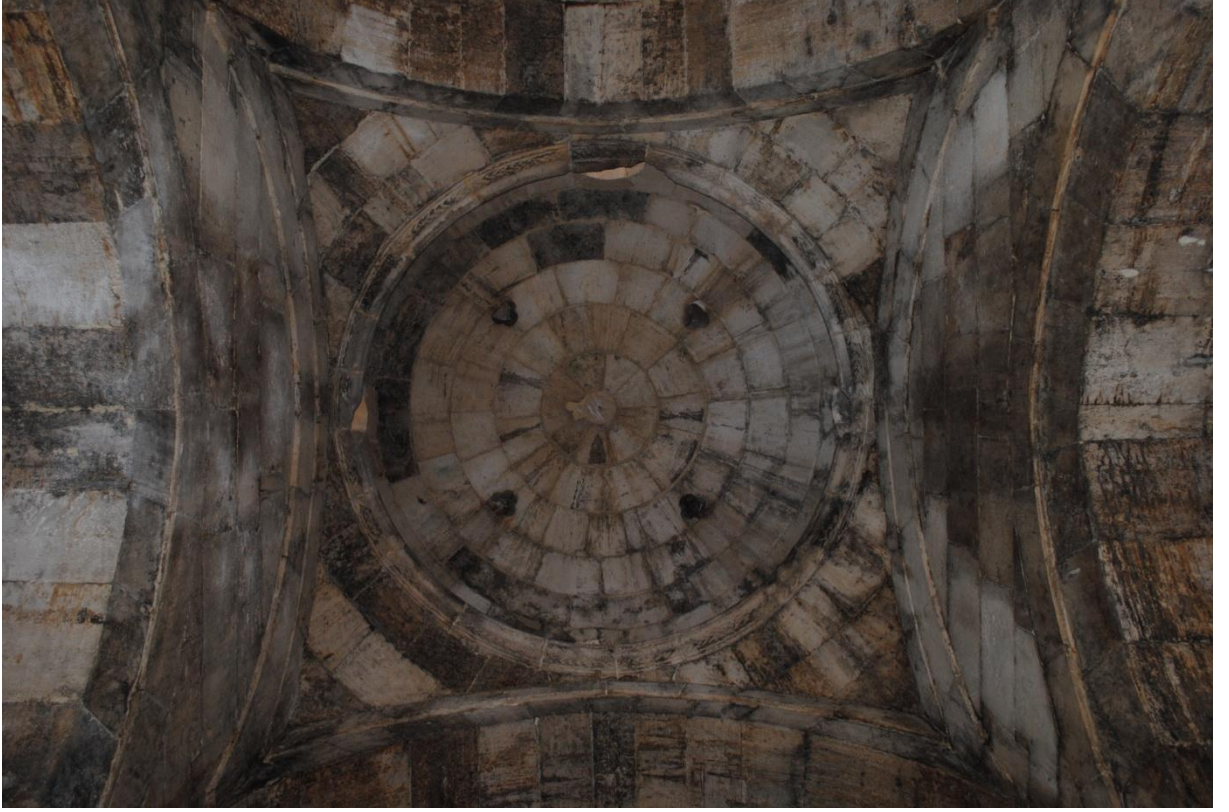
Resim 137: Bucak Susuz Han, taş kapısı

Resim 138: Bucak Susuz Han, kuzey sövesi üzerindeki kitabesi

Resim 139: Bucak Susuz Han, kapalı bölümden görünüş

Resim 140: Bucak Susuz Han, kapalı kısmın ortasındaki kubbeden görünüş.

Resim 141: Bucak Susuz Han, kapalı kısımdan görünüş

Resim 142: Bucak Susuz Han, taç kapı süsleme detayı

Resim 143: Bucak Susuz Han, taç kapı ikinci şerit üzerindeki süsleme detayı

Resim 144: Bucak Susuz Han, taç kapı üçüncü şerit üzerindeki süsleme detayı

Resim 145: Bucak Susuz Han, taç kapı kemeri ve etrafındaki süslemeler

Resim 146: Bucak Susuz Han, mihrabiye kemerindeki ejder figürü

Resim 147: Bucak Susuz Han, mihrabiye üstündeki melek figürleri

Resim 148: Bucak Ak sarnıç, genel görünüş

Resim 149: Bucak Ak sarnıç, genel görünüş

Resim 150: Bucak Ak sarniç, giriş cephesinden görünüş

Resim 151: Bucak Ak sarniç, hazneden görünüş

Resim 152: Bucak Beşkonak Sarnıcı, genel görünüş

Resim 153: Bucak Beşkonak Sarnıcı, genel görünüş

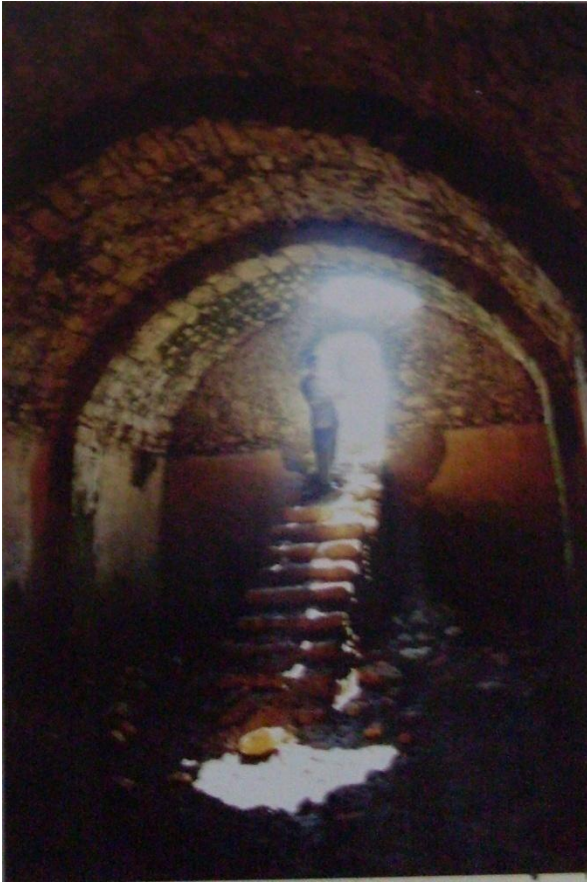
Resim 154: Bucak Beşkonak Sarıncı, hazneden görünüş

Resim 155: Bucak Beşkonak Sarıncı, hazneden görünüş

Resim 156: Bucak Beşkonak Sarnıcı, onarım öncesi fotoğrafı (AKTVKK' den)

Resim 157: Bucak Beşkonak Sarnıcı, onarım öncesi fotoğrafı (AKTVKK' den)

Resim 158: Bucak Çifte Sarnıç, genel görünüş

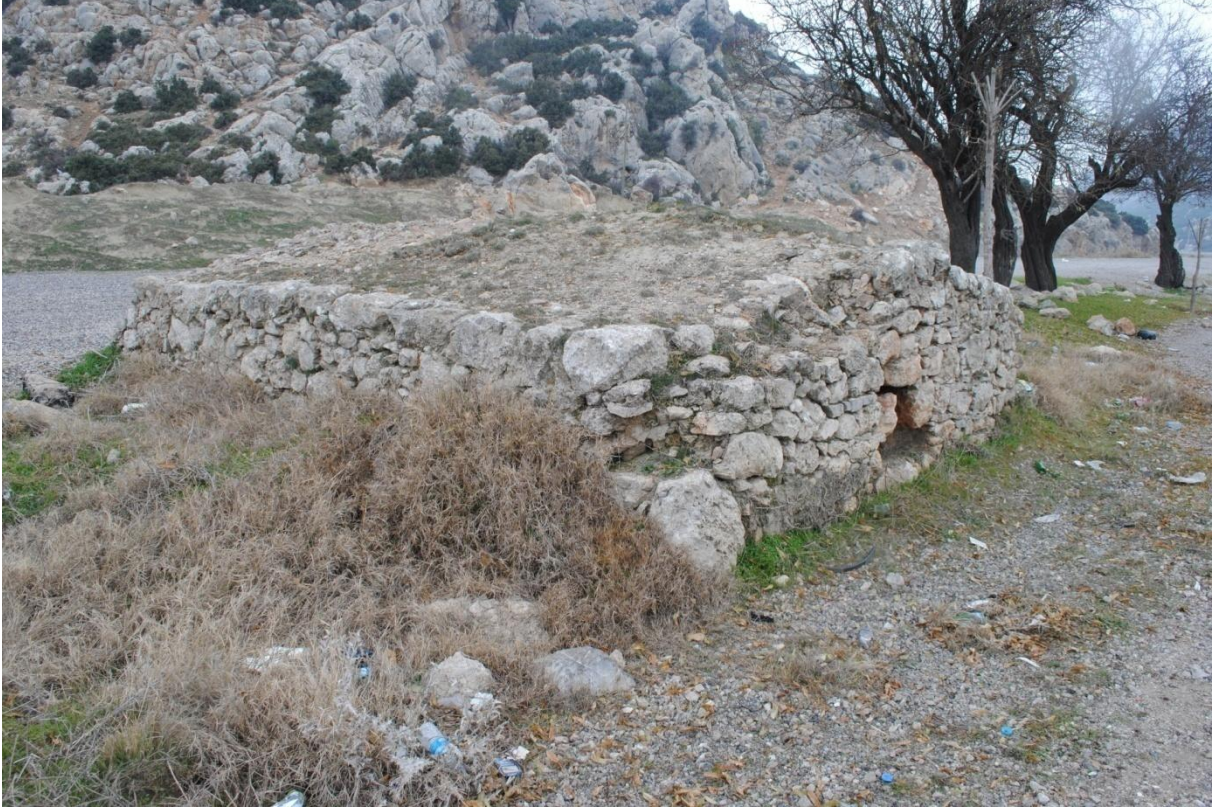
Resim 159: Bucak Çifte Sarnıç, doğu sarnıcı genel görünüş

Resim 160: Bucak Çifte Sarnıç, doğu sarnıcı haznesinden görünüş

Resim 161: Bucak Çifte Sarnıç, batı sarnıcından genel görünüş

Resim 162: Bucak Çifte Sarnıç, batı sanrıcdan genel görünüş

Resim 163: Bucak Kuyucak Sarnıcı, genel görünüş

Resim 164: Bucak Kuyucak Sarnıcı, genel görünüş

Resim 165: Bucak Kuyucak Sarnıcı, giriş kısmından görünüş

Resim 166: Bucak Kuyucak Sarnıcı, merdivenlerden görünüş

Resim 167: Bucak Kuyucak Sarnıcı, haznedan görünüş

Resim 168: Bucak Selçuklu Sarnıcı, genel görünüş

Resim 169: Bucak Selçuklu Sarnıcı, genel görünüş

Resim 170: Bucak Selçuklu Sarmıcı, kuzey cephesi

Resim 171: Bucak Selçuklu Sarmıcı, hazneden görünüş

Resim 172: Bucak Top Sarnıç, genel görünüş

Resim 173: Bucak Top Sarnıç, genel görünüş

Resim 174: Bucak Top Sarnıç, giriş kapısından görünüş

Resim 175: Bucak Top Sarnıç, hazneden görünüş

Resim 176: Bucak Top Sarnıç, kitabe detayı

Resim 177: Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, genel görünüş

Resim 178: Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, güney cepheden görünüş

Resim 179: Bucak Yokuşbaşı Sarnıcı, haznedan görünüş.

Resim 180: Çeltikçi Hükümet Konağı, güney ve batı cephelerden görünüş

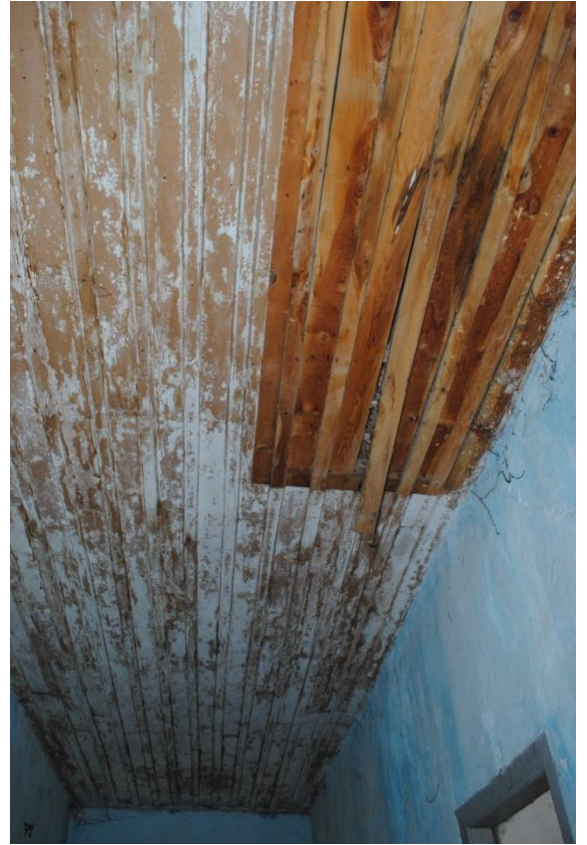
Resim 181: Çeltikçi Hükümet Konağı, doğu cepheden görünüş

Resim 182: Çeltikçi Hükümet Konağı, koridordan görünüş.

Resim 183: Çeltikçi Hükümet Konağı, kuzeybatı köşedeki oda

Resim 184: Çeltikçi Hükümet Konağı, Resim 185: Çeltikçi Hükümet Konağı, tavan girişin doğusundaki oda

Resim 186: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, genel görünüş

Resim 187: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, genel görünüş

Resim 188: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu giriş eyvanı

Resim 189: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, kuzeydeki odadan görünüş

Resim 190: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, güneydeki odadan görünüş

Resim 191: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridordan görünüş

Resim 192: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, güneydeki odadan görünüş

Resim 193: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, doğudaki odadan görünüş

Resim 194: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, kuzeydoğudaki odadan görünüş

Resim 195: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, bodrum kat koridoru

Resim 196: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun batısındaki oda

Resim 197: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneybatısındaki oda

Resim 198: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneyindeki oda

Resim 199: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun güneyindeki odadan görünüş

Resim 200: Kemer Elmacık Köyü İlkokulu, koridorun doğusundaki oda

ÖZGEÇMİŞ

06.08.1983 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Antalya'da tamamladıktan sonra 2000 yılında Antalya Gazi Lisesi'nden mezun oldu. 2008 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünü bitirdi. 2009 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisansa başladı. 2012 yılında Trakya Üniversitesi'nde Uzman kadrosuna atanmış olup Trakya Üniversitesi'ne bağlı Edirne Sultan 2. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi'nde Müze Sorumlusu olarak görevini sürdürmektedir.